

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Дорошенко Ігор Едуардович

УДК [796.077:796.332/.333]:[331.552042.3:796.015.31.85]:796[077.2+085](477)

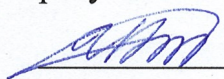
ДИСЕРТАЦІЯ

**ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АМАТОРСЬКОМУ ФУТБОЛІ
УКРАЇНИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДГОТОВКИ
СПОРТСМЕНІВ І КОМАНД**

017 Фізична культура і спорт, 01 Освіта / Педагогіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

 Дорошенко Ігор Едуардович

Наукові керівники:

Сватьєв Андрій Вячеславович,
доктор педагогічних наук, професор;
Тищенко Валерія Олексіївна,
доктор наук з фізичного виховання та спорту,
професор

Запоріжжя – 2025

АНОТАЦІЯ

Дорошенко Ігор Едуардович. Вплив міграційних процесів в аматорському футболі України на ефективність підготовки спортсменів і команд. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2025.

У дисертаційній роботі подано вирішення актуального науково-практичного завдання: визначення впливу процесів спортивної міграції в юнацькому та аматорському футболі України на ефективність підготовки спортсменів і команд, яке реалізовано шляхом обґрунтування, розробки і впровадження авторського алгоритму оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня до змагань регіонального та національного рівнів.

Структура та зміст багаторічного вдосконалення визначає комплекс об'єктивних факторів різних сторін спортивної підготовленості футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня. Зазначена категорія футболістів є резервом для спорту вищих досягнень – підготовки футболістів-професіоналів. Для них значущими є специфічні фактори спортивної міграції – внутрішня (регіональна) міграція, коли футболісти переходять до клубів інших обласних (міських) асоціацій футболу. Провідні футбольні Академії України ведуть активну селекційну роботу, що істотно активізує фактори спортивної міграції на рівні футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорського кваліфікаційного рівня, що вимагає істотної корекції традиційних технологій підготовки футболістів. Таким чином, вивчення та аналіз передумов спортивної міграції на регіональному рівні та регламентних норм УАФ, ААФУ, ДЮФЛУ сприяє визначенню організаційних засад спортивної підготовки у юнацькому та

аматорському футболі та обґрунтовує необхідність корекції традиційних технологій підготовки футболістів.

У першому розділі дисертації розглянуто актуальні питання, що стосуються загальної характеристики системи багаторічної підготовки футболістів у контексті впливу глобальних факторів (спортивної міграції, концентрації футболістів у провідних командах, що сприяє підвищенню рівня внутрішньої конкуренції у команді). Наведено огляд аналітичних особливостей сучасної спортивної підготовки футболістів різних кваліфікаційних рівнів (юнацького, аматорського, напівпрофесійного, професійного) з урахуванням впливу глобальних факторів (спортивної міграції) на систему їх спортивної підготовки та ефективність змагального процесу. Показано специфіку використання факторів спортивної міграції у системі багаторічного вдосконалення футболістів юнацьких та аматорських команд – регіональний рівень спортивної міграції обумовлює необхідність обліку її індикаторів, визначення їх впливу на результативність змагального процесу та обґрунтовує необхідність корекції існуючих систем спортивної підготовки.

На підставі аналізу наукової літератури показано, що основою сучасних технологій ефективної реалізації потенціалу футболістів є комплекс специфічних факторів, які детерміновані правилами змагань, нормами Регламентів, віковими і кваліфікаційними характеристиками, особливостями ігрової спеціалізації (амплуа), антропометричними, психологічними, статевими та іншими особливостями. Вплив процесів спортивної міграції (на регіональному рівні) призводить до обґрунтування, розробки і впровадження унікальних систем і технологій спортивного вдосконалення футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня, які є відповідними для конкретного структурного утворення макроциклу – мікроциклів або мезоциклів підготовки.

У другому розділі охарактеризовано використані методи наукового дослідження: аналіз, узагальнення і систематизація матеріалів наукової та

методичної літератури і глобальної інформаційної мережі «Internet»; педагогічне спостереження тренувального процесу та змагальної діяльності аматорських футбольних команд, футболістів-аматорів і футболістів юнацького віку U16, U17, U19; контент-аналіз заявкової документації та регламентних норм офіційних регіональних і національних змагань з футболу (на матеріалах юнацьких та аматорських футбольних команд U16, U17, U19; тестування різних видів спортивної підготовленості футболістів-аматорів і футболістів юнацького віку U16, U17, U19; анкетне опитування тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу у контексті реалізації рейтингового оцінювання їх професійної діяльності; експертний аналіз індикаторів змагальної діяльності аматорських футбольних команд, футболістів-аматорів і футболістів юнацького віку U16, U17, U19 з урахуванням факторів спортивної міграції; педагогічний експеримент; методи математичної статистики.

У процесі експериментальних досліджень, використано індикатори спортивної міграції, підготовленості та ефективності змагального процесу 250 футболістів юнацького віку U16, U17, U19 та аматорського кваліфікаційного рівня. Всі спортсмени або їх батьки надали поінформовану згоду на участь в експериментальних дослідження згідно критеріїв WMA Declaration of Helsinki – Ethical Principles for Medical Research Involving Human Participants (version by the 75th WMA General Assembly, Helsinki, Finland, October 2024).

У третьому розділі дисертаційної роботи подано наукові результати констатувального етапу педагогічного експерименту.

Проаналізовано сучасну систему підготовки тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу в Україні. Акцентовано на наявності двох паралельних систем підготовки: у закладах вищої освіти – бакалаврський, магістерський та освітньо-науковий рівень, далі – у державних або комунальних ДЮСЗ тренер може отримати другу, першу або вищу кваліфікаційні категорії. Інший напрям – підготовка тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу у системі навчання національної асоціації

(УАФ). Тут, тренер може отримати «Д» диплом УАФ або «С» диплом УАФ / UEFA, які дають право працювати з дитячо-юнацькими або аматорськими командами на регіональному рівні («Д» диплом УАФ) та національному рівні («С» диплом УАФ / UEFA). Наголошено на необхідності інтеграції двох зазначених систем навчання у діяльності тренера дитячо-юнацького та аматорського футболу.

Проведено експериментальні дослідження різних видів спортивної підготовленості юних футболістів різних вікових груп: 44 юні футболісти 10-11 років; 25 юних футболістів 16-17 років і 25 футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя); усього – 94 спортсмени.

Також у третьому розділі наведено експериментальні індикатори змагального процесу футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) на матеріалах контрольних ігор у підготовчому періоді річного макроциклу сезону 2022-2023 років МФК «Металург» (Запоріжжя) під час навчально-тренувальних зборів з 07.03.2023 року по 30.03.2023 року із застосуванням інноваційних технологій: «Polar» з використанням персональних кардіомоніторів, GPS-technology і відповідного програмного забезпечення. Визначено такі індикатори змагального процесу: обсяг рухових дій, км; спринт, n; ЧСС_{max}, %; ЧСС_{average}, %; рівень фізичного навантаження з диференціацією за ігровими амплуа футболістів. Показано можливості адаптації використання інноваційних технологій аналізу змагальної діяльності висококваліфікованих футболістів-професіоналів для футболістів аматорського кваліфікаційного рівня: футбольні трекири «Catapult Playr», кардіомонітори «Polar» з відповідним програмним забезпеченням, сучасні комп'ютерні системи оцінки ТТД – «Accenio Football», «Data Football», «STATS Acquires Prozone», тощо.

На підставі отриманих наукових даних, обґрунтовано та розроблено авторський алгоритм оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня до змагань регіонального та

національного рівнів з урахуванням факторів спортивної міграції. Також обґрунтовано та розроблено систему рейтингового оцінювання індикаторів професійної діяльності тренерів дитячо-юнацького та аматорського футболу.

У четвертому розділі висвітлено впровадження алгоритму оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня до змагань і наведено індикатори апробації авторської системи рейтингового оцінювання індикаторів професійної діяльності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу.

Розроблений алгоритм оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня містить: підвищення якості навчання тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу із застосуванням системи рейтингового оцінювання індикаторів ефективності їх професійної діяльності; облік індикаторів спортивної міграції футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів у національних змаганнях УАФ, УПЛ, ААФУ, ДЮФЛУ; оптимізацію методичних підходів до комплектації аматорських та юнацьких (U16, U17, U19) футбольних команд на основі взаємозв'язку факторів спортивної міграції з критеріями Регламентів національних змагань УАФ, УПЛ, ААФУ, ДЮФЛУ; індивідуалізацію спортивної підготовки футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів з урахуванням факторів спортивної міграції на основі типологічної диференціації основного, заявкового та розширеного складу команди і футболістів з групи перспективного резерву; інтеграцію індивідуальних та загальнокомандних форм спортивної підготовленості футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) і футболістів-аматорів з урахуванням факторів спортивної міграції у навчально-тренувальний і змагальний процеси; спеціальний аналіз та експертну інтерпретацію індикаторів змагального процесу та контролю індикаторів ТТД (та їх комбінаторних поєднань) із застосуваннях інноваційних технологій; практичну апробацію алгоритму спортивної підготовки футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорського кваліфікаційного рівня для використання

у змагальному процесі та його оперативну корекцію (за необхідності).

Характеристика процесів спортивної міграції у структурі багаторічної підготовки футболістів дитячо-юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня у змагальному сезоні 2023-2024 року свідчить, що фактори спортивної міграції притаманні діяльності провідних футбольних Академій України (U16): ФК «Шахтар» (Донецьк) – 71,79 % футболістів є вихованцями ДЮСЗ інших РАФ; ФК «Динамо» (Київ) – 51,61 % футболістів є вихованцями ДЮСЗ інших РАФ; ФК «Рух» (Львів) – 51,61 % футболістів є вихованцями ДЮСЗ інших РАФ. Аналогічний показник ФШ МФК «Металург» (Запоріжжя) – 16,22 %. При цьому, індикатори ефективності змагального процесу не мають статистично значущих відмінностей ($p \leq 0,05$).

Експериментальні дослідження, які проведені на матеріалах офіційних матчів футболістів ФШ МФК «Металург» (Запоріжжя) U17 у Чемпіонаті ДЮФЛУ у змагальному сезоні 2024-2025 років (Еліт Ліга, 4 група) свідчать, що розроблений авторський алгоритм оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку та футболістів-аматорів є ефективним і може бути рекомендованим для впровадження у практику багаторічної підготовки: значення індикатора кількості забитих м'ячів збільшилося на 36,84 %, значення індикатора кількості пропущених м'ячів зменшилося на 18,18 %, значення індикатора кількості набраних очок збільшилося на 42,86 %.

Вищезазначене дозволяє констатувати, що розроблений алгоритм оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня є ефективним і може бути рекомендованим до використання в регіональних асоціаціях футболу.

У п'ятому розділі проведено аналіз і узагальнення отриманих експериментальних індикаторів у відповідності до проведення етапів педагогічного експерименту та порівняльний аналіз отриманих даних з аналогічними результатами провідних фахівців спортивної науки.

Ключові слова: футбол, спортсмен, тренер, процес, підготовка, техніко-

тактичні дії, ефективність, регламент змагань, вплив, міграція, дитячо-юнацький спорт, студентський спорт, аматорський спорт

SUMMARY

Igor Doroshenko. The Impact of Migration Processes in Amateur Football in Ukraine on the Effectiveness of Training Athletes and Teams. – Qualifying Scientific Work on Manuscript Rights.

Dissertation for the Doctor of Philosophy degree in Specialty 017 – Physical Culture and Sports, Field of Knowledge 01 – Education / Pedagogy, Zaporizhzhia National University. Zaporizhzhia, 2025.

The dissertation presents a solution to a relevant scientific and practical problem: determining the impact of sports migration processes in youth and amateur football in Ukraine on the effectiveness of training athletes and teams, which is implemented by substantiating, developing and implementing the author's algorithm for optimizing sports training of youth and amateur football players for competitions at the regional and national levels.

The structure and content of long-term improvement determine a complex of objective factors of various aspects of sports preparedness of youth and amateur football players. This category of football players is a reserve for higher-level sports - training of professional football players. For them, specific factors of sports migration are significant – internal (regional) migration, when football players move to clubs of other regional (city) football associations. Leading football academies of Ukraine conduct active selection work, which significantly activates the factors of sports migration at the level of youth football players (U16, U17, U19) and amateur qualification level, which requires significant correction of traditional technologies of training football players. Thus, the study and analysis of the prerequisites of sports migration at the regional level and the regulatory norms of the UAF, AAFU, and CYFLU contributes to the definition of the organizational principles of sports training

in youth and amateur football and justifies the need to correct traditional technologies of training football players.

The first section of the dissertation considers current issues related to the general characteristics of the system of long-term training of football players in the context of the influence of global factors (sports migration, concentration of football players in leading teams, which contributes to increasing the level of internal competition in the team). An overview of the analytical features of modern sports training of football players of different qualification levels (youth, amateur, semi-professional, professional) is given, taking into account the influence of global factors (sports migration) on the system of their sports training and the effectiveness of the competitive process. The specifics of the use of sports migration factors in the system of long-term improvement of football players of youth and amateur teams are shown - the regional level of sports migration determines the need to take into account its indicators, determine their impact on the effectiveness of the competitive process and justifies the need to correct existing sports training systems.

Based on the analysis of scientific literature, it is shown that the basis of modern technologies for the effective realization of the potential of football players is a complex of specific factors that are determined by the rules of the competition, the norms of the Regulations, age and qualification characteristics, the features of the game specialization (role), anthropometric, psychological, sexual and other features. The influence of sports migration processes (at the regional level) leads to the justification, development and implementation of unique systems and technologies for the sports improvement of football players of youth age and amateur qualification level, which are suitable for a specific structural formation of the macrocycle – microcycles or mesocycles of training.

The second section describes the methods of scientific research used: analysis, generalization and systematization of materials from scientific and methodological literature and the global information network «Internet»; pedagogical observation of the training process and competitive activities of amateur football teams, amateur

football players and youth football players U16, U17, U19; content analysis of application documentation and regulatory norms of official regional and national football competitions (based on materials from youth and amateur football teams U16, U17, U19; testing of various types of sports fitness of amateur football players and football players of youth age U16, U17, U19; questionnaire survey of coaches of mass children's and youth and amateur football in the context of implementing a rating assessment of their professional activities; expert analysis of indicators of competitive activity of amateur football teams, amateur football players and football players of youth age U16, U17, U19 taking into account factors of sports migration; pedagogical experiment; methods of mathematical statistics.

In the process of experimental research, indicators of sports migration, fitness and effectiveness of the competitive process of 250 football players of youth age U16, U17, U19 and amateur qualification level were used. All athletes or their parents provided informed consent to participate in experimental research according to the criteria of the WMA Declaration of Helsinki – Ethical Principles for Medical Research Involving Human Participants (version by the 75th WMA General Assembly, Helsinki, Finland, October 2024).

The third section of the dissertation presents the scientific results of the ascertaining stage of the pedagogical experiment.

The modern system of training of mass youth and amateur football coaches in Ukraine is analyzed. The emphasis is on the presence of two parallel training systems: in higher education institutions – bachelor's, master's and educational and scientific levels, then – in state or municipal youth and sports schools, a coach can receive the second, first or higher qualification categories. Another direction: training of mass youth and amateur football coaches in the training system of the national association – UAF. Here, a coach can receive a «D» UAF diploma or a «C» UAF / UEFA diploma, which give the right to work with youth or amateur teams at the regional level («D» UAF diploma) and the national level («C» UAF / UEFA

diploma). The need for integration of the two specified training systems in the practical activities of a youth and amateur football coach is emphasized.

Experimental studies of various types of sports fitness of young football players of different age groups were conducted: 44 young football players 10-11 years old; 25 young football players 16-17 years old and 25 amateur football players – players of the youth team of CFC «Metalurg» (Zaporizhzhia), a total of 94 athletes.

Also, the third section presents experimental indicators of the competitive process of amateur football players – players of the youth team of CFC «Metalurg» (Zaporizhzhia) based on the materials of control games in the preparatory period of the annual macrocycle of the 2022-2023 season of CFC «Metalurg» (Zaporizhzhia) during training camps from 07.03.2023 to 30.03.2023 using innovative technologies – «Polar» using personal heart rate monitors, GPS-technology and appropriate software. The following indicators of the competitive process were determined: volume of motor actions, km; sprint, n; HRmax, %; HRaverage, %; level of physical activity with differentiation by the playing roles of football players. The possibilities of adapting the use of innovative technologies for analyzing the competitive activity of highly qualified football players – professionals for football players of amateur qualification level are shown: football trackers «Catapult Playr», heart monitors «Polar» with appropriate software, modern computer systems for assessing TTA – «Accenio Football», «Data Football», «STATS Acquires Prozone», etc.

Based on the obtained scientific data, an author's algorithm for optimizing the sports training of football players of youth age and amateur qualification level for competitions of regional and national levels, taking into account factors of sports migration, was substantiated and developed. A system for rating evaluation of indicators of professional activity of coaches of children's and youth and amateur football was also substantiated and developed.

The fourth section highlights the implementation of the algorithm for optimizing the sports training of youth and amateur football players for competitions and provides indicators for the approval of the author's system of the rating

assessment of indicators of professional activity of coaches of mass children's, youth and amateur football.

The developed algorithm for optimizing the sports training of youth and amateur football players includes: improving the quality of training of coaches of mass children's, youth and amateur football using the rating assessment system of indicators of the effectiveness of their professional activity; accounting for indicators of sports migration of youth and amateur football players in national competitions of the UAF, UPL, AAFU, CYFLU; optimization of methodological approaches to the recruitment of amateur and youth (U16, U17, U19) football teams based on the relationship of sports migration factors with the criteria of the Regulations of national competitions of the UAF, UPL, AAFU, CYFLU; individualization of sports training of youth and amateur football players, taking into account sports migration factors, based on typological differentiation of the main, application and extended team composition and football players from the promising reserve group; integration of individual and team-wide forms of sports preparedness of youth football players (U16, U17, U19) and amateur football players, taking into account sports migration factors, into the educational and training and competitive processes; special analysis and expert interpretation of indicators of the competitive process and control of TTA indicators (and their combinatorial combinations) using innovative technologies; practical testing of the algorithm of sports training of youth football players (U16, U17, U19) and amateur qualification level for use in the competitive process and its operational correction (if necessary).

The characteristics of sports migration processes in the structure of multi-year training of football players of children's and youth age and amateur qualification level in the competitive season 2023-2024 show that sports migration factors are inherent in the activities of the leading football Academies of Ukraine (U16): FC «Shakhtar» (Donetsk) – 71,79 % of football players are graduates of youth sports schools of other RAF; FC «Dynamo» (Kyiv) – 51,61 % of football players are graduates of youth sports schools of other RAF; FC «Rukh» (Lviv) – 51,61 % of

football players are graduates of youth sports schools of other RAF. A similar indicator for the FS of CFC «Metalurg» (Zaporizhzhia) – 16,22 %. At the same time, the indicators of the effectiveness of the competitive process do not have statistically significant differences ($p \leq 0.05$).

Experimental studies conducted on the materials of official matches of football players of the CFC «Metalurg» (Zaporizhzhia) U17 in the CYFLU Championship in the 2024-2025 competitive season (Elite League, Group 4) indicate that the developed author's algorithm for optimizing the sports training of youth and amateur football players is effective and can be recommended for implementation in the practice of long-term training: the value of the indicator of the number of goals scored increased by 36,84 %, the value of the indicator of the number of goals conceded decreased by 18,18 %, the value of the indicator of the number of points scored increased by 42,86 %.

The above allows us to state that the developed algorithm for optimizing the sports training of youth and amateur football players is effective and can be recommended for use in regional football associations.

The fifth section analyzes and summarizes the obtained experimental indicators in accordance with the stages of the pedagogical experiment and conducts a comparative analysis of the obtained data with similar results of leading specialists in sports science.

Keywords: football, athlete, coach, process, preparation, technical and tactical actions, efficiency, competition regulations, influence, migration, children's and youth sports, student sports, amateur sports

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Дорошенко Е.Ю., Соболев Е.О., Дорошенко І.Е. Комплектація футбольних команд української Прем'єр-ліги в контексті глобалізації спорту вищих досягнень. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*; 2018, 6: 129-135. *Особистий внесок здобувача полягає у формулюванні структурних компонентів та аналізі експериментального матеріалу.*

http://eprints.zu.edu.ua/28156/1/Фаховий%20збірник%206_129-135.pdf

<http://eprints.zu.edu.ua/28156/>

<http://eprints.zu.edu.ua/29485/1/Фаховий%20збірник%206.pdf>

2. Коваленко Ю.О., Дорошенко І.Е. Аналіз змагальної діяльності команд аматорської ліги України з футболу. *Вісник Запорізького національного університету: Фізичне виховання та спорт*; 2018, 1: 66-71. *Особистий внесок здобувача полягає у формулюванні структурних компонентів, накопиченні та аналізі експериментального матеріалу.*

<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/article/view/786/746>

<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/article/view/786>

<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/issue/view/35>

3. Коваленко Ю.О., Дорошенко І.Е. Вплив секційних занять із футболу на фізичний розвиток та функціональний стан старшокласників. *Фізичне виховання та спорт*; 2018, 2: 10-14. *Особистий внесок здобувача полягає у формулюванні структурних компонентів, аналізі експериментального матеріалу та формулюванні висновків.*

<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/article/view/792/752>

<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/article/view/792>

<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/issue/view/36>

4. Дорошенко І. Дослідження впливу ігор з елементами футболу на психофізичний стан молодших школярів. *Фізичне виховання та спорт*; 2019, 2:

26-31.

<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/article/view/527/490>

<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/article/view/527>

<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/issue/view/27>

5. Sobol E., Svatyev A., Doroshenko I., Kokareva S., Korzh N. & Doroshenko E. Formation of National Teams Taking in to Account the Factors of Football Players' Club Migration. *Physical Education Theory and Methodology*; 2021, № 21 (4): 389-396. (Scopus). <https://doi.org/10.17309/tmfv.2021.4.15> *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі даних науково-методичної літератури, накопиченні експериментального матеріалу та формулюванні структурних компонентів дослідження.*

<https://tmfv.com.ua/journal/article/view/1611/1438>

<https://tmfv.com.ua/journal/article/view/1611>

<https://tmfv.com.ua/journal/issue/view/164>

6. Дорошенко І., Сват'єв А., Соболев Е., Данильченко С., Дорошенко Е. Сучасні тенденції розвитку аматорського футболу в Україні. *Спортивна наука та здоров'я людини*; 2023, 1(9): 91-103. <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2023.16> *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі науково-методичної літератури, аналізі експериментальних даних і формулюванні перспектив подальших досліджень.*

<https://doi.org/10.28925/2664-2069.2023.16>

<http://sporthealth.kubg.edu.ua/article/view/279036>

<http://sporthealth.kubg.edu.ua/issue/view/16682>

7. Дорошенко І., Сват'єв А., Соболев Е., Черненко О., Шаповалова І. & Дорошенко Е. Сучасні підходи до аналізу змагальної діяльності футболістів із застосуванням інноваційних технологій. *Спортивна наука та здоров'я людини*; 2023, 2(10): 76-87. <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2023.26> *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі даних науково-методичної літератури, накопиченні експериментального матеріалу та формулюванні структурних компонентів*

дослідження.

<https://doi.org/10.28925/2664-2069.2023.26>

<http://sporthealth.kubg.edu.ua/article/view/289907>

<http://sporthealth.kubg.edu.ua/issue/view/17188>

8. Дорошенко І., Сватъєв А., Шамардін В., Корольов Д. & Дорошенко Е. Система рейтингового оцінювання показників професійної діяльності тренерів дитячо-юнацького та аматорського футболу. *Спортивна наука та здоров'я людини*; 2024, 2(12): 81-94. <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2024.26>
Особистий внесок здобувача полягає в накопиченні та аналізі експериментального матеріалу, формулюванні структурних компонентів дослідження та висновків.

<https://doi.org/10.28925/2664-2069.2024.26>

<http://sporthealth.kubg.edu.ua/issue/view/18603>

<http://sporthealth.kubg.edu.ua/article/view/316463>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

9. Дорошенко І. Використання засобів відновлення спортивної працездатності у дитячо-юнацькому футболі. *Молода наука – 2017: збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених*: у 4 Т. (Запоріжжя, 12-14 квітня 2017 р.). Запоріжжя : ЗНУ, 2017. Т. 3. С. 352-354.

https://sites.znu.edu.ua/stud-sci-soc//2017/tom_3.pdf

10. Дорошенко І. Сучасний погляд на вікові особливості техніко-тактичної майстерності юних футболістів. *Молода наука – 2018: збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених*: у 4 Т. (Запоріжжя, 10-13 квітня 2018 р.). Запоріжжя : ЗНУ, 2018. Т. 3. С. 229-232.

https://sites.znu.edu.ua/stud-sci-soc//2018/tom_3.pdf

11. Дорошенко І., Сватъєв А. Характеристика розвитку міграційних процесів в аматорському футболі України. *Інновації в науці: нові підходи та актуальні дослідження: матеріали науково-практичної конференції* (м. Ужгород, 23-24 вересня 2022 р.). Ужгород : УжНУ, 2022. С. 103-105.

Особистий внесок здобувача полягає в аналізі та систематизації даних науково-методичної літератури і формулюванні висновків.

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/44585/1/73sept2022.pdf>

12. Дорошенко І., Сват'єв А. Розвиток аматорського футболу в Україні. *Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств у закладах вищої освіти: збірник статей міжнародної XIX наукової конференції 03 лютого 2023 р.* Харків : ХДАФК, 2023. С. 61-64. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі та систематизації даних науково-методичної літератури і формулюванні висновків.*

<https://journals.uran.ua/pprsievnz/article/view/273270>

<https://journals.uran.ua/pprsievnz/issue/view/16342>

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

13. Doroshenko I., Svatyev A., Sobol E., Danylchenko S. & Doroshenko E. (2023). Parameters of Physical Performance of Qualified Football Players in the Preparatory Period of Training. *Journal of Learning Theory and Methodology*; 2023, 4(1): 26-32. <https://doi.org/10.17309/jltm.2023.4.04> *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі даних науково-методичної літератури, інтерпретації отриманих експериментальних показників, формулюванні перспектив подальших досліджень.*

<https://www.ltmjournal.com/e/issue/view/9>

<https://www.ltmjournal.com/e/article/view/71>

<https://www.ltmjournal.com/e/article/view/71/53>

14. Sobol E., Doroshenko I., Svatyev A., Doroshenko E., Tsyganok V. & Shamardin V. (2024). Analysis of Factors of Sports Migration and the Effectiveness of Competitive Activity of Football Players. *Journal of Learning Theory and Methodology*; 5(1): 13-19. <https://doi.org/10.17309/jltm.2024.5.1.02> *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі та інтерпретації даних науково-методичної літератури, аналізі отриманих експериментальних показників, формулюванні*

висновків.

<https://ltmjournal.com/e/issue/view/12>

<https://ltmjournal.com/e/article/view/83>

<https://ltmjournal.com/e/article/view/83/62>

15. Doroshenko I., Svatyev A., Shamardin V., Khorkavyy B., Vaniuk D., & Doroshenko E. (2024). Characteristics of the Approximate-Optimal Training Indicators of Goalkeepers in Modern Football. *Journal of Learning Theory and Methodology*, 5(3): 129-135. <https://doi.org/10.17309/jltm.2024.5.3.06> *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі даних науково-методичної літератури, накопиченні експериментальних показників, формулюванні висновків і структурних компонентів дослідження.*

<https://ltmjournal.com/e/issue/view/14>

<https://ltmjournal.com/e/article/view/104>

<https://ltmjournal.com/e/article/view/104/77>

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК	УМОВНИХ	ПОЗНАЧЕНЬ	21
.....			
ВСТУП			22
РОЗДІЛ I. СИСТЕМА БАГАТОРІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФУТБОЛІСТІВ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА, РОЗВИТОК СПОРТИВНОЇ МІГРАЦІЇ, ПРОБЛЕМИ КОРЕКЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ			30
1.1. Загальна характеристика системи багаторічної підготовки футболістів у контексті впливу глобальних факторів			30
.....			
1.2. Аналітичний огляд особливостей сучасної спортивної підготовки футболістів різних кваліфікаційних рівнів			43
1.3. Фактори спортивної міграції у системі багаторічної підготовки футболістів дитячо-юнацьких та аматорських команд			63
.....			
Висновки	до	розділу	... 72
.....			
РОЗДІЛ II. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ			73
.....			
2.1. Методи дослідження			74
2.2.	Організація	дослідження	82
.....			
РОЗДІЛ III. ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ЮНАЦЬКОГО ТА АМАТОРСЬКОГО ФУТБОЛУ В УКРАЇНІ			85
.....			
3.1. Аналіз комплексу освітніх компонентів програм навчання тренерів дитячо-юнацького та аматорського футболу в Україні			85
.....			

3.2. Експериментальні індикатори сучасної системи спортивної підготовки футболістів дитячо-юнацького віку і спортсменів-аматорів	103
3.3. Аналіз змагальної діяльності футболістів юнацького віку та спортсменів-аматорів з використанням інноваційних технологій	122
...	
Висновки до розділу	129
РОЗДІЛ IV. ОЦІНКА ВПЛИВУ СПОРТИВНОЇ МІГРАЦІЇ НА ПОКАЗНИКИ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФУТБОЛІСТІВ-АМАТОРІВ	133
4.1. Система рейтингового оцінювання індикаторів ефективності професійної діяльності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу	133
4.2. Особливості спортивної підготовки і змагальної діяльності футболістів аматорського кваліфікаційного рівня	141
4.3. Спортивна міграція у структурі багаторічного вдосконалення футболістів дитячо-юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня	150
4.4. Ефективність алгоритмів спортивної підготовки футболістів (U16 – U17, U19) і футболістів-аматорів	156
Висновки до розділу	164
РОЗДІЛ V. АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ	167
ВИСНОВКИ	178

.....	
РЕКОМЕНДАЦІЇ	183
ПОСИЛАННЯ	186
ДОДАТКИ	211
.....	

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ААФУ – Асоціація аматорського футболу України

ДЮСЗ – Дитячо-юнацький спортивний заклад

ДЮСШ – Дитячо-юнацька спортивна школа

ДЮФЛУ – Дитячо-юнацька футбольна ліга України

НТЗ – Навчально-тренувальні збори

ОПП – Освітньо-професійна програма

ПФК – Професійний футбольний клуб

ПФЛ – Професійна футбольна ліга

СДЮШОР – Спеціалізована дитячо-юнацька школа олімпійського резерву

СК – Спортивний клуб

ССК – Студентський спортивний клуб

СФК – Спортивний футбольний клуб

ТТД – Техніко-тактичні дії

УАФ – Українська асоціація футболу

УАШУФ – Українська асоціація шкільного та університетського футболу

УПЛ – Українська Прем'єр Ліга

УФАМ – Українська футбольна асоціація медиків

ФК – Футбольний клуб

GPS-technology – Технологія системи глобального позиціонування

FIFA – Міжнародна федерація футбольних асоціацій

Forechecking – Активний пресинг

UEFA – Європейська федерація футбольних асоціацій

WADA – World Anti-Doping Agency

ВСТУП

Актуальність теми. Популярність футболу, як виду спорту № 1 у світі, невинно зростає у глобальному масштабі. Такий стан речей підвищує конкуренцію спортсменів і команд, як на професіональному, так і на аматорському рівнях підготовки і змагальної діяльності. Переважна більшість науковців і практичних фахівців у сфері підготовки футболістів підтримують аксіоматичне твердження, що сучасний професійний футбол є верхівкою своєрідної піраміди, а її основою є аматорський, дитячо-юнацький футбол і їх численні різновиди, які широко культивуються у світі – резервний, студентський, пляжний, жіночий, ветеранський, тощо.

Спираючись на зазначене аксіоматичне твердження, у нашому дослідженні наголос зроблено на визначенні впливу факторів спортивної міграції футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) і футболістів-аматорів на індикатори їх спортивної підготовленості та результативності змагальної діяльності. Передумовою зазначеного методичного підходу є аналіз спрямованості наукових досліджень авторитетних українських і закордонних вчених, які виконані професором В. Платоновим [102] та під його науковим керівництвом, і стосуються деталізованого розгляду, аналізу, систематизації та узагальнення інноваційних напрямів науково-методичного забезпечення багаторічної спортивної підготовки, які раніше лише зрідка потрапляли до уваги дослідників зазначеної проблематики – факторів позазмагальної та позатренувальної діяльності, спортивної міграції, глобалізації спорту, тощо.

Зокрема, це стосується низки наукових досліджень відомих українських науковців: професора О. Борисової та співавт. [10, 184] на матеріалах вивчення процесів професіоналізації гравців і тренерів у тенісі; професора Р. Сушко та співавт. [10, 114], які у дослідженнях комплексно розглянули проблеми впливу глобальних процесів на спортивну підготовку висококваліфікованих спортсменів (на матеріалі баскетболу) – спортивну міграцію, комерціалізацію

та політизацію офіційних міжнародних змагань, соціалізацію провідних спортсменів і тренерів (Андрій Шевченко, Віталій Кличко та ін.); професора О. Козлової та співавт. [101], які детально проаналізували процеси професіоналізації та комерціалізації кваліфікованих спортсменів (на матеріалі легкої атлетики).

У зв'язку з цим, в останні роки спостерігаються тренди, які спрямовані на зростання зацікавленості науковців і практиків до проблем спортивної міграції в ігрових видах спорту. Зокрема, у національному науковому просторі широкі відомі дослідження Е. Соболя та співавт. [24, 25], в яких детально досліджено проблеми міграції висококваліфікованих футболістів: зокрема, запропоновано технологію корекції спортивної підготовки на основі врахування факторів міграції, впроваджено її у тренувальну та змагальну практику висококваліфікованих футболістів-професіоналів та експериментально підтверджено її ефективність.

У розрізі продовження та розширення зазначеного перспективного науково-дослідного напрямку нами обраний шлях, який стосується вивчення процесів спортивної міграції футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорського кваліфікаційного рівня в Україні.

У середовищі професіоналів, у системі спортивної підготовки футболістів аксіоматичним є твердження, що саме дитячо-юнацький та аматорський футбол є основою для ефективного розвитку професіонального футболу, якісної підготовки спортсменів, тренерів, менеджерів, спортивних медиків, реабілітологів-масажистів та інших дотичних фахівців.

У процесі подальшої розробки зазначеного наукового напрямку визначено проблемну ситуацію, яка містить наступні складові:

* – визначення впливу спортивної міграції на тренувальний і змагальний процес футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорського кваліфікаційного рівня;

* – визначення необхідності корекції тренувального процесу футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорського кваліфікаційного рівня на основі врахування факторів спортивної міграції;

* – розробку перспективних шляхів удосконалення процесу багаторічної спортивної підготовки футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорського кваліфікаційного рівня.

Нагальна необхідність розв’язання сформульованих проблемних завдань свідчить про актуальність і своєчасність проведення експериментальних досліджень у зазначеному науковому напрямі.

Зв’язок з науковими темами і планами. Дисертаційне дослідження виконано згідно плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету за темою: «Теоретико-методичні засади вдосконалення тренувального процесу в різних видах спорту» на 2022-2026 роки, № державної реєстрації 0122U001108.

Мета дослідження: обґрунтувати і розробити алгоритми оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорського кваліфікаційного рівня до змагань з урахуванням впливу факторів спортивної міграції та експериментально перевірити їх ефективність.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу даних інформаційних джерел оцінити сучасний стан проблеми і визначити шляхи оптимізації підготовки футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорського кваліфікаційного рівня з урахуванням впливу факторів спортивної міграції.

2. Оцінити вплив процесів спортивної міграції на ефективність спортивної підготовки футболістів юнацького віку (U16, U17, U19), аматорського кваліфікаційного рівня і футбольних команд.

3. Експериментально перевірити ефективність алгоритмів оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку (U16, U17, U19), аматорського кваліфікаційного рівня і футбольних команд до змагань.

4. Розробити рекомендації для тренерів стосовно практичного використання алгоритмів оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорського кваліфікаційного рівня у тренувальному та змагальному процесах.

Об’єкт дослідження: спортивна підготовка футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорського кваліфікаційного рівня.

Предмет дослідження: вплив факторів спортивної міграції на ефективність підготовки футболістів юнацького віку (U16, U17, U19), аматорського кваліфікаційного рівня і футбольних команд.

Методи дослідження:

- * – аналіз, узагальнення і систематизація матеріалів наукової та методичної літератури і глобальної інформаційної мережі «Internet»;
- * – педагогічне спостереження тренувального процесу та змагальної діяльності аматорських футбольних команд, футболістів-аматорів і футболістів юнацького віку U16, U17, U19;
- * – контент-аналіз заявкової документації та регламентних норм офіційних регіональних і національних змагань з футболу (на матеріалах юнацьких та аматорських футбольних команд U16, U17, U19);
- * – тестування різних видів спортивної підготовленості футболістів-аматорів і футболістів дитячо-юнацького віку U16, U17, U19;
- * – анкетне опитування тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу у контексті реалізації рейтингового оцінювання їх професійної діяльності;
- * – експертний аналіз індикаторів змагальної діяльності аматорських футбольних команд, футболістів-аматорів і футболістів дитячо-юнацького віку U16, U17, U19 з урахуванням факторів спортивної міграції;
- * – педагогічний експеримент;
- * – методи математичної статистики.

Наукова новизна:

* – вперше обґрунтовано та розроблено систему рейтингового оцінювання індикаторів ефективності професійної діяльності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу;

* – вперше визначено показники спортивної міграції футболістів юнацького віку (U16-U17) та аматорського кваліфікаційного рівня у національних змаганнях ДЮФЛУ сезону 2023-2024 років;

* – вперше обґрунтовано та розроблено алгоритм оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку, футболістів-аматорів і команд до змагань національного рівня з урахуванням факторів спортивної міграції, який містить наступні складові:

- підвищення якості навчання тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу із застосуванням системи рейтингового оцінювання індикаторів ефективності їх професійної діяльності;

- облік індикаторів спортивної міграції футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів у національних змаганнях УАФ, УПЛ, ААФУ, ДЮФЛУ;

- оптимізація методичних підходів до комплектації аматорських та юнацьких (U16, U17, U19) футбольних команд на основі взаємозв'язку факторів спортивної міграції з критеріями Регламентів національних змагань УАФ, УПЛ, ААФУ, ДЮФЛУ;

- індивідуалізація спортивної підготовки футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів з урахуванням факторів спортивної міграції на основі типологічної диференціації основного, заявкового та розширеного складу команди і футболістів з групи перспективного резерву;

- інтеграція індивідуальних і загальнокомандних форм спортивної підготовленості футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) і футболістів-аматорів з урахуванням факторів спортивної міграції у навчально-тренувальний і змагальний процеси;

- спеціальний аналіз та експертна інтерпретація індикаторів змагального процесу та контролю індикаторів ТТД (та їх комбінаторних поєднань) із

застосуваннях інноваційних технологій;

- практична апробація алгоритму спортивної підготовки футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорського кваліфікаційного рівня для використання у змагальному процесі та його оперативна корекція (за необхідності);

- * – розширено наукові дані про процеси підготовки футболістів і команд з урахуванням впливу факторів спортивної міграції [24, 25, 168, 193];

- * – розширено наукові дані стосовно оптимізації підготовки футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та футболістів-аматорів з урахуванням факторів спортивної міграції для використання в освітньо-професійних програмах першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 017 – Фізична культура і спорт у закладах вищої освіти [28, 30, 33].

Теоретична значущість дослідження обумовлена позиціями його наукової новизни і ґрунтується на визначенні шляхів корекції підготовки футболістів дитячо-юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня з урахуванням впливу факторів спортивної міграції для підвищення її ефективності. Це розширює межі загальної теорії спорту щодо підготовки футболістів і команд з урахуванням впливу факторів спортивної міграції та її оптимізації у процесі багаторічного вдосконалення.

Практична значущість отриманих результатів полягає в обґрунтуванні та розробці алгоритмів оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку (U16, U17, U19), футболістів-аматорів і команд до змагань різних рівнів з урахуванням впливу факторів спортивної міграції та їх практичної апробації у змагальній діяльності.

Наукові результати кваліфікаційної роботи використовуються у процесі підготовки здобувачів Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту за ОПП «Тренерсько-викладацька діяльність» зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (довідка від 06.03.2025 року); у процесі підготовки здобувачів Мелітопольського

державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького за ОПП «Тренерська діяльність в обраному виді спорту» зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (довідка від 02.04.2025 року № 01-15/722); у процесі підготовки здобувачів Національного університету «Запорізька політехніка» за ОПП «Фітнес і рекреація» та ОПП «Фізичне виховання» зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (довідка від 08.04.2025 року № 37/48/1621); у процесі підготовки здобувачів Інституту здоров'я, спорту та туризму імені Тетяни Самоленко Класичного приватного університету за ОПП «Фізична культура і спорт» зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (довідка від 10.04.2025 року).

Науково-методичні матеріали кваліфікаційної роботи використовуються у навчально-тренувальному процесі міської аматорської збірної команди Запорізької асоціації футболу (акт від 07.04.2025 року) та аматорської збірної команди Запорізької обласної асоціації футболу (акт від 08.04.2025 року).

Також отримані науково-методичні результати впроваджено у навчально-тренувальний процес аматорських футбольних команд СФК «Динамо» (Запоріжжя) (акт від 31.03.2025 року), ФК «Мотор» (Запоріжжя) (акт від 01.04.2025 року), СК «Металург» (Запоріжжя) (акт від 02.04.2025 року), ОСДЮСШОР «Металург» ЗОР (акт від 03.04.2025 року), ССК «Медик» Запорізького державного медико-фармацевтичного університету (акт від 04.04.2025 року).

Особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві роботах полягає у аналізі та систематизації даних науково-методичної літератури, накопиченні, аналізі та інтерпретації експериментальних даних, формулюванні структурних компонентів дослідження, висновків і перспектив подальших наукових розвідок щодо проблемних питань впливу факторів спортивної міграції футболістів-аматорів на підготовку окремих спортсменів і команд до змагань.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення дисертаційної роботи та її практичні результати, що отримані у процесі проведення експериментальних досліджень, оприлюднені та обговорені на конференціях студентів, аспірантів і молодих вчених Запорізького національного університету «Молода наука – 2017» (Запоріжжя, 12-14 квітня 2017 р.), «Молода наука – 2018» (Запоріжжя, 10-13 квітня 2018 р.); науково-практичній конференції «Інновації в науці: нові підходи та актуальні дослідження» (Ужгород, 23-24 вересня 2022 р.); XIX міжнародній науковій конференції «Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств у закладах вищої освіти» (Харків, 03 лютого 2023 р.); науково-методичних семінарах кафедри фізичної культури і спорту, кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету 2022-2025 рр. і Запорізької обласної асоціації футболу у 2022-2025 рр.

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 15 наукових праць, 8 з яких – у фахових виданнях України (одна стаття виконано одноосібно, одна стаття – у виданні, що індексується у міжнародних наукометричних базах даних Scopus), 3 статті, що додатково відображують отримані результати у науково-теоретичному виданні, яке індексується у міжнародних наукометричних базах даних (DOAJ, CrossRef, ROAD, тощо), 4 публікації апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій, вступу, п'яти розділів, висновків, рекомендацій, переліку посилань на інформаційні джерела і додатків. Дисертацію викладено українською мовою на 230 сторінках, робота містить 17 таблиць і 10 рисунків. У роботі використано 218 інформаційних джерел, з яких, 133 посилання на джерела науково-методичної літератури (українською мовою), 71 посилання (латиницею) і 14 посилань на електронні ресурси (офіційні сайти) спортивних організацій, об'єднань, установ.

РОЗДІЛ I

СИСТЕМА БАГАТОРІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФУТБОЛІСТІВ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА, РОЗВИТОК СПОРТИВНОЇ МІГРАЦІЇ, ПРОБЛЕМИ КОРЕКЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

1.1. Загальна характеристика системи багаторічної підготовки футболістів у контексті впливу глобальних факторів

Дослідники визначають сучасний футбол у якості № 1 у спортивній ієрархії [6, 48, 78]. Зазначений стан речей обумовлений високою популярністю футбольної гри у світовому інформаційному просторі, що, у свою чергу, є передумовою формування відповідної масової субкультури різних верств населення, які диференціюються за конкретними типологічними ознаками [58, 77]:

- фахова група: футболісти різного віку, статі, кваліфікації; тренери, арбітри, менеджери (у тому числі, PR-менеджери), аналітики, спортивні журналісти, спортивні лікарі та реабілітологи, нутриціологи, агрономи і фахівці з експлуатації штучних футбольних газонів та ін.;

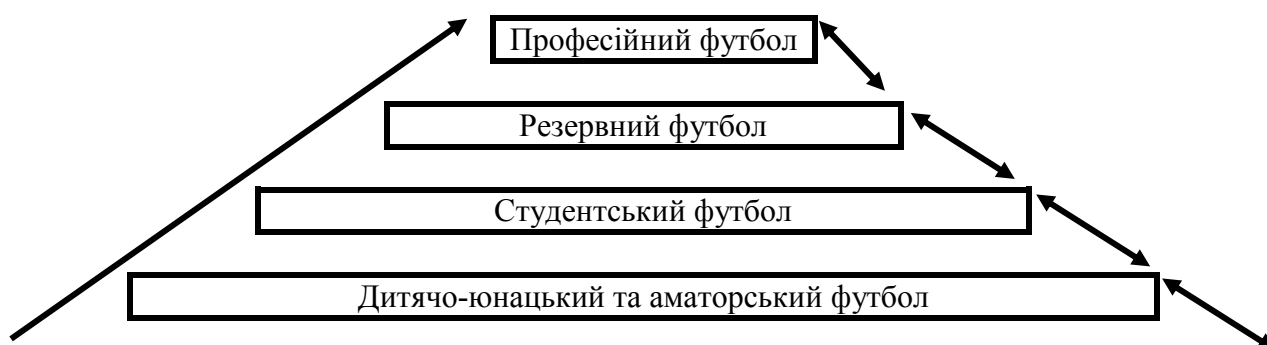
- група вболівальників: вболівальники («фанати» конкретного професійного футбольного клубу), вболівальники національних збірних команд з футболу та його різновидів (жіночий футбол, футзал, пляжний футбол, тощо), багатомільйонні аудиторії телевізійних уболівальників офіційних міжнародних змагань світового та континентального рівнів (чемпіонати світу та Європи, клубний чемпіонат світу, Ліга чемпіонів UEFA та ін.).

Крім цього, сучасний рівень розвитку світових організацій UN (англ. *United Nations*), UNESCO (англ. *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*), WHO (англ. *World Health Organization*), тощо, світових і регіональних футбольних федерацій (асоціацій): FIFA (фр. *Fédération*

Internationale de Football Association) та її регіональні структури: CONMEBOL (ісп. *Confederación Sudamericana de Futbol*), AFC (англ. *Asian Football Confederation*), CAF (фр. *Confédération Africaine de Football*), CONCACAF (англ. *Confederation of North, Central America and Caribbean Association Football*), OFC (англ. *Oceania Football Confederation*), UEFA (англ. *Union of European Football Associations*), їх тісна співпраця у комплексі з високим рівнем розвитку Internet-технологій (соціальні мережі, хмарні сервіси, штучний інтелект, тощо) дають змогу формувати новітні соціокультурні феномени.

Загальновідомо, що провідні TOP-5 професійних футбольних ліг UEFA («*Premier League*», Англія; «*Serie A*», Італія; «*La Liga*» або «*Primera División*», Іспанія; «*Bundesliga*», Німеччина; «*Ligue 1*», Франція) є ефективними центрами створення масової субкультури. Середня відвідуваність ігор становить (у % від загальної кількості місць на стадіонах, станом на 15.11.2024 року) [209]: «*Premier League*», Англія – 99,04 %; «*Serie A*», Італія – 81,74 %; «*La Liga*», Іспанія – 83,28 %; «*Bundesliga*», Німеччина – 98,12 %; «*Ligue 1*», Франція – 82,25 %.

Звичайно, що після перегляду ігор, багатотисячні групи вболівальників продовжують спільні комунікації, відвідування місць масового відпочинку, закладів харчування та ін., що створює передумови для формування масової субкультури, в основі якої – футбольні змагання національних або міжнародних рівнів. У свою чергу, зазначимо, що саме аматорські футбольні змагання на рівні дитячо-юнацького масового рекреаційного футболу, його різновиди і оздоровчо-масові тренування є базисом (фундаментом) ієрархічної структури розвитку футболу в Україні (рис. 1.1).

Масовий рекреаційний футбол і його різновиди
--

Рис. 1.1 Ієрархічна структура розвитку футболу в Україні

Зазначений стан речей є передумовою для створення специфічного соціокультурного феномену – футбольного антуражу, який є невід’ємною складовою частиною сучасної футбольної індустрії.

Її складовими частинами (компонентами) є:

- футболісти різного віку, кваліфікації, статі, а також, футболісти з різним нозологічними формами захворювань (футболісти, які беруть участь у паралімпійських і дефлімпійських змаганнях), футболісти, які є представниками різних професійних груп: УАШУФ [211], УФАМ [212], тощо;

- дитячо-юнацькі спортивні заклади: дитячо-юнацька спортивна школа, спеціалізована дитячо-юнацька школа олімпійського резерву, училище фізичної культури, академія професійного футбольного клубу, приватний дитячо-юнацький спортивний заклад та ін.;

- тренери з футболу ДЮСЗ різних кваліфікаційних категорій і допоміжний персонал (спеціаліст, тренер II категорії, тренер I категорії, тренер-методист (старший тренер)); тренери з футболу різних ліцензійних категорій («D» диплом УАФ, «C» диплом УАФ, «C» диплом UEFA, «B» диплом UEFA, «A» диплом UEFA, «PRO» диплом UEFA); тренери з фізичної підготовки; тренери з фітнесу; тренери-аналітики, спортивні лікарі, лікарі фізичної та реабілітаційної медицини, реабілітологи-масажисти і фізичні терапевти; спортивні психологи;

- заклади вищої освіти, які реалізують відповідні освітні програми для здобувачів за галузями знань: 01 «Освіта / Педагогіка» зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» (спеціалізація – тренер з футболу); 07 «Управління та адміністрування» зі спеціальності 073 «Менеджмент» (спеціалізація – менеджмент спорту); 22 «Охорона здоров’я» зі спеціальності 222 «Медицина» (інтернатура: спортивна медицина або фізична та реабілітаційна медицина), зі спеціальності 225 «Медична психологія», зі спеціальності 227 «Терапія та

реабілітація»; 28 «Публічне управління та адміністрування» зі спеціальності 281 «Право» (спеціалізація – спортивне право);

- антураж футбольної індустрії:

* – фінансово-економічне забезпечення навчально-тренувального процесу та змагальної діяльності футболістів;

* – психолого-педагогічне забезпечення навчально-тренувального процесу та змагальної діяльності футболістів;

* – медико-біологічне забезпечення навчально-тренувального процесу та змагальної діяльності футболістів;

* – вплив глобальних факторів на спортивну підготовку футболістів: спортивна міграція, професіоналізація і соціалізація футболістів, тренерів і спортивного персоналу, політизація офіційних міжнародних і національних футбольних змагань, інтенсивний розвиток комп'ютерних і комунікаційних технологій (штучний інтелект, хмарні сервіси);

* – посилення значущості мережових ЗМІ в антуражі футбольної індустрії: вплив глобальних соціальних мереж за даними дослідження gemiusAudience (вимірювання аудиторії у мережі «Internet») за квітень 2024 року, лідером є «Facebook» з аудиторією 14,1 млн осіб, друга позиція у «YouTube» – 13,8 млн осіб, на третій позиції «Instagram» – 8,9 млн осіб, і на четвертій «TikTok» – 5,1 млн осіб [215].

Отже, констатуємо, що станом на сьогодні вплив спортивного антуражу на функціонування футбольної індустрії лише епізодично вивчався дослідниками. У національному науковому дискурсі це дослідження О. Борисової та співавт. на матеріалі вивчення впливу факторів професіоналізації на розвиток системи тенісу в Україні [10, 184], Р. Сушко та співавт. на матеріалі вивчення впливу глобальних чинників на розвиток баскетболу в Україні (на прикладі висококваліфікованих спортсменів) [10, 114], О. Козлової та співавт. на матеріалі вивченні впливу процесів професіоналізації на спортивну підготовку та змагальну діяльність кваліфікованих легкоатлетів

[101], Е. Дорошенка та співавт. на вивченні впливу інноваційних технологій на процеси спортивної підготовки і підвищення ефективності змагальної діяльності футболістів [32], Е. Соболя та співавт. на матеріалі оптимізації системи управління багаторічною підготовкою висококваліфікованих футболістів-професіоналів (на прикладі впливу факторів спортивної міграції) [24, 25]. Згадані дослідницькі групи переважно вивчали вплив глобальних процесів на ефективність спортивної підготовки і змагальної діяльності висококваліфікованих спортсменів. На нашу думку, зазначений дослідницький напрям має бути більш широко представленим у науковому дискурсі сучасної української спортивної науки – потенційно актуальними і значущими є дослідження, що спрямовані на вивчення впливу глобальних факторів і світових трендів на функціонування футбольної індустрії взагалі, та на тренувальний і змагальний процеси футболістів, зокрема.

У комплексі зазначених проблемних питань чільне місце займають процеси вивчення впливу факторів спортивної міграції на результативність та ефективність змагальної діяльності футболістів. На матеріалі висококваліфікованих футболістів-професіоналів, ця проблематика детально розроблена та викладена у вищезазначених дослідженнях Е. Соболя та співавт. [24, 25]. При цьому, зазначено, що рівень кваліфікації футболістів істотно впливає на показники спортивної міграції у комплексі з іншими факторами, які, переважно, мають фінансово-економічне підґрунтя – фінансовий бюджет, прогнозований рівень спортивних результатів, який дозволяє збільшити інвестиційну зацікавленість у професійному футбольному клубі в якості успішного бізнес-проекту. Крім цього, фінансово привабливою є участь професійного футбольного клубу в офіційних міжнародних змаганнях клубного рівня, зокрема, у Лізі Чемпіонів UEFA, за перемогу у матчі цього турніру у сезоні 2024-2025 років професійний футбольний клуб отримає 2 100 000 €, за нічию – 700 000 € [217]. Це також є стимулюючим фактором спортивної

міграції футболістів, з одного боку, та посилює зацікавленість вболівальників до професійного футбольного клубу, з іншого.

Центральним питанням у зазначених аспектах є рівень кваліфікації або спортивної майстерності футболіста, який має шанс бути запрошеним до більш титулованого (відповідно, і більш фінансового успішного футбольного клубу). Ця тенденція є домінантною у спортивній кар'єрі висококваліфікованих футболістів-професіоналів. Аматорський рівень спортивної кваліфікації футболіста, відповідно, передбачає зовсім інші можливості – процеси спортивної міграції футболістів-аматорів детерміновані принципово іншими факторами. Зокрема, це фактори соціальної спрямованості: переїзд до міста іншого міста на постійне проживання родини, одруження, вибір закладу вищої освіти для навчання за обраною спеціальністю; медичні фактори: вибір клініки для лікування та реабілітації футболіста або членів родини, вибір іншої кліматичної зони (у разі наявності, хронічних захворювань дихальної системи – бронхіальна астма, тощо); професійні фактори, які стосуються необхідності переїзду до іншого міста роботи, проведення досліджень, вахтові методи роботи, тощо.

Крім цього, науковці зазначають, що сучасний резервний спорт також є одним з факторів спортивної міграції футболістів-аматорів [83]. Досить поширеними є ситуації, коли перспективні талановиті футболісти вікових категорій U16, U17, U19 демонструють достатньо високий рівень спортивної майстерності, який є недостатнім для підписання професійного контракту з місцевим футбольним клубом та отримання повноцінного статусу «спортсмен-професіонал». У разі наявності відповідної мотивації такі футболісти є потенційними кандидатами на участь у процесах спортивної міграції – вони беруть активну участь у переглядах гравців, які організовують професійні футбольні клуби у період міжсезоння з метою пошуку талановитих футболістів-аматорів і їх залучення до складу професійного футбольного клубу. В окремих випадках, спонукальним чинником спортивної міграції може бути

несприятливий психологічний клімат і конфліктні ситуації у футбольній команді [68, 89]. Навіть, такі фактори, які, на перший погляд, не мають відношення до спортивної міграції, зокрема, впровадження реформи, яка полягала у децентралізації та наданні більших повноважень органам місцевого самоврядування зі змінами адміністративно-територіального поділу України [35, 55, 67]. Ситуації, що пов'язані зі змінами адміністративно-територіального устрою також, де-юре, можуть призводити до виникнення передумов спортивної міграції футболістів-аматорів: наприклад, гравці, які захищали кольори футбольної команди конкретного міста регіону, після проведення реформи, де-юре, можуть залишатися гравцями цієї команди, але вже іншого регіону (району або області).

На підставі вищенаведеного, логічним є виклад сучасної системи спортивного тренування футболістів в аспекті впливу проблемних питань глобальних факторів на розвиток українського футболу.

Національний науковий дискурс з теорії спорту та системи багаторічної підготовки спортсменів різного віку, статі, кваліфікації ґрунтується на фундаментальних наукових працях професора В. Платонова [102]. Автор узагальнив і систематизував результати багаторічних наукових розвідок, які проведені особисто та під його керівництвом, представниками наукової школи Київського державного інституту фізичної культури (з 1993 року – Український державний університет фізичного виховання та спорту; з 1997 року – Національний університет фізичного виховання та спорту України) за період 1970-2004 років. Автором розглянуто історичні передумови формування загальної теорії спорту і системи підготовки спортсменів в якості наукового напрямку та навчальної дисципліни, визначено методологію формування нових наукових знань у напрямі підготовки «Олімпійський і професійний спорт» (нині, спеціальність 017 Фізична культура і спорт). Обґрунтовано принципи раціонального формування системи управління підготовкою національних команд з видів спорту до офіційних міжнародних змагань світового та

континентального рівнів: Ігор Олімпіад, чемпіонатів Європи і світу, визначено шляхи і перспективи її вдосконалення. Крім цього, автором надана деталізована характеристика олімпійським видам спорту, висвітлено питання організації та проведення змагань і шляхи вдосконалення змагальної діяльності.

Сучасна система підготовки спортсменів розглянута з акцентом на вивчення проблемних і дискусійних питань теорії адаптації. Стосовно кваліфікованих спортсменів, це питання енергозабезпечення м'язової діяльності у тренувальному процесі та змагальній діяльності, формування фізичних навантажень різної спрямованості (в аспекті розвитку рухових здібностей), процесів стомлення та відновлення у спортивній підготовці, формування довготривалих адаптаційних реакцій у спортивній підготовці, що спрямовані на стимуляцію процесів розумової та фізичної працездатності.

В. Платоновим охарактеризовано сторони спортивної підготовленості, процеси розвитку рухових здібностей спортсменів, структура та алгоритми побудови процесу спортивної підготовки; розглянуто питання спортивного відбору та орієнтації підготовки спортсменів, управління багаторічною спортивною підготовкою та змагальною діяльністю; показаний вплив позатренувальних і позазмагальних факторів на управління багаторічною підготовкою спортсменів (матеріально-технічний, медико-біологічний, психолого-педагогічний, науковий, навчально-методичний супровід системи спортивної підготовки), які розглянуто як передумови формування факторів антуражу спортивної підготовки. Також акцентовано увагу на проблемні питання профілактики спортивного травматизму, відновлення та реабілітації організму спортсменів після значних тренувальних і змагальних навантажень, застосування дозволених засобів фармакологічної корекції та допінг-контролю у сучасному спорті за критеріями і рекомендаціями Всесвітнього антидопінгового агентства World Anti-Doping Agency (WADA).

Отже, сучасна система багаторічної спортивної підготовки футболістів ґрунтується на вищевикладених позиціях загальної теорії спорту і системи підготовки кваліфікованих спортсменів.

Основним документом управління підготовкою футболістів дитячо-юнацького та юнацького віку в Україні є навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву та шкіл вищої спортивної майстерності [1]. Автори зазначають, що створення програми обумовлено необхідністю корекції навчально-тренувального процесу з метою більш повної відповідності рівня інтегральної підготовленості юних футболістів вимогам професійного футболу. Основною проблемою зазначеного видання є невідповідність сучасним вимогам футбольної практики – програма видана у 2003 році, тому достатня кількість наведених даних, використаних технологій і методичних підходів потребують осучаснення та модифікації.

На національному науковому рівні виділяють низку наукових досліджень, які виконані відомими українськими дослідниками зазначеної проблематики. Це наукові роботи професорів В. Лизогуба та співавт., Г. Лісенчука та співавт., В. Шамардіна та співавт., В. Костюкевича та співавт., Е. Дорошенка та співавт., В. Ніколаєнка та співавт. Основні результати багаторічної плідної наукової діяльності цих вчених захищені на рівні дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності 24.00.01 – «Олімпійський і професійний спорт» за період 2000-2014 роки (крім професора В. Лизогуба, який захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора біологічних наук зі спеціальності 03.00.13 – «Фізіологія людини і тварин»).

Під керівництвом проф. В. Лизогуба та співавт. виконано низку досліджень стосовно врівноваженості нервових процесів висококваліфікованих спортсменів (у тому числі, футболістів), які розглянуті з точки зору індивідуальної психофізіологічної передумови ефективності та

результативності техніко-тактичних дій у змагальному процесі. Також актуальними є дослідження, що спрямовані на визначення взаємозв'язків спеціальної фізичної працездатності та біоенергетичних механізмів її забезпечення у змагальній діяльності футболістів [62, 63]. Проблемним моментом є необхідність забезпечення зазначених досліджень високотехнологічною апаратурою, фахівцями відповідної наукової та технічної кваліфікації для якісного аналізу та інтерпретації отриманих експериментальних показників і дослідницьких даних.

Логічним продовженням зазначених наукових розвідок є дослідницькі роботи професора А. Дяченка та співавт. стосовно обґрунтування теоретико-методичних основ програмного супроводу фізичної підготовки футболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки і практичної реалізації питань фізіологічного моніторингу спеціальної працездатності футболістів на наступних етапах багаторічного вдосконалення, зокрема, на етапі підготовки до вищих досягнень [36, 37].

Наукові розвідки професора Г. Лісенчука стосуються широкого кола питань стосовно багаторічної спортивної підготовки футболістів, зокрема, теоретико-методичних засад управління підготовкою футболістів, яка була виконана на рівні дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту та була захищена у 2004 році. Подальша плідна діяльність професора Г. Лісенчука і співавт. була спрямована на вирішення актуальних науково-практичних завдань стосовно прискореного відновлення спеціальної фізичної працездатності організму футболістів [66], використанні спеціалізованих вправ легкоатлетичної спрямованості у підготовці футболістів амплуа «півзахисники» вікової категорії 13-14 років [64], застосування інноваційних засобів і фітнес-технологій для підвищення функціональних можливостей організму висококваліфікованих футболістів [65]. У якості дискусійних питань стосовно зазначених наукових розвідок, дослідники визначають можливості застосування інтенсивних технологій розвитку рухових

здібностей і підвищення рівня функціональної підготовленості юних футболістів, зокрема, застосування технології «forechecking» (активний пресинг) у тренувальному та змагальному процесах юних футболістів. Опоненти застосування цієї технології вважають, що рання інтенсифікація навчально-тренувального процесу юних футболістів, зокрема, на етапах попередньої та спеціалізованої базової підготовки, може нашкодити організму юних футболістів, який знаходиться у процесі розвитку та формування. Відповідно, спортивні результати можуть бути обмеженими рівнем успішних виступів лише у дитячо-юнацькому футболі [7, 16].

Значущим внеском у розвиток національної спортивної науки у напрямі вивчення та розв'язання проблем управління спортивною підготовкою та змагальною діяльністю в ігрових видах спорту є наукові праці професора В. Костюкевича. Основні позиції цього наукового циклу узагальнено, систематизовано та захищено у 2012 році у вигляді дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту (спеціальність 24.00.01 Олімпійський і професійний спорт) за темою «Теоретичні та методичні основи моделювання тренувального процесу спортсменів ігрових видів спорту».

В якості сучасних актуальних науково-практичних напрямів автор визначає вирішення проблемних завдань стосовно використання технологій контролю, моделювання, прогнозування, програмування у системі управління підготовкою кваліфікованих і висококваліфікованих гравців у командних спортивних іграх [51, 52, 188]. До найбільш поширених дискусійних питань, які потребують подальшого вирішення, проф. В. Костюкевич і співавт. відносять оптимізацію моделювання різних видів підготовленості та модельних значень змагальної діяльності гравців – змагальна діяльність в ігрових видах спорту є складною ієрархічною системою, яка не має близьких аналогів в інших видах спорту. Відповідно, модельні характеристики і моделі підготовленості гравців мають залежності, які не є лінійними, а підлягають аналізу та інтерпретації

методами непараметричної статистики (факторний аналіз, метод головних компонент, тощо) [165-167].

Також значущим внеском у розвиток української спортивної науки (на матеріалі футболу) є науковий доробок професора В. Шамардіна та співавт. Основні наукові матеріали проаналізовані, інтерпретовані та узагальнені у вигляді дисертації доктора наук з фізичного виховання та спорту (спеціальність 24.00.01 Олімпійський і професійний спорт), яка була захищена у СВР ЛДУФК імені Івана Боберського у 2013 році за темою: «Технологія управління системою багаторічної підготовки футбольних команд вищої кваліфікації». Напрями наукових інтересів проф. Шамардіна та співавт. стосуються вирішення завдань підвищення кваліфікації тренерів (автор очолює Центр ліцензування тренерів з футболу Української асоціації футболу); комплексного вирішення проблем фізичної та технічної підготовки футболістів різного віку, ігрового амплуа та кваліфікації [144, 172], які є домінантними у багаторічній підготовці у футболі.

До проблемних і дискусійних питань, проф. Шамардіна та співавт. відносять формування принципів відповідності національних програм з підготовки тренерів з офіційними міжнародними документами UEFA (Тренерська конвенція у редакції 2025 року), їх імплементацію та практичну реалізацію у системі підготовки тренерів Української асоціації футболу [33, 217].

Наукові праці проф. Е. Дорошенка та співавт. присвячені вирішенню актуальних науково-практичних завдань управління багаторічною підготовкою гравців різного віку, статі, кваліфікації та ігрового амплуа у командних спортивних іграх. Основні положення зазначених наукових розвідок захищено у 2014 році у вигляді дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт, у СВР Національного університету фізичного виховання та спорту України за темою: «Теоретико-методичні засади управління техніко-

тактичною діяльністю в командних спортивних іграх». Провідними сучасними науковими напрямками, які опрацьовують проф. Е. Дорошенко та співавт. є імплементація інноваційних технологій у практику спортивної підготовки гравців [32], оптимізація спортивної підготовки з урахуванням впливу глобальних факторів [22, 190] і профілактика спортивного травматизму у гравців засобами реабілітаційних втручань і маніпуляцій [142, 143].

Науковий доробок проф. В. Ніколаєнка та співавт. стосується досліджень підготовки футболістів на етапах початкової, попередньої та спеціалізованої базової підготовки та етапі підготовки до вищих спортивних досягнень. Основні наукові положення досліджень проф. В. Ніколаєнка та співавт. захищені у вигляді дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту у 2015 році за темою: «Система багаторічної підготовки футболістів до досягнення вищої спортивної майстерності».

До проблемних питань і дискусійних положень зазначених досліджень науковці відносять проблеми, які пов'язані з адаптацією перспективних футболістів вікового діапазону U17-U19 до вимог професійного футболу – команди другого та першого дивізіонів Професійної футбольної ліги України (ПФЛ), команди чемпіонату Української Прем'єр-Ліги (УПЛ) [83, 176, 178].

Узагальнення вищенаведеного наукового матеріалу свідчить, що підґрунтям сучасної система спортивної підготовки футболістів є фундаментальні дослідження, що стосуються узагальнення та систематизації основних положень теорії спорту та системи підготовки висококваліфікованих спортсменів проф. В. Платонова [102]. Практична імплементація зазначених наукових матеріалів у систему багаторічної підготовки футболістів висвітлена у дослідженнях: Г. Лісенчука (2004), В. Ніколаєнка (2015) – стосовно підготовки футболістів дитячо-юнацького віку; В. Шамардіна (2013) – стосовно формування та практичного використання технології управління системою багаторічної підготовки футбольних команд вищої кваліфікації та висококваліфікованих футболістів; В. Костюкевича (2012), Е. Дорошенка

(2014) – стосовно оптимізації окремих компонентів системи управління тренувальним процесом у командних спортивних іграх – моделюванням показників підготовленості, змагальної діяльності та управлінням техніко-тактичною діяльністю, відповідно.

Вплив глобальних факторів на функціонування системи спортивної підготовки залишається актуальним науково-практичним завданням. Зокрема, це стосується питань спортивної міграції футболістів та взаємопов'язаних складових тренувального процесу – концентрації значної кількості висококваліфікованих футболістів у провідних командах. У свою чергу, концентрація висококваліфікованих футболістів у команді сприяє підвищенню внутрішньокomандної конкуренції та інтенсифікації тренувального процесу. У цілому, зазначені фактори сприяють інтенсивному розвитку футболу.

1.2. Аналітичний огляд особливостей сучасної спортивної підготовки футболістів різних кваліфікаційних рівнів

Згідно нормативних документів Української асоціації футболу [207, 210, 212], до категорії «аматори» відносять футболістів різних груп, які не мають чинного професійного контракту [208, 213]. Безпосередньо, вимогам зазначених критеріїв відповідають спортсмени і команди, що офіційно заявлені для виступів у чемпіонаті України серед аматорських команд [205]. Крім цього, інші категорії футболістів також частково відповідають вимогам цих критеріїв старші вікові групи змагань під егідою Дитячо-юнацької футбольної ліги України (U16, U17, U19) [206], учасники змагань під егідою Української Асоціації Шкільного та Університетського Футболу [211], змагання під егідою професійних футбольних об'єднань [214], змагання серед ветеранів, тощо.

Звісно, що існує істотна різниця у рівні кваліфікації аматорських команд з футболу й окремих спортсменів-аматорів у порівнянні з аналогічними показниками професіональних футбольних команд і гравців-професіоналів.

Зазначений стан справ, у першу чергу, обумовлений різницею у кількісно-якісних індикаторах, які характеризують навчально-тренувальний і змагальний процеси спортсменів, аматорів і професіоналів, відповідно. Основні напрями підготовки футболістів – загальна та спеціальна фізична, техніко-тактична, психологічна, інтегральна, також мають визначену специфіку та особливості в системі управління багаторічною підготовкою аматорських і професіональних футбольних команд.

Сучасний стан спортивної підготовки футболістів характеризується детальною та ґрунтовною розробкою зазначеної проблематики у роботах провідних українських науковців [22, 170, 177, 188]. Незважаючи на це, у національному науковому дискурсі актуальними залишаються остаточно невирішені питання стосовно особливостей системи спортивної підготовки футболістів різних вікових груп, статі, кваліфікації, ігрового амплуа, тощо.

У цьому контексті, значущими є дослідження системи управління навчально-тренувальною діяльністю спортсменів в умовах інтенсифікації їх підготовки і детального уточнення періодизації спортивної підготовки в ігрових видах спорту з урахуванням впливу позатренувальних, позазмагальних, регіональних і глобальних факторів з визначенням перспективних напрямів подальшого розвитку спортивних ігор [9, 75]. Імплементация зазначених напрямів у базисом для подальшого вдосконалення системи знань стосовно загальної теорії спорту і системи підготовки спортсменів.

У світлі сучасного стану розвитку науки і технологій актуальними є питання застосування новітніх методичних підходів, інноваційних технологій і модифікацій традиційних методик у системі спортивної підготовки футболістів. Зокрема, це стосується досліджень, які спрямовані на вивчення провідних чинників змагальної діяльності футболістів – їх техніко-тактичних дій у змагальному процесі для використання в якості моделі інтегральної підготовленості. Відповідно, зазначена інтегральна модель підготовленості розроблялася для використання в якості передумови формування тренувального

процесу футболістів відповідного рівня кваліфікації та ігрової спеціалізації – спортсменів-професіоналів [150]. Крім цього, актуальними є дослідження, що спрямовані на використання інноваційних технологій (information, smart and cloud technologies) у тренувальному процесі в ігрових видах спорту [90, 120] і в змагальному процесі футболістів для отримання оперативної інформації про характеристики ігрової діяльності: ТТД, параметри функціонування органів і систем спортсменів, тощо [54, 58]. Зазначено, що в умовах високого рівня конкуренції у змаганнях з ігрових видів спорту, інноваційні технології є фактором отримання конкурентної переваги над суперниками у ситуації приблизної рівності індикаторів інтегральної підготовленості спортсменів і команд.

Окремі напрями досліджень стосуються застосування, у тренувальному процесі, інноваційних технологій вдосконалення фізичної підготовленості футболістів на основі використання високотехнологічного обладнання [21], інноваційних технологій фітнес-тренінгу для підвищення функціональних можливостей організму висококваліфікованих футболістів (TRX, ТАБАТА, etc.) [65], сучасних методичних підходів до аналізу змагальної діяльності футболістів із застосуванням інноваційних технологій (комп'ютерні програми «Data Football», «Accenio Football», «Catapult», «Polar», etc.) [32]. Також актуальними і своєчасними є наукові розробки стосовно обґрунтування, розробки і використання алгоритмів спеціалізованого аналізу індикаторів змагальної діяльності футболістів з використанням просторово-часових характеристик: хронологічний аналіз індикаторів ігрової діяльності у футболі (хронологічні інтервали: 1-15, 16-30, 31-45, 46-60, 61-75, 76-90 хвилини; ігрові зони майданчика: А1-4; А11-44; Б1-4; Б11-44; В1-4; В11-44; Г1-4; Г11-44). Основи цих наукових розвідок започатковані у роботах [51, 145].

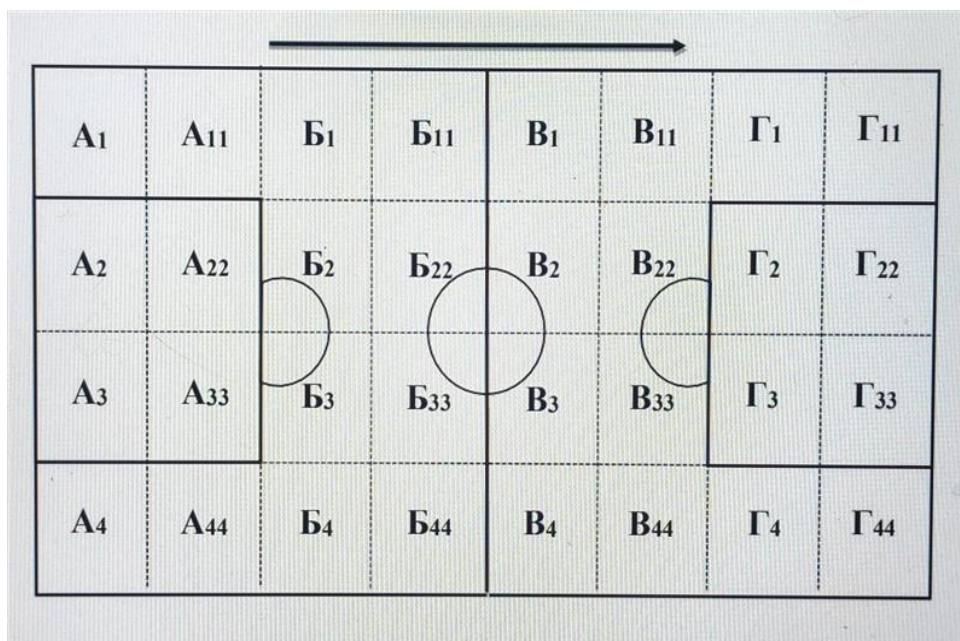

Рис. 1.2 Ігрові зони футбольного майданчика (за В. Костюкевичем, [51])

Закордонні автори [135, 137, 195, 197] вважають ефективним фактором оптимізації системи спортивної підготовки юних футболістів комплексне використання технологій інтенсивного інтервального тренування та ігор у малих коаліціях протягом 3-4 мікроциклів підготовки із застосуванням вправ пліометричної спрямованості.

Науковці зазначають, що в системі управління багаторічною підготовкою спортсменів значущими є питання вивчення та практичного застосування контролю – провідного компоненту системи управління на різних рівнях її функціонування. Зокрема, окремі наукові розвідки присвячені обґрунтуванню сучасних методичних підходів до формування систем контролю в командних спортивних іграх: етапного, поточного, оперативного. У залежності від мети, завдань та індикаторів, які містять програми досліджень, диференціюють різні типи: поглиблений, вибірковий, локальний контроль [73]. Педагогічна технологія практичної реалізації процедур контролю у системі управління багаторічною підготовкою в командних спортивних іграх є однією з домінантних структур у тренувальній і змагальній діяльності спортсменів [74]. На матеріалах міні-футболу (футзалу) структуру тренувального процесу та особливості змагальної діяльності детально описано у дослідженні [170].

Оцінка рівня фізичної підготовленості футболістів (на матеріалі спортсменів етапу спеціалізованої базової підготовки) є компонентом педагогічного контролю і системи управління спортивною підготовкою, у цілому, зазначають автори дослідження [17].

Визначену специфіку мають дослідження, що спрямовані на аналітичне вивчення еволюційних питань стосовно розвитку національної та міжнародної системи змагань у контексті оптимізації її окремих складових компонентів. Зазначені наукові розвідки викладені у дослідженнях науковців ЛДУФК імені Івана Боберського, які ґрунтовно дослідили проблеми історичних аспектів і їх сучасної інтерпретації у розвитку професійного спорту у Північній Америці та Європі, у тому числі, на матеріалах ігрових видів спорту [163]; формування та розвитку сучасної системи змагань національної футбольної ліги [105]; формування та розвитку системи офіційних міжнародних змагань у професійному футболі (на матеріалах UEFA Super Cup, UEFA Conference League та FIFA Club World Cup) [123]. Ці наукові напрями створюють передумови для оптимізації системи багаторічної підготовки футболістів, у цілому, на основі використання отриманих експериментальних даних у якості моделі розвитку конкретного виду спортивних ігор та для підвищення результативності змагальної діяльності конкретних спортсменів: футболістів-професіоналів.

Теоретичні аспекти стосовно вдосконалення змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів (на матеріалі футболу) вивчено в аналітичному огляді літературних та інформаційних джерел фахівцями ХДАФК. Зокрема, показано, що аналіз змагальної діяльності є необхідним для визначення індикаторів підготовленості та основних ТТД; для формування моделей провідних гравців і змагальних профілів ігрових ланок висококваліфікованих футболістів і команд; для оцінки різних сторін підготовленості футболістів і для прогнозування змагальних результатів [116]. При цьому, важливими для якісної підготовки вважають специфічні особливості індивідуалізації системи

підготовки в ігрових видах спорту [117] і селективні процедури вибору найбільш доцільних методів та експрес-технологій відновлення організму кваліфікованих футболістів [118].

За період 2020-2025 років, ученими проведено значну кількість наукових розвідок, які проведені на матеріалах аналізу, інтерпретації та систематизації показників ігрової діяльності висококваліфікованих футболістів (на матеріалах офіційних міжнародних і національних змагань).

Визначено, вивчено та проаналізовано індикатори основних техніко-тактичних дій (одноборства, відбори, перехоплення, удари) національної збірної команди України у матчах $1/8$ і $1/4$ чемпіонату Європи з футболу 2020-2021 років [92]. Математико-статистичний аналіз індикаторів пересувань м'яча висококваліфікованими футболістами в змагальному процесі дозволяє констатувати, що футбольними командами в іграх групового етапу UEFA Champions League сезону 2021-2022 років виконано $518,8 \pm 11,0$ передач та $411,2 \pm 10,5$ ведень м'яча. Метричні значення загальної кількості передач м'яча команди дорівнювали $7515,0 \pm 181,4$ м (за гру); при цьому, команди-переможниці за індикаторами пересувань м'яча істотно перевершували суперників, при $p < 0,001$ [95].

Аналіз та інтерпретація загальнокомандних індикаторів змагальної діяльності в іграх чемпіонату Європи 2020 з футболу проведений у 2023 році, дозволив створити профілі 4-ох команд, які пройшли відбір чемпіонату Європи 2020. Зазначені профілі містять інформацію, що ці національні збірні команди намагаються відтворювати власний раціональний стиль ігрової діяльності, які створюють необхідні передумови для досягнення максимальних спортивних результатів [59]. Аналіз та інтерпретація атакувальних ТТД провідних європейських футбольних клубів (за даними клубного рейтингу UEFA) проведено у дослідженні [2]. Авторами визначено кількісно-якісні індикатори ТТД: прийоми м'яча у різних зонах футбольного майданчика, удари по воротах з диференціацією відстані, метричні значення просування м'яча з

використанням ведення та передач, встановлено статистично достовірні відмінності в індикаторах ТТД команд-учасниць змагань UEFA Champions League сезону 2021-2022 років.

Індикатори ігрової діяльності висококваліфікованих футболістів-професіоналів – гравців національної збірної України у фінальному турнірі чемпіонату Європи 2020 року з урахуванням впливу чинників спортивної міграції проаналізовані у дослідженні [109]. Автор констатує, що ефективною є технологія безпосередньої підготовки висококваліфікованих футболістів до офіційних змагань з урахуванням впливу чинників спортивної міграції, яка містить диференціацію складу команди на типологічні коаліції: стартовий склад, протокольний (або заявковий) склад, розширений склад, близький резерв. Індивідуалізація спортивної підготовки за наведеними типологічними ознаками, у малих коаліціях дозволяє оптимізувати тренувальний процес і підвищити ефективність ігрових дій у змагальній діяльності футболістів.

Сучасні тактичні схеми ведення гри провідних європейських футбольних клубів у сезоні 2018 року проаналізовано у 2024 році [125]. Автором доведено, що тактичні побудови гри провідних футбольних клубів Європи залежать від факторів «власного» або «чужого» майданчика, диференціюються залежно від складу гравців команди і суперників, поточного рівня фізичної підготовленості, рівня змагальної практики, тощо. Вищезазначене свідчить про складність цієї проблематики, її остаточну невизначеність та наявність ймовірних шляхів її оптимізації.

Аналіз ефективності ударів по воротах як провідний компонент ТТД у змагальній діяльності висококваліфікованих футболістів у змагальній діяльності на чемпіонаті світу 2022 року у Катарі розглянуто у дослідженні науковців ПДАФКС [110]. Автори констатують, що лідерами світового футболу за ефективністю виконання цих компонентів ТТД є наступні команди: Англія, Аргентина, Бразилія, Марокко, Нідерланди, Португалія, Франція, Хорватія. Висококваліфіковані футболісти цих команд ефективно реалізували

удари по воротах суперників у середині ($\approx 22,46\%$) і наприкінці ($\approx 14,95\%$) 2-их таймів ігор, а також, у додатковий час ($\approx 8,45\%$).

У дослідженнях науковців ХДАФК висвітлено проблемні питання стосовно визначення особливостей ТТД у змагальному процесі національних збірних команд України, Іспанії, Аргентини на чемпіонаті світу 2022 року і Європи 2024 року з футболу [94]: авторами проведено порівняльний аналіз та експертну інтерпретацію кількісно-якісних індикаторів ТТД у змагальній практиці гравців національної збірної команди України, який дозволяє констатувати, що зазначені дані не відповідають модельним значенням. Також, авторами встановлено одну з причин високих показників браку ігрових ТТД – недостатній рівень індивідуальної спортивно-технічної майстерності футболістів.

Крім цього, авторами проведено аналітичний огляд домінантних індикаторів ефективності відбирання м'яча гравцями національної збірної команди України у матчах групового етапу чемпіонату Європи з футболу 2024 року [93]: проведений авторами аналітичний огляд дозволив визначити коефіцієнт браку у футболістів при відборі м'яча у захисній зоні: $25,25 \pm 0,67\%$ – $56,25 \pm 0,72\%$, у центральній зоні майданчика: $34,00 \pm 0,71\%$ – $63,00 \pm 0,66\%$, в атакуючій зоні: $33,25 \pm 0,73\%$ – $75,00 \pm 0,62\%$.

Питання загальної та спеціальної фізичної та функціональної підготовленості кваліфікованих футболістів детально розглянуто у наукових працях [69, 179, 180]. Дослідниками доведено, що індикатори спеціальної фізичної та функціональної підготовленості висококваліфікованих футболістів детермінують прояви успішності, ефективності та результативності у змагальному процесі. Отже, це необхідна передумова практичної реалізації фізичного та функціонального потенціалу спортсменів у тренувальній і змагальній діяльності, яка є основою його спортивно-технічної майстерності.

У спостереженні [140] наголошено на значущості застосування аналітичних технологій у процесі аналізу контекстуальних змінних індикаторів,

які істотно впливають на показники субмаксимальної та максимальної продуктивності комплексу елементарних локомоторних актів під час переміщень елітних футболістів у змагальному процесі.

На рівні національних чемпіонатів переважно виступають кваліфіковані футболісти. На цьому кваліфікаційному рівні дослідники детально вивчали питання визначення ефективності тренувального процесу у підготовчому періоді підготовки річного макроциклу із застосуванням програмного забезпечення та технології «Catapult» на матеріалах досліджень гравців ФК «Рига 2» (Рига, Латвія) [129]; індикатори фізичної та функціональної підготовленості кваліфікованих футболістів, на матеріалах досліджень гравців МФК «Металург» (Запоріжжя, Україна) [145]; аналіз та інтерпретація індикаторів атакуювальних ТТД гравців СК «Дніпро-1» (молодіжний склад, U-21) у чемпіонаті України з футболу [71].

Автори дослідження [87] вивчали питання вдосконалення сучасних технологій планування (компонента системи управління) тренувальних навантажень швидко-силової спрямованості кваліфікованих футболістів у річному макроциклі підготовки. Провідними чинниками авторської технології планування тренувальних навантажень кваліфікованих футболістів є збільшення у підготовчому періоді з 20 % до 45 % обсягу фізичних навантажень швидко-силової спрямованості (переважно повторний режим інтенсивності) та застосування, у передзмагальних мікроциклах ≈ 80 % тренувальних засобів спеціалізованої спрямованості, з яких ≈ 50 % – вправи швидко-силової спрямованості.

Експертами з Туреччини [159] вивчено проблеми формування зв'язків між швидкістю польоту м'яча під час ударів підйомом і внутрішньою стороною стопи і морфометричними, руховими, анаеробними індикаторами функціональної ефективності кваліфікованих футболістів. Також показано наявність статистично значущих відмінностей між швидкістю удару по м'ячу підйомом і внутрішньою стороною стопи ($r = 0,65$). Також значними є

зафіксовані відмінності між окремими біокінематичними ланками нижньої кінцівки ($r = 0,61$), анаеробною потужністю і довжиною нижньої кінцівки ($r = 0,67$), окружністю стегна ($r = 0,51$), окружністю гомілки ($r = 0,53$) ($p < 0,05$).

Крім цього, увага науковців зосереджена на проблемах спортивної підготовки футболістів визначеного ігрового амплуа. Зокрема, проблемні питання і шляхи оптимізації тренувального процесу футбольних воротарів викладені у дослідженнях вітчизняних науковців [144], у тому числі, з урахуванням кращих закордонних практик [112]. Крім того акцентована увага на необхідності формування комплексу специфічних психофізіологічних і морфометричних індикаторів для їх ефективної практичної реалізації у тренувальному процесі [144]. Також систематизовано та узагальнено наукові матеріали, які стосуються кращого світового досвіду підготовки воротарів у футболі (на матеріалах провідних європейських чемпіонатів) [112].

Дослідження [121] присвячене проблемним моментам стосовно визначення попередньої та остаточної ігрової спеціалізації футболістів на основі врахування моторної асиметрії їх організму. У якості домінантного фактору визначено: по-перше, провідні (та «допоміжні») нижні кінцівки і, по-друге, асиметрію сенсорних систем (зору: праве або ліве око; слуху: праве або ліве вухо), тощо. Показано, що існують статистично достовірні залежності між зазначеними факторами і ігровою спеціалізацією (амплуа) футболістів. Також аналогічні характеристики отримали науковці [182] на матеріалі визначення впливу динамічного балансу опорно-рухового апарату спортсменів на рівень їх технічної підготовленості у футболістів вікової категорії U13, що свідчить про певну сформованість сенсорних і пропріоцептивних механізмів у спортсменів зазначеної вікової групи.

Науковці [122] констатують, що існують математико-статистичні залежності та лінійні тенденції до збільшення кількісних індикаторів щонайменше у заявкових складах футбольних команд на офіційних міжнародних змаганнях, це свідчить про істотне омолодження складу футбольних команд у

контексті впливу глобальних факторів на систему підготовки футболістів.

Також перспективними є наукові спостереження стосовно вдосконалення різних сторін підготовленості у жіночому футболі, що вимагає обліку специфічних особливостей жіночого організму, які пов'язані з наявністю репродуктивної функції та оваріально-менструальних циклів.

У низці робіт [126, 192] наголошено на домінантній ролі фізичної підготовленості футболісток для успішної практичної реалізації ігрових завдань у змагальному процесі. Зокрема, дослідження [126] спрямоване на оптимізацію навчально-тренувального процесу на основі використання принципів індивідуалізації та диференційованої фізичної підготовки футболісток на загально-підготовчому етапі підготовчого періоду річного макроциклу.

Емпіричне вивчення [192] спрямоване на визначення взаємозв'язків між ізокінетичними індикаторами силових проявів нижніх кінцівок і значеннями вертикального стрибка у висококваліфікованих футболісток, який детермінує прояви «вибухової» сили.

У дослідженні [133] представники наукової спільноти обґрунтовали необхідність професійної підготовки тренерів з футболу до практичної імплементації у навчально-тренувальний процес футболісток-жінок аспектів гендерної диференціації. Фахівці [198] наголошують на необхідності врахування особистісних факторів психологічної сфери футболісток у процесі навчання ТТД, зокрема, ведення м'яча, елементів дриблінгу, що є істотною різницею у порівнянні з тренувальним процесом футболістів-чоловіків.

Студентський футбол є окремою складовою системи спортивної підготовки футболістів-аматорів [5]. Віковий діапазон 17-27 років є сенситивним у відношенні до можливостей досягнення максимальних спортивних результатів, з одного боку, з іншого боку, аматорський рівень спортивної кваліфікації футболістів, зменшені кількісні індикатори тренувального процесу та рівня мотивації, є лімітуючим фактором досягнення високого рівня спортивної майстерності.

Широко відомими є наукові розвідки, що проведені на матеріалі студентських футбольних команд. Зокрема, мова йде про дослідження різних сторін фізичної та функціональної підготовленості, які для даної вікової категорії спортсменів є домінантними напрямками. У дослідженні [44] наголошено на значущості заходів педагогічного контролю функціональної підготовленості футболістів студентських команд як елементу управління багаторічним вдосконаленням спортсменів. Показано, що педагогічний контроль рівня функціональної підготовленості футболістів-студентів дозволяє ефективно реалізовувати поточний потенціал спортсменів у змагальному процесі.

Наукові доробки [76, 84] присвячені допоміжним факторам стосовно використання засобів футболу в освітньому процесі студентів-спортсменів: використанню футбольних вправ для ефективного розвитку рухових здібностей студентів ЗВО і технологій розвитку гнучкості у студентів-футболістів за комплексу спеціальних вправ (стретчинг, вправи на розтягування, тощо), відповідно. Крім цього, до зазначеної проблематики слід віднести дослідження [127], яке проведено на матеріалах вивчення індикаторів фізичного розвитку футболістів студентських команд з визначенням шляхів його можливої корекції спеціалізованими футбольними вправами з відповідними режимами обсягу та інтенсивності. У свою чергу, це закладає основи для оптимального (з точки зору сучасного науково-методичного апарату) визначення поточного рівня загальної та спеціальної фізичної підготовленості футболістів-студентів [132].

Ряд вчених [53] констатують, що здобувачі, які опановують освітньо-професійні програми за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт, у середньому, є більш підготовленими футболістами за рахунок спрямованого вдосконалення спортивної майстерності з дисциплін «Підвищення спортивної майстерності (футбол)» або «Спортивно-педагогічне вдосконалення (футбол)».

Автори наукових праць [60, 72] наголошують на необхідності

комплексних інтегральних підходів до розвитку та вдосконалення фізичної, функціональної та техніко-тактичної підготовленості студентів-футболістів. Так вивчено технологію навчання та вдосконалення ігрових прийомів техніки футболу у студентів у процесі проведення практичних занять фізичного виховання за навчальними планами відповідних освітньо-професійних програм [60]. Проте інші дослідники [72] зробили науково-методичні акценти на вивченні структури техніко-тактичної діяльності студентської футбольної команди і визначенні її відмінностей у порівнянні до футбольних команд інших кваліфікаційних рівнів: дитячо-юнацьких, аматорських, професійних, тощо.

Особливості визначення фізичного розвитку та рухової підготовленості студентів ЗВО у процесі занять футболом у позанавчальному процесі проаналізовано у дослідженні [15]. Показано, що на рівні спортивної підготовленості студентів закладів вищої освіти існують істотні кваліфікаційні розбіжності окремих футболістів і команд: від аматорського і студентського до напівпрофесійного або, навіть, професійного рівнів.

У дослідженні [162] висвітлено результати вивчення значущості психологічних навичок (візуалізації, мотивації) у покращенні результатів у футбольних змаганнях студентів (на матеріалах студентських футбольних команд Алжиру). Зазначено, що програми тренувального процесу мають містити технології розвитку психологічних навичок для вдосконалення навичок дриблінгу, ведення та контролю м'яча у змагальному процесі.

Логічним розширенням зазначеної наукової проблематики є дослідження, що спрямовані на формування педагогічної технології підвищення стресостійкості футболістів різних кваліфікаційних рівнів та її практичного використання у системі їх спортивної підготовки [12, 13].

Значущість соціально-психологічних факторів спортивної підготовки із застосуванням засобів ігрових видів спорту викладено у дослідженні [18] на матеріалах аналізу особливостей соціально-психологічної адаптованості спортсменів 12-14 років; у дослідженні [56] на матеріалах використання засобів

футбол у процесі соціалізації учасників бойових дій і військових ветеранів.

Окремий напрям складають наукові розвідки стосовно профілактики спортивного травматизму та фізичної реабілітації організму кваліфікованих і висококваліфікованих футболістів після травм і тривалих фізичних навантажень [97].

Здійснений аналіз [143, 186] висвітлив актуальні питання застосування елементів мануальної терапії (міофасціального розслаблення) у практиці тренувальної та змагальної діяльності кваліфікованих висококваліфікованих футболістів.

Емпіричне вивчення [143] вказало, що за результатами аналізу індикаторів тестування гнучкості футболістів ФК «Зоря» (Луганськ) наприкінці першого та другого підготовчих періодів спортивного сезону 2019-2020 років наявні більш високі значення порівняно з результатами попереднього тестування у спортивному сезоні 2018-2019 років. За результатами моніторингу, проведеного фахівцями комплексної наукової групи, зафіксовано зменшення на 11,11% кількості травм, які пов'язаних з пошкодженням м'язово-зв'язкових структур нижніх кінцівок і тулуба висококваліфікованих футболістів ФК «Зоря» (Луганськ).

У порівняльному дослідженні [186] доведено ефективність міофасціального розслаблення у порівнянні з пасивним розтягуванням зі спрямованістю на розвиток гнучкості підколінних сухожил'я у футболістів.

Логічним продовженням зазначених наукових розвідок є наукові праці, які спрямовані на вивчення чинників профілактики спортивного травматизму у багаторічній підготовці футболістів.

Аналітичний огляд структури і факторів травматизму у студентів у процесі занять спортивними іграми наведено у дослідженні [20]. Автори зазначають, що домінантним фактором впливу на формування структури спортивного травматизму є індикатори змагальної та тренувальної діяльності в ігрових видах спорту: обсяг та інтенсивність фізичних навантажень, поточний

фізичний стан організму, фактори підготовки опорно-рухового апарату (м'язи, зв'язки) до ігрової діяльності, тощо. Наукові розвідки [187] наголосили на значущості застосуванні високоспеціалізованих вправ у процесі розминки і для профілактики випадків травм і пошкоджень у кваліфікованих футболістів. Це стосується вправ на розтягування, різновидів стретчингу (базовий, статичний, динамічний, ізометричний, балістичний), тощо.

Так дослідниками [164] проаналізовано специфічні особливості спортивних травм на матеріалах командних та індивідуальних видів спорту. У якості провідного компоненту визначено характер змагальної діяльності спортсменів з урахуванням особливостей змагальної діяльності у конкретному виді спорті та ігрової спеціалізації (амплуа) спортсменів.

Автори [108] наголошують на значущості заходів профілактики ресорної функції стопи з урахуванням анатомічних особливостей її будови. Для футболістів ці заходи відіграють домінуючу роль на різних етапах багаторічного вдосконалення: від питань раціонального формування анатомічних структур опорно-рухового апарату юних футболістів до профілактики плоскостопості у спортсменів-професіоналів під дією максимальних фізичних навантажень.

Крім цього, значну групу складають наукові розвідки у напрямі оптимізації системи підготовки і підвищення ефективності змагальної діяльності футболістів різних вікових груп. Як зазначалося вище, базовими прикладними дослідженнями у цьому напрямі є наукові роботи проф. Г. Лісенчука [65, 172] та співавт. і В. Ніколаєнка та співавт. [175, 177]. Станом, на сьогодні, це найбільш ґрунтовні та деталізовані дослідження рівня дисертації доктора наук з фізичного виховання та спорту, які окреслюють питання спортивної підготовки юних футболістів.

Крім зазначених досліджень, у національному науковому дискурсі, широко відомими є праці: стосовно програмного та методичного супроводу оздоровчої та рекреаційної діяльності дітей старшого дошкільного віку у

дитячих футбольних клубах [4]; виховання рухових здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами спрощених ігрових вправ з елементами футболу [57]; застосування інноваційних ігрових вправ з елементами футболу у процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку [91].

Крім цього, розвиток футболу в Україні потребує оновлення та модифікації національної програми підготовки футболістів [1], яка видана в 2003 році та, звісно, не повною мірою відповідає потребам сучасного спорту та розвитку футболу. Зокрема, науковці звертають увагу на наявність наукових розвідок і практичну діяльність фахівців, яка спрямована на практичну імплементацію елементів футбольної гри у педагогічний процес дітей дошкільного віку, хоча за вимогами діючої програми, групи початкової підготовки ДЮСШ, ДЮСЗ та інших дитячо-юнацьких спортивних закладів, комплектуються вихованцями 6-7 років. На практиці бачимо активну практичну роботу дитячих футбольних секцій, шкіл, академій у великих українських мегаполісах, починаючи, з 3-5 років. Отже, наявна проблемна ситуація, яка стосується невідповідності запитів сучасної футбольної практики вимогам чинних нормативних документів українського законодавства та регламентних норм Української асоціації футболу.

Стосовно етапів початкової підготовки звертаємо увагу на дослідження взаємозв'язків індикаторів фізичної та технічної підготовленості юних футболістів (6-7 років) [88]; індикаторів технічної підготовленості юних футболістів на етапі початкової підготовки в якості орієнтовно-оптимальних показників формування найбільш раціональних напрямів – ігрової та оздоровчо-рекреаційної спрямованості навчально-тренувального процесу [106]. Узагальнення та систематизація наукових знань і практичних технологій стосовно організаційно-теоретичних засад інтеграції діяльності футбольних секцій в освітній процес середніх загальноосвітніх навчальних закладах викладено у дослідженні [199].

Науковці [107] проаналізували ефективність застосування спортивних

ігор на заняттях із фізичного виховання, дійшли висновків стосовно ефективності зазначених засобів і рекомендували їх до практичного використання. Аналогічні дані отримані у дослідженні [70] стосовно визначення шляхів підвищення фізичної підготовленості школярів на позанавчальних заняттях у футбольних секціях.

Окремі дослідження спортивної підготовки футболістів присвячені імплементації експериментальних програм у навчально-тренувальний процес: у дослідженні [11] викладено наукові розвідки стосовно ефективності застосування експериментальної програми вдосконалення спеціальних координаційних здібностей (спритності) у системі спортивної підготовки юних футболістів; у дослідженні [103] наголошено на ефективності застосування експериментальної технології формування навчально-тренувального процесу у підготовчому періоді макроциклу для початкового розвитку спеціальної фізичної підготовленості юних футболістів (13-14 років); у дослідженні [8] проаналізовано вплив експериментальної програми на значення індикаторів фізичної підготовленості юнаків-футболістів (16-17 років); у дослідженні [43] проаналізовано вплив розробленої технології підвищення ефективності ігрових дій кваліфікованих футболістів з урахуванням координаційної складності ТТД в окремих зонах ігрового поля та хронологічних індикаторів змагального процесу.

Здійснений аналіз [96] вказав, що для ефективної реалізації зазначених напрацювань щодо техніко-тактичних, фізичних і функціональних навичок на основі моніторингу показників фізичного розвитку (антропометричних і морфометричних індикаторів) футболістів необхідно застосування комплексних підходів до формування алгоритмів і технологій їх спортивної підготовки.

Подальший істотний розвиток отримали питання формування та вдосконалення тактичної підготовки юних футболістів як одного із значущих компонентів системи багаторічної підготовки у футболі. Мова йде про наукові

розробки стосовно значущості тактичної підготовки на ранніх етапах підготовки в сучасному футболі [80], необхідних передумов якісної реалізації тактичної підготовки юних футболістів (11-12 років) у змагальній діяльності [81], ефективності тактичної підготовки юних футболістів (11-12 років) на основі використання інтерактивних технологій у навчально-тренувальному процесі [79], порівняльної характеристики методичних підходів до підготовки юних футболістів (етап попередньої базової підготовки) у футбольних організаціях Львова [81].

Перспективними є напрями експериментальних досліджень стосовно педагогічної характеристики рухової діяльності юних футболістів у відповідності до швидкісних зон переміщення [42]. Автори зазначають, ігрова діяльність у різних зонах футбольного майданчика має визначену специфіку: класичні варіанти тактичних побудов передбачають більш швидкісні переміщення у флангових зонах і, у процесі безпосереднього закінчення атаквальних дій (або захисту воріт). Навпаки, центральні зони футбольного майданчика, переважно характеризуються контролем м'яча з нижчими швидкостями пересування гравців. Зазначені принципи екстраполюються на спортивну підготовку юних футболістів: зі збільшенням вікової категорії юних футболістів, зростають значення індикаторів відповідності вимогам і критеріям професійного футболу.

Методичні підходи до використання засобів футболу в освітньому процесі учнів середніх загальноосвітніх закладів викладено у дослідженнях [99, 100], у яких наведено технології оптимального оцінювання індикаторів фізичного стану учнів середнього шкільного віку, які займаються футболу, та особливості використання засобів футбольної гри для оптимізації індикаторів фізичного розвитку та функціонального стану учнів середнього шкільного віку. У цьому контексті, заняття футболу мають виражену оздоровчо-рекреаційну спрямованість, хоча, за вимогами навчальної програми з футболу [1], середній шкільний вік юних футболістів відповідає етапам попередньої та

спеціалізованої базової підготовки.

Комплексний ієрархічний характер змагальної діяльності у футболі вимагає досліджень стосовно взаємозв'язків різних сторін підготовленості спортсменів для оптимізації навчально-тренувального процесу та підвищення результативності змагальної діяльності окремих спортсменів і команд, у цілому. Зокрема, це роботи, що спрямовані на визначення взаємозв'язків між індикаторами спеціальної фізичної підготовленості з ефективністю захисних тактичних дій юних футболістів [111]; між віковими особливостями взаємозв'язку індикаторів гостроти і швидкості зорового сприйняття з ефективністю захисних тактичних дій юних футболістів [200]; між антропометричними, морфометричними і функціональними індикаторами організму юних футболістів на етапах попередньої та спеціалізованої базової підготовки [201] (на матеріалі спортсменів вікової категорії 11-15 років).

Також значущою є проблематика стосовно вивчення особливостей ментальної сфери футболістів. Субмаксимальні та максимальні фізичні навантаження спортсменів у змагальному процесі, високий рівень конкуренції обумовлюють зовнішній і внутрішній психологічний тиск на футболістів, опосередковано впливають на ефективність і результативність змагальної діяльності. У дослідженнях [130, 131] порушено значущі питання стосовно визначення індикаторів емоційного благополуччя та успішності гравців у командному спорті, порушено питання стосовно використання емоційного інтелекту спортсменів у якості чинника підвищення їх конкурентоспроможності в офіційних змаганнях національного та міжнародного рівнів.

Практичний досвід [148] з використанням тестів підтвердив, що використання технології «Brain Kinetic» надає позитивний тренувальний ефект у вправах на розвиток і вдосконалення техніко-тактичних навичок спортсменів. Застосування зазначеної технології дозволило футболістам основної групи здійснювати ефективні індивідуальні, групові ТТД та їх комбінаторні

поєднання, які мали істотну детермінацію щодо підсумкових результатів змагань.

Проблемні питання управління спортивною індустрією також є своєчасними з урахуванням проведення реформи адміністративно-територіального поділу України: у цьому контексті, провідними науковими напрямами є вивчення питань теоретико-методологічного та прикладного аналізу сучасних моделей державної участі в управлінні національною системою розвитку фізичної культури і спорту [61], визначенні домінантних індикаторів розвитку ігрових видів спорту в об'єднаних територіальних громадах Івано-Франківській області (2019-2021 роки) та їх практичної імплементації [67], шляхів розвитку спортивної інфраструктури в якості фактору формування мотивації та залучення широких верств населення до активної оздоровчо-рекреаційної рухової діяльності з метою спрямованого формування здорового способу життя [41], визначення технологічних і методичних критеріїв реалізації модельних індикаторів організаційно-методичного забезпечення дитячо-юнацьких спортивних закладів (на матеріалі футболу) [113]. Вищезазначене диктує необхідність формування проблеми і змісту професійної освіти інструкторів з фізичної культури сільських і селищних рад, об'єднаних територіальних громад, що створені у процесі проведення адміністративно-територіальної реформи в Україні [35].

Логічним продовженням цих ідей є дослідження критеріїв професійної підготовки тренерів з ігрових видів спорту [128], формування професійних компетенцій тренерів, викладачів фізичного виховання та вчителів фізичної культури у багаторічному процесі спортивного відбору та селекції у футболі [39]. При цьому, значущим є поєднання ігрового, змагального та комунікативного методів навчання футбольній грі у процесі спортивної орієнтації та відбору юних спортсменів [38].

Аналітичні оглядові матеріали стосовно різних сторін професійної підготовленості педагогів (інструкторів, учителів з фізичної культури, тренерів

з футболу) наведено у дослідженні з використанням спеціалізованої технології селекції наукових матеріалів PRISMA [134]. У дослідженні доведено, що більшість фахівців (інструкторів, учителів, тренерів) віддають перевагу індуктивним технологіям навчання: у 5 випадках використано індуктивні технології навчання, у 3 – дедуктивні технології навчання. Також у 18-ти інших випадках дедуктивні та індуктивні технології використано у комплексному поєднанні в освітньому процесі. Отримані результати свідчать, що індуктивні технології є більш ефективними у процесі використання у професійній підготовці фахівців (інструкторів, учителів фізичної культури, тренерів з футболу).

Узагальнення викладеного наукового матеріалу дозволяє констатувати, що сучасній системі спортивної підготовки футболістів притаманні особливості, що обумовлені віковими, статевими, кваліфікаційними та іншими чинниками. Зазначені особливості істотно впливають на характеристики процесу спортивної підготовки і є передумовою її корекції.

1.3. Фактори спортивної міграції у системі багаторічної підготовки футболістів дитячо-юнацьких та аматорських команд

У вітчизняному науковому дискурсі, первинно, вплив глобальних факторів на багаторічну підготовку спортсменів вивчався у наукових працях на матеріалі розвитку національної системи тенісу [10], на матеріалі професіоналізації легкої атлетики [101], на матеріалі впливу глобальних факторів на розвиток національної системи баскетболу [114].

Вперше вплив факторів спортивної міграції на систему багаторічної підготовки футболістів вітчизняними науковцями започаткований у 2018 році у дослідженнях [23-25]. Стосовно спортсменів аматорського рівня відомі дослідження [85, 86], які присвячені сучасному стану організації навчально-

тренувального процесу та науково-теоретичному обґрунтуванню програми фізичної підготовки спортсменів-аматорів (на матеріалі неолімпійських видів триатлону). Зрозуміло, що у цьому випадку прямі екстраполяції є недоречними і науково необґрунтованими – змагальна діяльність у неолімпійських видах триатлону та у футболі істотно різниться, але загальні принципи формування процесу спортивної підготовки і змагальної діяльності залишають аналогічні ознаки у контексті складових загальної теорії спорту та системи підготовки спортсменів.

Подальший розвиток проблеми спортивної міграції футболістів (на матеріалах національних чемпіонатів України) започатковано у роботах вітчизняних дослідників [23], де проаналізовано принципи комплектації провідних українських команд (Українська Прем'єр-Ліга). Наголошено, що фактори спортивної міграції є глобальним чинником впливу на систему спортивної підготовки футболістів та істотно впливають на результативність змагальної діяльності у футболі, як окремих гравців-професіоналів, так і футбольних команд, у цілому. Авторами дослідження [115] проаналізовано процеси спортивної міграції висококваліфікованих футболістів-професіоналів в офіційних змаганнях – чемпіонатах України з футболу у 2000-2019 роках. У дослідженні визначено кількісні показники іноземних футболістів, проаналізовано їх кількісну динаміку у провідних командах і підтверджено залежність ефективності змагальної діяльності команд з активністю селекційної роботи.

Враховуючи специфіку питань спортивної міграції футболістів та її залежності від регіональних факторів, звертаємо увагу на наукові розвідки [45] щодо характеристики сучасного стану розвитку дитячо-юнацького та аматорського футболу у регіональній асоціації футболу Сумської області; вплив відносних вікових критеріїв і спортивного досвіду футболістів на аматорський футбол у провінції Кантабрія, Королівство Іспанія (Cantabria, Kingdom of Spain) [151]; на матеріалах формування регіональних, економічних і

соціокультурних передумов до активної спортивної міграції футболістів аматорського та напівпрофесійного рівня у федерації футболу Нігерії (Nigeria Football Federation) [147]; питання розширення можливостей спортивної міграції, зокрема, активної участі посередників (спортивних менеджерів, юристів, футбольних агентів, скаутів) в активізації процесів спортивної міграції футболістів з національних чемпіонатів країн Західної Африки до провідних національних чемпіонатів і професіональних футбольних ліг (за рейтингом UEFA) країн Європейського Союзу – Англії, Італії, Іспанії, Німеччини, Франції [168].

Також на матеріалах іспанського футболу, науковцями проаналізовано взаємозв'язки фізичних здібностей і фундаментальних ігрових навичок серед футболістів-аматорів університету «Реал Мадрид» [194]; зазначено, що саме поєднання техніко-тактичної та фізичної підготовленості футболістів зазначеної кваліфікаційної категорії є базисом для ефективного спортивного вдосконалення.

Слід зазначити, що закордонні науковці ґрунтовно вивчали проблеми спортивної міграції футболістів різних кваліфікаційних рівнів, у тому числі, футболістів-аматорів. Зокрема, це наукові розвідки [204] стосовно методологічних засад системи спортивної підготовки футболістів-аматорів на загальних принципах теорії адаптації організму до факторів навколишнього середовища (у нашому випадку, організму футболістів-аматорів до умов і критеріїв навчально-тренувального процесу та змагальної діяльності) і аналітико-синтетичних підходів до формування прикладних напрямів спортивної підготовки. На зазначеному методологічному базисі, науковцями визначені прикладні практичні шляхи управління аматорським футболом з урахуванням думок, ідей і побажань стейкхолдерів (stakeholders) – потенційних роботодавців [183].

Логічним продовженням зазначених наукових напрямів є дослідження [196] стосовно вивчення впливу глобальних факторів на систему спортивної

підготовки футболістів – визначення макроструктури системи глобальної спортивної міграції футболістів з деталізованим аналізом лінгвістичних, економічних, географічних та інших факторів, які лімітують індикатори мобільності футболістів різних кваліфікаційних категорій, у тому числі, футболістів-аматорів і гравців дитячо-юнацького віку.

Юридичні та правові аспекти спортивної міграції футболістів проаналізовано у дослідженні [193]. Автор наголошує, що юридично-правовим підґрунтям спортивної міграції футболістів є особистісні фактори стосовно цінності громадянства конкретної країни і збереження національної ідентичності спортсменів. Крім цього, у дослідженні [181] зазначено, що у законодавстві окремих країн і національних футбольних асоціацій наявні певні правові «запобіжники» стосовно юридичного захисту інтересів гравців національної асоціації: державні іспити на знання національної (державної) мови, централізовані відрахування на розвиток дитячо-юнацького та аматорського футболу при заявці футболіста-мігранта, норми регламенту національних змагань стосовно кількості футболістів-мігрантів у стартовому складі команди і в офіційному протоколі на гру, тощо. Розширенням вищезазначеної наукової проблематики є дослідження шляхів диверсифікації національних футбольних команд професійного рівня: використання спрямованої спортивної міграції (міграційні коридори) для аналізу основних структур щодо можливості зміни громадянства висококваліфікованими футболістами-професіоналами іноземного походження для їх залучення у склади національних збірних команд на офіційні міжнародні змагання – чемпіонати світу з футболу на клубному та національному рівнях (FIFA Club World Cup, FIFA World Cup) [202].

Значущими за рівнями актуальності є дослідження психоемоційної сфери і проявів ментального здоров'я футболістів-аматорів. Загальновідомо, що спортивна діяльність, певним чином, формує амбітну особистість. Аматорський рівень кваліфікації футболістів свідчить, що його особисті амбіції та

спортивний потенціал реалізовані лише частково. Отже формується проблемна ситуація, що пов'язана, в окремих випадках, з недостатньою мотивацією футболістів-аматорів до підвищення рівня їх спортивної майстерності та відносно низьким рівнем як експертної оцінки, так і самооцінки поточного рівня спортивної майстерності гравців аматорського рівня. Вищезазначені наукові напрями описані у дослідженнях турецьких науковців: аналіз ставлення футболістів-аматорів до навчально-тренувальної, змагальної діяльності та футбольного антуражу [141]; аналіз критеріїв самооцінки футболістів-аматорів з точки зору змінних індикаторів спортивної підготовки – успішності змагальної діяльності аматорської футбольної команди, підвищення рівня спортивної майстерності конкретного футболіста-аматора, тощо [138]. Крім цього, значущими є власне питання сформованості високого рівня мотивації футболістів-аматорів до багаторічного спортивного вдосконалення, які представлені у дослідженні [104].

Крім цього, дослідники акцентують увагу на принципово іншому ставленні футболістів-аматорів до спортивного травматизму. Висококваліфіковані футболісти-професіонали сприймають травматизацію як фактор, який лімітує реалізацію наявного спортивного потенціалу в офіційних змаганнях. Футболісти-аматори, переважним чином, як випадковий негативний фактор у спортивній підготовці з більш вираженою емоційною реакцією [146]. Дотичні питання щодо комплексного використання спеціалізованих вправ для профілактики травм в аматорському підлітковому та дорослому футболі з детальним описом використання засобів, методів, програм і технологій наведено авторами рандомізованого дослідження [171]. Зокрема, наголошено на необхідності системного використання справ на розтягування та стретчингу. Аналогічні дані наведені турецькими науковцями – авторами дослідження [139] на матеріалах аналізу рівня сформованості навичок розминки і відповідного рівня методичних знань про фізіологічну дію вправ стретчингу та особливості їх застосування у тренувальному процесі футболістів-аматорів. Основні

комплекси вправ стретчингу та методики розтягування м'язів (myofascial release traction, progressive muscle relaxation), які використовуються у спортивній підготовці футболістів-аматорів, наведено у дослідженні [161]. Крім цього, у спортивній практиці, науковцями обґрунтовані, впроваджені та активно використовуються глобальні високоспеціалізовані програми FIFA [216] щодо профілактики спортивного травматизму у футболістів-аматорів [173].

Проспективне когортне дослідження стосовно поширеності та інтенсивності больових проявів у футболістів-аматорів чоловічої та жіночої статі із застосуванням Візуальної Аналогової Шкали Болю (Visual Analog Scale, VAS) дозволило визначити статеві індикатори розповсюдженості травматичних пошкоджень опорно-рухового апарату футболістів-аматорів різної статі [203]. Автори дослідження [191] на основі результатів опитування тренерів з футболу щодо сприйняття болю під час участі у тренуваннях і змаганнях футболістів-аматорів дійшли висновку стосовно необхідності припинення спортивних занять і необхідності проведення повноцінного курсу відновної терапії. У разі недотримання зазначеної стратегії можливі випадки рецидивів травм і випадки нових травм на фоні виснажливих фізичних і психічних навантажень організму футболістів-аматорів. Також науковці зазначають [152], що тривалі та систематичні фізичні навантаження, навіть в аматорському спорті, істотно впливають на поставу юних спортсменів і можуть призводити до первинних функціональних порушень і патологій хребетного стовпа, що є вираженою негативною тенденцією для формування організму спортсменів-аматорів. Крім цього, науковці зазначають на необхідності застосування засобів комплексного контролю за фізичним і функціональним станом організму футболістів-аматорів для запобігання перевантажень, профілактики травм і активного використання сучасних технологій відновлення спортсменів: стимуляції працездатності, застосування високоінтенсивних ігор у малих коаліціях, використання інноваційних реабілітаційних технологій у системі підготовки, тощо [158].

Окремий науковий напрям складають дослідження із застосуванням сучасних та інноваційних інструментальних технологій, зокрема, використання GPS-technology для визначення рухової активності футболістів-аматорів з урахуванням специфіки змагального процесу у різних зонах футбольного майданчика та ігрової спеціалізації (амплуа) спортсменів. Науковцями опрацьовано аналітичні матеріали стосовно значущості фізичних параметрів кваліфікованих футболістів з використанням GPS-моніторів у порівнянні з аналогічними показниками футболістів-аматорів [154]; проаналізовано відмінності рухової активності спортсменів за ігровими спеціалізаціями (амплуа) між футболістами юнацького віку та футболістами-аматорами з використанням GPS-technology [155]; проведено порівняльний аналіз індикаторів рухової активності та функціональної підготовленості організму між елітними професіональними футболістами і футболістами-аматорами з використанням високочастотних GPS-technology (20 Hz) [156]. Аналіз ефективності індикаторів змагальної діяльності в аматорському футболі на основі використання GPS-technology з кількісно-якісними оцінками змагальної діяльності гравців визначеної ігрової спеціалізації (амплуа), ланок окремих спортсменів – захисники, півзахисники, нападники, футбольних команд, у цілому, наведено у дослідженні [174]. Ще 2-3 роки тому, зазначені технології оцінки ефективності змагальної діяльності використовувалися лише у дослідженнях щодо висококваліфікованих професіональних футболістів.

Спеціалізовані фактори спортивної підготовки також активно використовуються у сучасній системі спортивної підготовки футболістів-аматорів.

Автори дослідження [136] детально вивчили взаємозв'язок психологічних (мотиваційних) індикаторів підготовленості футболістів-аматорів з рівнем сформованості складних технічних навичок. На матеріалі формування суб'єктивних характеристик стосовно якості ведення (дриблінгу) м'яча ударами в один крок футболістами-аматорами авторами наголошено на необхідності

поглибленого вивчення індивідуальних характеристик гравців із застосуванням біомеханічних і кінезіологічних індикаторів біокінематичних ланок гомілковостопного суглобу спортсменів у процесі ігрової діяльності.

Вплив формування специфічного індикатору «почуття м'яча» на рівень навичок дриблінгу у змагальній діяльності футболістів-аматорів проаналізовано авторами дослідження [3]. Аналіз результатів свідчить, що середнє значення індикаторів контрольного тесту футболістів-аматорів основної групи достовірно вище, ніж середнє значення показників футболістів-аматорів контрольної групи, у яких у навчально-тренувальному процесі не використовувалися спеціалізовані вправи на покращення «відчуття м'яча»: $26,7 < 30,3$. Отже, спрямоване формування «почуття м'яча» сприяє зміцненню високоваріативних навичок дриблінгу у футболістів-аматорів.

Зв'язок між окремими компонентами складу тіла за даними біоімпедансного аналізу (bioelectrical impedance analysis), індикаторами рухової діяльності у змагальному процесі та функціональною підготовленістю організму юних футболістів (вікова категорія – U18) зафіксований авторами дослідження [160].

Науковцями [153] проаналізована взаємозалежність індикаторів рухової активності у змагальному процесі з індивідуальними тактичними діями флангових правих або лівих півзахисників (wingers) в командних тактичних побудовах аматорської футбольної команди. Отримані дані свідчать, що різні кваліфікаційні рівні футболістів (аматори, професіонали) істотним чином не впливають на побудову найбільш раціональних командних тактичних схем ведення гри.

Дотичні дослідження індикаторів рухової активності у змагальному процесі футболістів-аматорів протягом 15-хвилинних інтервалів проведено колективом науковців у роботі [157] і було зафіксовано істотні розбіжності зазначених показників у відповідності до критеріїв ігрової спеціалізації (амплуа) футболістів аматорської футбольної команди у змаганнях із

використанням тактичної схеми «1–4–3–3».

Аналіз та узагальнення вищенаведених даних літературних джерел дозволяє констатувати, що футбольна індустрія в Україні ґрунтується на принципах партнерства організацій та установ різних форм власності: 1) державні, колективні та комунальні заклади, установи і підприємства; 2) заклади, установи і підприємства приватної власності (товариства з обмеженою відповідальністю; 3) громадські організації та спілки (асоціації, федерації, клуби, тощо).

Спортивна підготовка футболістів є обґрунтованим науково-методичним та освітньо-навчальним напрямом діяльності, який передбачає наявність відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів підготовки фахівців з футболу (тренерів, менеджерів, суддів, юристів, тощо): бакалавр, магістр, доктор філософії (Doctor of Philosophy).

Відповідно, у системі УАФ працює система навчання тренерів з футболу та їх ліцензування за рівнями: «Д» диплом УАФ – тренер масового футболу регіонального рівня (районний, міський, обласний рівні); «С» диплом УАФ / UEFA – тренер масового дитячо-юнацького та аматорського футболу національного рівня; «В» диплом UEFA – головний тренер професіонального футбольного клубу (ПФК) (друга ліга), «А» диплом UEFA – головний тренер ПФК (перша ліга), «PRO» диплом UEFA – головний тренер ПФК (національна Прем'єр-Ліга).

На рис. 1.3. наведено узагальнену структурну схему функціонування дитячо-юнацького та аматорського футболу в Україні з урахуванням впливу факторів спортивної міграції.

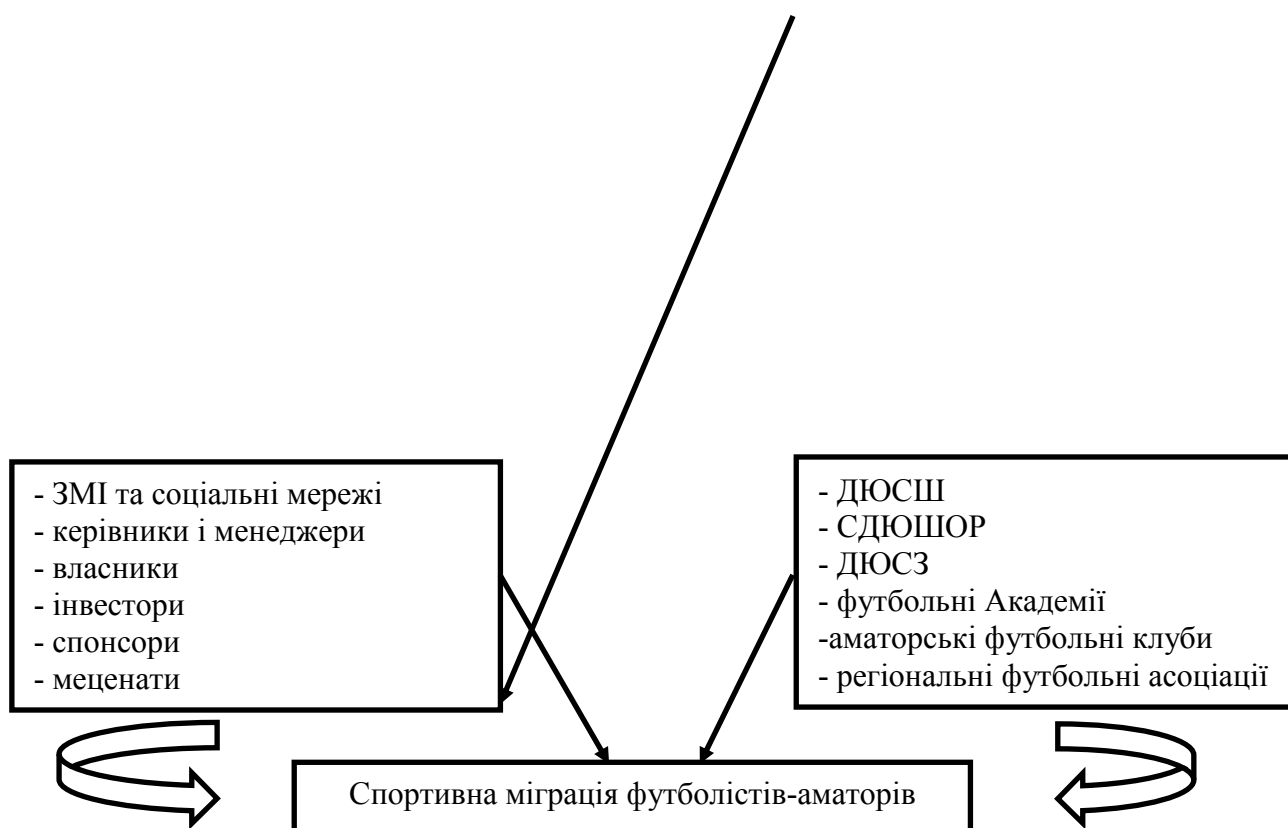

Рис. 1.3. Структурна схема функціонування дитячо-юнацького та аматорського футболу в Україні з урахуванням впливу факторів спортивної міграції

Зазначена схема (рис. 1.3) не є абсолютно вичерпною. Згідно із різними класифікаціями до аматорських різновидів футболу можна відносити футзал, пляжний і ветеранський футбол, ампфутбол, дефлімпійський футбол, тощо.

Висновки до розділу

На підставі аналітичного огляду науково-методичних літературних джерел констатуємо, що фактори спортивної міграції лімітують ефективність спортивної підготовки футболістів різних кваліфікаційних рівнів, у тому числі, футболістів дитячо-юнацького та аматорського рівнів.

Спортивна міграція футболістів є глобальним світовим трендом. Її складовим компонентом є спортивна міграція юних перспективних футболістів

і футболістів-аматорів, яка має, переважно, регіональний і місцевий рівні функціонування. Глобальні тренди спортивної міграції юних футболістів і спортсменів аматорського рівня детерміновані соціально-економічними і екологічними факторами (станом навколишнього середовища), рівнем розвитку окремих галузей – медичної, освітньої, спортивної, культурної та ін., безпековим компонентом (відсутністю збройних конфліктів, терористичних актів, тощо).

Державні та національні юридичні фактори – законодавчі акти, постанови, регламенти регулюють процеси міграції, у тому числі, процеси спортивної міграції на рівні національних змагань з футболу.

Фактори спортивної міграції футболістів-аматорів впливають на систему спортивної підготовки і потребують її корекції. У сучасному науковому дискурсі наявні дослідження стосовно формування та практичної імплементації технології безпосередньої підготовки висококваліфікованих футболістів до офіційних змагань з урахуванням факторів спортивної міграції. На матеріалах футболістів дитячо-юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня аналогічних наукових розвідок не проводилося. Цей стан речей є провідним фактором формування проблемної ситуації, яка обумовлена необхідністю корекції навчально-тренувального процесу футболістів-аматорів з урахуванням впливу факторів їх спортивної міграції.

Основні наукові результати за розділом викладено у дослідженнях [23, 26, 29, 190].

РОЗДІЛ II

МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Фундаментальною методологічною базою дослідження є теорія адаптації організму людини до змінних, часто, екстремальних умов навколишнього середовища. Тренувальна та змагальна діяльність у командних спортивних іграх є одним з варіантів екстремальних умов навколишнього середовища, яке

активно впливає на фізичний і психічний стани спортсменів.

З точки зору спортивної науки, значущим є спрямований вплив теорії адаптації на вдосконалення її прикладної підсистеми (складового компоненту) – загальної теорії спорту і системи підготовки спортсменів. У нашому дослідженні формальні межі ареалу наукового знання детерміновані критичними рамками процесів багаторічної підготовки аматорських футбольних команд, футболістів-аматорів і футболістів дитячо-юнацького віку – U16, U17, U19.

Також в якості складових компонентів методологічної бази дослідження використано сучасні методичні підходи до застосування методологічного апарату, а саме: комплексного застосування та експертної інтерпретації методів аналізу та синтезу; індукції та дедукції; аналогій та моделювання; абстрагування та конкретизації. Крім цього, використано аналітико-синтетичні підходи до розв’язання проблемних завдань щодо впливу спортивної міграції на ефективність підготовки футболістів аматорського кваліфікаційного рівня і футбольних команд з урахуванням факторів спортивної міграції. Зазначена методологічна база є необхідною передумовою для формування структурних компонентів дослідження, відбору адекватних науково-дослідних методів і методик дослідження, експертної інтерпретації отриманих експериментальних результатів, визначення ефективності авторської методики оптимізації навчально-тренувального процесу аматорських футбольних команд з урахуванням впливу факторів спортивної міграції, раціональної практичної апробації отриманих результатів у спортивній підготовці футболістів.

2.1. Методи дослідження

У процесі підготовки дисертації використано такі наукові методи дослідження:

- аналіз, узагальнення і систематизація матеріалів наукової та методичної літератури і глобальної інформаційної мережі «Internet»;

- педагогічне спостереження тренувального процесу та змагальної діяльності аматорських футбольних команд, футболістів-аматорів і футболістів юнацького віку U16, U17, U19;
- контент-аналіз заявкової документації та регламентних норм офіційних регіональних і національних змагань з футболу (на матеріалах юнацьких та аматорських футбольних команд U16, U17, U19;
- тестування різних видів спортивної підготовленості футболістів-аматорів і футболістів дитячо-юнацького віку U16, U17, U19;
- анкетне опитування тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу у контексті реалізації рейтингового оцінювання їх професійної діяльності;
- експертний аналіз індикаторів змагальної діяльності аматорських футбольних команд, футболістів-аматорів і футболістів дитячо-юнацького віку U16, U17, U19 з урахуванням факторів спортивної міграції;
- педагогічний експеримент;
- методи математичної статистики.

Аналіз, узагальнення і систематизація матеріалів наукової та методичної літератури і глобальної інформаційної мережі «Internet» використано для ретроспективного вивчення наукових матеріалів за тематикою дослідження, деталізації його структурних складових компонентів – мети, завдань, об'єкту, предмету, позицій актуальності, наукової новизни і практичної значущості, висновків і рекомендацій. У розділі «Посилання» використано 218 джерел: 133 літературних джерела українською мовою, 71 джерело латиницею, 14 інформаційних посилань на офіційні сайти і науково-методичні матеріали за темою дисертації джерел глобальної мережі «Internet». У загальному переліку – 15 авторських публікацій за темою дисертації, з яких, 12 – українською мовою, 3 – англійською мовою.

У процесі відбору, аналізу, узагальнення, систематизації та інтерпретації матеріалів науково-методичних матеріалів використано елементи

спеціалізованої технології селекції науково-методичних даних PRISMA [134], які стосуються пошуку, селекції, відбору та використання провідних наукових і методичних праць, що опубліковані у науково-теоретичних виданнях, які індексуються у міжнародних наукометричних базах даних, у тому числі, Scopus Web of Science. За відповідними пошуковими запитам у пошукових серверах глобальної інформаційної мережі «Internet» сформовано структуру літературного огляду за темою: «Система багаторічної підготовки футболістів: загальна характеристика, розвиток спортивної міграції, проблеми корекції навчально-тренувального процесу», яка наведена у табл. 2.1

Таблиця 2.1

Структура переліку використаних посилань за темою дослідження, n = 202

Код	Назва розділу (підрозділу)	Джерела, n	%
–	Вступ	15	6,20
1.1	Загальна характеристика системи багаторічної підготовки футболістів у контексті впливу глобальних факторів	49	20,25
1.2	Аналітичний огляд особливостей сучасної спортивної підготовки футболістів різних кваліфікаційних рівнів	131	54,13
1.3	Фактори спортивної міграції у системі багаторічної підготовки футболістів дитячо-юнацьких та аматорських команд	43	17,77
2	Методи та організація дослідження	4	1,65
–	Загалом	242*	100

Примітка. * – деякі джерела використані неодноразово

Використання зазначеного методу дослідження дозволило визначити низку проблемних питань у теорії та методиці викладання футболу та системі підготовки футболістів, які стосуються необхідності корекції спортивної підготовки футболістів-аматорів, футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорських футбольних команд, у цілому, на підставі необхідності врахування впливу факторів спортивної міграції:

* – визначення впливу факторів спортивної міграції на спортивну підготовку футболістів-аматорів, футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорських футбольних команд;

* – обґрунтування шляхів вдосконалення спортивної підготовки футболістів-аматорів, футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорських футбольних команд з урахуванням впливу факторів спортивної міграції;

* – практична корекція тренувального процесу футболістів-аматорів, футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорських футбольних команд з урахуванням впливу факторів спортивної міграції;

* – розробка та практична апробація алгоритму оптимізації спортивної підготовки футболістів-аматорів, футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорських футбольних команд з урахуванням впливу факторів спортивної міграції;

* – оцінка ефективності алгоритму оптимізації спортивної підготовки футболістів-аматорів, футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорських команд з урахуванням впливу факторів спортивної міграції.

Крім цього, застосування методу отримання ретроспективної інформації шляхом аналізу, узагальнення та систематизації матеріалів наукової та методичної літератури і глобальної інформаційної мережі «Internet» дозволило сформувати алгоритмічну структуру експериментальних етапів проведення наукових досліджень щодо визначення впливу спортивної міграції на ефективність підготовки футболістів і команд (на матеріалах аматорського футболу) з визначенням їх ієрархічної структури:

* – визначення напрямку наукових досліджень за темою дисертації;

* – визначення критеріїв спортивної міграції у юнацькому та аматорському футболі України;

* – обґрунтування необхідності диференціації складу футбольної команди на типологічні коаліції на основі врахування факторів спортивної міграції;

* – розробка методичних і практичних рекомендацій щодо ефективного використання авторського алгоритму оптимізації спортивної підготовки футболістів-аматорів, футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорських футбольних команд з урахуванням впливу факторів спортивної міграції.

Педагогічні спостереження протягом педагогічного експерименту використані для отримання індикаторів ефективності тренувального процесу та змагальної діяльності футболістів молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) сезону 2022-2023 року; індикаторів інтегральної підготовленості футболістів МФК «Металург» (Запоріжжя) U19 в іграх зимової першості та Кубка Запорізької області сезону 2024-2025 років.

Педагогічні спостереження використано у якості діагностичного методу дослідження з об'єктивізацією отриманих даних на підставі: типовості умов проведення – футболісти і тренери були проінформовані про спостереження; фіксації результатів (фото- і відеофіксація, документування, тощо); визначенні об'єкту – спортивна підготовка футболістів; та предмету спостереження – організація тренувального процесу та змагальної діяльності команди; склад команди, тактичні схеми гри, амплуа гравців, індикатори ТТД у змагальному процесі; фіксації мінімальних критеріїв – склад команди, тактичні схеми гри, амплуа гравців, індикатори спортивної підготовленості та ТТД з конкретними вищезазначеними термінами проведення.

Педагогічні спостереження проведені у відповідності до плану підготовки молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) сезону 2022-2023 року; футболістів МФК «Металург» (Запоріжжя) U19 в іграх зимової першості та Кубка Запорізької області сезону 2024-2025 років із залученням фахівців навчального відділу Запорізької обласної асоціації футболу.

Контент-аналіз заявкової документації та регламентних норм офіційних змагань з футболу під егідою ААФУ та ДЮФЛУ проведено на основі аналізу офіційних видань УАФ [212] і UEFA [217]:

* – заявкові документи аматорських футбольних команд України за період 2018-2023 роки;

* – заявкові документи юнацьких команд U16: «Шахтар» (Донецьк), «Динамо» (Київ), «Рух» (Львів), «Металург» (Запоріжжя) у сезоні 2023-2024 років;

* – Регламенти національних змагань з футболу під егідою ААФУ та ДЮФЛУ у сезонах 2020-2025 років;

* – матеріали Тренерської конвенції UEFA (у редакції 2025 року).

Аналіз показників ефективності та результативності змагальної діяльності футболістів з урахуванням факторів спортивної міграції проведений на матеріалах 60 офіційних ігор юних футболістів вікової категорії U16 у Чемпіонаті ДЮФЛУ сезону 2023-2024 років: 14 матчів юнацької команди «Шахтар» (Донецьк), 14 матчів Динамо (Київ), 18 матчів «Рух» (Львів), 14 матчів «Металург» (Запоріжжя) у змаганнях групового етапу Чемпіонату ДЮФЛУ.

Визначено наступні індикатори ефективності змагального процесу футболістів: кількісно-якісні значення набраних очок, співвідношення забитих і пропущених м'ячів; значення середньої результативності (забиті та пропущені м'ячі, за гру); індикатор спортивної міграції (%).

Крім цього, проаналізовані індикатори змагального процесу футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) на матеріалах контрольних ігор у підготовчому періоді річного макроциклу сезону 2022-2023 років МФК «Металург» (Запоріжжя) з 11.03.2023 по 30.03.2023 року, 7 контрольних ігор з визначенням індикаторів: обсяг рухових дій, км; спринт, п; ЧСС_{max}, %; ЧСС_{average}, %; рівень навантаження. Експериментальні індикатори отримано із застосуванням кардіомоніторів «Polar» і відповідного комп'ютерно-програмового забезпечення.

Проведено аналіз індикаторів змагального процесу футболістів МФК «Металург» (Запоріжжя) U19 у 8 іграх зимової першості Запорізької області та

6 іграх Кубка Запорізької області з визначенням наступних ТТД: передачі м'яча, п; єдиноборства, п; удари по воротах, п; відбори м'яча, п; перехоплення, п; загальна Σ ТТД, п. Крім цього, диференційовано наступні індикатори: малі групові коаліції; середні групові коаліції; командні взаємодії; швидкі та гострі атаки; гольові моменти; Σ взаємодій.

Анкетне опитування тренерів футбольної школи «Металург» (Запоріжжя) і команди МФК «Металург» (Запоріжжя) U19 проведено у контексті визначення рейтингової оцінки індикаторів професійної діяльності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу, яка детальна викладена у Розділі IV. Зазначена система рейтингової оцінки є авторською розробкою, структурно складена з блоків: 1 «Адміністративне оцінювання показників професійної діяльності», який містить основні формальні ознаки і критерії, які характеризують рівень професійної освіти і практичний досвід роботи тренера масового дитячо-юнацького та аматорського футболу; 2 «Анонімне батьківське оцінювання показників професійної діяльності» містить тестові питання стосовно роботи тренера за наступними напрямками: «Зовнішній вигляд тренера»; «Рівень комунікації: батьки – тренер»; «Рівень комунікації: спортсмен – тренер»; «Загальна мотивація тренера до якісної підготовки спортсменів», «Формування позитивного психологічного клімату у команді (групі підготовки)», «Загальний рівень професійної підготовленості тренера»; 3 «Тестові питання стосовно визначення поточного рівня професійної компетентності» містить базу з 90 тестових питань з чотирма варіантами відповідей, які дозволяють визначити поточний науково-методичний рівень професійної підготовленості тренерів масового футболу з найбільш актуальних проблем спортивної підготовки, а саме: загальна теорія спорту та системи підготовки спортсменів; теорія та методика викладання футболу; основи вікової фізіології (дітей, підлітків, молоді); основи вікової психології (дітей, підлітків, молоді); основи раціонального харчування; гігієна та перша домедична допомога; 4 «Додаткові відомості» містить інформацію про особисті

професійні досягнення тренера, його особисту кар'єру в якості футболіста (професійного або аматорського рівнів), залучення вихованців тренера до складу національних збірних команд, провідних українських і закордонних футбольних команд, тощо; відповідні шкали оцінювання.

Тестування фізичного стану та індикаторів функціональної підготовленості юних футболістів 10-11 років проведено за загальноприйнятними методиками з визначенням таких індикаторів: індексу Робінсона; індексу Кердо; коефіцієнта економичності кровообігу (КЕК); індексу Руф'є; коефіцієнта витривалості (КВ); індикатора реакції серцево-судинної системи на психоемоційний стрес (ПРС); стійкість уваги. Індикатори розумової працездатності визначали за коректурною пробою (таблиця В.Я. Анфімова у модифікації М.В. Антропової). Визначено обсяг обробленої інформації; коефіцієнт продуктивності; точність дій; загальні помилки (на 500 знаків); психоемоційний стан (САН). Для визначення самопочуття, активності й настрою юних футболістів використовували методику «САН».

Тестування фізичного стану та індикаторів функціональної підготовленості юних футболістів 16-17 років проведено з оцінкою морфофункціональних показників (показники серцево-судинної і дихальної систем): АТ мм рт.ст (АТс, АТд); ЧСС $\text{уд} \cdot \text{хв}^{-1}$; індекс Скібінського, у.о., одномоментна функціональна проба з присіданнями, $\text{уд} \cdot \text{хв}^{-1}$; коефіцієнт економичності кровообігу (КЕК) у.о., проби Штанге і Генчі, с, життєвий індекс (ЖІ), $\text{мл} \cdot \text{кг}^{-1}$. 5. Оцінка спеціальної фізичної підготовленості (за М.О. Марущак, 2017 р.): ведення м'яча 30 м, с; удар м'яча на дальність, м; укидання м'яча на дальність, м; жонгливання м'ячем, кількість раз.

Тестування значень індикаторів спеціальної фізичної працездатності футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) за контрольними тестами і вправами: PWC_{170} і $\text{VO}_2 \text{ max}$ (за загальноприйнятими методиками) з визначенням абсолютних і відносних значень. Крім цього, проаналізовано взаємозв'язки з індикаторами

ефективності змагального процесу під час проведення НТЗ з 11.03.2023 по 25.03.2023 року під час 6 контрольних ігор з командами ФК «Скала-1911» (Моршин); ФК «Миколаїв» (Миколаїв); ФК «ЛНЗ» (Черкаси); ФК «Буковина» (Чернівці); ФК «Рух» U19 (Львів); ФК «Прикарпаття» (Івано-Франківськ).

Педагогічний експеримент проведено для визначення ефективності розробленого алгоритму оптимізації індикаторів змагального процесу футболістів юнацьких та аматорських команд з урахуванням впливу факторів спортивної міграції.

Структура педагогічного експерименту містила два компоненти: перший – констатувальний, який спрямований на вивчення поточного стану юнацького та аматорського футболу в Україні з визначенням перспективних шляхів їх ймовірного вирішення; другий – формувальний, який спрямований на обґрунтування, розробку та впровадження розробленого алгоритму оптимізації спортивної підготовки футболістів з урахуванням впливу факторів спортивної міграції та експериментальну перевірку його ефективності.

Ефективність розробленого авторського алгоритму оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня визначено на основі аналізу та інтерпретації наступних індикаторів: кількісно-якісних значень набраних очок; співвідношення забитих і пропущених м'ячів; індикаторів середньої результативності (за гру), за забитими і пропущеними м'ячами у взаємозв'язку зі значенням індикатору спортивної міграції (ICM).

Методи математичної статистики. Отримані експериментальні індикатори і наукові матеріали проаналізовано із використанням методів математичної статистики на основі програмного пакету статистичного аналізу з реалізацією функцій управління та графічної візуалізації даних «Statistica» («StatSoft», version 11). Проаналізовано індикатори: середнє арифметичне, стандартне відхилення, відсоткове значення, достовірність відмінностей (за

індикаторами параметричного t-критерію Стьюдента) при рівнях значущості $p \leq 0,05$; $p \leq 0,01$.

У якості наукової бази щодо організації та проведення педагогічного експерименту є наукові, методичні та практичні матеріали, які представлено у відповідних посібниках, підручниках і науково-методичних статтях для науковців, які працюють над кваліфікаційними роботами [40, 49, 50, 124].

2.2. Організація дослідження

Експериментальні дослідження проведені у період 2017-2025 років з диференціацією на декілька взапов'язаних етапів.

Перший етап (вересень 2017 – вересень 2021 року) передбачав визначення актуальних наукових напрямів і конкретизацію теми кваліфікаційної роботи. У процесі аналізу та інтерпретації матеріалів наукової і методичної літератури та інформаційних джерел глобальної мережі «Internet» визначено актуальні питання вдосконалення системи спортивної підготовки футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня з урахуванням факторів спортивної міграції. Напрямок юнацького та аматорського футболу передбачає специфічні критерії спортивної міграції: це, так звана, «внутрішня» або регіональна міграція, коли футболісти змінюють ДЮСЗ або аматорський футбольний клуб однієї регіональної асоціації футболу на інший, який територіально належить до іншої регіональної асоціації футболу.

Другий етап (жовтень 2021 – серпень 2023 року) був спрямований на вивчення регламентних норм регіональних і національних змагань, які містять заявкові критерії футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня; проведення педагогічних спостережень за комплектацією складів аматорських та юнацьких футбольних команд, їх тренувальним процесом і змагальною діяльністю; визначення передумов формування алгоритму оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку (U16 – U17,

U19) і спортсменів-аматорів з урахуванням впливу факторів їх спортивної міграції.

Третій етап (вересень 2023 – серпень 2024 року) – був спрямований на опрацювання результатів педагогічних спостережень за тренувальним процесом і змагальною діяльністю футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня; обґрунтування і розробку програми констатувального етапу педагогічного експерименту стосовно впровадження алгоритму оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня до змагань під егідою ААФУ та ДЮФЛУ з урахуванням впливу факторів спортивної міграції.

Четвертий етап (вересень 2024 – травень 2025 року) – був спрямований на проведення формувального етапу педагогічного експерименту з визначенням ефективності індикаторів ефективності тренувального процесу та змагальної діяльності у взаємозв'язку з індикаторами спортивної міграції (на матеріалах матчів юнацької команди МФК «Металург» (Запоріжжя) із застосуванням алгоритму оптимізації спортивної підготовки) у змаганнях ДЮФЛУ 2024-2025 року. Загальний контингент дослідження – 250 футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня, з них, 44 юних футболісти 10-11 років; 25 юних футболістів 16-17 років; 25 футболістів молодіжного складу МФК «Металург» і 18 футболістів МФК «Металург» U19. Також використано індикатори підготовленості та змагальної діяльності 138 футболістів вікової категорії U17 у взаємозв'язку із значеннями індикаторів спортивної міграції. Всі юні футболісти або їх батьки надали поінформовану згоду на участь в експериментальних дослідженнях згідно вимог WMA Declaration of Helsinki – Ethical Principles for Medical Research Involving Human Participants (version by the 75th WMA General Assembly, Helsinki, Finland, October 2024) [218].

Крім цього, протягом четвертого етапу проведення експериментальних досліджень проведено узагальнення отриманих наукових матеріалів педагогічного експерименту, проведено експертну інтерпретацію

експериментальних даних; сформульовано висновки і практичні рекомендації, оформлення дисертаційної роботи і її підготовку до проходження апробації.

РОЗДІЛ III

ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ЮНАЦЬКОГО ТА АМАТОРСЬКОГО ФУТБОЛУ В УКРАЇНІ

3.1. Аналіз комплексу освітніх компонентів програм навчання тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу в Україні

Сучасний стан навчання тренерів дитячо-юнацького та аматорського футболу в Україні має два незалежні рівні: перший – це навчання фахівців галузі 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт (код, за останніми змінами у законодавстві України – А7 Фізична культура і спорт, згідно Наказу МОН України від 19.11.2024 року № 1625: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1833-24#Text>); другий – це програми навчання тренерів у системі національної асоціації (Української асоціації футболу) за програмами «Д» і «С» диплом УАФ.

Програми навчання тренерів у системі Української асоціації футболу реалізуються фахівцями Центру футбольної освіти та лідерства на підставі програмно-нормативних документів UEFA, зокрема, Тренерської конвенції [217].

Кваліфікаційні рівні дипломів про футбольну освіту:

* – «Д» диплом УАФ – тренер масового дитячо-юнацького та аматорського футболу (регіональний рівень). Кваліфікаційний рівень передбачає можливість працювати старшим тренером офіційних змагань районного, міського та обласного рівнів;

* – «С» диплом УАФ / UEFA – тренер масового дитячо-юнацького та аматорського футболу (національний рівень). Кваліфікаційний рівень передбачає можливість працювати старшим тренером офіційних змагань під егідою Дитячо-юнацької Футбольної Ліги України (вікові категорії U14 – U17, U19) та асоціації аматорського футболу України;

* – «B» диплом UEFA – тренер професіонального футболу. Кваліфікаційний рівень передбачає можливість працювати головним тренером офіційних змагань під егідою Професіональної футбольної ліги України (друга ліга) та асистентом тренера офіційних змагань під егідою Професіональної футбольної ліги України (перша ліга);

* – «A» диплом UEFA – тренер професіонального футболу. Кваліфікаційний рівень передбачає можливість працювати головним тренером офіційних змагань під егідою Професіональної футбольної ліги України (перша ліга) та асистентом тренера офіційних змагань під егідою Української Прем'єр-Ліги;

* – «PRO» диплом UEFA – тренер професіонального футболу. Кваліфікаційний рівень передбачає можливість працювати головним тренером офіційних змагань під егідою Української Прем'єр-Ліги і вищих національних змагань національних асоціацій – членів UEFA.

На рис. 3.1 наведено рекомендації та нормативні вимоги Тренерської конвенції UEFA щодо організації навчання тренерів за програмами «C» диплом УАФ / UEFA, «B» диплом UEFA, «A» диплом UEFA, «PRO» диплом UEFA. Наведений фрагмент Тренерської конвенції (у редакції 2025 року, стор. 20) дозволяє констатувати, що програмно-нормативні документи профільних комітетів UEFA не передбачають навчання тренерів за кваліфікаційним рівнем «Д» диплом. Це прерогатива комітету дитячо-юнацького футболу, Спортивно-технічного Департаменту, Центру ліцензування тренерів (Центру футбольної освіти та лідерства) Української асоціації футболу й асоціації аматорського футболу України. Переважно, кандидатами на навчання за рівнем «Д» диплом УАФ є тренери з футболу, які працюють з юними футболістами і футболістами-аматорами на районному, міському та обласному рівнях. Організацією навчання опікуються регіональні асоціації футболу.

	UEFA C	UEFA B	UEFA A	UEFA Pro
Minimum contact hours in total	60	120	180	360
Minimum hours of theory and practice in the classroom (in person or online)	30	60	90	140
Minimum hours of practice outside the classroom (e.g. pitch, gym), including work experience	30	60	90	220

	UEFA Futsal C	UEFA Futsal B	UEFA Futsal A
Minimum contact hours in total	60	120	180
Minimum hours of theory and practice in the classroom (in person or online)	30	60	90
Minimum hours of practice outside the classroom (e.g. pitch, gym), including work experience	30	60	90

	UEFA Youth B	UEFA Elite Youth A	Combined UEFA A and UEFA Elite Youth A
Minimum contact hours in total	60	120	300
Minimum hours of theory and practice in the classroom (in person or online)	30	60	150
Minimum hours of practice outside the classroom (e.g. pitch, gym), including work experience	30	60	150

	UEFA Goalkeeper B	UEFA Goalkeeper A	UEFA Fitness B	UEFA Fitness A
Minimum contact hours in total	60	120	120	180
Minimum hours of theory and practice in the classroom (in person or online)	20	36	60	90
Minimum hours of practice outside the classroom (e.g. pitch, gym), including work experience	40	84	60	90

Рис. 3.1. Фрагмент Тренерської конвенції UEFA (у редакції 2025 року, стор. 20), [217].

Аналіз нормативних критеріїв профільних комітетів UEFA стосовно організації навчання тренерів масового та професіонального футболу, який наведений на рис.3.1. дозволяє констатувати, що експерти профільних комітетів UEFA рекомендують впроваджувати навчальні програми за рівнем «С» диплом УАФ / UEFA, тренер масового дитячо-юнацького та аматорського футболу, у кількості 60 годин, з яких, 30 годин рекомендовано присвятити проведенню лекційних і теоретичних занять і ще 30 годин – проведенню методичних, семінарських і практичних занять із слухачами.

Крім цього, експерти профільних комітетів UEFA рекомендують фахівцям Центру ліцензування тренерів (Центру футбольної освіти та лідерства УАФ) впроваджувати навчальні програми за рівнем «В» диплом UEFA, дитячо-юнацький футбол, також у кількості 60 годин (30 годин – лекційні та теоретичні заняття; 30 годин – методичні, семінарські та практичні заняття).

Також у Тренерській конвенції наявні рекомендації стосовно організації навчання тренерів за програмою «А» диплом UEFA, елітний дитячо-юнацький футбол, яка передбачає виконання навчального плану у кількості 120 годин (60 годин – лекційні та теоретичні заняття; 60 годин – методичні, семінарські та практичні заняття).

Станом на сьогодні, у системі навчання тренерів з футболу в Українській асоціації футболу, сформовані і реалізуються лише програми «Д» диплом УАФ і «С» диплом УАФ / UEFA.

Навчальна програма «Д» диплом УАФ містить 30 навчальних годин, які структуровані за 4 освітніми модулями, а саме:

* – Освітній модуль № 1; 8 годин.

Структура навчального курсу «Д» диплом УАФ. Ознайомлення з метою та основними завданнями навчального курсу. Особливості підготовки футболістів дитячо-юнацького віку; лекція, 2 год.;

Особливості та зміст основ футбольної гри, ігрової діяльності у дитячо-юнацькому футболі. Основи знань з коучингу і приклади їх практичного використання у спортивній підготовці футболістів; лекція, 2 год.;

Класифікація і характеристика основних прийомів техніки переміщень і ведення м'яча у дитячо-юнацькому футболі; лекція, 2 год.;

Ознайомлення з основами техніки переміщень і техніки ударів по м'ячу нижньою кінцівкою; практичне заняття, 2 год.

* – Освітній модуль № 2; 8 годин.

Ознайомлення з індивідуальними і груповими техніко-тактичними діями та їх комбінаторними поєднаннями у дитячо-юнацькому футболі; лекція, 2 год.;

Ознайомлення з технікою прийому, ведення, передачі м'яча у футболі з урахуванням основ футболу і методики початкового навчання спортсменів; практичне заняття, 2 год.;

Робота у мікрогрупах і коаліціях. Формування комплексу вправ для вирішення завдання ознайомлення з конкретним ігровим прийомом техніки

футболу (на матеріалі 4-ох вправ) та обґрунтувати його практичне застосування у спортивній підготовці футболістів; навчальна практика, 2 год.;

Організація тренувальних занять футболістів дитячо-юнацького віку: форми занять, місце проведення, дозування і кількісні індикатори навантажень, інвентар; методичне заняття, 2 год.

* – Освітній модуль № 3; 4 години.

Моделювання типологічних ігрових ситуацій, які формуються протягом змагальної діяльності з урахуванням чинників ігрової спеціалізації футболістів та основ ігрового процесу; практичне заняття, 2 год.;

Робота у мікрогрупах і коаліціях. Проведення тренувального заняття з використанням комплексу вправ для вирішення завдання ознайомлення з конкретним ігровим прийомом техніки або тактики футболу (4 вправи, на матеріалі групи початкової підготовки); навчальна практика, 2 год.

* – Освітній модуль № 4; 10 годин.

Інклюзивний футбол: особливості спортивної підготовки футболістів різних нозологічних і соціальних груп; лекція, 2 год.;

Психологічна підготовка юних футболістів, вікові особливості дитячого організму етапу початкової підготовки у системі багаторічного вдосконалення у футболі; лекція, 2 год.;

Управління у команді. Вирішення конфліктів, саморегуляція. Комунікація тренер-батьки-гравець. Робота у мікрогрупах і коаліціях з використанням модельних тренувальних завдань; практичне заняття, 2 год.;

Характеристика основних принципів підготовки у футболі, практичний погляд тренера, відмінність методичних і технологічних інструментів. Особливості розуміння, з точки зору, слухача тренерських курсів. Обґрунтування та побудова комплексу з 4-ох вправ для ознайомлення з обраними технічними прийомами техніки футболу; підсумкова співбесіда (круглий стіл), 4 год.

Загальна структура навчального курсу за програмою «Д» диплом УАФ:

30 годин, з них, 12 годин – лекції, 8 годин – практичні заняття; 4 години – навчальна практика, 4 години – підсумкова співбесіда (круглий стіл), 2 години – методичні заняття.

Навчальна програма «С» диплом УАФ / UEFA містить 78 навчальних годин, які структуровані за 4 розділами і 15 освітніми модулями, а саме:

* – Розділ I «Тренер масового футболу», 12 годин.

Освітній модуль «Філософія, цінності та погляди гравців і тренерів» – 4 години, (2 год. – лекційні (теоретичні) заняття; 2 год. – методичні, семінарські та практичні заняття) містить навчальні компетенції стосовно розуміння значущості тренера масового футболу; дотримання позитивної манери поведінки; використання підходів, які орієнтовані на юних футболістів і футболістів-аматорів; спрямованість на постійне професійне вдосконалення; формування та розвиток у юних футболістів і футболістів-аматорів сприйняття, мислення та креативності.

Освітній модуль «Методика навчання: професійна майстерність тренерської діяльності» – 4 години, (2 год. – лекційні (теоретичні) заняття; 2 год. – методичні, семінарські та практичні заняття) містить навчальні компетенції стосовно знання різних моделей тренерської діяльності; застосовування тренерських умінь і навичок у їх базових проявах: управління поведінкою футболістів; комунікація з командою та окремими гравцями: пояснення, вибір місця (позиція) тренера, зворотній зв'язок, освітні канали; демонстрація; диференціація: індивідуалізація підготовки футболістів; оперативний лікарсько-педагогічний (медичний) контроль до, під час та після тренувальних і змагальних навантажень; організація; вдосконалення навчально-тренувального процесу юних футболістів і футболістів-аматорів, спрямованого на формування та вдосконалення фізичних кондицій, ігрового мислення та креативності; позитивні втручання у тренувальний процес у форматі дотриманням і використанням адекватних навчальних методів і методик.

Освітній модуль «Планування, проведення та аналіз: навчально-тренувальний і змагальний процеси» – 4 години, (2 год. – лекційні (теоретичні) заняття; 2 год. – методичні, семінарські та практичні заняття) містить навчальні компетенції стосовно демонстрації професійної компетентності у короткостроковому і середньостроковому плануванні; планування тренувальних занять з підготовкою відповідних документів – план-конспект, план-графік, тощо; критерії ефективності проведення тренувальних занять; аналіз і контроль тренувальних занять; формування структури аналізу системи навчання юних футболістів і футболістів-аматорів.

* – Розділ II «Навчальне середовище», 18 годин.

Освітній модуль «Мотиваційний клімат» – 4 години, (2 год. – лекційні (теоретичні) заняття; 2 год. – методичні, семінарські та практичні заняття) містить навчальні компетенції стосовно формування складових компонентів мотиваційного клімату: безпекові компоненти навчального середовища; створення оптимального навчального середовища для формування сприйняття, футбольного мислення та креативності гравців; дисципліна та відповідальність; фактори заохочення; індивідуальні потреби; культура навчання; помилка – як передумова оптимізації навчального процесу; відповідність тренувальних завдань вимогам спортивної підготовки, позитивна манера діяльності та комунікації; інклюзія та товариство. Загальнокомандні цінності, взаєморозуміння, підтримка формування позитивного психологічного клімату; залученість; самостійність і можливості футболістів до саморозвитку, передумови індивідуалізації спортивної підготовки; ефективність, особисте вдосконалення і самовдосконалення, навчальна спрямованість.

Освітній модуль «Організація» – 8 годин, (4 год. – лекційні (теоретичні) заняття; 4 год. – методичні, семінарські та практичні заняття) містить навчальні компетенції стосовно формування складових формування раціональної структури тренувального процесу масового футболу: приїзд, роздягальні; тренувальні настанови, формулювання мети і завдань спортивної підготовки

(тренувальних занять); у тренувальному процесі: характеристики фізичного середовища, оснащення та інвентарю; хронометраж тренування; систематизація занять; реабілітація та профілактика спортивного травматизму; практична реалізація у навчально-тренувальному процесі аналізу змагальної та тренувальної діяльності футболістів; закінчення тренувань.

Освітній модуль «Турбота та благополуччя» – 6 годин, (4 год. – лекційні (теоретичні) заняття; 2 год. – методичні, семінарські та практичні заняття) містить навчальні компетенції стосовно формування наступних складових: забезпечення благополуччя гравців; захист футболістів – програмно-нормативні, регламентні та законодавчі документи; основи домедичної та першої медичної допомоги; кодекс поведінки футболістів клубу або організації та відповідна лінія поведінки; формування та використання дотичних ресурсів (меценати, волонтери, батьки); комунікація тренер-гравець-батьки; правила поведінки і вимоги до комунікації з батьками.

* – Розділ III «Футболіст», 28 годин.

Освітній модуль «Знання гравця» – 8 годин, (4 год. – лекційні (теоретичні) заняття; 4 год. – методичні, семінарські та практичні заняття) містить навчальні компетенції стосовно виховання гармонійної особистості юних футболістів і футболістів-аматорів; патріотичне виховання, успішність у загально-освітніх процесах, вихованість і повага; визнання та повага до індивідуальних цінностей особистості спортсменів, тренерів, суддів, батьків, тощо; усвідомлення потреб і бажань окремих футболістів; акцентування уваги на розвиток інтелекту та креативності спортсменів; соціально-психологічні, фізичні, функціональні та спортивні навички футболістів; командна взаємодія та комунікація спортсменів; референтна група, колектив, конфліктні ситуації та шляхи їх вирішення. Дисципліна та відповідальність учасників навчально тренувального процесу.

Освітній модуль «Індивідуальні футбольні здібності» – 4 години, (2 год. – лекційні (теоретичні) заняття; 2 год. – методичні, семінарські та практичні

заняття) містить навчальні компетенції стосовно формування та розвитку ігрового інтелекту спортсменів, індивідуальних технічних навичок, тактичних здібностей, навичок групової та загальнокомандної співпраці спортсменів.

Освітній модуль «Фізичний розвиток» – 4 години, (2 год. – лекційні (теоретичні) заняття; 2 год. – методичні, семінарські та практичні заняття) містить навчальні компетенції стосовно вікових, статевих, ментальних особливостей формування та розвитку: оздоровлення організму футболіста у процесі систематичних занять спортом; підвищення медико-біологічної грамотності спортсменів; розвиток базових рухових навичок: вестибулярна та фізична стійкість, контроль локомоцій; покращення спортивної форми і рухових здібностей футболістів: швидкості, сили, вибухової сили і спеціальної витривалості; домінантні характеристики функціонального дозрівання та вплив фізичних навантажень на організм юних футболістів; акцентована фізична підготовка зі спрямованістю на формування здорового організму, зміцнення здоров'я та профілактика спортивного травматизму.

Освітній модуль «Психологічний розвиток» – 8 годин, (4 год. – лекційні (теоретичні) заняття; 4 год. – методичні, семінарські та практичні заняття) містить навчальні компетенції стосовно домінантних особливостей фізичної підготовки футболістів різного віку та кваліфікації (дітей, юнаків, дорослих і спортсменів-аматорів); розуміння значущості настанови на психологічний розвиток: допитливість, навчання, мотивація, самовіддача, психологічна стійкість; розвиток у футболістів навичок розв'язання проблемних ситуацій, прийняття рішень, оперативного аналізу інформації, креативність; базові інструменти і технології формування впевненості і належної самооцінки футболістів, управління емоціями і самоконтроль; загальна гігієна, гігієна екіпірування до, під час та після навчально-тренувального та змагального процесів; основи спортивної нутриціології футболістів.

Освітній модуль «Соціальний розвиток» – 4 годин, (2 год. – лекційні (теоретичні) заняття; 2 год. – методичні, семінарські та практичні заняття)

містить навчальні компетенції стосовно домінантних особливостей ролі емоцій і поведінки футболістів різного віку і кваліфікаційних категорій; базових інструментів побудови міжособистісних відносин, вдосконалення загальнокомандних дій, зміцнення групових взаємодій; базові інструменти розвитку лідерських якостей футболістів.

* – Розділ IV «Гра», 20 годин.

Освітній модуль «Гравці» – 4 годин, (2 год. – лекційні (теоретичні) заняття; 2 год. – методичні, семінарські та практичні заняття) містить навчальні компетенції стосовно навчання юних спортсменів основам техніки ігрових прийомів у футболі та розвиток їх основних психічних якостей; розуміння та викладання основних принципів футбольної гри: напад, захист, перехідні режими; розвиток базових технічних навичок і тактичного розуміння ігрового процесу: ігрові позиції, реакція передбачення (антиципація); навчання базовим принципам управління ігровим процесом; розвиток самостійності футболістів: від прийняття рішень і вирішення проблем до підсилення гри.

Освітній модуль «Тренувальний процес» – 8 годин, (2 год. – лекційні (теоретичні) заняття; 6 год. – методичні, семінарські та практичні заняття) містить навчальні компетенції стосовно розуміння домінантних переваг і принципів використання основних тренувальних методів, методик і технологій: формування ігрових (технічних) навичок (без опору); вдосконалення ігрових (технічних) навичок (з опором); вдосконалення інтегральної підготовленості; базові тренувальні принципи: поступовості, спеціалізації, прогресії, тощо; планування та організація техніко-тактичної підготовки футболістів різного віку та кваліфікації (діти, юнаки, дорослі, аматори); формування передумов для розвитку індивідуальності та універсальності футболістів.

Освітній модуль «Формати ігор» – 4 години, (2 год. – лекційні (теоретичні) заняття; 2 год. – методичні, семінарські та практичні заняття) містить навчальні компетенції стосовно формування умінь планування та проведення ігор у різних складах (11 x 11, 9 x 9, фестивалі, інші заходи) на

основі рекомендацій експертів УАФ; розуміння значущості ігрового часу та його практичного використання у різних форматах змагальної діяльності; знання та дотримання правил та інструкцій: правила футболу, клубна політика, регламенти змагань, норми і принципи «Fair Play».

Освітній модуль «Змагальне середовище» – 4 години, (2 год. – лекційні (теоретичні) заняття; 2 год. – методичні, семінарські та практичні заняття) містить навчальні компетенції стосовно контролю манери поведінки футболістів у змагальні терміни; належної взаємодії з волонтерами і батьками у процесі проведення клубних (командних) заходів; норм соціальної поведінки футболістів: до, під час та після змагань.

Загальна структура навчального курсу за програмою «С» диплом УАФ UEFA: 78 годин, з них, 38 годин – лекції та теоретичні заняття, 40 годин – практичні заняття, навчальна практика, методичні та семінарські заняття.

Аналіз навчальних програм за рівнями «Д» диплом УАФ і «С» диплом УАФ / UEFA дозволяє констатувати наступне:

1) структура та зміст навчальної програми «С» диплом УАФ / UEFA, у цілому, відповідають вимогам Тренерської конвенції (у редакції 2025 року) та рекомендаціям експертів профільних комітетів UEFA. Перевищення кількісного показника мінімальних норм становить 30 %, що обумовлено національними особливостями навчання тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу у системі національної асоціації (УАФ); за індикаторами співвідношення «лекційні – теоретичні заняття» : «практичні, семінарські, методичні заняття» наявні незначні розбіжності: 50 % : 50 % (норми UEFA), 48,72 % : 51,26 % (програма УАФ).

2) Порівняльний аналіз змістовної частини навчальної програми за рівнем «С» диплом УАФ / UEFA дозволяє констатувати, що відповідний матеріал чинної навчальної програми для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву та шкіл вищої спортивної майстерності [1] не повною мірою відповідає сучасним вимогам, а

саме:

* – у чинній навчальній програмі для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву та шкіл вищої спортивної майстерності відсутні навчальні компетенції стосовно використання коучингу у спортивній підготовці футболістів дитячо-юнацького віку і футболістів-аматорів – 2 години;

* – не представлені навчальні компетенції освітнього модулю «Філософія, цінності та погляди гравців і тренерів» – 4 години;

* – також відсутні навчальні компетенції освітнього модулю «Організація» – 8 годин;

* – не представлені навчальні компетенції освітнього модулю «Турбота та благополуччя» – 6 годин.

Отже, відмінності у змісті навчальної програми за рівнем «С» диплом УАФ / UEFA і чинної навчальної програми для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву та шкіл вищої спортивної майстерності складають 25,64 % питань щодо відповідних навчальних компетенцій.

Зазначені відмінності базуються на принципово інших методичних підходах, які закладені експертами профільних комітетів UEFA до професійної підготовки тренерів масового футболу дитячо-юнацького та аматорського кваліфікаційних рівнів, який потребує знань з більш широкого кола проблемних питань: комунікації з батьками і футболістами, формуванні позитивного психологічного клімату, використанні основ коучингу, формування відповідного соціально-психологічного профілю тренера масового футболу та ін.

3) Рекомендації щодо застосування навчальних програм з підготовки тренерів з футболу за рівнем «Д» диплом УАФ у матеріалах Тренерської конвенції UEFA (у редакції 2025 року) відсутні. Зазначені навчальні програми розробляються та впроваджуються у спортивну практику, виключно, на

національному рівні Української асоціації футболу для використання на районному, міському та обласному рівнях.

4) Також, матеріали Тренерської конвенції UEFA (у редакції 2025 року) містять рекомендації щодо розробки і практичної імплементації інших дотичних програм, зокрема, це:

* – навчальні програми за рівнем «В» диплом UEFA, дитячо-юнацький футбол (60 годин);

* – навчальні програми за рівнем «А» диплом UEFA, елітний дитячо-юнацький футбол (120 годин).

Враховуючи вищезазначене, вважаємо за доцільне рекомендувати експертам УАФ, розглянути питання щодо запровадження наступної ієрархії кваліфікаційних категорій тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу в Україні:

* – навчальні програми за рівнем «Д» диплом УАФ – тренери команд на змаганнях районного, міського, обласного та регіонального рівнів (дитячо-юнацькі та аматорські команди);

* – навчальні програми за рівнем «С» диплом УАФ / UEFA – тренери на змаганнях національного рівня: ДЮФЛУ(перша ліга), вікові категорії U14 – U17, U19, чемпіонат України серед аматорських команд;

* – навчальні програми за рівнем «В» диплом UEFA, дитячо-юнацький футбол – тренери команд на змаганнях національного рівня: ДЮФЛУ (Еліт ліга), вікові категорії U14 – U17, чемпіонат УПЛ U19;

* – навчальні програми за рівнем «А» диплом UEFA, елітний дитячо-юнацький футбол – тренери команд на змаганнях міжнародного рівня: команди-учасниці UEFA Youth League, тренери національних збірних команд України вікових категорій U17 – U21.

Вищенаведене свідчить про нагальну необхідність співпраці експертів профільних структурних підрозділів УАФ (комітет дитячо-юнацького футболу, Центр футбольної освіти та лідерства, Спортивно-технічний департамент,

науково-методична Рада) з експертами профільних комітетів UEFA стосовно обґрунтування, розробки і практичної імплементації навчальних програм за рівнями «В» і «А» диплом UEFA для тренерів дитячо-юнацьких та аматорських команд в Україні.

Крім цього, зазначимо, що вищенаведене стосується тренерів-кандидатів на зарахування в навчальні групи для отримання тренерської ліцензії відповідного рівня, за умови наявності профільної вищої освіти. Станом на сьогодні, це вища освіта за напрямом 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт (у редакції наказу МОН України від 19.11.2024 № 1625 «Про особливості запровадження змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 року № 1021» – А7 Фізична культура і спорт) за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями:

- * – ОКР – фахова передвища освіта;
- * – ОКР – перший (бакалаврський);
- * – ОКР – другий (магістерський);
- * – ОКР – третій (освітньо-науковий).

Відповідно до документів чинного законодавства України і відповідних стандартів вищої освіти зі спеціальності 017 / А7 Фізична культура і спорт, констатуємо, що офіційне працевлаштування на посаду тренера з футболу можливе за наявності диплому про базову вищу освіту (перший (бакалаврський) рівень), диплому про повну вищу освіту (другий (магістерський) рівень) або диплому доктора філософії. Це вимоги чинного законодавства України щодо необхідності наявності диплому про вищу освіту у претендента на працевлаштування на посаду тренера з футболу. Зазначений диплом дає право працювати тренером у державних і комунальних дитячо-юнацьких спортивних закладах, але для участі команди у змаганнях під егідою футбольних асоціацій різних рівнів (міського, обласного або національного)

необхідно пройти курс навчання за відповідними рівнями у системі національної асоціації футболу УАФ, отримати відповідні сертифікати і тренерські ліцензії.

Також, у роботі тренером у системі державних і комунальних дитячо-юнацьких спортивних закладів передбачені атестаційні процедури для отримання відповідної кваліфікаційної категорії. Зазначена процедура регулюється постановою КМУ від 05.11.2008 року № 993 «Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-2008-%D0%BF#Text>) і передбачає наступні кваліфікаційні категорії тренерів з футболу:

- * – тренер-викладач з футболу (без наявності кваліфікаційної категорії);
- * – тренер другої категорії;
- * – тренер першої категорії;
- * – тренер вищої категорії.

Випускники профільних закладів вищої освіти, які здобули диплом про повну вищу освіту другого (магістерського) рівня, можуть одразу претендувати на надання другої тренерської категорії у разі, якщо кандидат на посаду тренера має диплом з відзнакою, має спортивні звання «Майстер спорту України» або «Майстер спорту України міжнародного класу» згідно наказу Міністерства України у справах молоді і спорту «Про затвердження Положення про кваліфікаційні категорії тренерів-викладачів зі спорту та порядок їх присвоєння» від 19.07.1994 року № 2130 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0245-94#Text>).

Крім цього, для вчителів з фізичної культури середніх загальноосвітніх закладів передбачено державні програми з підвищення кваліфікації шляхом конкурсного відбору кращих практик розробки і проведення інноваційних уроків фізичної культури та уроків фізичної культури з елементами футболу на підставі наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс «Інноваційний урок

фізичної

культури

та урок фізичної культури з елементами футболу» від 07.09.2011 року № 1030 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-11#Text>).

Аналіз і систематизація матеріалів стосовно системи тренерського навчання в Україні дозволяє констатувати, що зазначена система має складну дворівневу структуру: підсистему навчання тренерів з футболу у закладах вищої освіти III-IV рівнів акредитації НАЗЯВО державної, комунальної та приватної власності; підсистему навчання тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу в Українській асоціації футболу (рис. 3.2).

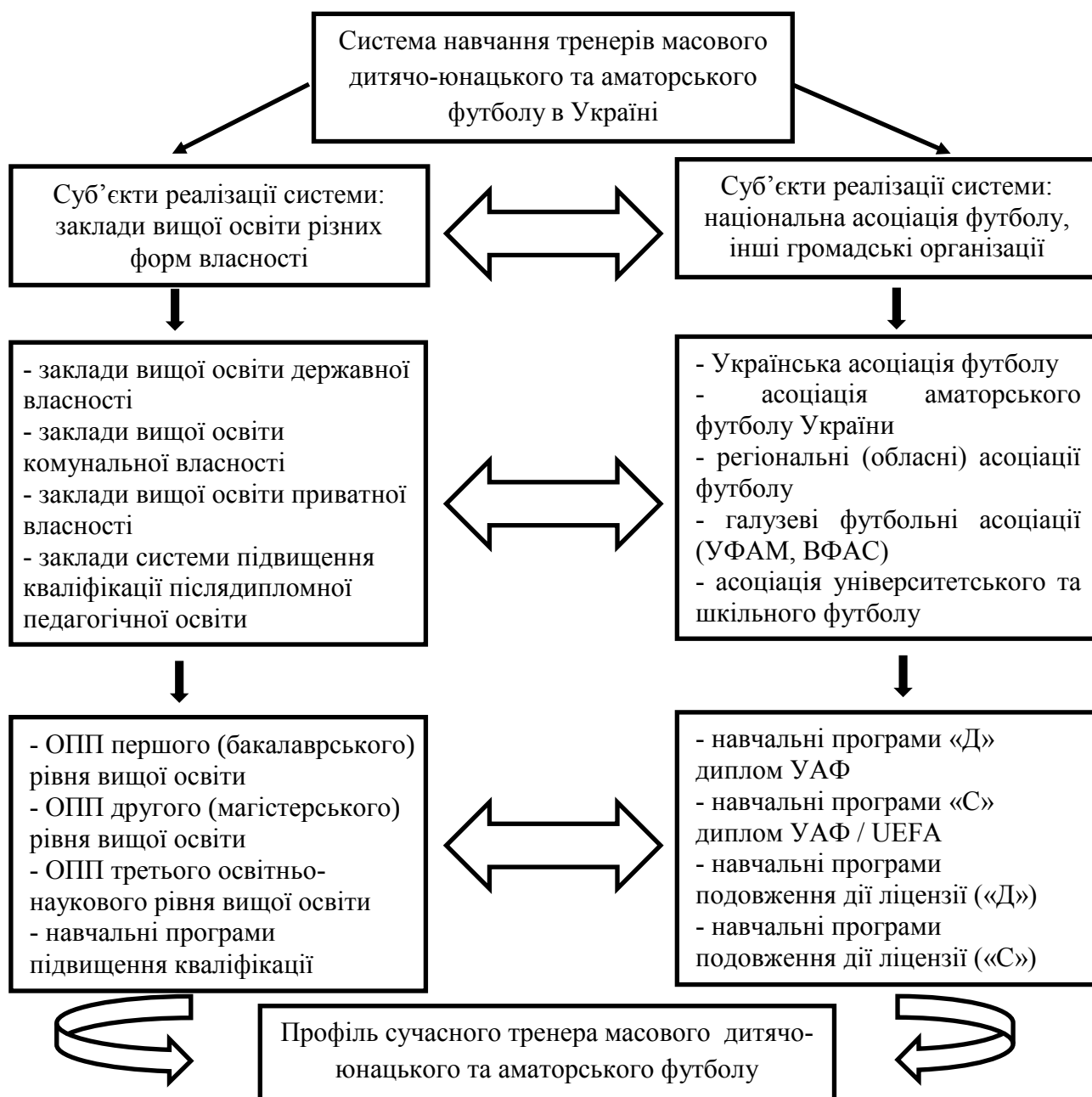

Рис. 3.2. Структурна схема системи навчання тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу в Україні

На підставі вищезазначеного сформовано профіль тренера масового дитячо-юнацького та аматорського футболу в Україні: провідним компонентом є забезпечення футболістам позитивного соціально-психологічного та педагогічного досвіду щодо їх особистого розвитку, підвищення їх задоволеності від занять футболом, отримання відповідних знань, умінь, навичок і вміння демонструвати компетентності у нижченаведених напрямках.

Особистість тренера масового дитячо-юнацького та аматорського футболу:

1) створення можливостей адекватної підготовки спортсменів на рівні масового дитячо-юнацького та аматорського футболу для гравців різного віку, статі, кваліфікації, ветеранів, футболістів різних нозологічних груп, галузевих та громадських об'єднань, тощо;

2) формування навичок здорового способу життя засобами футболу, залучення до систематичних занять футболом різних верств населення протягом активної життєдіяльності;

3) дотримання дисципліни для футболістів – учасників навчально-тренувального та змагального процесів, а саме: поведінки тренерів, спортсменів, батьків та інших осіб;

4) володіння базовими знаннями англійської мови (або інших іноземних мов) для отримання сучасних знань і новітніх технологій спортивної підготовки футболістів з можливістю їх використання на практиці;

5) створення умов для розвитку ігрового мислення та формування футбольного сприйняття шляхом використання спеціалізованих технологій, методик, методів і засобів навчально-тренувальної діяльності, які спрямовані на розвиток і вдосконалення когнітивних здібностей: вправи на концентрацію уваги, оперативний аналіз ігрових ситуацій, перемикання та швидке реагування

на зміни ігрових ситуацій, розвиток і вдосконалення реакцій передбачення (антиципація).

Навчальне середовище:

- 1) забезпечення безпекових характеристик навчального середовища під час навчально-тренувального процесу;
- 2) формування і підтримка позитивного психологічного клімату;
- 3) створення та підтримка якісного навчального середовища для ефективного навчання тренерів масового футболу.

Футболіст:

- 1) формування та дотримання цілісного підходу до розвитку футболістів;
- 2) покращення навичок ігрових прийомів футболістів і їх тактичного мислення та розуміння ігрових ситуацій;
- 3) заохочення самостійного мислення футболістів;
- 4) заохочення розвитку та формування навичок креативності та індивідуальності у навчально-тренувальному процесі футболістів;
- 5) формування фізкультурно-оздоровчого напрямку у навчально-тренувальному процесі, поліпшення спортивної форми футболістів;
- 6) формування у футболістів цінностей «Fair Play» – чесної та справедливої гри, поваги, дисципліни і відповідальності;
- 7) формування у футболістів соціальних принципів відповідальної поведінки не тільки у навчально-тренувальному процесі, а також у соціальній, громадській, побутовій, освітній та інших сферах життєдіяльності.

Ігровий процес:

- 1) планування і проведення футбольних матчів у різних форматах і складах команд з урахуванням вікових і статевих показників футболістів з акцентом на забезпечення задоволеності та розвитку;
- 2) формування та вдосконалення індивідуальних навичок і ментальних здібностей футболістів;
- 3) використання футбольної гри (ігрового процесу) в якості інструменту,

який сприяє особистісному та футбольному розвитку гравців.

За логікою викладеного матеріалу, після детального аналізу тренерської діяльності необхідним є виклад експериментальних даних про систему спортивної підготовки футболістів дитячо-юнацького віку і футболістів-аматорів.

3.2. Експериментальні індикатори сучасної системи спортивної підготовки футболістів дитячо-юнацького віку і спортсменів-аматорів

Логіка проведених наукових досліджень диктує подальшу необхідність визначення базових індикаторів системи спортивної підготовки футболістів дитячо-юнацького віку та футболістів аматорського кваліфікаційного рівня.

У зазначених аспектах проаналізовано і визначено індикатори спортивної підготовки футболістів початкового рівня. Для цього досліджено параметри впливу ігрових вправ з елементами футболу під час проведення уроків з фізичної культури на психофізичний стан 44 школярів – юних футболістів 10-11 років.

До змісту двох уроків з фізичної культури на тиждень в основній частині використано чотири ігрові вправи з елементами футбольної гри (відповідно до соціального проекту Федерації футболу України «Відкриті уроки футболу»).

Тривалість ігрових вправ з елементами футболу складала від 10 до 20 хвилин на кожному уроці з фізичної культури. Тривалість виконання окремих ігрових рухових дій і їх комбінаторних поєднань не перевищувала 60 с з інтенсивністю частоти серцевих скорочень (ЧСС) у діапазоні значень від 120-130 до 150-160 уд•хв⁻¹.

Визначення тривалості інтервалів відпочинку між ігровими вправами з елементами футболу – до повернення значень ЧСС у діапазон 120-140 уд•хв⁻¹. Але часовий інтервал, за який значення ЧСС поверталася у зазначений

діапазон, не перевищував 120 с. Ігрові вправи мали спрямованість на розвиток швидкості, спритності та загальної витривалості.

Для вирішення сформульованих експериментальних завдань використані методи оцінки індикаторів, що характеризують психофізичний стан організму юних футболістів 10-11 років: індекс Робінсона; індекс Кердо; коефіцієнт економичності кровообігу (КЕК); індекс Руф'є; коефіцієнт витривалості (КВ); показник реакції серцево-судинної системи на психоемоційний стрес (ПРС); стійкість уваги.

У процедурах тестування використано спеціальні таблиці, на яких були зображені 20 переплутаних ліній. Кожна лінія починалася знизу і закінчувалася обов'язково вгорі тестового бланка. Спортсменам було необхідно переглянути всі лінії знизу-вгору і визначити, у якій клітинці закінчувалася кожна лінія. Тест необхідно було виконати тільки шляхом візуального контролю. Оцінювався час виконання тесту; розумову працездатність визначали за допомогою коректурної проби за таблицею В.Я. Анфімова, у модифікації М.В. Антропової.

Визначено обсяг обробленої інформації; коефіцієнт продуктивності; точність роботи; загальні помилки (на 500 знаків); психоемоційний стан (САН).

У дослідженні наголошено, що значущість освітньої інтеграції базується на використанні у фізичному вихованні школярів спортивно-орієнтованих методів, методик і технологій, зокрема, засобів футбольної гри, і забезпечення відповідного рівня якості процесу фізичного виховання, що визначається випереджаючим рівнем фізичної підготовленості, значному поліпшенні індикаторів соматичного здоров'я і психологічної стійкості до дії стресорних агентів. При застосуванні зазначеного методичного підходу до фізичного виховання досить ефективно досягаються програмні результати з дисципліни «Фізична культура» у середніх загальноосвітніх закладах – активного використання спортивно-орієнтованих засобів для формування і вдосконалення фізичного, духовного і морального здоров'я юних футболістів 10-11 років.

Значущим компонентом зазначеного методичного підходу є використання засобів спортивних ігор, зокрема, ігрових вправ з елементами футболу у процесі інтеграції основних форм фізичного виховання і дитячо-юнацького спорту. Саме в ігровому процесі вдосконалюються командні (колективні) взаємодії юних футболістів 10-11 років, що сприяє оптимальному розвитку функціональних, фізичних і психофізичних здібностей їх організму.

Також ігровий процес використовується в якості навчального методу на рівні підсвідомості як одного з ефективних методів розвитку творчого мислення юних футболістів 10-11 років. Загальна теорія спорту і система підготовки спортсменів наголошує, що емоційна складова фізичних навантажень найбільш яскраво проявляється саме в ігровій діяльності.

Одним із видів ігрових видів спорту (командних спортивних ігор), який включений до навчальної програми з фізичної культури у середніх загальноосвітніх закладах є «Футбол» (варіативний модуль) у якості одного з найбільш популярних, ефективних і доступних засобів фізичного розвитку та зміцнення здоров'я молодших школярів, що відповідає принципам Нової Української Школи, має визначену актуальність і своєчасність проблематики.

Важливим чинником у застосуванні ігрових вправ з елементами футболу є спрямованість навчально-виховного процесу на підвищення інтересу у юних футболістів 10-11 років до занять фізичною культурою (зокрема, футболом) та їх подальше залучення до самостійних занять спортивними вправами.

У зазначеному контексті, ігровий метод є найбільш відповідним для особливостей ментальної сфери юних футболістів 10-11 років і їх психічного розвитку (процеси збудження домінують над процесами гальмування). Організм юних футболістів 10-11 років достатньо швидко стомлюється від одноманітної діяльності, не здатний до тривалої концентрації уваги на конкретному навчальному об'єкті. Ігрові види спорту придатні для розвитку та вдосконалення аеробної функції організму юних футболістів 10-11 років. Систематичні аеробні навантаження оптимізують діяльність центральної

нервової системи за рахунок імпульсації від м'язових, сухожильних і суглобових рецепторів. У свою чергу, імпульси через залучення ретикулярної формації підвищують параметри збудливості центрів дихання і кровообігу, сприяють нормалізації процесів збудження і гальмування у ЦНС. За умов розвитку глобального стомлення організму збудливість коркових структур знижується, однак, за рахунок продукції ендорфінів, аеробні вправи здійснюють загальний позитивний вплив на психоемоційний стан організму юних футболістів 10-11 років.

Таким чином, використання аеробних вправ знижує вплив симпатичного відділу нервової системи, сприяє формуванню феномену економізації функцій у стані спокою, здійснює спрямовану профілактичну дію на функціонування серцево-судинної та дихальної систем.

Застосування ігрових вправ з елементами футболу на уроках з фізичної культури дозволяє вирішити актуальну проблему у навчально-виховному процесі юних футболістів 10-11 років, яка полягає у зниженні рівня загальної витривалості та розумової та фізичної працездатності. Крім цього, уроки з фізичної культури із застосуванням ігрових вправ з елементами футболу сприяють розвитку спритності та покращують психічний стан юних футболістів 10-11 років.

Підтвердженням вищезазначеного є експериментальні індикатори, параметри яких наведено нижче.

Зміни параметрів індексу Робінсона (Robinson's Index) характеризують ефективність функціонування серцево-судинної системи, систолічну роботу серцевого м'язу та аеробні можливості організму. Чим нижчим є його значення у стані спокою, тим вищими є максимальні аеробні можливості організму юних футболістів 10-11 років.

У наших експериментальних дослідженнях на початку навчального року індекс Робінсона становив $96,8 \pm 10,8$ у.о., наприкінці навчального року – $70,1 \pm 5,15$ у.о.

Показник реакції серцево-судинної системи на психоемоційний стрес (ПРС, у.о.) на початку проведення експериментальних досліджень відповідав низькому рівню – $1,32 \pm 0,19$ у.о. Аналогічне значення цього показника – реакції серцево-судинної системи на психоемоційний стрес (ПРС) наприкінці дослідження істотно покращилося та відповідало віковій нормі організму юних футболістів 10-11 років: з $1,32 \pm 0,19$ у.о. (на початку проведення експериментальних досліджень) до $0,98 \pm 0,42$ у.о. (наприкінці проведення експериментальних досліджень). Також як відповідні нормативним значенням зафіксовано показники викиду крові міокардом – індекс Кердо (Kerdo Informative Index).

Відповідно до отриманих експериментальних індикаторів, значення індексу Кердо на початку проведення експериментальних досліджень складало $0,94 \pm 0,56$ у.о., наприкінці – $0,82 \pm 1,07$ у.о. Також слід зазначити, що обидва значення відповідали нормативним критеріям для вікової групи 10-11 років.

Аналіз показників індексу Руф'є на різних етапах педагогічного експерименту дозволив констатувати наявність позитивних змін. Так, на початку експериментальних досліджень значення індексу Руф'є відповідало рівню «задовільний» – $13,36 \pm 0,76$ у.о., наприкінці значення істотно покращилося та становило $9,18 \pm 0,45$ у.о., що відповідає рівню «добрий» за шкалою оцінювання.

Таким чином, наприкінці педагогічного експерименту зафіксовано істотне покращення функціонального стану серцево-судинної системи організму юних футболістів 10-11 років, а відповідний рівень фізичної працездатності їх організму за шкалою оцінювання показників тесту Руф'є змінився із «задовільного» на «добрий».

Аналіз та інтерпретація індикаторів економічності функціонування серцево-судинної системи, за розрахунком коефіцієнту економічності кровообігу (КЕК), на різних етапах експериментальних досліджень свідчать, що показник зазначеного коефіцієнту на початку експериментальних досліджень

відповідав значенню $3250 \pm 29,02$ у.о., наприкінці значення істотно покращилося до $3350 \pm 25,15$ у.о.

Також, зафіксовано достовірні зміни значення показників коефіцієнту витривалості (КВ) у юних футболістів 10-11 років наприкінці експериментальних досліджень: рівень цих значень підвищився з «нижче середнього» до «вище середнього». Найбільше відносне зростання зафіксовано у значеннях показників реакції серцево-судинної системи на психоемоційний стрес (ПРС) – 38,64 %, індексу Руф'є – 31,29 % та значенні коефіцієнту витривалості (КВ) – 28,69 %.

Отже, індикатори, які характеризують функціональний стан серцево-судинної системи організму юних футболістів 10-11 років наприкінці експерименту достовірно покращилися, крім значень індексів ПРС і Кердо. Індикатори розумової працездатності після проведення експериментальних досліджень покращилися порівняно з даними на початок експериментальних досліджень. Крім цього, після експериментальних досліджень обсяг обробленої інформації у юних футболістів 11-12 років вірогідно збільшився з $162,9 \pm 5,04$ у.о. до $234,1 \pm 6,03$ у.о. ($t = 5,93$). Абсолютне значення обсягу обробленої інформації збільшилося на 71,2 у.о., тобто на 43,71 %.

За індикаторами коефіцієнту продуктивності після проведення експериментальних досліджень юні футболісти 10-11 років достовірно покращили результат на 6,9 знаків, що становило 42,33 %. До проведення експериментальних досліджень коефіцієнт продуктивності становив $16,3 \pm 0,69$ знаків, наприкінці – $23,2 \pm 1,27$ знаків ($t = 6,90$).

Точність роботи (на 500 знаків) юних футболістів 10-11 років до проведення експериментальних досліджень становила $11,00 \pm 2,23$ знаків, після – $18,5 \pm 1,64$ знаків, зниження склало 68,18 % ($t = 2,7$). Також спостерігалось вірогідне зниження помилок після проведення експерименту ($t = 2,98$). Так, до проведення експериментальних досліджень, загальна кількість помилок становила $34,7 \pm 2,67$ знаків, після – $23,17 \pm 2,80$ знаків, відносний індикатор

зменшився – 33,23 %.

Аналіз отриманих показників стійкості уваги юних футболістів 10-11 років підтверджує ефективність застосування ігрових вправ з елементами футболу на уроках фізичної культури. Отже, наприкінці дослідження цей показник у достовірно покращився і склав $132,3 \pm 12,0$ с порівняно з початком дослідження – $178,2 \pm 16,9$ с.

Під впливом застосування ігрових вправ з елементами футболу у юних футболістів 10-11 років покращився психоемоційний стан. Індикатор самопочуття на початку проведення експериментальних досліджень відповідав значенню 4,4 бали (знижений рівень), а наприкінці проведення експериментальних досліджень рівень самопочуття збільшився до 4,9 балів, що практично відповідає сприятливим значенням (вище за 5,0 балів). Аналогічні зміни зафіксовані за індикаторами активності юних футболістів 10-11 років. Індикатор настрою за результатами тестування мав найкращу тенденцію до змін. Наприкінці дослідження настрої юних футболістів 10-11 років змінився на сприятливий, порівняно з початком проведення експериментальних досліджень, що вказує на наявність тенденції до зниження.

У підсумку, констатуємо, що ігрові вправи з елементами футболу є ефективними засобами зміцнення здоров'я, покращення функціонального стану та параметрів фізичної працездатності організму юних футболістів 10-11 років.

Під впливом застосування ігрових вправ з елементами футболу у юних футболістів 10-11 років зафіксовано покращення загального психоемоційного стану, покращився настрої, активність та самопочуття.

Показники, що характеризують функціональний стан серцево-судинної системи юних футболістів 10-11 років, наприкінці проведення експериментальних досліджень достовірно збільшилися, крім індикаторів індексу реакції серцево-судинної системи на психоемоційний стрес (ПРС) та індексу Кердо.

Крім визначення експериментальних індикаторів у системі спортивної

підготовки юних футболістів 10-11 років, нами проведено дослідження впливу секційних занять із футболу на фізичний розвиток та функціональний стан юних футболістів 16-17 років.

Проведено оцінку морфо-функціональних показників (індикатори функціонування серцево-судинної і дихальної систем): АТ мм рт.ст (АТс, АТд); ЧСС, $\text{уд} \cdot \text{хв}^{-1}$; індекс Скібінського (ІС), у.о.; одномоментна функціональна проба з присіданнями, $\text{уд} \cdot \text{хв}^{-1}$; коефіцієнт економичності кровообігу (КЕК), у.о.; проба Штанге, с; проба Генчі, с; життєвий індекс (ЖІ), $\text{мл} \cdot \text{кг}^{-1}$.

Оцінка спеціальної фізичної підготовленості (за методикою М.О. Марущак, 2017): ведення м'яча 30 м, с; удар м'яча на дальність, м; укидання м'яча на дальність, м; жонглювання м'ячом, кількість разів.

У дослідженні брали участь футболісти 16-17 років у кількості – 25 спортсменів. Під час проведення експериментальних досліджень визначено ефективність секційних занять футболом з метою оцінки їх впливу на морфо-функціональні показники, а також на рівень загальної та спеціальної фізичної підготовленості футболістів 16-17 років.

Сучасні чинники життєдіяльності характеризуються складними умовами: занепадом мережі дитячо-юнацьких спортивних закладів, масовим захопленням комп'ютерними іграми. Це свідчить про актуальність завдання та необхідність стимулювання зростання зацікавленості дітей до занять спортом. Для сприяння цьому процесу, необхідне використання спортивно-ігрових вправ у секційних заняттях з футболу. До того ж, позитивними компонентами є високий громадський інтерес футболу та колективна виховна складова у формуванні навичок командної гри.

Враховуючи виховну, соціальну та оздоровчу спрямованість футболу, в Україні створено систему безперервного спортивного вдосконалення юних футболістів різних вікових груп, яка містить:

* – уроки з фізичної культури із використанням ігрових вправ з елементами футболу у середніх загальноосвітніх закладах;

* – гуртки з футболу як позанавчальний (факультативний) компонент в освітньому процесі у середніх загальноосвітніх закладах;

* – футбольні секції різної підпорядкованості;

* – змагання серед шкільних гуртків і футбольних секцій різної підпорядкованості;

* – регіональні та національні дитячо-юнацькі змагання серед команд середніх загальноосвітніх закладів «Шкіряний м'яч»;

* – регіональні та національні змагання «Дитячо-юнацька футбольна ліга України» (Еліт ліга, вища ліга).

Саме у цьому полягають перспективи подальшого розвитку і потенціал практичної реалізації суспільно значущого змісту національної програми розвитку футболу в Україні, її подальшого вдосконалення та впровадження у спортивну підготовку футболістів різних вікових груп і кваліфікаційних категорій.

Заняття футболом на 28,5 % збільшують рівень рухової активності та сприяє інтенсифікації процесу розвитку рухових здібностей юних футболістів.

Таким чином, система безперервного спортивного вдосконалення юних футболістів різних вікових груп станом на сьогодні є одним із найбільш дієвих механізмів масового залучення до регулярних занять футболом, підвищення рухової активності та індикаторів фізичного здоров'я юних футболістів.

Простота і доступність ігрового процесу у футболі сприяє залученості широких верств населення, підсилює емоційність ігрових ситуацій та вмотивованість гравців, закладає основи реалізації морально-вольових здібностей у протидії з суперниками, що робить футбол одним з найбільш популярних видів спорту.

Під час проведення експериментальних досліджень нами встановлено позитивний вплив секційних занять з футболу на морфо-функціональні індикатори футболістів 16-17 років.

Результати визначення індикаторів життєвого індексу (ЖІ) вказують, що

у футболістів 16-17 років на початку проведення експериментальних досліджень зазначений індикатор відповідав рівню «нижчий за середній», а наприкінці – рівню «середній». Зафіксовано статистично значущі відмінності між зазначеними індикаторами показниками футболістів 16-17 років на початку і наприкінці проведення експериментальних досліджень ($t = 5,35$).

Крім цього, на початку проведення експериментальних досліджень індикатори ЧСС футболістів 16-17 років дорівнювали значенню $80,17 \pm 16,34$ уд•хв⁻¹, що незначно перевищує вікові критерії.

Середнє значення частоти серцевих скорочень (ЧСС) футболістів 16-17 років наприкінці проведення експериментальних досліджень відповідало значенню $77,67 \pm 3,45$ уд•хв⁻¹. Значення даного індикатору відповідало показникам вікової норми для осіб чоловічої статі у віковому діапазоні 16-17 років.

Індикатори артеріального тиску (АТ) у футболістів 16-17 років на початку проведення експериментальних досліджень також не відповідали параметрам вікової норми (незначно перевищували показники вікової норми).

Середнє значення індикатору АТс у футболістів 16-17 років на початку проведення експериментальних досліджень склало значення $130,11 \pm 11,45$ мм рт.ст., наприкінці – $121,11 \pm 13,51$ мм рт.ст.

Середнє значення індикатору АТд на початку проведення експериментальних досліджень у футболістів 16-17 років також зафіксовано незначно вищим за значення вікової норми – $79,71 \pm 5,28$ мм рт.ст, наприкінці – $70,69 \pm 6,17$ мм рт.ст, що є відповідним до критеріїв вікової норми.

Також зазнав позитивних змін у межах вікової норми коефіцієнт економічності кровообігу (КЕК). На початку проведення експериментальних досліджень КЕК складав $3250 \pm 29,02$ у.о., а наприкінці – $3650 \pm 19,45$ у.о., (вище нормативних значень).

Індикатор проби Руф'є відповідав задовільному рівню ($20,9 \pm 0,67$ ум.од) на початку проведення експериментальних досліджень, а під впливом

секційних занять футболом істотно покращився – його значення склало $10,98 \pm 0,45$ у.о. (рівень «добре») із статистично достовірними відмінностями.

Середні значення індексу Скібінського футболістів 16-17 років на всіх етапах дослідження відповідали параметрам вікової норми, але індикатор, який зафіксований на початку проведення експериментальних досліджень відповідав нижньому екстремуму параметрів вікової норми – $1500 \pm 14,34$ у.о. Середнє значення наприкінці проведення експериментальних досліджень покращилося до $3200 \pm 12,45$ у.о. Виявлено статистично достовірні відмінності за індикатором індексу Скібінського ($t = 89,52$).

Також визначено рівень функціональних можливостей системи зовнішнього дихання організму футболістів 16-17 років на основі значень індикаторів проби Штанге і проби Генчі. Індикатор проби Штанге у футболістів 16-17 років наприкінці проведення експериментальних досліджень достовірно покращився до значення $86,15 \pm 8,41$ с, порівняно з початком проведення експериментальних досліджень – $59,12 \pm 8,14$ с.

Середнє значення індикатору проби Генчі на початку проведення експериментальних досліджень склало значення $48,24 \pm 6,24$ с; наприкінці – $39,14 \pm 13,24$ с. Порівняльний аналіз отриманих індикаторів з даними науково-методичної літератури, дозволяє констатувати, що їх значення є вищими за параметри вікової норми на всіх етапах дослідження. Також зафіксовано статистично достовірні відмінності між індикаторами на початку та наприкінці дослідження.

Відповідно до матеріалів таблиці 3.1 найбільше відносне зростання у футболістів 16-17 років зафіксовано за показником індексу Скібінського 113,33 %, за показниками проби Штанге і проби Генчі, 45,72 % і 49,96 %, відповідно.

Таблиця 3.1

**Зростання значень індикаторів функціонування дихальної системи
організму футболістів 16-17 років, $n = 25$**

Тести	%
проба Штанге	45,72
проба Генчі	49,96
життєва ємність легень	34,38
індекс Скібінського	113,33

За значеннями індикаторів, які характеризують функціонування серцево-судинної системи також зафіксовано позитивні зміни. За значеннями індикаторів проби Руф'є зафіксовано найбільше відносне зростання – 47,46 %. Лінійне зростання індикаторів функціонування ССС перевищувало 10 %.

Результати визначення індикаторів функціональної підготовленості футболістів 16-17 років на різних етапах дослідження дозволяють констатувати, що середнє значення індикатора одномоментної функціональної проби у футболістів 16-17 років наприкінці проведення експериментальних досліджень збільшилося до значення $36,11 \pm 2,91 \text{ уд} \cdot \text{хв}^{-1}$ (рівень «добрий») порівняно з їх початком – $49,34 \pm 2,50 \text{ уд} \cdot \text{хв}^{-1}$ (рівень «задовільний»). Між індикаторами на початку і наприкінці проведення досліджень виявлено статистично достовірні відмінності ($t = 3,45$).

Визначені індикатори спеціальної фізичної підготовленості організму футболістів 16-17 років свідчать про наявність позитивної динаміки наприкінці проведення експериментальних досліджень.

Статистично достовірних змін під впливом секційних занять футболом зазнали практично всі індикатори спеціальної фізичної підготовленості організму футболістів 16-17 років.

Лише, за значеннями індикаторів «удари м'яча на дальність» та «жонглювання м'ячом» зафіксована лінійна тенденція до статистично достовірних відмінностей (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Динаміка індикаторів спеціальної фізичної підготовленості футболістів

16-17 років під впливом систематичних секційних занять, n = 25

Тести	Результати (початок досліджень)	Результати (наприкінці досліджень)	t- критерій
удар м'яча на дальність, м	28,76 + 3,45	40,2 + 5,28	1,81
ведення м'яча 30 м, с	8,26 + 0,05	7,10 + 0,03	9,20
укидання м'яча, м	13,53 + 0,41	16,18 + 0,36	4,89
жонглювання м'ячом, п	7,30 + 0,56	9,40 + 0,98	1,86

Отже, найбільше відносне зростання зафіксовано у показниках тестів «удар м'яча на дальність» (39,78 %) і «жонглювання м'ячом» (28,78 %).

Таким чином, секційні заняття дають змогу вдосконалити індикатори оптимальних параметрів рухової активності футболістів 16-17 років і сприяють оптимізації їх фізичного здоров'я та підвищенню рівня фізичної та функціональної підготовленості.

Отже, констатуємо, що експериментальним шляхом доведено ефективність секційних занять у футболістів 16-17 років. Крім цього, зафіксовано статистично значущі позитивні зміни наприкінці експериментальних досліджень як за морфо-функціональними, так і за індикаторами спеціальної фізичної та функціональної підготовленості футболістів 16-17 років.

Далі наведено експериментальний матеріал стосовно визначення індикаторів спортивної підготовленості футболістів аматорського кваліфікаційного рівня.

Дослідження проведено на основі визначення параметрів спортивної підготовленості 25 футболістів молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) сезону 2022-2023 року. Віковий діапазон футболістів-аматорів – 18-21 рік. Термін підготовчого тренувального періоду: 09.03.2023 – 08.04.2023 (Моршин Львівської області).

Експериментальні дослідження проведено протягом підготовчого періоду річного макроциклу у сезоні 2022-2023 років. Навчально-тренувальні збори

молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) містили 5 тренувальних мікроциклів:

- * – підвідний мікроцикл (4 дні);
- * – базовий мікроцикл (7 днів);
- * – ударний мікроцикл (7 днів);
- * – відновлювальний мікроцикл (7 днів);
- * – втягувальний мікроцикл (6 днів).

Результати тестування рівня фізичної працездатності кваліфікованих футболістів диференційовані на 5 рівнів відповідно до шкали якісної оцінки у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

**Шкала якісної оцінки рівня індикаторів PWC_{170} та $VO_2 \max$
спортсменів-чоловіків 18-35 років,
(М. Маліков, Н. Богдановська, А. Сватсьєв, 2006), [145]**

Рівні	PWC_{170}		$VO_2 \max$	
	$aPWC_{170}$ ($kg \cdot m \cdot min^{-1}$)	$bPWC_{170}$ ($kgm \cdot min^{-1} \cdot kg^{-1}$)	$aVO_2 \max$ ($ml \cdot min^{-1}$)	$bVO_2 \max$ ($ml \cdot min^{-1} \cdot kg^{-1}$)
низький	$\leq 1067,50$	$\leq 15,25$	$\leq 3,50$	$\leq 50,00$
нижче середнього	1067,51 - 1294,50	15,26 - 18,49	3,51 - 3,85	50,01 - 54,99
середній	1294,51 - 1750,00	18,50 - 25,00	3,86 - 4,55	55,00 - 65,00
вище середнього	1750,01 - 1995,00	25,01-28,25	4,56 - 4,90	65,01 - 70,00
високий	$> 1995,00$	$> 28,25$	$> 4,90$	$> 70,00$

Експериментальні дослідження проведено протягом навчально-тренувальних зборів футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) з урахуванням спрямованості тренувальних навантажень, які представлено у табл. 3.4.

Переважним напрямком тренувального процесу було визначено комплексний розвиток техніко-тактичної підготовленості та вдосконалення

фізичних можливостей футболістів аматорського кваліфікаційного рівня. Основним завданням для навчально-тренувальних зборів футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) визначено інтегральну (комплексно-цілісну) підготовку до офіційних змагань другого етапу сезону 2022-2023 років.

Напрями спортивної підготовки футболістів-аматорів визначено з урахуванням рекомендацій членів науково-методичної ради Української асоціації футболу та на підставі критеріїв навчальної програми для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву та шкіл вищої спортивної майстерності [1].

Таблиця 3.4

Спрямованість тренувальних навантажень футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) у мікроциклах підготовчого періоду підготовки, %, n = 25

Спрямованість навчально-тренувального процесу	Типи мікроциклів підготовки				
	підвідний	базовий	ударний	відновлювальний	втягувальний
загальна фізична підготовка	15	15	10	0	0
спеціальна фізична підготовка	0	10	15	5	10
техніко-тактична підготовка	20	20	20	30	30
інтегральна підготовка	0	0	0	30	35
психологічна підготовка	5	5	5	5	5
контрольні ігри	40	30	30	0	0
MFR і стретчинг	5	5	5	10	5
відновлювальні заходи	5	5	5	10	5
теоретична підготовка	5	5	5	5	5
тестування	5	5	5	5	5
усього	100	100	100	100	100

У табл. 3.5 наведено показники фізичної працездатності футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя), які були зафіксовані із застосуванням батареї контрольних тестів і вправ після закінчення мікроциклів підготовки у підготовчому періоді річного макроциклу: підвідних, базових, ударних, відновлювальних, втягувальних.

Аналіз динаміки значень індикаторів спеціальної фізичної працездатності футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) за контрольними тестами і вправами: PWC_{170} і $VO_2 \max$ тах дозволяє стверджувати, що запропонований методичний підхід є достатньо ефективним. Під час проведення навчально-тренувальних зборів тестові індикатори (PWC_{170} і $VO_2 \max$) мали статистично значущі відмінності у бік зменшення значень спеціальної фізичної працездатності від втягувального до ударного мікроциклів підготовки ($p < 0,05$), що обумовлено лінійним зростанням тренувальних навантажень: $aPWC_{170} - 1469,33 \pm 50,11$ і $1377,67 \pm 49,11$ ($kg \cdot m \cdot min^{-1}$), $vPWC_{170} - 20,87 \pm 0,69$ і $20,71 \pm 0,71$ ($kg \cdot m \cdot min^{-1} \cdot kg^{-1}$), $aVO_2 \max - 4002,23 \pm 115,23$ і $3857,54 \pm 117,34$ ($ml \cdot min^{-1}$), $vVO_2 \max - 61,57 \pm 1,51$ і $54,37 \pm 1,67$ ($ml \cdot min^{-1} \cdot kg^{-1}$), відповідно.

Таблиця 3.5

Динаміка індикаторів спеціальної фізичної працездатності футболістів-аматорів молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя), n=25

Тести, індикатори	Типи мікроциклів підготовки, рівні		
	втягувальний	ударний	підвідний
$aPWC_{170}$ ($kg \cdot m \cdot min^{-1}$)	$1469,33 \pm 50,11$ середній	$1377,67 \pm 49,11^*$ середній	$1494,34 \pm 51,78^{**}$ середній
$vPWC_{170}$ ($kg \cdot m \cdot min^{-1} \cdot kg^{-1}$)	$20,87 \pm 0,69$ середній	$20,71 \pm 0,71^*$ середній	$21,37 \pm 0,85^{**}$ середній
$aVO_2 \max$ ($ml \cdot min^{-1}$)	$4002,23 \pm 115,23$ середній	$3857,54 \pm 117,34^*$ середній	$3997,09 \pm 114,89^{**}$ середній
$vVO_2 \max$ ($ml \cdot min^{-1} \cdot kg^{-1}$)	$61,57 \pm 1,51$ середній	$54,37 \pm 1,67^*$ середній	$63,67 \pm 1,71^{**}$ середній

Примітки: * – статистично значущі відмінності між індикаторами підвідних та ударних мікроциклів ($p < 0,05$); ** – статистично значущі відмінності між індикаторами ударних і втягувальних мікроциклів ($p < 0,05$)

Також під час навчально-тренувальних зустрічей показники тестування мали статистично значущі відмінності у напрямку зростання значень спеціальної фізичної працездатності від ударного мікроциклу до втягувального мікроциклу ($p < 0,05$): $aPWC_{170} - 1377,67 \pm 49,11$ та $1494,34 \pm 51,78$ ($\text{кг} \cdot \text{м} \cdot \text{хв}^{-1}$), $vPWC_{170} - 20,71 \pm 0,71$ та $21,37 \pm 0,85$ ($\text{кгм} \cdot \text{хв}^{-1} \cdot \text{кг}^{-1}$), $aVO_2 \text{ max} - 3857,54 \pm 117,34$ та $3997,09 \pm 114,89$ ($\text{мл} \cdot \text{хв}^{-1}$), $vVO_2 \text{ max} - 54,37 \pm 1,67$ та $63,67 \pm 1,71$ ($\text{мл} \cdot \text{хв}^{-1} \cdot \text{кг}^{-1}$), відповідно. Крім того, протягом проведення навчально-тренувальних зборів було проведено шість контрольних ігор за участю футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу команди:

11.03.2023

«Металург Запоріжжя» – ФК «Скала-1911» (Моршин) – 1:0;

12.03.2023

«Металург Запоріжжя» – ФК «Миколаїв» (Миколаїв) – 0:2;

18.03.2023

«Металург Запоріжжя» – ФК «ЛНЗ» (Черкаси) – 1:1;

22.03.2023

«Металург Запоріжжя» – ФК «Буковина» (Чернівці) – 1:1;

24.03.2023

«Металург Запоріжжя» – ФК «Рух» U19 (Львів) – 1:0;

25.03.2023

«Металург Запоріжжя» – ФК «Прикарпаття» (Івано-Франківськ) – 0:3.

За результатами контрольних ігор фахівцями комплексної наукової групи спільно з автором дослідження враховувано спеціалізовані індикатори спортивної підготовки футболістів аматорського кваліфікаційного рівня: кількісно-якісні індикатори визначення рівня змагальної практики: рівень

команди суперника (Прем'єр-ліга (молодіжний склад), І ліга (молодіжний склад), ІІ ліга (молодіжний склад), аматорська команда) та основні типологічні групи футболістів аматорського кваліфікаційного рівня (стартовий склад команди; протокольний склад; розширений склад; перспективний склад або близький резерв).

У результаті комплексного застосування високоспеціалізованих технологій розвитку і вдосконалення техніко-тактичної підготовленості та спеціальної фізичної працездатності футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) у підготовчому періоді підготовки річного макроциклу визначено методичний підхід, який дозволяє ефективно поєднувати зазначені напрямки протягом навчально-тренувальних зборів. Зазначений методичний підхід до комплексного розвитку та вдосконалення техніко-тактичної підготовленості та спеціальної фізичної працездатності футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя), який використано у підготовчому періоді річного макроциклу підготовки футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу команди до офіційних змагань сезону 2022-2023 років, містить наступні складові компоненти:

- визначення перспективної групи футболістів-аматорів для потенційного залучення до основного складу команди з урахуванням основної та додаткової ігрової спеціалізації (амплуа);

- порівняльний аналіз кількісно-якісних індикаторів рівня змагальної практики футболістів-аматорів (регіональні або національні змагання; товариські чи офіційні; стартовий або протокольний склад; індикатори обліку ігрового часу; параметри хронологічного розвитку змагального процесу, тощо);

- диференціація складу команди на типологічні групи футболістів-аматорів з подальшою індивідуалізацією їх спортивної підготовки: стартовий склад (11 футболістів-аматорів); протокольний склад (18 футболістів-аматорів); заявковий склад на змагання або турнір (25 футболістів-аматорів);

перспективний резерв – до 7-8 гравців (за визначеними амплуа та спеціалізованими індикаторами тренувальної та змагальної діяльності);

- спеціальний аналіз, оцінка та інтерпретація індикаторів змагального процесу футболістів-аматорів з урахуванням специфіки ігрових амплуа (результативність, ефективність техніко-тактичних дій у різних зонах ігрового майданчика, протидія суперникам, спеціальна фізична працездатність у хронологічні відрізки змагального процесу, тощо);

- диференційований аналіз, перспективна оцінка та експертна інтерпретація індикаторів змагального процесу футболістів-аматорів визначених типологічних груп (коаліцій): стартовий склад; протокольний склад; заявковий склад на змагання або турнір; перспективний резерв.

Перспективи подальших наукових розвідок із висвітлених питань пов'язані з удосконаленням інструментальних технологій тестування спеціальної фізичної працездатності футболістів аматорського кваліфікаційного рівня – розробка методик перспективної оцінки та експертної інтерпретації експериментальних індикаторів. Також перспективними є наукові питання, що пов'язані з удосконаленням інноваційних методичних підходів до визначення ефективності комплексного застосування тренувальних засобів інтегральної спрямованості: для розвитку та вдосконалення спеціальної фізичної працездатності та максимально ефективної реалізації наявного спортивного потенціалу футболістів-аматорів у змагальному процесі.

Вищенаведені наукові матеріали свідчать про остаточну незавершеність цієї проблематики. Можливим шляхом вирішення є авторська методика оптимізації навчально-тренувального процесу футболістів-аматорів, яка дозволяє, з одного боку, комплексно підійти до вирішення проблеми інтегральної спрямованості навчально-тренувального процесу футболістів аматорського кваліфікаційного рівня у підготовчому періоді річного макроциклу підготовки, з іншого боку, передбачає застосування інноваційних технологій у спортивній підготовці: диференціацію складу команди на

типологічні групи, що дозволяє спрямовано впливати на індикатори спеціальної фізичної працездатності та вдосконалення спортивної майстерності футболістів-аматорів.

Аналіз динаміки індикаторів спеціальної фізичної працездатності футболістів-аматорів за спеціалізованими тестами і вправами – PWC_{170} та VO_2 max дозволяє стверджувати, що авторська методика оптимізації навчально-тренувального процесу футболістів-аматорів є достатньо ефективною. Під час навчально-тренувальних зборів тестові індикатори (PWC_{170} і VO_2 max) мали статистично значущі відмінності у напрямку зменшення значень спеціальної фізичної працездатності, що обумовлено спрямованим лінійним зростанням індикаторів тренувальних фізичних навантажень різної спрямованості.

Результати змагальної діяльності протягом навчально-тренувальних зборів додатково підтверджують ефективність авторської методики оптимізації навчально-тренувального процесу футболістів-аматорів: протягом шести контрольних ігор з професійними командами різних рівнів 2 перемоги, 2 нічий та 2 поразки, що за індикаторами набраних очок, складає 44,44 % ефективності змагального процесу (при 66,67 % позитивних підсумків ігор).

3.3. Аналіз змагальної діяльності футболістів юнацького віку та спортсменів-аматорів з використанням інноваційних технологій

Визначення актуальних критеріїв аналізу та інтерпретації індикаторів змагального процесу є однією з домінантних проблем у сучасних наукових і методичних підходах щодо формування раціональної та ефективної системи спортивної підготовки у командних спортивних іграх, взагалі, та футболі, зокрема. Фахівці – науковці та практики зазначають, що, у зв'язку із впливом факторів глобального рівня на розвиток спортивної індустрії, істотних змін зазнає науковий напрям стосовно формування технологій, методик або алгоритмів оптимального аналізу індикаторів змагального процесу футболістів-

аматорів, які є об'єктивними передумовами і провідними, домінантними факторами оптимізації спортивної підготовки.

У зазначеному контексті констатуємо наявність сформованої проблемної ситуації, яка ґрунтується на впливі факторів глобального рівня (спортивної міграції) на систему спортивної підготовки футболістів-аматорів, внаслідок чого, методичні та наукові підходи до багаторічного вдосконалення футболістів-аматорів мають зменшену ефективність, потребують розробки і впровадження системних корекційних заходів. Зазначена проблематика стосується питань, які безпосередньо пов'язані зі складовими компонентами спортивної міграції – професіоналізацією та соціалізацією футболістів і тренерів, комерціалізацією та політизацією змагань міжнародного та національного (іноді, навіть, регіонального, обласного та міського) рівнів, високими рівнями концентрації футболістів аматорського кваліфікаційного рівня у регіональних і національних змаганнях, що призводить до істотного підвищення конкурентного рівня футболістів-аматорів, які мають близькі параметри спортивної майстерності, тощо.

Інший бік зазначеної проблемної ситуації ґрунтується на застосуванні новітніх або інноваційних технологій у системі аналізу змагальної діяльності у футболістів, у тому числі, у футболістів аматорського кваліфікаційного рівня. У зазначеному контексті акцентуємо увагу на експериментальних дослідженнях стосовно визначення рівня спеціальної фізичної підготовленості (працездатності) футболістів-аматорів як складового компоненту оцінки індикаторів змагального процесу, визначення резервних можливостей дихальної та серцево-судинної систем організму футболістів-аматорів з різними індивідуально-типологічними властивостями нервово-м'язового апарату, визначення зв'язків між індикаторами спеціальної фізичної працездатності та біоенергетичних механізмів забезпечення змагального процесу футболістів-аматорів. Отже, застосування новітніх та інноваційних технологій у спортивному вдосконаленні футболістів-аматорів є значущим складовим

компонентом системи аналізу та інтерпретації індикаторів їх змагального процесу.

У нашому експериментальному дослідженні проведено аналіз та інтерпретацію індикаторів змагального процесу футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) на матеріалах контрольних ігор у підготовчому періоді річного макроциклу сезону 2022-2023 років МФК «Металург» (Запоріжжя) під час навчально-тренувальних зборів з 07.03.2023 року по 30.03.2023 року із застосуванням технології «Polar» – використанні кардіомоніторів і відповідного програмного забезпечення. Проаналізовано та інтерпретовано індикатори змагального процесу футболістів-аматорів у 7 контрольних іграх: 11.03.2023 року: МФК «Металург» (Запоріжжя) – ФК «Скала» (Стрий) – 1:1; 12.03.2023 року: МФК «Металург» (Запоріжжя) – МФК «Миколаїв» (Миколаїв) – 0:1; 18.03.2023 року: МФК «Металург» (Запоріжжя) – ФК «ЛНЗ» (Черкаси) – 1:1; 21.03.2023 року: МФК «Металург» (Запоріжжя) – ФК «Буковина» (Чернівці) – 1:1; 24.03.2023 року: МФК «Металург» (Запоріжжя) – ФК «Рух», U-19 (Львів) – 1:0; 25.03.2023 року: МФК «Металург» (Запоріжжя) – ФК «Прикарпаття» (Івано-Франківськ) – 0:3; 30.03.2023 року: МФК «Металург» (Запоріжжя) – ФК «Хуст» (Хуст) – 2:0.

У процесі аналізу та інтерпретації індикаторів змагального процесу футболістів-аматорів значущими є тактичні схеми ведення командної гри, які, безпосередньо, впливають на значення індикаторів. Протягом навчально-тренувальних зборів (07.03.2023 – 30.03.2023) у контрольних іграх молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) використано ігрову схему «4-4-2» та її модифікацію – «4-4-2» (ромб) (рис. 3.3).

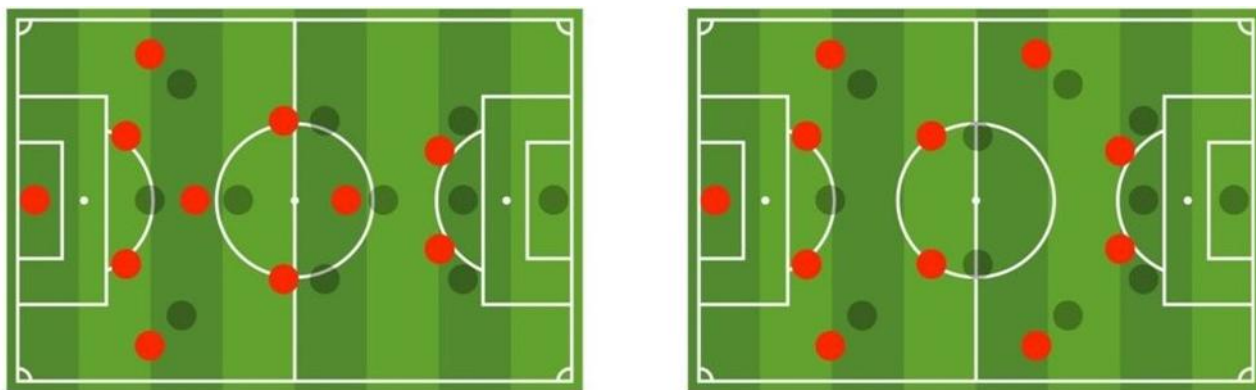

Рис. 3.3. Ігрові тактичні схеми ведення МФК «Металург» (Запоріжжя) у контрольних іграх протягом навчально-тренувальних зборів (Моршин, 07.03.2023 року – 30.03.2023 року)

Примітки: зліва, схема «1-4-4-2» (ромб) МФК «Металург» (Запоріжжя) – червоний колір; схема «1-3-4-3» (ромб) суперники – чорний колір; справа, схема «1-4-4-2» МФК «Металург» (Запоріжжя) – червоний колір; схема «1-3-4-3» суперники – чорний колір

У табл. 3.6 наведено основні показники змагальної діяльності футболістів-аматорів, які отримано із застосуванням кардіомоніторів і відповідного програмного забезпечення «Polar».

Експериментальні дані, які наведено у табл. 3.6, свідчать про наявність відмінностей в індикаторах змагального процесу футболістів-аматорів у відповідності до особливостей їх ігрової спеціалізації (амплуа): переважно, більш високі показники обсягу рухових дій, кількості змагальних прискорень і сумарного рівня фізичних навантажень, притаманні гравцям ігрових спеціалізацій – флангові (праві або ліві) захисники, флангові (праві або ліві) та центральні півзахисники. Крім цього, аналогічні тенденції фіксуються за індикаторами реакцій серцево-судинної системи на рівень змагальних фізичних навантажень. Також зафіксовано тенденції до більш високих показників ЧСС у футболістів таких ігрових спеціалізацій: флангові (праві або ліві) захисники, флангові (праві або ліві) та центральні півзахисники.

Таблиця 3.6

**Індикатори змагального процесу футболістів-аматорів – гравців
молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) у контрольних іграх
протягом НТЗ (Моршин, 07.03.2023 – 30.03.2023), n=25**

Індикатори змагального процесу	Ігрове амплуа, $\mu \pm S$				
	центральний захисник	фланговий захисник	центральний півзахисник	фланговий півзахисник	нападник
обсяг рухових дій, км	$9,42 \pm 0,23$	$9,47 \pm 0,23$	$10,42 \pm 0,17$	$10,89 \pm 0,19$	$9,25 \pm 0,26$
спринт, п	$14,5 \pm 2,0$	$17,0 \pm 2,5$	$9,0 \pm 3,5$	$17,5 \pm 2,5$	$13,5 \pm 2,0$
ЧСС _{max} , %	$94,4 \pm 4,9$	$93,9 \pm 5,1$	$96,1 \pm 3,9$	$96,6 \pm 3,2$	$93,7 \pm 5,2$
ЧСС _{average} , %	$71,1 \pm 3,9$	$74,4 \pm 4,1$	$77,4 \pm 4,3$	$79,6 \pm 4,3$	$66,7 \pm 3,9$
рівень навантаження	середній	субмаксимальний	субмаксимальний	субмаксимальний	середній

На рис. 3.4 і 3.5 схематично зображено усереднені командні значення ЧСС і прояву швидкісних характеристик футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя), які зафіксовано протягом 7 контрольних ігор із застосуванням інноваційних технологій «Polar» – кардіомоніторів і відповідного програмного забезпечення.

Експериментальні дані (рис. 3.4) свідчать, що у структурі показників ЧСС у змагальному процесі футболістів-аматорів переважають значення індикаторів рівнів «середній» і «нижчий за середній» – 62 %, значення індикаторів рівнів «максимальний» і «субмаксимальний» сумарно дорівнюють 24 %.

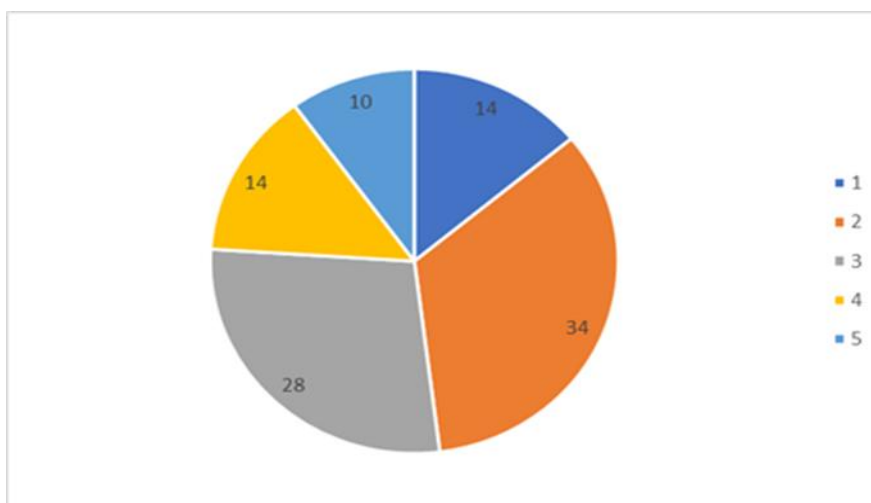

Рис. 3.4 Усереднені значення структури ЧСС футболістів-аматорів –

гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) у контрольних іграх протягом навчально-тренувальних зборів (Моршин, 07.03.2023 – 30.03.2023), n=25, %

Примітки: рівні – «1» – максимальний; «2» – субмаксимальний; «3» – середній; «4» – нижчий за середній; «5» – низький

На рис. 3.5 зображено структуру швидкісних пересувань футболістів-аматорів МФК «Металург» (Запоріжжя) під час контрольних ігор.

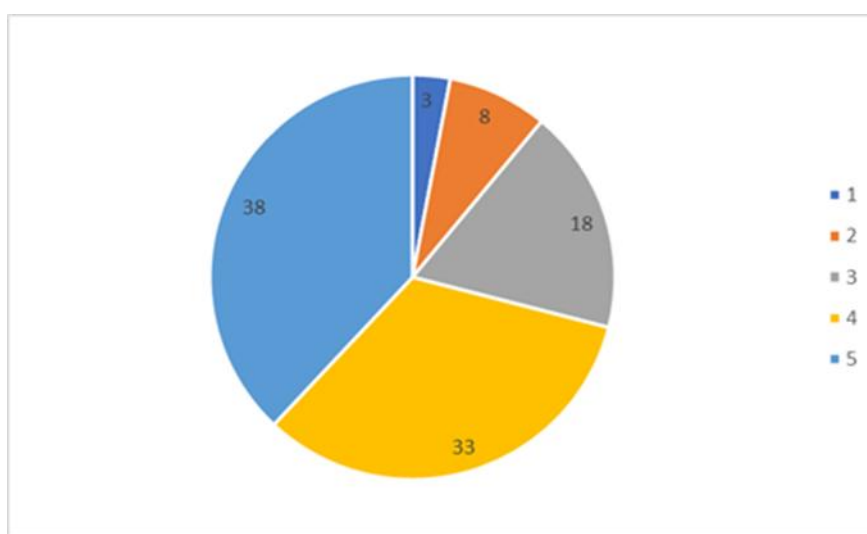

Рис. 3.5 Усереднені значення індикаторів структури швидкісних пересувань футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) у контрольних іграх протягом навчально-тренувальних зборів (Моршин, 07.03.2023 – 30.03.2023), n=25, %

Примітки: «1» – максимальна швидкість; «2» – субмаксимальна швидкість; «3» – середня швидкість; «4» – нижча за середню швидкість; «5» – низька швидкість

Структура швидкісних пересувань свідчить, що у футболістів-аматорів МФК «Металург» (Запоріжжя) під час контрольних ігор переважають низькі та нижчі за середні індикатори (сумарне значення – 71 %). Значення максимальних і субмаксимальних індикаторів дорівнює 11%, що свідчить про необхідність корекції тренувального процесу, який спрямований на розвиток і вдосконалення спеціальної фізичної підготовленості та відповідних тактичних

схем ведення гри.

На рис. 3.6 схематично зображено усереднені значення загальнокомандної ефективності техніко-тактичних дій футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) у контрольних іграх протягом навчально-тренувальних зборів.

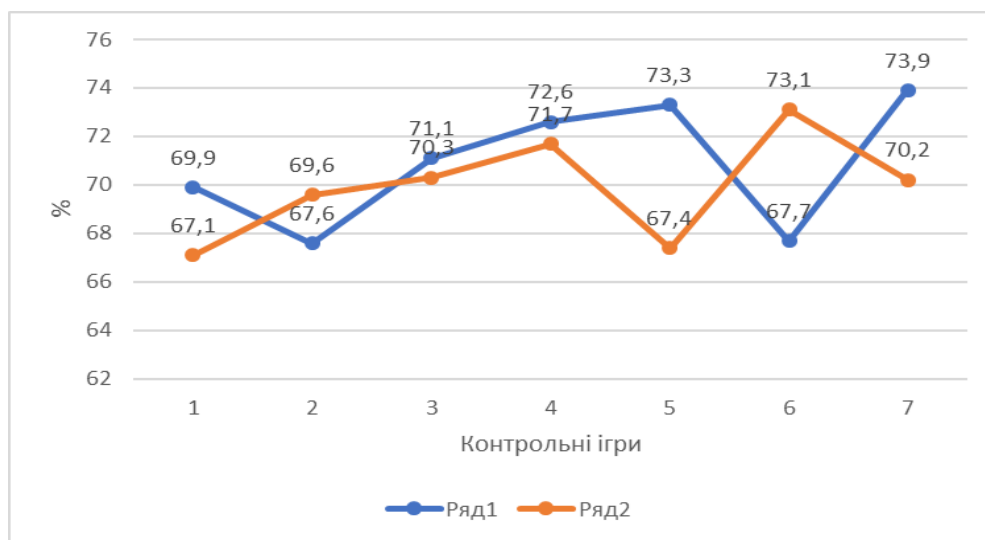

Рис. 3.6 Усереднені значення індикаторів загальнокомандної ефективності футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) у контрольних іграх за методикою (Kostiukevych V., Shchepotina N., & Vozniuk T., 2020), [167]

Примітки: ряд 1 – МФК «Металург» (Запоріжжя); ряд 2 – суперники; 1-7 – контрольні ігри протягом навчально-тренувального збору (Моршин, 07.03.2023 – 30.03.2023)

Звертаємо увагу, що дані загальнокомандної ефективності футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя), які представлено на рис. 3.6 є відповідними (у контексті аналізу та інтерпретації індикаторів змагального процесу) до результатів матчів: у виграних, програних і нічийних матчах простежуються відповідні тенденції рівня індикаторів ефективності змагальної діяльності футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) і команд-суперників.

В основу розробки шляхів вирішення проблемних питань нашого дослідження покладено гіпотезу, яка ґрунтується на припущеннях, що для

визначення оптимальних методичних підходів до аналізу змагальної діяльності футболістів аматорського кваліфікаційного рівня найбільш ефективним є застосування сучасних інноваційних технологій, у тому числі, футбольних трекерів «Catapult Playr», кардіомоніторів «Polar» з відповідним програмним забезпеченням, сучасних комп'ютерних систем оцінки ТТД «Accenio Football», «Data Football», «STATS Acquires Prozone», тощо. При проведенні аналізу та інтерпретації змагального процесу футболістів аматорського кваліфікаційного рівня також значущими є рекомендації стосовно застосування уніфікованих і високоспеціалізованих алгоритмів оцінки ефективності окремих гравців і футбольної команди, у цілому, які розробляються колективами вітчизняних науковців під керівництвом професора Е. Дорошенка (ЗДМФУ), професора В. Костюкевича (ВДПУ імені М. Коцюбинського) і професора В. Лізогуба (ЧНУ).

Також значущою, у зазначеному контексті, є якісна експертна інтерпретація домінантних індикаторів змагального процесу футболістів-аматорів у відповідності до індивідуалізованого персонального внеску конкретного гравця у загальнокомандний результат матчу.

Також значущими є питання щодо використання визначеної тактичної ігрової схеми. Експериментальними дослідженнями визначено, що футболісти-аматори – гравці молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) протягом констатувального педагогічного експерименту використовували ігрову тактичну схему «4-4-2» та її модифікацію «4-4-2» (ромб). Також зазначимо, що отримані експериментальні індикатори змагального процесу футболістів-аматорів різної ігрової спеціалізації (амплуа) потребують експертної інтерпретації висококваліфікованих фахівців з урахуванням тактичних особливостей ведення гри, які притаманні зазначеній тактичній ігровій схемі та відповідного індивідуального тактичного потенціалу гравців-аматорів.

Отже, експериментальні дослідження, які спрямовані на вирішення проблемних питань аналізу та інтерпретації зафіксованих індикаторів

змагального процесу футболістів-аматорів мають визначені елементи наукової новизни – доповнюють сучасну систему знань загальної теорії спорту і системи підготовки спортсменів у контексті визначення найбільш ефективних методичних підходів до аналізу змагальної діяльності із застосуванням інноваційних технологій і оптимізації багаторічного спортивного вдосконалення футболістів, у цілому.

Висновки до розділу

Аналіз структури навчання тренерів з футболу в Україні дозволяє констатувати два паралельні шляхи, які мають декілька точок перетину у процесі їх практичної спільної реалізації.

Навчання тренерів у системі закладів вищої освіти III-IV рівнів акредитації за спеціальністю 017 / А7 «Фізична культура і спорт» дає можливість випускнику працювати на посадах тренера з футболу у дитячо-юнацьких спортивних закладах державної, комунальної та приватної форми власності. Діючим нормативним документом – «Положенням про ДЮСШ» також передбачено систематичне підвищення кваліфікації тренерів з футболу з можливістю проходження атестації та здобуття більш високої категорії – другої, першої або вищої з відповідною диференціацією рівнів заробітної плати.

Навчання тренерів з футболу у системі національної асоціації ґрунтується на програмно-нормативних документах UEFA та УАФ і містить п'ять кваліфікаційних рівнів – «Д» диплом УАФ, «С» диплом УАФ / UEFA, «В» диплом UEFA, «А» диплом UEFA і «PRO» диплом UEFA. Для тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу відповідними є рівні «Д» і «С». Для професійних футбольних команд передбачені рівні «В» (друга ліга, ПФЛ), «А» (перша ліга, ПФЛ) і «PRO» (Прем'єр Ліга, УПЛ). Тренери – володарі ліцензій мають право працювати тренерами у системі національних

змагань, зокрема, тренери з футболу, які мають ліцензії кваліфікаційного рівня «Д» і «С» диплом мають право працювати з командами на змаганнях під егідою ДЮФЛУ (перша ліга та Еліт Ліга) та у змаганнях під егідою асоціації аматорського футболу України. Також їм дозволено брати участь у змаганнях під егідою ПФЛ України (друга ліга) у якості асистентів тренера.

На сьогодні існує нагальна проблема в обопільному визнанні програмних результатів навчання. Більшою мірою це стосується системи навчання тренерів у закладах вищої освіти і подальшого підвищення кваліфікації. На нашу думку, логічним було б визнання тренерських сертифікатів і ліцензій різних кваліфікаційних рівнів (УАФ, UEFA) для підвищення тренерської категорії у державних і комунальних дитячо-юнацьких спортивних закладах – ДЮСШ, СДЮШОР, тощо.

Соціальна, виховна та оздоровча спрямованість дитячо-юнацького футболу в Україні ґрунтується на спільному функціонуванні системи навчання тренерів і системи безперервного спортивного вдосконалення юних футболістів різних вікових груп, яка містить: варіативний компонент уроків з фізичної культури із використанням ігрових вправ з елементами футболу у середніх загальноосвітніх закладах; навчально-тренувальні заняття гуртків з футболу в якості позанавчального компоненту освітнього процесу у середніх загальноосвітніх закладах; навчально-тренувальні заняття у футбольних секціях різної підпорядкованості; змагання серед шкільних гуртків і футбольних секцій різної підпорядкованості; регіональні та національні дитячо-юнацькі змагання серед команд середніх загальноосвітніх закладів «Шкіряний м'яч»; регіональні та національні змагання «Дитячо-юнацька футбольна ліга України» (Еліт ліга, вища ліга).

У процесі експериментальних досліджень встановлено, що застосування ігрових вправ з елементами футболу є ефективними засобами зміцнення здоров'я, покращення функціонального стану та параметрів фізичної працездатності організму юних футболістів 10-11 років.

Протягом секційних занять зафіксовано збільшення індикаторів оптимальних параметрів рухової активності юних футболістів 16-17 років, що сприяло оптимізації їх фізичного здоров'я та підвищення рівня фізичної та функціональної підготовленості. Таким чином, експериментальним шляхом доведено ефективність секційних занять у футболістів 16-17 років і зафіксовано статистично значущі позитивні зміни наприкінці експериментальних досліджень, як за морфо-функціональними значеннями, так і за індикаторами спеціальної фізичної та функціональної підготовленості юних футболістів 16-17 років.

Аналіз динаміки індикаторів спеціальної фізичної працездатності футболістів-аматорів за спеціалізованими тестами і вправами – PWC_{170} та $VO_2 \max$ свідчить про ефективність окремих складових компонентів авторської методики оптимізації навчально-тренувального процесу футболістів-аматорів. Під час навчально-тренувальних зборів тестові індикатори (PWC_{170} і $VO_2 \max$) мали статистично значущі відмінності у напрямку зменшення значень спеціальної фізичної працездатності, що обумовлено лінійним зростанням індикаторів тренувальних фізичних навантажень різної спрямованості. Результати змагальної діяльності протягом навчально-тренувальних зборів також підтверджують ефективність окремих компонентів авторської методики оптимізації навчально-тренувального процесу футболістів-аматорів: протягом шести контрольних ігор з професійними командами різних рівнів: 2 перемоги, 2 нічиї та 2 поразки, що за домінантними індикаторами кількості набраних очок складає 44,44 % ефективності змагального процесу (при 66,67 % позитивних результатів ігор).

Експериментальними дослідженнями доведено, що для визначення оптимальних методичних підходів до аналізу змагальної діяльності футболістів аматорського кваліфікаційного рівня найбільш ефективним є застосування сучасних інноваційних технологій: футбольних трекерів «Catapult Playr», кардіомоніторів «Polar» з відповідним програмним забезпеченням, сучасних

комп'ютерних систем оцінки ТТД «Accenio Football», «Data Football», «STATS Acquires Prozone» та ін. При проведенні аналізу та інтерпретації індикаторів змагального процесу футболістів-аматорів також значущими є рекомендації стосовно застосування уніфікованих і високоспеціалізованих алгоритмів оцінки ефективності окремих гравців і футбольної команди, у цілому, які розробляються колективами вітчизняних науковців під керівництвом професора Е. Дорошенка (ЗДМФУ), професора В. Костюкевича (ВДПУ імені М. Коцюбинського) і професора В. Лізогуба (ЧНУ).

Отже, експериментальні дослідження, які спрямовані на вирішення проблемних питань аналізу та інтерпретації зафіксованих індикаторів змагального процесу футболістів-аматорів мають визначені елементи наукової новизни – доповнюють сучасну систему знань загальної теорії спорту і системи підготовки спортсменів у контексті визначення найбільш ефективних методичних підходів до аналізу змагальної діяльності із застосуванням інноваційних технологій і оптимізації багаторічного спортивного вдосконалення футболістів, у цілому.

Результати за розділом представлені у працях: [27, 46, 47, 144, 145, 189].

РОЗДІЛ IV

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ АЛГОРИТМІВ ОПТИМІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ФУТБОЛІСТІВ-АМАТОРІВ ДО ЗМАГАНЬ З УРАХУВАННЯМ ВПЛИВУ СПОРТИВНОЇ МІГРАЦІЇ

4.1. Система рейтингового оцінювання індикаторів ефективності професійної діяльності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу

У підрозділі 3.1 проаналізовано комплекс освітніх компонентів навчальних програм тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу в Україні. Логічним продовженням зазначених наукових розвідок є створення системи рейтингового оцінювання індикаторів ефективності професійної діяльності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу.

При цьому, переважна більшість питань, які пов'язані з формуванням рейтингових систем оцінювання освітніх, спортивних та інших досягнень фахівців знайшли широке відображення у науково-методичній літературі, апробовані та впроваджені у практичну діяльність у науковій та освітній сферах професійної діяльності. Зазначені системи рейтингового оцінювання є передумовою для процесів раціонального управління освітніми і спортивними колективами: моніторингу, аналізу поточного стану виробничої діяльності, прогнозування результатів діяльності (оперативне, поточне, перспективне), моделювання, корекції та прийняття управлінських рішень.

Практичний досвід роботи широкого кола освітніх колективів (університети, академії, інститути, коледжі, ліцеї, гімназії, школи) свідчить, що рейтингові системи оцінювання індикаторів ефективності професійної діяльності достатньо активно використовуються у роботі. У професійній діяльності тренерів-викладачів з футболу у дитячо-юнацьких спортивних

школах, спеціалізованих дитячо-юнацьких школах олімпійського резерву, спортивних інтернатах і школах вищої спортивної майстерності зазначені системи рейтингового оцінювання недостатньо використовуються у тренувальній і змагальній практиці. При цьому, у практиці тренувального процесу спортсменів тренери активно використовують системи рейтингового оцінювання досягнень вихованців – юних футболістів. Натомість, адміністративний персонал дитячо-юнацьких спортивних закладів практично не застосовує зазначені системи у виробничому процесі, що, на нашу думку, істотно знижує загальну ефективність як професійної діяльності тренерів, так і освітньо-спортивних закладів, у цілому.

Систему рейтингового оцінювання розроблено для використання у професійній діяльності та безперервній професійній освіті фахівців, які працюють на посадах тренерів з футболу у дитячо-юнацьких спортивних школах, дитячо-юнацьких спортивних закладах різних форм власності, футбольних школах і академіях.

Структура розробленої системи рейтингового оцінювання містить перелік питань з визначення рівня професійної компетентності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу, які диференційовані за чотирма інформаційними блоками з напрямів оцінювання:

- * – блок 1, «Адміністративне оцінювання показників професійної діяльності»;
- * – блок 2, «Анонімне батьківське оцінювання показників професійної діяльності»;
- * – блок 3, «Тестові питання стосовно визначення поточного рівня професійної компетентності»;
- * – блок 4, «Додаткові відомості».

Блок 1: «Адміністративне оцінювання показників професійної діяльності» містить основні формальні ознаки і критерії, які характеризують рівень професійної освіти і практичний досвід роботи тренерів масового дитячо-

юнацького та аматорського футболу.

Таблиця 4.1

Блок адміністративного оцінювання індикаторів ефективності професійної діяльності тренерів дитячо-юнацького та аматорського футболу, n = 30

Формальні ознаки і критерії оцінювання	Бали
Наявність профільної вищої освіти:	
- бакалаврський рівень	1
- магістерський рівень	2
- кандидат або доктор наук, PhD та інше	3
Стаж роботи тренером з футболу:	
- до 5 років	1
- від 6 до 10 років	2
- 11 років і вище	3
Тренерська ліцензія**:	
- «D» диплом УАФ	1
- «C» диплом УАФ	2
- «C» диплом UEFA	3
- «B» диплом UEFA	4
- «A» диплом UEFA	5
- «PRO» диплом UEFA	6
Спортивне звання:	
- майстер спорту України з футболу (футзалу)	3
- майстер спорту України з футболу (футзалу) міжнародного класу	4
- заслужений майстер спорту України з футболу (футзалу)	5
Почесне звання:	
- Заслужений тренер України з футболу (футзалу)	5
- Заслужений працівник фізичної культури і спорту України	5
- Заслужений діяч науки і техніки України	5
Керівництво групою підготовки:	
- асистент тренера	1
- тренер	2
Заходи безперервного професійного розвитку:	
- відкрите тренувальне заняття;	1
- навчальний майстер-клас;	2
- профільне підвищення кваліфікації (семінар);***	3
- успішне проходження програми стажування***	4
Загальна кількість:	30

Примітки: * – непрофільний рівень вищої освіти дорівнюється до нижчого ОКР профільного; ** – діюча тренерська ліцензія; *** – за останні три

роки; УАФ – Українська асоціація футболу; UEFA – Європейський союз футбольний асоціацій; PhD – доктор філософії

Блок 2: «Анонімне батьківське оцінювання показників професійної діяльності» містить тестові питання стосовно роботи тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу за наступними напрямками: «Зовнішній вигляд тренера»; «Рівень комунікації: батьки – тренер»; «Рівень комунікації: спортсмен – тренер»; «Загальна мотивація тренера до якісної підготовки спортсменів», «Формування позитивного психологічного клімату у команді (групі підготовки)», «Загальний рівень професійної підготовленості тренера».

Таблиця 4.2

Блок анонімного батьківського оцінювання індикаторів професійної діяльності тренерів дитячо-юнацького та аматорського футболу, n = 30

Формальні ознаки і критерії	Діапазон оцінки
Зовнішній вигляд тренера Питання: «Оцініть зовнішній вигляд тренера». Шкала оцінювання: 1, 2, 3, 4, 5 балів	1 – 5
Рівень комунікації: «батьки – тренер» Питання: «Оцініть рівень комунікації між батьками і тренером». Шкала оцінювання: 1, 2, 3, 4, 5 балів	1 – 5
Рівень комунікації: «спортсмен – тренер» Питання: «Оцініть рівень комунікації між спортсменом і тренером». Шкала оцінювання: 1, 2, 3, 4, 5 балів	1 – 5
Загальна мотивація тренера до якісної підготовки спортсменів Питання: «Оцініть рівень загальної мотивації тренера до якісної підготовки спортсменів». Шкала оцінювання: 1, 2, 3, 4, 5 балів	1 – 5
Формування позитивного психологічного клімату Питання: «Оцініть рівень сформованості позитивного психологічного клімату у команді». Шкала оцінювання: 1, 2, 3, 4, 5 балів	1 – 5
Загальний рівень професійної підготовленості тренера Питання: «Оцініть загальний рівень професійної підготовленості тренера». Шкала оцінювання: 1, 2, 3, 4, 5 балів	1 – 5

Загальна кількість:	30
---------------------	----

Примітки: загальна оцінка тренера за блоком анонімного батьківського оцінювання розраховується, на підставі опрацювання результатів анкетного опитування батьків спортсменів, за формулою (1):

$$\Sigma n = (x_1 + x_2 + x_3 + x_4 + x_5 + x_6) : n; \quad (4.1)$$

де x_{1-6} – оцінка за результати анкетного опитування (питання 1-6); n – кількість анкет ($\min$ – 18); Σ – загальна сума опрацьованих результатів анкетного опитування батьків спортсмена

Блок 3: «Тестові питання стосовно визначення поточного рівня професійної компетентності» містить базу з 90 тестових питань з чотирма варіантами відповідей, які дозволяють визначити поточний науково-методичний рівень професійної підготовленості тренерів з футболу з найбільш актуальних проблем спортивної підготовки, а саме: загальна теорія спорту та системи підготовки спортсменів; теорія та методика викладання футболу; основи вікової фізіології (дітей, підлітків, молоді); основи вікової психології (дітей, підлітків, молоді); основи раціонального харчування та спортивна нутриціологія; гігієна та перша домедична допомога.

Блок тестування рівня професійної компетентності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу містить 90 тестових питань, з яких рандомним методом 30 питань отримує кожен тренер безпосередньо перед проведенням процедури тестування. Процес процедури тестування передбачає наступний таймінг: 1 хвилина на виконання одного тестового завдання (загальна тривалість процедури – 30 хвилин).

Блок 4: «Додаткові відомості» містить інформацію про особисті професійні досягнення тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу, його особисту кар'єру в якості футболіста (професійного або аматорського рівнів), залучення вихованців тренера до складу національних

збірних команд України з футболу (футзалу), провідних українських і закордонних футбольних клубів, тощо (табл. 4.3).

Таблиця 4.3.

Додаткові відомості рейтингового оцінювання індикаторів професійної діяльності тренерів дитячо-юнацького та аматорського футболу*, n = 10

Формальні ознаки і критерії	Бали
Результати виступів у змаганнях ДЮФЛУ: - 1-2 місце у груповому турнірі ДЮФЛУ або - 1 місце у груповому турнірі Еліт Ліги ДЮФЛУ - 3-4 місце у груповому турнірі ДЮФЛУ або - 2 місце у груповому турнірі Еліт Ліги ДЮФЛУ	2 1
Виклик спортсменів до національних збірних команд України U-16, U-17	1
Підготовка спортсмена, який з МФК «Металург» (Запоріжжя) перейшов до іншого професійного клубу (на умовах повного або часткового продажу прав)	3
Підготовка юного спортсмена, який з ФШ МФК «Металург» (Запоріжжя) перейшов до ДЮСЗ іншого професійного клубу (з повним відшкодуванням компенсаційних витрат за підготовку футболіста)	2
Кар'єра футболіста-аматора	1
Кар'єра футболіста-професіонала	1
Загальна кількість:	10

Примітки: * – вікові групи ДЮФЛУ (U-14, U-15, U-16, U-17)

У табл. 4.4 наведено індикатори ефективності та оцінювання професійної діяльності та анкетного опитування тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу МФК «Металург» (Запоріжжя). У процесі анкетного опитування тренерам запропоновано надати бальну оцінку необхідності впровадження системи рейтингового оцінювання їх професійної діяльності (за 10-бальною шкалою). У дослідженні опрацьовано результати анкетного опитування 18 тренерів з футболу: 7 тренерів молодших вікових груп (U-6 – U-13); 8 тренерів з футболу, які працюють з віковими групами, що беруть участь у

змаганнях під егідою ДЮФЛУ (U-14 – U-17) і 3 тренера, які працюють з аматорською командою МФК «Металург» (Запоріжжя, U-19). У таблиці наведено усереднені показники тренерів зазначених вікових груп підготовки.

Таблиця 4.4

Рейтингове оцінювання індикаторів ефективності професійної діяльності та анкетного опитування тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу МФК «Металург» (Запоріжжя), n = 18

Групи тренерів	Оцінка показників професійної діяльності, бали					Анкетне опитування, бали
	Блок 1	Блок 2	Блок 3	Блок 4	Сума	
U-6 – U-13	10,0	28,0	11,0	5,5	54,5	6,86
U-14 – U-17	13,5	25,25	17,5	6,25	62,5	6,13
U-19	11,5	24,25	15,25	6,0	57,0	6,0

Аналіз результатів дослідження, які наведені у табл. 4.4, дозволяє констатувати, що середня ефективність професійної діяльності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу за рейтинговою системою оцінювання становить 58 %.

Найбільш високі результати зареєстровано за показниками блоку 2 «Анонімне батьківське оцінювання» – 86,11 % і блоку 4 «Додаткові показники оцінювання» – 57,5 %. Натомість, найбільш низькі показники зафіксовано за результатами рейтингового оцінювання за блоком 1 «Адміністративне оцінювання» – 38,89 % і блоком 3 «Тестові питання стосовно визначення поточного рівня професійної компетентності» – 48,61 %.

За результатами рейтингового оцінювання показників професійної діяльності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу МФК «Металург» (Запоріжжя) наявна тенденція до більш високих показників фахівців, які працюють з групами підготовки U-14 – U-17 – до 62,5 % (статистично значущі відмінності, при $p < 0,05$).

За результатами анкетного опитування стосовно необхідності розробки і впровадження системи рейтингового оцінювання показників професійної

діяльності тренерів дитячо-юнацького та аматорського футболу наявна тенденція до більш високих показників у групі тренерів, які працюють з групами підготовки молодших і середніх вікових категорій: U-6 – U-13. Крім того, зазначаємо, що статистично значущі відмінності між показниками не зафіксовано.

На підставі вищенаведеного, констатуємо, що у дослідженні вперше представлено систему рейтингового оцінювання індикаторів професійної діяльності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу за чотирма напрямками: блок 1 – «Адміністративне оцінювання показників професійної діяльності»; блок 2 – «Анонімне батьківське оцінювання показників професійної діяльності»; блок 3 – «Тестові питання стосовно визначення поточного рівня професійної компетентності»; блок 4 – «Додаткові відомості». Її практичне впровадження у професійну діяльність тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу дозволить оптимізувати тренувальну та змагальну діяльність футболістів відповідних вікових категорій і футболістів-аматорів.

Отримані експериментальні дані свідчать, що розроблена авторська система рейтингового оцінювання показників професійної діяльності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу є достатньо ефективною та може бути рекомендована у практичну діяльність дитячо-юнацьких спортивних закладів.

Перспективи подальших досліджень ґрунтуються на необхідності впровадження поточного моніторингу ефективності професійної діяльності, який спрямований на визначення ефективності системи рейтингового оцінювання індикаторів професійної діяльності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу.

Отримані експериментальні результати можна використати у процесах багаторічного спортивного вдосконалення футболістів і у змагальній діяльності дитячо-юнацьких та аматорських футбольних команд для оптимізації

багаторічного вдосконалення футболістів дитячо-юнацького віку та футболістів-аматорів.

4.2. Особливості спортивної підготовки і змагальної діяльності футболістів аматорського кваліфікаційного рівня

На сучасному етапі розвитку спортивної науки (на матеріалах ігрових видів спорту) наявні тенденції розвитку окремих наукових напрямів, які є домінантними у процесах багаторічного вдосконалення спортсменів різних вікових і кваліфікаційних категорій. Такий стан речей диктує необхідність формулювання вимог до різних сторін підготовленості гравців і, певною мірою, детермінований підсумковими результатами змагань. Здатність до ефективної реалізації ТТД гравців ґрунтується на спрямованому вдосконаленні низки складових компонентів процесу спортивної підготовки і досягнення оптимального рівня їх техніко-тактичної, загальної та спеціальної фізичної, функціональної, психологічної та інтегральної підготовленості. Вищезазначене свідчить про необхідність кількісно-якісного аналізу індикаторів, які характеризують зазначені складові компоненти підготовленості і визначення ступеня їх значущості для ефективної практичної реалізації наявного потенціалу гравців у змагальному процесі та досягненні високих спортивних результатів.

Структура змагальної діяльності у футболі має спільні ознаки з іншими видами командних спортивних ігор, її основою є ТТД у різних фрагментах змагального процесу: в атаці, у захисті, у перехідних режимах від атаки до захисту і, навпаки, від захисту до атаки. Також наявні специфічні ознаки, які стосуються особливостей виконання ігрових прийомів, хронологічних параметрів ігрового процесу, правил змагань, тощо. Крім цього, якісний аналіз індикаторів ефективності змагального процесу у футболі детермінований сучасними можливостями комплексного використання сучасних новітніх

методів та інноваційних технологій, які притаманні експертній інтерпретації спільного використання параметричних і непараметричних методів математико-статистичної обробки отриманих наукових даних і застосування алгоритмів спеціального аналізу ТТД футболістів в ігровому процесі (у навчально-тренувальній і змагальній діяльності) з урахуванням особливостей, які є характерними для футболістів різних вікових, статевих і кваліфікаційних категорій.

В експериментальних дослідженнях аналіз індикаторів змагального процесу футболістів здійснено на матеріалах ігор аматорської команди МФК «Металург» (Запоріжжя) U19 з урахуванням рекомендацій, які викладено у наукових працях професорів Е.Ю. Дорошенка та співавт. [31, 34] і В.М. Костюкевича та співавт. [51]. Протягом аналітичних досліджень показано, що рівень інтегральної підготовленості футболістів клубних команд ПФЛ (перша та друга ліга), УПЛ та національних збірних команд України різних вікових категорій потребує оптимізації та залишається лімітуючим фактором у реалізації спортивної майстерності футболістів у змагальному процесі.

Для порівняльного аналізу індикаторів змагальної діяльності опрацьовано значення ТТД футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) в іграх першості та Кубку Запорізької області сезону 2024-2025 років.

Таблиця 4.5

Індикатори інтегральної підготовленості футболістів-аматорів – гравців МФК «Металург» (Запоріжжя) U19 в іграх зимової першості та Кубку Запорізької області сезону 2024-2025 років, $n = 14$, ($\mu \pm S$)

Види ТТД	Значення ТТД у змагальному процесі футболістів-аматорів			
	орієнтовно-оптимальні індикатори [51]		МФК «Металург» U19	
передачі	400	25 %	$359,9 \pm 18,1$	29,5 %
єдиноборства*	150	25 %	$93,7 \pm 15,1$	32,7 %
удари	15	20 %	$8,2 \pm 1,8$	23,3 %
відбори	40	20 %	$21,7 \pm 3,6$	33,3 %

перехоплення	20	20 %	11,4 ± 2,2	45,2 %
Σ ТТД	700	25%	503,1 ± 25,2	29,7 %

Порівняльний аналіз значень індикаторів інтегральної підготовленості футболістів-аматорів – гравців МФК «Металург» (Запоріжжя) U19 в іграх зимової першості (8 ігор) та Кубку Запорізької області (6 ігор) сезону 2024-2025 років дозволяє констатувати, що у футболістів-аматорів наявні відставання від аналогічних показників футболістів-професіоналів за значеннями ТТД у змагальному процесі. Найбільша різниця зафіксована за значеннями показників «перехоплення м'яча» – 25,2 %, «відбори м'яча» – 13,3 % і «одноборства» – 7,7 % (статистично значущі відмінності при $p \leq 0,01$). За показниками «Σ ТТД» – 4,7 %, «передачі м'яча» – 4,5 %, «удари по воротах» – 3,3 % статистично значущих відмінностей не зафіксовано ($p \leq 0,05$) зі збереженням загальної тенденції до знижених рівнів індикаторів змагального процесу футболістів-аматорів у порівнянні з футболістами-професіоналами.

Також значущим, з точки зору тактичної організації гри, є визначення характерних особливостей, які притаманні ігровим діям футболістів-аматорів у порівнянні з аналогічними даними футболістів-професіоналів (табл. 4.6).

Таблиця 4.6

Коаліційні взаємодії футболістів-аматорів – гравців МФК «Металург» (Запоріжжя) U19 в іграх зимової першості та Кубку Запорізької області сезону 2024-2025 років, n = 14, ($\mu \pm S$)

Види взаємодій	Кількісне значення взаємодій	
	орієнтовно-оптимальне кількісне значення [51]	МФК «Металург» U19
малі групові коаліції	100	89,1 ± 7,1
середні групові коаліції	40	34,4 ± 3,3
командні взаємодії	10	8,1 ± 1,1
швидкі та гострі атаки	40	28,4 ± 3,1
гольові моменти	15	17,3 ± 1,9
Σ взаємодій	150	132,3 ± 10,4

Порівняльний аналіз індикаторів коаліційних взаємодій футболістів-

аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) в іграх зимової першості та Кубку Запорізької області сезону 2024-2025 років, які наведені у табл. 4.6, дозволяє констатувати, що наявні статистично достовірні відмінності до зниження значень зазначених індикаторів за видами взаємодій: «малі групові коаліції» – 10,9 %; «середні групові коаліції» – 14 %; «командні взаємодії» – 19 %; «швидкі та гострі атаки» – 29 % (при $p \leq 0,01$).

За значенням індикатору «гольові моменти» спостерігаються більш високі параметри у порівнянні з орієнтовно-оптимальними кількісними значеннями для футболістів відповідної кваліфікаційної категорії – спортсменів-аматорів: 15,33 % (статистично значущі відмінності, при $p \leq 0,01$). Ймовірно, це обумовлено факторами відношення футболістів-аматорів до резервного спорту (молодіжний склад професійної команди ПФЛ України, перша ліга), що дозволяє молодим спортсменам створювати достатньо високу кількість голевих моментів при певній нестачі їх ефективної реалізації у змагальному процесі.

На підставі аналізу та інтерпретації отриманих експериментальних даних визначено модельні (або орієнтовно-оптимальні) індикатори футболістів аматорського кваліфікаційного рівня для використання у практиці їх багаторічного спортивного вдосконалення, які наведені у табл. 4.7.

Таблиця 4.7

Орієнтовно-оптимальні індикатори ефективності змагального процесу футболістів аматорського кваліфікаційного рівня

Види ТТД	Диференційована шкала оцінювання		
	низький рівень	середній рівень	високий рівень
єдиноборства	$\leq 124,0$	124,1-149,9	$\geq 150,0$
інтенсивність ТТД	$\leq 5,0$	5,0-7,9	$\geq 8,0$
надійність ТТД	$\leq 20,0$	20,1-39,9	$\geq 40,0$
оцінка ефективності ТТД	$\leq 25,0$	25,1-39,9	$\geq 40,0$
Σ ТТД	$\leq 400,0$	400,1-699,9	$\geq 700,0$

Зазначені орієнтовно-оптимальні індикатори ефективності змагального

процесу футболістів аматорського кваліфікаційного рівня є основою для формування диференційованої шкали оцінювання індикаторів ТТД у змагальному процесі футболістів-аматорів.

Аналіз та інтерпретація кількісно-якісних значень експериментальних індикаторів ефективності змагального процесу футболістів-аматорів, дозволяє констатувати, що за переважною більшістю отриманих даних зафіксовано знижені значення ТТД у порівнянні з орієнтовно-оптимальними значеннями. Одна група показників мала статистично значущі відмінності (при $p \leq 0,01$): «перехоплення м'яча», «відбори м'яча» і «єдиноборства» (статистично значущі відмінності при $p \leq 0,01$); інша група – лінійну тенденцію до більш високих показників (при $p \leq 0,05$).

Порівняльний аналіз та експертна інтерпретація індикаторів коаліційних взаємодій футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) в іграх зимової першості та Кубку Запорізької області сезону 2024-2025 років дозволяють констатувати наявність статистично достовірних відмінностей до зниження значень індикаторів: «малі групові коаліції»; «середні групові коаліції»; «командні взаємодії»; «швидкі та гострі атаки» (при $p \leq 0,01$). Виняток складає значення індикатору «гольові моменти»: спостерігаються більш високі значення індикаторів у порівнянні з орієнтовно-оптимальними значеннями для футболістів-аматорів (статистично значущі відмінності, при $p \leq 0,01$).

Отримані значення експериментальних індикаторів ТТД футболістів аматорського кваліфікаційного рівня у змагальному процесі (на матеріалах порівняльного аналізу та експертної інтерпретації футболістів-аматорів – гравців молодіжного складу МФК «Металург») є базою для обґрунтування, розробки і впровадження модельних характеристик інтегральної підготовленості та змагальної діяльності футболістів аматорського кваліфікаційного рівня.

Крім цього, значущим для оцінки ступеню розвитку аматорського футболу в Україні є визначення кількісних показників команд – учасниць

чемпіонату України з футболу (під егідою Асоціації аматорського футболу України) [205].

Результати контент-аналізу та експертної інтерпретації матеріалів офіційних сайтів регіональних асоціацій футболу, асоціації аматорського футболу України та Української Асоціації Футболу за період 2018-2023 роки наведено у табл. 4.8.

Таблиця 4.8

Річна динаміка кількісних індикаторів аматорських футбольних команд – учасниць чемпіонату України з футболу за період 2018-2023 рр., n=140

Сезони	Групи, n	Команди, n
2018-2019 рр.	3	35
2019-2020 рр.	3	32
2020-2021 рр.	3	29
2021-2022 рр.	3	29
*2022-2023 рр.	2	15

Примітка. * – дані на початок змагань

Аналіз кількісних показників, які наведено у табл. 4.8 свідчить про існування негативної тенденції до зниження кількісних характеристик команд – учасниць чемпіонатів України з футболу серед аматорських команд, який обумовлений впливом об’єктивних негативних чинників: найбільш впливовими є негативні глобальні чинники – світова пандемія гострого інфекційного захворювання – коронавірус SARS-CoV-2 (2019-2020 роки) і повномасштабна збройна агресія РФ проти Незалежної України (з 24.02.2022 року).

Крім кількісних характеристик щодо футбольних команд – учасниць Чемпіонату України з футболу (під егідою Асоціації аматорського футболу України) також значущими є значення індикаторів їх регіонального представництва – обласних асоціацій футболу.

Дані змагального сезону 2018-2019 рр.:

I група – Рівненська (3 команди), Тернопільська (3 команди), Івано-Франківська (2 команди), Закарпатська, Львівська, Хмельницька обласні асоціації футболу; усього – 11 аматорських футбольних команд.

II група – Київська (3 команди), Сумська (2 команди), Чернігівська (2 команди), Вінницька, Кіровоградська, Миколаївська, Черкаська обласні асоціації футболу, Київська міська асоціація футболу; усього – 12 аматорських футбольних команд.

III група – Дніпропетровська (6 команд), Херсонська (3 команди), Донецька, Запорізька, Харківська обласні асоціації футболу; усього – 12 аматорських футбольних команд.

Дані змагального сезону 2019-2020 рр.:

I група – Волинська (3 команди), Івано-Франківська (2 команди), Тернопільська (2 команди), Вінницька, Рівненська, Хмельницька обласні асоціації футболу; усього – 10 аматорських футбольних команд.

II група – Чернігівська (3 команди), Сумська (2 команди), Черкаська (2 команди), Кіровоградська, Київська, Миколаївська обласні асоціації футболу, Київська міська асоціація футболу (2 команди); усього – 12 аматорських футбольних команд.

III група – Дніпропетровська (3 команди), Херсонська (2 команди), Донецька, Запорізька, Кіровоградська, Полтавська, Харківська обласні асоціації футболу; усього – 11 аматорських футбольних команд.

Дані змагального сезону 2020-2021 рр.:

I група – Львівська (2 команди), Тернопільська (2 команди), Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська Рівненська, Чернівецька обласні асоціації футболу; усього – 9 аматорських футбольних команд.

II група – Київська міська асоціація футболу (4 команди), Київська (3 команди), Миколаївська, Сумська, Харківська, Черкаська обласні асоціації футболу; усього – 11 аматорських футбольних команд.

III група – Дніпропетровська (4 команди), Запорізька (2 команди), Сумська (2 команди), Кіровоградська, Полтавська, Харківська, Херсонська обласні асоціації футболу; усього – 12 аматорських футбольних команд.

Дані змагального сезону 2021-2022 рр.:

I група – Івано-Франківська (2 команди), Львівська (2 команди), Рівненська (2 команди), Тернопільська (2 команди), Чернівецька обласні асоціації футболу, Київська міська асоціація футболу; усього – 10 аматорських футбольних команд.

II група – Київська міська асоціація футболу (4 команди), Київська (2 команди), Житомирська, Полтавська, Сумська, Чернігівська обласні асоціації футболу; усього – 10 аматорських футбольних команд.

III група – Запорізька (3 команди), Дніпропетровська (2 команди), Херсонська (2 команди), Кіровоградська, Миколаївська обласні асоціації футболу; усього – 9 аматорських футбольних команд.

Дані змагального сезону 2022-2023 рр.:

I група – Львівська (2 команди), Вінницька, Волинська, Івано-Франківська, Тернопільська, Хмельницька обласні асоціації футболу; усього – 7 аматорських футбольних команд.

II група – Київська міська асоціація футболу (2 команди), Київська (2 команди), Запорізька, Кіровоградська, Полтавська, Сумська обласні асоціації футболу; усього – 8 аматорських футбольних команд.

Аналіз регіонального представництва аматорських футбольних команд у Чемпіонатах України (під егідою Асоціації аматорського футболу України) за період 2018-2023 років від обласних (та київської міської) асоціацій футболу дозволяє констатувати, що лідерами є Дніпропетровська обласна асоціація футболу (15 команд) і Київська міська асоціація футболу (13 команд). До групи аутсайдерів, за значеннями кількісних індикаторів представництва аматорських футбольних команд у національних змаганнях, входять Одеська та Луганська обласні асоціації футболу: аматорські футбольні команди зазначених обласних

асоціацій жодного разу не брали участі у Чемпіонатах України з футболу (під егідою Асоціації аматорського футболу України) за період 2018-2023 років.

Також значущими, на нашу думку, є показники представництва аматорських футбольних команд, які представляють відповідні обласні асоціації футболу у фінальних турнірах чемпіонату України серед аматорських команд.

Дані змагального сезону 2018-2019 рр.:

переможець – «ВПК-Агро» (Шевченківка), Дніпропетровська обласна асоціація футболу;

срібний призер – «Вікторія» (Миколаївка), Сумська обласна асоціація футболу;

3-4 місця – ФК «Малинськ» (Малинськ), Рівненська і ЛНЗ «Лебедин» (Лебедин), Черкаська обласні асоціації футболу, відповідно.

Дані змагального сезону 2019-2020 рр.:

переможець – «Вікторія» (Миколаївка), Сумська обласна асоціація футболу;

срібний призер – «Епіцентр» (Дунаївці), Хмельницька обласна асоціація футболу;

3-4 місця – ФК «ОДЕК» (Оржів), Рівненська і ЛНЗ «Лебедин» (Лебедин), Черкаська обласні асоціації футболу.

Дані змагального сезону 2020-2021 рр.:

переможець – ЛНЗ «Лебедин» (Лебедин), Черкаська обласна асоціація футболу;

срібний призер – «Вікторія» (Миколаївка), Сумська обласна асоціація футболу;

3-4 місця – ФК «Вовчанськ» (Вовчанськ), Харківська і ФК «Мотор» (Запоріжжя), Запорізька обласні асоціації футболу.

Сезон 2021-2022 рр.**:

лідер першої групи – «Агрон» (Великі Гаї), Тернопільська обласна асоціація футболу;

лідер другої групи – «Нива» (Бузова), Київська обласна асоціація футболу;

лідер третьої групи – ФК «Мотор» (Запоріжжя), Запорізька обласна асоціація футболу.

** – змагання призупинено [212, <https://uaf.ua/article/44470>].

Аналіз кількісних значень представництва аматорських команд від регіональних обласних асоціацій футболу свідчить про наявність певних трендів, а саме: по-перше, лідерами є Сумська та Черкаська обласні асоціації футболу, команди яких, «Вікторія» (Миколаївка) і «ЛНЗ» (Лебедин), за чотири сезони тричі були представлені у фінальних турнірах; по-друге, команди-представники Рівненської обласної асоціації футболу, ФК «Малинськ» (Малинськ), ФК «ОДЕК» (Оржів), і Запорізької обласної асоціації футболу, ФК «Мотор» (Запоріжжя) за чотири сезони двічі були представлені у фінальних турнірах; по-третє, по одному разу у фінальних турнірах брали участь команди Дніпропетровської, Хмельницької, Харківської, Тернопільської та Київської обласних асоціацій футболу.

Отже, констатуємо, що результати педагогічних спостережень, контент-аналізу та експертної інтерпретації матеріалів офіційних сайтів Асоціації аматорського футболу України [205] та Української Асоціації Футболу [212] дозволяють констатувати відсутність лінійних залежностей між кількісними показниками участі команд від обласних асоціацій футболу та аналогічними показниками участі команд у фінальних турнірах чемпіонату України з футболу (під егідою Асоціації аматорського футболу України). За кількісними показниками участі аматорських футбольних команд у змаганнях лідерами є Дніпропетровська обласна (15 команд) і Київська міська асоціації футболу (13 команд). За кількісними показниками участі команд у фінальних турнірах – лідерами є аматорські футбольні команди – представники Сумської обласної асоціації футболу, «Вікторія» (Миколаївка), та Черкаської обласної асоціації футболу, «ЛНЗ» (Лебедин), які за чотири змагальні сезони тричі були представлені у фінальних турнірах чемпіонату України з футболу серед аматорських команд.

4.3. Спортивна міграція у структурі багаторічного вдосконалення

футболістів дитячо-юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня

Вивчення впливу факторів спортивної міграції залишається актуальною та своєчасною проблемою, яка потребує нагального вирішення у практиці багаторічного вдосконалення футболістів. Переважно увагу науковців привертає вплив глобальних факторів, у тому числі, спортивної міграції на рівні кваліфікованих футболістів і професіональних гравців. Однак, на рівні дитячо-юнацького та аматорського футболу, фактори спортивної міграції також істотно впливають на ефективність і результативність змагальної діяльності футболістів, що потребує поглибленого та деталізованого вивчення зазначених питань у системі загальної теорії спорту та системи підготовки спортсменів. Отже, проблеми спортивної міграції футболістів дитячо-юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня є актуальними і своєчасними науковими розвідками у напрямі їх ґрунтовного вивчення та практичної аробації багаторічному вдосконаленні футболістів.

Протягом експериментальних досліджень проведено контент-аналіз та експертну інтерпретацію отриманих даних заявкових документів 138 футболістів 2007-2008 року народження (вікові категорії U16 – U17) та їх профілів у відкритій базі даних Української асоціації футболу [212, <https://start.uaf.ua/>].

Дані експериментальних досліджень стосовно використання факторів спортивної міграції у навчально-тренувальному процесі футболістів дитячо-юнацького віку (U16 – U17) свідчать, що протягом останніх років наявна тенденція до істотного підвищення показників спортивної міграції у футболістів дитячо-юнацького віку, які пройшли спортивний відбір до провідних футбольних Академій України – ФК «Шахтар» (Донецьк), ФК «Динамо» (Київ), ФК «Рух» (Львів). Для порівняльного аналізу та експертної інтерпретації використано аналогічні індикатори спортивної міграції

футболістів МФК «Металург» Запоріжжя (U16 – U17).

Вивчення та педагогічний аналіз профілів 39 юних футболістів футбольної Академії «Шахтар» (Донецьк), які брали участь у змаганнях дитячо-юнацької футбольної ліги України сезону 2023-2024 років, дозволяє констатувати, що 11 футболістів є вихованцями Академії ФК «Шахтар» (Донецьк), що складає 28,21 %. Регіональна структура спортивної міграції юних футболістів Академії ФК «Шахтар» (Донецьк) має наступний вигляд: 17,87 % – Дніпропетровська обласна асоціація футболу, 14,29 % – Київська міська асоціація футболу, 10,72 % – Одеська обласна асоціація футболу, 7,14 % – Вінницька, Київська, Львівська, Чернівецька обласні асоціації футболу, 3,57 % – Донецька, Житомирська, Луганська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Черкаська, Херсонська обласні асоціації футболу.

Отже констатуємо, що спортивна міграція юних футболістів (U16 – U17) Академії ФК «Шахтар» (Донецьк) є одним із провідних факторів, який потребує істотної корекції навчально-тренувального процесу – 71,79 % футболістів є представниками (вихованцями) дитячо-юнацьких спортивних закладів інших обласних асоціацій.

Вивчення та педагогічний аналіз профілів 31 юного футболіста (U16 – U17) футбольної Академії «Динамо» (Київ), які брали участь у змаганнях дитячо-юнацької футбольної ліги України сезону 2023-2024 років свідчить, що 15 футболістів є вихованцями власної Академії та її відокремлених підрозділів, що становить 48,39 %. Регіональна структура спортивної міграції має наступний вигляд: 12,5 % – Київська міська асоціація футболу, Івано-Франківська, Київська, Тернопільська, Чернігівська обласні асоціації футболу; 6,25 % – Закарпатська, Дніпропетровська, Донецька, Львівська, Хмельницька, Чернівецька обласні асоціації футболу.

На підставі вищезазначеного, констатуємо, що спортивна міграція юних футболістів (U16 – U17) Академії ФК «Динамо» (Київ) є одним із провідних факторів, який потребує істотної корекції навчально-тренувального процесу –

51,61 % юних футболістів (U16 – U17) Академії ФК «Динамо» (Київ) є представниками (вихованцями) дитячо-юнацьких спортивних закладів інших обласних асоціацій.

Вивчення та педагогічний аналіз профілів 31 юного футболіста футбольної Академії ФК «Рух» (Львів), які брали участь у змаганнях дитячо-юнацької футбольної ліги України сезону 2023-2024 років дозволяє констатувати, що 15 футболістів є вихованцями власної Академії, що складає 48,39%. Регіональна структура спортивної міграції має наступний вигляд: 12,5% – Київська міська асоціація футболу, Волинська, Закарпатська, Чернігівська обласні асоціації футболу; 6,25% – Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Львівська, Харківська, Черкаська обласні асоціації футболу.

Отже, спортивна міграція юних футболістів (U16 – U17) Академії ФК «Рух» (Львів) є одним із провідних факторів, який потребує істотної корекції навчально-тренувального процесу – 51,61 % юних футболістів (U16 – U17) Академії ФК «Рух» (Львів) є представниками (вихованцями) дитячо-юнацьких спортивних закладів інших обласних асоціацій.

Вищезазначене свідчить, що провідні футбольні Академії ФК «Шахтар» (Донецьк), ФК «Динамо» (Київ), ФК «Рух» (Львів) активно використовують фактори спортивної міграції юних футболістів (U16 – U17) у структурі багаторічного спортивного вдосконалення. У свою чергу, активне використання факторів спортивної міграції потребує не лише корекції навчально-тренувального процесу юних футболістів, а й врахування низки інших факторів позатренувальної та позазмагальної спрямованості. Мова йде про фактори фінансово-економічного забезпечення спортивної міграції, наявність необхідної інфраструктури (готелі, відновлювальні центри, транспорт, пральні, тощо), підготовку висококваліфікованих тренерів, які мають необхідні компетенції щодо впливу факторів спортивної міграції на тренувальний процес, адаптацію до регіональних кліматичних, етнічних та інших умов, фактори психологічної

адаптації до нових коаліцій – партнерів по команді, тренерів, адміністраторів, лікарів спортивної медицини, реабілітологів, нутриціологів, тощо.

В якості порівняльних індикаторів використано профілі 37 юних футболістів (U16 – U17) футбольної школи «Металург» (Запоріжжя), які брали участь у змаганнях дитячо-юнацької футбольної ліги України сезону 2023-2024 років. Зафіксовано наступні значення: 31 футболіст є вихованцем власної футбольної школи, що складає 83,78 %. Регіональна структура спортивної міграції юних футболістів (U16 – U17) футбольної школи «Металург» (Запоріжжя) має наступний вигляд: 83,78 % – Запорізька обласна асоціація футболу, 16,22 % – Дніпропетровська обласна асоціація футболу.

Як бачимо, у футбольній школі МФК «Металург» (Запоріжжя) наявний принципово інший підхід до формування навчально-тренувального процесу та побудови його окремих компонентів з урахуванням факторів спортивної міграції, у порівнянні, з провідними футбольними Академіями України – ФК «Шахтар» (Донецьк), ФК «Динамо» (Київ), ФК «Рух» (Львів).

Порівняльний аналіз ефективності різної спрямованості тренувального процесу з урахуванням факторів спортивної міграції представлено у табл. 4.9.

Таблиця 4.9

**Індикатори ефективності змагальної діяльності футболістів (U16)
у матчах Чемпіонату ДЮФЛУ сезону 2023-2024 років
з урахуванням факторів спортивної міграції, n =138**

Академія	Ігри	Перемоги	Нічії	Поразки	Різниця м'ячів, К	Очки : (%)	ІСМ, %
«Шахтар», n = 39	14	13	1	0	58 – 6 (9,67)	40 : (95,24)	71,79
«Динамо», n = 31	14	11	0	3	53 – 9 (5,89)	33 : (78,57)	51,61
«Рух», n = 31	18	18	0	0	92 – 12 (7,67)	54 : (100,00)	51,61
«Металург», n = 37	14	11	1	2	57 – 19 (3,00)	34 : (80,95)	16,22

Примітки: ІСМ – індикатор спортивної міграції, %; К – коефіцієнт

Порівняльний педагогічний аналіз індикаторів ефективності змагальної діяльності юних футболістів (U16 – U17) з урахуванням значень індикаторів спортивної міграції, які наведені у табл. 4.9, свідчить, що більш високі значення показників спортивної міграції є відповідними більш високим значенням індикаторів ефективності змагальної діяльності: кількісно-якісним значенням набраних очок, співвідношення забитих і пропущених м'ячів. Також значущими є індикатори середньої результативності (за гру), які складають:

* – академія «Шахтар» (Донецьк), середня результативність: забиті м'ячі – 4,14; пропущені м'ячі – 0,43;

* – академія «Динамо» (Київ), середня результативність: забиті м'ячі – 3,79; пропущені м'ячі – 0,64;

* – академія «Рух» (Львів), середня результативність: забиті м'ячі – 5,11; пропущені м'ячі – 0,67;

* – футбольна школа «Металург» (Запоріжжя), середня результативність: забиті м'ячі – 4,07; пропущені м'ячі – 1,36.

Отже, у цілому, наявна тенденція до більш високих значень індикаторів ефективності змагального процесу юнацьких футбольних команд, які мають більш високі показники спортивної міграції. Але зазначимо низку факторів, які потребують подальшого деталізованого вивчення, обґрунтування та практичного використання у багаторічній підготовці аматорських футбольних команд, футболістів юнацького віку (U16 – U17, U19) та аматорського кваліфікаційного рівня:

* – визначення можливостей прямої або опосередкованої екстраполяції технологій, методів, методик, алгоритмів і засобів спортивної підготовки висококваліфікованих футболістів-професіоналів у навчально-тренувальному процесі футболістів юнацького віку та футболістів-аматорів;

* – визначення можливостей застосування новітніх методичних підходів та інноваційних технологій у навчально-тренувальному процесі футболістів

юнацького віку та футболістів-аматорів;

* – визначення можливостей застосування і розширення набору технологій інтенсивного функціонального тренінгу (forcheking) у навчально-тренувальному процесі футболістів юнацького віку та футболістів-аматорів для створення активного тиску на гравців суперника на їх половині майданчика на основі інтервальних методів тренування для підвищення функціональної підготовленості та спеціальної фізичної працездатності;

* – визначення можливостей застосування глобальних факторів (спортивної міграції) у багаторічному вдосконаленні футболістів юнацького віку та футболістів-аматорів.

4.4. Ефективність алгоритмів спортивної підготовки футболістів (U16 – U17, U19) і футболістів-аматорів

Аналіз наукового матеріалу та експериментальних індикаторів, які викладені у попередніх розділах, дозволяє впритул наблизитися до обґрунтування та формування алгоритму спортивної підготовки футболістів юнацького віку та футболістів-аматорів на основі врахування впливу факторів спортивної міграції.

Необхідними передумовами розвитку спортивної міграції футболістів юнацького віку, футболістів-аматорів є індикатори фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності дитячо-юнацьких спортивних закладів, які займаються розвитком футболу – ФШ, СК, ДЮСШ, СЛЮШОР, УФК, ШВСМ, тощо.

Крім цього, значущими є позазмагальні фактори – напрями стосовно розвитку транспортної, готельної, харчової, медичної, освітньої інфраструктури, які забезпечують можливості повноцінного функціонування низки зазначених дитячо-юнацьких спортивних закладів, повноцінний розвиток особистості спортсменів, якісний та ефективний навчально-тренувальний процес.

На підставі зазначеного базису формуються можливості ефективного використання факторів спортивної міграції у навчально-тренувальному процесі футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів. Їх наукове обґрунтування лежить у площині методичних підходів і технологій загальної теорії спорту та системи підготовки спортсменів шляхом формування відповідних алгоритмів спортивної підготовки, які враховують вплив факторів спортивної міграції. Впровадження зазначених алгоритмів та їх ефективна практична реалізація у спортивній підготовці футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів є актуальним і своєчасним науковим напрямом на сучасному етапі розвитку футболу в Україні. Зазначена теза стосується, як окремих футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів, так і аматорських футбольних команд, що беруть участь у змаганнях під егідою Дитячо-юнацької футбольної ліги України (U16 – U17, U19) та Асоціації аматорського футболу України.

Сучасна актуальна проблематика багаторічного вдосконалення футболістів пов'язана з особливостями його функціонування на різних рівнях: рекреаційно-оздоровчому, дитячо-юнацькому, резервному, аматорському, студентському, ветеранському, жіночому, пляжному, напівпрофесійному та професійному. Контекстуальна спрямованість нашого дослідження стосується, значною мірою, корекції системи спортивної підготовки у дитячо-юнацькому, студентському та аматорському футболі. Також, частково зазначені експериментальні індикатори стосуються вдосконалення багаторічної спортивної підготовки у резервному та напівпрофесійному футболі.

Експериментальні індикатори стосовно кількісно-якісних значень спортивної міграції футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів дозволяють констатувати, що вони істотно різняться від структурних характеристик спортивної міграції висококваліфікованих футболістів-професіоналів.

Спортивна міграція футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів за своєю природою є первинним або початковим механізмом у відношенні до

міграційних процесів у напівпрофесійному та професійному футболі. Але станом на сьогодні спортивна міграція футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів є поширеним явищем на рівні національних змагань під егідою Дитячо-юнацької футбольної ліги України (U16 – U17, U19) та Асоціації аматорського футболу України. Це доводить необхідність корекції класичних підходів загальної теорії спорту та системи підготовки спортсменів у дитячо-юнацькому та аматорському футболі України шляхом формування деталізованих алгоритмів спортивної підготовки і їх практичного використання у системі багаторічного вдосконалення футболістів. Узагальнена схема формування алгоритмів спортивної підготовки футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів з урахуванням факторів спортивної міграції наведено на рис. 4.1.

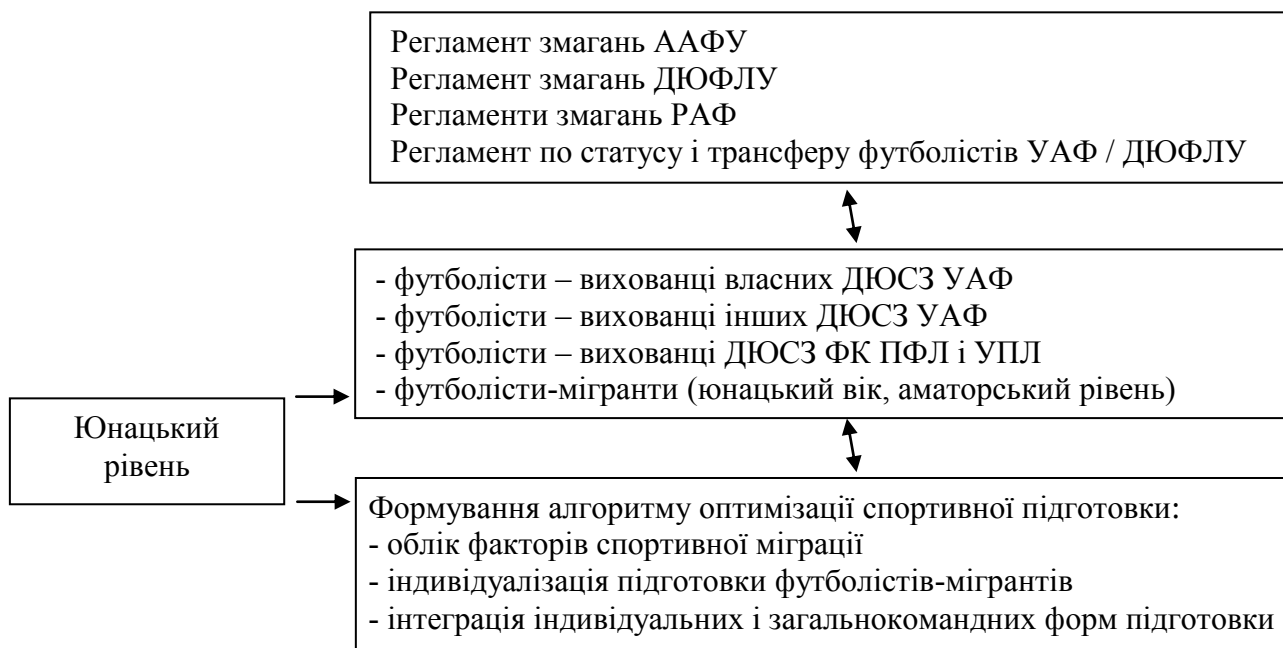

Рис. 4.1. Схема формування алгоритму спортивної підготовки футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів з урахуванням факторів міграції

Аналіз схеми формування алгоритму спортивної підготовки футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів з урахуванням факторів спортивної міграції, що наведена на рис. 4.1, дозволяє визначити основні складові компоненти до формування зазначеного алгоритму, а саме:

* – підвищення якості навчання тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу із застосуванням системи рейтингового оцінювання індикаторів ефективності їх професійної діяльності;

* – облік спортивної міграції футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів в національних змаганнях УАФ / ААФУ / ДЮФЛУ, яка має принципові відмінності від спортивної міграції у професійному футболі, так звана, внутрішня спортивна міграція футболістів, яка переважно має регіональний рівень – футболісти мігрують на змаганнях національного рівня, захищаючи кольори різних регіональних асоціацій футболу (Київської міської асоціації футболу).

Станом, на сьогодні, кращі європейські практики свідчать, що внутрішня спортивна міграція на рівні національних змагань футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня повинна бути врегульована відповідними

нормами Регламентів змагань. На жаль, аналіз критеріїв стосовно статусу і трансферу футболістів УАФ не містить чітких норм стосовно врегулювання зазначеної проблемної ситуації. На відміну, Регламенти змагань провідних європейських футбольних ліг мають норми, які стосуються заборони залучення футболістів юнацького віку до Академій професіональних футбольних клубів у випадку, коли юний спортсмен мешкає за 50 км від тренувальних центрів Академії. Також зазначені критерії містять компонент родинного виховання – особистість юного футболіста повинна формуватися у родинному колі – вважають фахівці. У свою чергу, зазначені критерії призводять до відкриття низки відокремлених структурних підрозділів футбольних Академій – «Barcelona» (Суми), «Juventus Academy» (Київ), «Шахтар» (Кривий Ріг), з метою пошуку футбольних талантів та їх залучення до підготовки у клубній системі;

- * – оптимізація методичних підходів до комплектації аматорських (юнацьких) футбольних команд на основі взаємозв'язку факторів спортивної міграції з нормами Регламентів національних змагань УАФ / ААФУ / ДЮФЛУ;

- * – вирішення проблемних питань щодо обґрунтування, розробки і формування алгоритму спортивної підготовки футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів до офіційних змагань регіонального та національного рівнів з урахуванням факторів спортивної міграції;

- * – індивідуалізація спортивної підготовки футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів з урахуванням факторів спортивної міграції на основі типологічної диференціації основного та розширеного складу команди і футболістів з групи перспективного резерву;

- * – інтеграція індивідуальних і загальнокомандних форм спортивної підготовки футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів з урахуванням факторів спортивної міграції у навчально-тренувальний та змагальний процеси;

Крім цього, значущим є використання технологій спеціального аналізу індикаторів ігрової діяльності та контролю показників ТТД: зазначені

технології спрямовані для переважного використання у тренувальному процесі та змагальній діяльності висококваліфікованих футболістів-професіоналів. Відповідно, прямі екстраполяції цих технологій на тренувальну та змагальну діяльність футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів є недоречними. Але їх окремі складові компоненти можуть ефективно застосовуватися у практиці спортивної підготовки футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів. Це стосується процедур спеціального аналізу індикаторів ТТД, їх експертної оцінки та інтерпретації в ігровому процесі, які містять: аналіз кількісно-якісних індикаторів ТТД (командні, групові, індивідуальні ТТД та їх комбінаторні поєднання) у нападі, в обороні, у перехідних режимах ігрової діяльності «оборона – напад», «напад – оборона»; аналіз хронологічних індикаторів розвитку ігрового процесу, у хвиликах (перший тайм: 0-15, 16-30, 31-45; другий тайм: 46-60, 61-75, 76-90; додатковий час (за необхідності): 91-105, 106-120); аналіз ефективності ТТД у різних зонах майданчика A_1-A_3 , B_1-B_3 , V_1-V_3 , $\Gamma_1-\Gamma_3$; порівняльний педагогічний аналіз кількісно-якісних індикаторів ТТД футболістів, які безпосередньо протидіють у грі (за ігровими спеціалізаціями, амплуа); інтерпретація переломних моментів змагального процесу, які безпосередньо пов'язані з ефективною реалізацією ігрових тактичних схем у змагальному процесі; узагальнений аналіз та інтерпретація змагальних ТТД (індивідуальний, груповий і командний рівень);

* – спеціальний аналіз та експертна інтерпретація індикаторів змагального процесу та контролю індикаторів ТТД (та їх комбінаторних поєднань);

* – практична апробація алгоритмів спортивної підготовки футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня для використання у змагальному процесі та його оперативна корекція.

Для визначення ефективності авторського алгоритму спортивної підготовки футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів до офіційних змагань національного рівня проведено експериментальні дослідження

ефективності та результативності змагальної діяльності футболістів ФШ МФК «Металург» U17 у змагальному сезоні 2024-2025 років (ДЮФЛУ, Еліт Ліга, 4 група). Проведено порівняльний педагогічний аналіз та експертна інтерпретація індикаторів змагальної діяльності між результатами першого та другого кола змагань. Між першим і другим колом проведення змагань у систему спортивної підготовки футболістів ФШ МФК «Металург» U17 імплементовано алгоритми спортивної підготовки з урахуванням факторів спортивної міграції. Експериментальні дослідження проведені у період з 08.09.2024 по 17.05.2025 року.

Перше коло змагань.

08.09.2024.

ДЮФШ ФК Ворскла (Полтава) – ФШ МФК Металург (Запоріжжя) – 3:1;

14.09.2024.

ФШ МФК Металург (Запоріжжя) – Металіст (Харків) – 1:2;

21.09.2024.

ДАФ «Діпро» (Дніпро) – ФШ МФК Металург (Запоріжжя) – 3:1;

29.09.2024.

ФШ МФК Металург (Запоріжжя) – ДЮСШ ФА Кривбас (Кривий Ріг) – 2:0;

05.10.2024.

ДЮСК Інтер (Дніпро) – ФШ МФК Металург (Запоріжжя) – 0:4;

19.10.2024.

УФК-Кривбас (Дніпро) – ФШ МФК Металург (Запоріжжя) – 0:0;

26.10.2024.

Кремень (Кременчук) – ФШ МФК Металург (Запоріжжя) – 1:1;

02.11.2024.

ФШ МФК Металург (Запоріжжя) – Чорноморець (Одеса) – 0:1;

16.11.2024.

ФШ МФК Металург (Запоріжжя) – Пальміра (Одеса) – 2:3;

Результати змагальної діяльності футболістів ФШ МФК Металург

(Запоріжжя): 9 ігор, 2 перемоги, 2 нічиї, 5 поразок, різниця м'ячів: 12 – 13, очки – 8.

Друге коло змагань.

09.11.2024.

ФШ МФК Металург (Запоріжжя) – ДЮФШ ФК Ворскла (Полтава) – 1:0;

28.03.2025.

Металіст (Харків) – ФШ МФК Металург (Запоріжжя) – 2:1;

05.04.2025.

ФШ МФК Металург (Запоріжжя) – ДАФ Дніпро (Дніпро) – 5:1;

16.04.2025.

ФШ МФК Металург (Запоріжжя) – ДЮСК Інтер (Дніпро) – 6:0;

26.04.2025.

Пальміра (Одеса) – ФШ МФК Металург (Запоріжжя) – 3:3;

29.04.2025.

ДЮСШ ФА Кривбас (Кривий Ріг) – ФШ МФК Металург (Запоріжжя) – 0:3;

04.05.2025.

ФШ МФК Металург (Запоріжжя) – УФК-Кривбас (Дніпро) – 3:1;

10.05.2025.

ФШ МФК Металург (Запоріжжя) – Кремень (Кременчук) – 3:1;

17.05.2025.

Чорноморець (Одеса) – ФШ МФК Металург (Запоріжжя) – 1:1.

Результати змагальної діяльності футболістів ФШ МФК Металург (Запоріжжя): 9 ігор, 6 перемог, 2 нічиї, 1 поразка, різниця м'ячів: 26 – 9, очки – 20.

У табл. 4.10 наведено узагальнені індикатори змагального процесу футболістів у змагальному сезоні 2024-2025 років (ДЮФЛУ, Еліт Ліга, 4 група).

Таблиця 4.10

Узагальнені індикатори змагального процесу у ДЮФЛУ футболістів U17 у сезоні 2024-2025 років (ДЮФЛУ, Еліт Ліга, 4-а група), n = 10

Команди	Ігри	Перемоги	Нічий	Поразки	М'ячі	Очки
1. УФК-Кривбас	18	12	3	5	39 – 14	39
2. Кремень	18	12	2	6	36 – 17	38
3. Металіст	18	10	3	5	43 – 31	33
4. Кривбас	18	10	0	8	24 – 23	30
5. Металург	18	8	4	6	38 – 22	28
6. Чорноморець	18	8	2	8	24 – 29	26
7. Ворскла	18	7	2	9	31 – 25	23
8. Пальміра	18	5	4	9	28 – 41	19
9. Дніпро	18	5	3	10	28 – 32	18
10. Інтер	18	1	1	16	9 – 66	4

Порівняльний педагогічний аналіз та експертна інтерпретація наведених експериментальних індикаторів дозволяє констатувати, що порівняно з результатами ігор першого кола чемпіонату ДЮФЛУ зафіксовано істотні покращення індикаторів змагального процесу футболістів ФШ «Металург» (Запоріжжя) U17 у матчах першого та другого кола змагань:

* – кількість перемог збільшилися на 50 % (25 % перемог у першому колі змагань; 75 % перемог у другому колі змагань);

* – кількість нічий залишилися без змін (50 % нічий у першому колі змагань; 50 % нічий у другому колі змагань);

* – кількість поразок зменшилася на 66,66 % (83,33 % поразок у першому колі змагань; 16,67 % поразок у другому колі змагань);

* – кількість забитих м'ячів збільшилися на 36,84 % (31,58 % забитих м'ячів у першому колі змагань; 68,42 % забитих м'ячів у другому колі змагань);

* – кількість пропущених м'ячів зменшилася на 18,18 % (59,09 % пропущених м'ячів у першому колі змагань; 40,91 % пропущених м'ячів у другому колі змагань);

* – кількість набраних очок збільшилися на 42,86 % (28,57 % очок у першому колі змагань; 71,43 % очок у другому колі змагань).

Таким чином, експериментальні дослідження, що проведені на матеріалах змагального процесу футболістів ФШ МФК «Металург» (Запоріжжя) U17 у змаганнях ДЮФЛУ (змагальний сезон 2024-2025 років, Еліт Ліга, 4 група)

свідчать, що розроблені авторські алгоритми спортивної підготовки футболістів юнацького віку та футболістів-аматорів є достатньо ефективними і можуть бути рекомендованими для їх впровадження у практику багаторічної підготовки.

Висновки до розділу

У матеріалах дослідження представлено систему рейтингового оцінювання індикаторів професійної діяльності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу за чотирма напрямками: «Адміністративне оцінювання показників професійної діяльності»; «Анонімне батьківське оцінювання показників професійної діяльності»; «Тестові питання стосовно визначення поточного рівня професійної компетентності»; «Додаткові відомості». Її практичне впровадження у професійну діяльність тренерів дитячо-юнацького та аматорського футболу дозволить оптимізувати тренувальну та змагальну діяльність футболістів відповідних вікових категорій та аматорського кваліфікаційного рівня.

За підсумками рейтингової оцінки значень індикаторів професійної діяльності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу ФШ МФК «Металург» (Запоріжжя) наявна тенденція до більш високих значень цих індикаторів у фахівців, які працюють з групами спортсменів вікової категорії U14 – U17 (до 62,5 %). За результатами анкетного опитування стосовно необхідності розробки і впровадження системи рейтингової оцінки індикаторів професійної діяльності тренерів дитячо-юнацького та аматорського футболу наявна тенденція до більш високих значень у тренерів, які працюють з групами молодших і середніх вікових категорій: U6 – U13.

Отримані експериментальні дані свідчать, що розроблена авторська система рейтингової оцінки індикаторів професійної діяльності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу є достатньо ефективною та може бути рекомендована для впровадження у практичну діяльність ДЮСЗ.

Результати педагогічних спостережень, контент-аналізу та експертної інтерпретації матеріалів офіційних сайтів ААФУ та УАФ дозволяють констатувати відсутність лінійних залежностей між кількісними значеннями індикаторів участі команд від регіональних асоціацій футболу та аналогічними індикаторами участі команд у фінальних турнірах аматорського чемпіонату України з футболу. За кількісними показниками участі аматорських футбольних команд у змаганнях лідерами є Дніпропетровська обласна (15 команд) і Київська міська асоціації футболу (13 команд). За кількісними показниками участі команд у фінальних турнірах, лідерами є аматорські футбольні команди – представники Сумської обласної асоціації футболу, «Вікторія» (Миколаївка), та Черкаської обласної асоціації футболу, «ЛНЗ» (Лебедин), які за чотири змагальні сезони тричі були представлені у фінальних турнірах аматорського чемпіонату України з футболу.

Порівняльний педагогічний аналіз індикаторів ефективності змагального процесу юних футболістів (U16 – U17) з урахуванням значень індикаторів спортивної міграції свідчить, що більш високі значення індикаторів спортивної міграції є відповідними більш високим значенням індикаторів ефективності змагальної діяльності: кількісно-якісним значенням набраних очок, співвідношення забитих і пропущених м'ячів. Також значущими є індикатори середньої результативності (за гру), які складають: академія «Шахтар» (Донецьк), середня результативність: забиті м'ячі – 4,14; пропущені м'ячі – 0,43; академія «Динамо» (Київ), середня результативність: забиті м'ячі – 3,79; пропущені м'ячі – 0,64; академія «Рух» (Львів), середня результативність: забиті м'ячі – 5,11; пропущені м'ячі – 0,67; футбольна школа «Металург» (Запоріжжя), середня результативність: забиті м'ячі – 4,07; пропущені м'ячі – 1,36. У цілому, наявна тенденція до більш високих значень індикаторів ефективності змагального процесу юнацьких футбольних команд, які мають більш високі показники спортивної міграції.

Для визначення ефективності розробленого авторського алгоритму оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів до офіційних змагань національного рівня проведено експериментальні дослідження ефективності та результативності змагальної діяльності футболістів ФШ МФК «Металург» U17 у змагальному сезоні 2024-2025 років. Порівняльний аналіз та інтерпретація зафіксованих експериментальних індикаторів дозволяє констатувати: кількість перемог збільшилася на 50 %; кількість поразок зменшилася на 66,66 %; кількість забитих м'ячів збільшилася на 36,84 %; кількість пропущених м'ячів зменшилася на 18,18 %; кількість набраних очок збільшилася на 42,86 %. Експериментальні дослідження, які проведені на матеріалах змагального процесу футболістів ФШ МФК «Металург» (Запоріжжя) U17 у змаганнях ДЮФЛУ свідчать, що розроблені авторські алгоритми оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку та футболістів-аматорів є достатньо ефективними і можуть бути рекомендованими для їх впровадження у практику багаторічної підготовки.

Результати за розділом опубліковано у працях: [28, 30-33, 189].

РОЗДІЛ V

АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Літературний огляд за темою наукової роботи стосується загальної характеристики системи багаторічної підготовки футболістів. Зокрема, за даними науково-методичної літератури і джерел мережі «Internet» упершому розділі наданий сучасний стан системи багаторічного вдосконалення у футболі у контексті впливу глобальних факторів на розвиток спорту.

Показано, що глобальні процеси розвитку цивілізації мають істотний вплив на розвиток футболу, як одного з найбільш популярних і поширених видів спорту у світі: FIFA налічує 214 колективних членів, з яких 208 є національними (регіональними) асоціаціями футболу і ще 6 –

конфедеративними спілками, які об'єднують національні асоціації у регіонах – CONMEBOL (ісп. – Confederación Sudamericana de Fútbol), AFC (англ. – Asian Football Confederation), CAF (фр. – Confédération Africaine de Football), CONCACAF (англ. – Confederation of North, Central America and Caribbean Association Football), OFC (англ. – Oceania Football Confederation), UEFA (англ. – Union of European Football Associations) [216].

У якості глобальних факторів, які впливають на розвиток футболу, науковці виокремлюють розвиток матеріально-технічного та фінансово-економічного забезпечення футбольної індустрії, застосування здобутків науково-технічного прогресу та впровадження інноваційних технологій, розвиток транспортної, готельної, харчової, медичної й освітньої інфраструктури, тощо. Перелічені фактори є передумовою виникнення спортивної міграції у футболі, яка отримала ґрунтовне та деталізоване вивчення у низці досліджень закордонних і вітчизняних науковців [115, 168, 193, 196].

Також значущими є питання стосовно аналітичного огляду особливостей сучасної спортивної підготовки футболістів різних кваліфікаційних рівнів – футболістів дитячого та юнацького віку, спортсменів різних кваліфікаційних категорій: футболістів аматорського кваліфікаційного рівня, напівпрофесіональних гравців, кваліфікованих і висококваліфікованих футболістів-професіоналів. Показано, що футболісти різних кваліфікаційних рівнів мають істотні відмінності у значеннях індикаторів їх спортивної підготовленості: загальної та спеціальної фізичної, функціональної, техніко-тактичної, психологічної та інтегральної підготовленості [63, 65, 87].

Зазначено, що детермінантами зазначених особливостей є генетичні особливості футболістів різного амплуа, раціональна спрямованість тренувального процесу у різних структурних утвореннях макроциклу підготовки і фактори змагальної діяльності проти конкретного суперника [165, 182, 184].

Наголошено, що індикатори змагальної діяльності футболістів

аматорського кваліфікаційного рівня мають спільну структуру з аналогічними показниками футболістів вищих кваліфікаційних рівнів – напівпрофесональними гравцями, кваліфікованими і висококваліфікованими футболістами-професіоналами.

Також у літературному огляді наведений аналіз факторів спортивної міграції у системі багаторічної підготовки футболістів дитячо-юнацьких та аматорських команд. Зокрема, зазначено, що спортивна міграція футболістів має позитивний і негативний характер впливу на процеси багаторічної спортивної підготовки. Позитивними характеристиками є формування висококонкурентного середовища у навчально-тренувальному процесі футбольної команди, на рівні юнацького та аматорського футболу це обумовлено залученням до футбольної команди гравців, які є внутрішніми або регіональними мігрантами. До негативних проявів віднесено ймовірне зниження якісних характеристик навчально-тренувального процесу футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня за рахунок залучення гравців – внутрішніх (регіональних) мігрантів, які мають перевагу за поточними характеристиками спортивної підготовленості [115, 193, 196].

Отже, спортивна міграція істотно впливає на багаторічне вдосконалення футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня.

Другий розділ кваліфікаційної наукової роботи традиційно присвячений характеристиці методів дослідження, що були використані в огляді літератури, у процедурах констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту.

Проведений аналіз літературних та інформаційних джерел з використанням елементів спеціалізованої технології селекції науково-методичних даних PRISMA [134], які стосуються пошуку, відбору та використання провідних наукових досліджень, що опубліковані у виданнях, які індексуються у міжнародних наукометричних базах даних (Scopus, Web of Science та ін.). За відповідними запитами у пошукових серверах глобальної

інформаційної мережі «Internet» сформовано структуру літературного огляду за темою: «Система багаторічної підготовки футболістів: загальна характеристика, розвиток спортивної міграції, проблеми корекції навчально-тренувального процесу», яка містить наступну структуру: вступ, 15 посилань – 6,20 %; загальна характеристика системи багаторічної підготовки футболістів у контексті впливу глобальних факторів, 49 посилань – 20,25 %; аналітичний огляд особливостей сучасної спортивної підготовки футболістів різних кваліфікаційних рівнів, 131 посилення – 54,13 %; фактори спортивної міграції у системі багаторічної підготовки футболістів дитячо-юнацьких та аматорських команд, 43 посилення – 17,77 %; методи та організація дослідження, 4 посилення – 1,65 %.

Загалом, у текстовій частині дослідження використано 242 посилення на літературні та інформаційні джерела. Перелік посилань містить 218 джерел (202 посилення на наукові та методичні праці, 16 – наукові праці автора).

Крім цього, у другому розділі дослідження описано наступні методи наукового дослідження:

- * – педагогічне спостереження тренувального процесу та змагальної діяльності аматорських футбольних команд, футболістів-аматорів і футболістів юнацького віку – U16, U17, U19;

- * – контент-аналіз заявкової документації та регламентних норм офіційних національних змагань з футболу (на матеріалах аматорських футбольних команд, окремих футболістів-аматорів і футболістів дитячо-юнацького віку – U16, U17, U19;

- * – тестування різних видів спортивної підготовленості футболістів-аматорів і футболістів дитячо-юнацького віку U16, U17, U19;

- * – аналіз індикаторів змагальної діяльності аматорських футбольних команд, футболістів-аматорів і футболістів дитячо-юнацького віку U16, U17, U19 з урахуванням факторів спортивної міграції;

- * – анкетування тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського

футболу для визначення ефективності їх професійної діяльності;

* – педагогічний експеримент з етапами констатувальної та формувальної спрямованості;

* – методи математичної статистики.

У третьому розділі, надано характеристику процесам розвитку дитячо-юнацького та аматорського футболу в Україні. Зокрема, проаналізовано комплекс освітніх компонентів програм навчання тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу в Україні.

Аналіз структури навчання тренерів з футболу в Україні дозволяє констатувати наявність двох паралельних шляхів, які мають точки перетину у практичній реалізації. Перший, це навчання тренерів у системі закладів вищої освіти III-IV рівнів акредитації за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт», що дає можливість випускнику працювати на посадах тренера з футболу у дитячо-юнацьких спортивних закладах різних форм власності. Другий, це навчання тренерів з футболу у системі національної асоціації, яке ґрунтується на програмно-нормативних документах UEFA та УАФ і містить п'ять кваліфікаційних рівнів: «Д» диплом УАФ, «С» диплом УАФ / UEFA, «В» диплом UEFA, «А» диплом UEFA і «PRO» диплом UEFA. Для тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу відповідними є рівні «Д» і «С». Тренери з відповідними ліцензіями мають право працювати у системі національних змагань під егідою ДЮФЛУ (1-а ліга, Еліт Ліга); у змаганнях під егідою асоціації аматорського футболу України; у змаганнях під егідою ПФЛ України (1-а та 2-а ліга) у якості асистентів.

У процесі експериментальних досліджень встановлено, що застосування спеціалізованих засобів (ігрових вправ з елементами футболу) є ефективним для зміцнення здоров'я, покращення функціонального стану та параметрів фізичної працездатності організму юних футболістів 10-11 років.

Крім цього, зазначено, що під час секційних занять з футболу (позанавчальний компонент освітнього процесу у середніх загальноосвітніх

шакладах) зафіксовано збільшення індикаторів оптимальних параметрів рухової активності юних футболістів 16-17 років, що сприяло підвищенню рівня їх фізичного здоров'я, фізичної, функціональної підготовленості та працездатності. Отже, експериментальним шляхом доведено ефективність секційних занять футболом у спортсменів 16-17 років і зафіксовано статистично значущі відмінності – позитивні зрушення, наприкінці експериментальних досліджень, як за морфо-функціональними значеннями, так і за індикаторами спеціальної фізичної, функціональної підготовленості та працездатності юних футболістів 16-17 років.

Зазначено, що для визначення найбільш раціональних та ефективних методичних підходів до аналізу змагальної діяльності футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня найбільш ефективним є застосування сучасних інноваційних технологій з відповідним програмним забезпеченням, у тому числі, футбольних трекерів «Catapult Playr», кардіомоніторів «Polar», сучасних комп'ютерних систем оцінки ефективності ТТД у змагальному процесі – «Accenio Football», «Data Football», «STATS Acquires Prozone», тощо. При проведенні аналізу та інтерпретації змагального процесу футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня також значущими є рекомендації стосовно застосування уніфікованих і високоспеціалізованих алгоритмів оцінки ефективності окремих гравців і футбольної команди, у цілому, які розробляються колективами вітчизняних науковців [32, 51, 52, 65].

У четвертому розділі проведено експериментальну перевірку ефективності алгоритмів оптимізації підготовки футболістів-аматорів до змагань з урахуванням впливу факторів спортивної міграції.

Розроблено, обґрунтовано та апробовано авторську систему рейтингового оцінювання індикаторів ефективності професійної діяльності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу, що містить відповідні напрями оцінювання: «Адміністративне оцінювання показників професійної діяльності»;

«Анонімне батьківське оцінювання показників професійної діяльності»; «Тестові питання стосовно визначення поточного рівня професійної компетентності»; «Додаткові відомості».

Аналіз експериментальних матеріалів дослідження дозволяє констатувати, що середня ефективність професійної діяльності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу, які працюють у ФШ МФК «Металург» (Запоріжжя) за рейтинговою системою оцінювання становить 58,00 %. Найбільш високі значення індикаторів зареєстровано за блоками «Анонімне батьківське оцінювання» – 86,11 % і «Додаткові показники оцінювання» – 57,5 %; найбільш низькі значення індикаторів зафіксовано за результатами рейтингового оцінювання за блоками «Адміністративне оцінювання» – 38,89 % і «Тестові питання стосовно визначення поточного рівня професійної компетентності» – 48,61 %.

Також у розділі наголошено на особливостях спортивної підготовки і змагальної діяльності футболістів аматорського кваліфікаційного рівня. Порівняльний аналіз значень індикаторів інтегральної підготовленості футболістів аматорського кваліфікаційного рівня – гравців молодіжного складу МФК «Металург» (Запоріжжя) U19 в іграх зимової першості (8 ігор) та Кубку Запорізької області (6 ігор) сезону 2024-2025 років дозволяє констатувати, що у футболістів-аматорів наявні відставання від аналогічних показників футболістів-професіоналів за значеннями ТТД у змагальному процесі. Найбільша різниця зафіксована за значеннями індикаторів «перехоплення м'яча» – 25,20 %, «відбори м'яча» – 13,30 % і «одноборства» – 7,70 % (статистично значущі відмінності, при $p \leq 0,01$). За індикаторами « Σ ТТД» – 4,70 %, «передачі м'яча» – 4,50 %, «удари по воротах» – 3,30 % статистично значущих відмінностей не зафіксовано ($p \leq 0,05$) зі збереженням загальної тенденції до знижених значень індикаторів у змагальному процесі футболістів-аматорів у порівнянні з кваліфікованими і висококваліфікованими футболістами.

Порівняльний аналіз за кількісними даними представництва, характеристик аматорських футбольних команд у Чемпіонатах України за період 2018-2023 років від регіональних асоціацій футболу дозволяє констатувати, що лідерами є Дніпропетровська обласна асоціація футболу (15 команд) і Київська міська асоціація футболу (13 команд). До групи аутсайдерів за значеннями кількісних індикаторів представництва аматорських футбольних команд у національних змаганнях входять Одеська та Луганська обласні асоціації футболу.

Характеристика процесів спортивної міграції у структурі багаторічної підготовки футболістів дитячо-юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня у змагальному сезоні 2023-2024 року свідчить, що фактори спортивної міграції притаманні діяльності провідних футбольних Академій України (U16 – U17): ФК «Шахтар» (Донецьк) – 71,79 % футболістів є представниками (вихованцями) дитячо-юнацьких спортивних закладів інших обласних асоціацій; ФК «Динамо» (Київ) – 51,61 %; ФК «Рух» (Львів) – 51,61 %. Аналогічний показник ФШ МФК «Металург» (Запоріжжя) – 16,22 %. При цьому, індикатори ефективності змагального процесу не мали статистично значущих відмінностей за даними змагального сезону 2023-2024 років ($p \leq 0,05$).

На підставі вищезазначеного сформовано алгоритм оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку та футболістів-аматорів з урахуванням впливу факторів спортивної міграції, який містить наступні компоненти:

- підвищення якості навчання тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу із застосуванням системи рейтингового оцінювання індикаторів ефективності їх професійної діяльності;
- облік індикаторів спортивної міграції футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів у національних змаганнях УАФ, УПЛ, ААФУ, ДЮФЛУ;
- оптимізація методичних підходів до комплектації аматорських та

юнацьких (U16, U17, U19) футбольних команд на основі взаємозв'язку факторів спортивної міграції з критеріями Регламентів національних змагань УАФ, УПЛ, ААФУ, ДЮФЛУ;

- індивідуалізація спортивної підготовки футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів з урахуванням факторів спортивної міграції на основі типологічної диференціації основного, заявкового та розширеного складу команди і футболістів з групи перспективного резерву;

- інтеграція індивідуальних і загальнокомандних форм спортивної підготовленості футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) і футболістів-аматорів з урахуванням факторів спортивної міграції у навчально-тренувальний і змагальний процеси;

- спеціальний аналіз та експертна інтерпретація індикаторів змагального процесу та контролю індикаторів ТТД (та їх комбінаторних поєднань) із застосуванням інноваційних технологій;

- практична апробація алгоритму спортивної підготовки футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорського кваліфікаційного рівня для використання у змагальному процесі та його оперативна корекція (за необхідності).

Для визначення ефективності розробленого алгоритму оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів до офіційних національних змагань проведено експериментальні дослідження ефективності та результативності змагальної діяльності футболістів ФШ МФК «Металург» U17 у змагальному сезоні 2024-2025 років (ДЮФЛУ, Еліт Ліга, 4-а група). Здійснено порівняльний педагогічний аналіз та експертну інтерпретацію індикаторів змагальної діяльності між результатами першого та другого кола змагань. Між першим і другим колом проведення змагань у систему спортивної підготовки футболістів ФШ МФК «Металург» U17 імплементовано алгоритми оптимізації спортивної підготовки з урахуванням факторів спортивної міграції.

Педагогічний аналіз та інтерпретація наведених експериментальних

індикаторів дозволяє констатувати, що у порівнянні з результатами ігор першого кола чемпіонату ДЮФЛУ зафіксовано істотні покращення індикаторів змагального процесу футболістів ФШ «Металург» (Запоріжжя) U17 у матчах другого кола змагань:

* – індикатор кількості перемог збільшився на 50 % (25 % перемог у першому колі змагань; 75 % перемог у другому колі змагань; різниця – 50 %);

* – індикатор кількості нічий залишився без змін (50 % нічий у першому колі змагань; 50 % нічий у другому колі змагань; різниця – 0 %);

* – індикатор кількості поразок зменшився на 66,66 % (83,33 % поразок у першому колі змагань; 16,67 % поразок у другому колі змагань; різниця – 66,66 %);

* – індикатор кількості забитих м'ячів збільшився на 36,84 % (31,58 % забитих м'ячів у першому колі змагань; 68,42 % забитих м'ячів у другому колі змагань; різниця – 36,84 %);

* – індикатор кількості пропущених м'ячів зменшився на 18,18 % (59,09 % пропущених м'ячів у першому колі змагань; 40,91 % пропущених м'ячів у другому колі змагань; різниця – 18,18 %);

* – індикатор кількості набраних очок збільшився на 42,86 % (28,57 % очок у першому колі змагань; 71,43 % очок у другому колі змагань; різниця – 42,86 %).

Таким чином, експериментальні дослідження, що проведені на матеріалах змагального процесу футболістів ФШ МФК «Металург» (Запоріжжя) U17 у змаганнях ДЮФЛУ у змагальному сезоні 2024-2025 років (Еліт Ліга, 4 група) свідчать, що розроблені авторські алгоритми оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку та футболістів-аматорів є ефективними і можуть бути рекомендовані для впровадження у практику багаторічної підготовки.

Вивчення, аналіз, систематизація та інтерпретація комплексу наукових матеріалів інформаційних джерел і результатів педагогічного експерименту дозволяють сформулювати наступні положення наукової новизни

кваліфікаційної роботи:

* – розширено наукові дані про процеси підготовки футболістів і команд з урахуванням впливу факторів спортивної міграції [24, 25, 168, 193];

* – розширено наукові дані стосовно оптимізації підготовки футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та футболістів-аматорів з урахуванням факторів спортивної міграції для використання в освітньо-професійних програмах першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 017 – Фізична культура і спорт у закладах вищої освіти [28, 30, 33].

* – вперше обґрунтовано та розроблено систему рейтингового оцінювання індикаторів ефективності професійної діяльності тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу;

* – вперше визначено показники спортивної міграції футболістів юнацького віку (U16-U17) та аматорського кваліфікаційного рівня у національних змаганнях ДЮФЛУ сезону 2023-2024 років;

* – вперше обґрунтовано та розроблено алгоритм оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку, футболістів-аматорів і команд до змагань національного рівня з урахуванням факторів спортивної міграції, який містить наступні складові:

– підвищення якості навчання тренерів масового дитячо-юнацького та аматорського футболу із застосуванням системи рейтингового оцінювання індикаторів ефективності їх професійної діяльності;

– облік індикаторів спортивної міграції футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів у національних змаганнях УАФ, УПЛ, ААФУ, ДЮФЛУ;

– оптимізація методичних підходів до комплектації аматорських та юнацьких (U16, U17, U19) футбольних команд на основі взаємозв'язку факторів спортивної міграції з критеріями Регламентів національних змагань УАФ, УПЛ, ААФУ, ДЮФЛУ;

– індивідуалізація спортивної підготовки футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів з урахуванням факторів спортивної міграції на основі

типологічної диференціації основного, заявкового та розширеного складу команди і футболістів з групи перспективного резерву;

- інтеграція індивідуальних та загальнокомандних форм спортивної підготовленості футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) і футболістів-аматорів з урахуванням факторів спортивної міграції у навчально-тренувальний і змагальний процеси;

- спеціальний аналіз та експертна інтерпретація індикаторів змагального процесу та контролю індикаторів ТТД (та їх комбінаторних поєднань) із застосуваннях інноваційних технологій;

- практична апробація алгоритму спортивної підготовки футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорського кваліфікаційного рівня для використання у змагальному процесі та його оперативна корекція (за необхідності).

ВИСНОВКИ

1. Сучасний футбол є висококонкурентним середовищем, що вимагає постійного професійного вдосконалення спортсменів і тренерів для підвищення ефективності та результативності змагального процесу. Останнім часом істотно збільшилася зацікавленість науковців до проблематики спортивної міграції у футболі – одного з провідних видів спорту у глобальному масштабі [115, 168, 193, 196].

Основу для багаторічного спортивного вдосконалення кваліфікованих і висококваліфікованих футболістів-професіоналів в Україні формують процеси спортивної підготовки футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорського кваліфікаційного рівня. Відповідно, що структурі спортивної підготовленості футболістів юнацького віку та футболістів-аматорів притаманні аналогічні компоненти, у тому числі, які пов'язані з впливом факторів спортивної міграції на спортивну підготовку кваліфікованих і висококваліфікованих футболістів-професіоналів.

Необхідність визначення характерних особливостей, які притаманні процесу спортивної підготовки футболістів юнацького віку та футболістів-аматорів, формує проблемну ситуацію стосовно необхідності пошуку оптимальних шляхів корекції процесу їх багаторічного вдосконалення шляхом обґрунтування та розробки алгоритмів оптимізації спортивної підготовки з урахуванням впливу факторів спортивної міграції.

2. Спортивна міграція на рівні юнацького та аматорського футболу має істотні відмінності від аналогічних процесів у кваліфікованих і висококваліфікованих футболістів-професіоналів. Переважно, це процеси внутрішньої або регіональної міграції, коли юні футболісти або спортсмени-аматори здійснюють перехід до дитячо-юнацького спортивного закладу або аматорського футбольного клубу іншої регіональної (обласної, Київської міської) асоціації футболу. Проаналізовані матеріали інформаційних джерел

свідчать про поширеність спортивної міграції у системі спортивної підготовки, наявність істотного впливу на індикатори ефективності та результативності змагального процесу і, на цих засадах, необхідності корекції навчально-тренувального процесу з урахуванням впливу факторів спортивної міграції футболістів юнацького віку та футболістів-аматорів.

3. Характеристика процесів спортивної міграції у структурі багаторічної підготовки футболістів дитячо-юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня у змагальному сезоні 2023-2024 року свідчить, що фактори спортивної міграції притаманні діяльності провідних футбольних Академій України (U16 – U17): ФК «Шахтар» (Донецьк) – 71,79 % футболістів є вихованцями ДЮСЗ інших РАФ; ФК «Динамо» (Київ) – 51,61 % футболістів є вихованцями ДЮСЗ інших РАФ; ФК «Рух» (Львів) – 51,61 % футболістів є вихованцями ДЮСЗ інших РАФ. Аналогічний показник ФШ МФК «Металург» (Запоріжжя) – 16,22 %. При цьому, індикатори ефективності змагального процесу, не мають статистично значущих відмінностей ($p \leq 0,05$).

Також значущими є індикатори середньої результативності (за гру), які складають: академія ФК «Шахтар» (Донецьк), середня результативність: забиті м'ячі – 4,14; пропущені м'ячі – 0,43; академія ФК «Динамо» (Київ), середня результативність: забиті м'ячі – 3,79; пропущені м'ячі – 0,64; академія ФК «Рух» (Львів), середня результативність: забиті м'ячі – 5,11; пропущені м'ячі – 0,67; футбольна школа МФК «Металург» (Запоріжжя), середня результативність: забиті м'ячі – 4,07; пропущені м'ячі – 1,36. Таким чином, наявна тенденція до більш високих значень індикаторів ефективності змагального процесу юнацьких футбольних команд, які мають більш високі показники спортивної міграції.

4. Обґрунтований і розроблений алгоритм оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку та футболістів-аматорів з урахуванням впливу факторів спортивної міграції містить наступні компоненти:

– підвищення якості навчання тренерів масового дитячо-юнацького та

аматорського футболу із застосуванням системи рейтингового оцінювання індикаторів ефективності їх професійної діяльності;

- облік індикаторів спортивної міграції футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів у національних змаганнях УАФ, УПЛ, ААФУ, ДЮФЛУ;

- оптимізація методичних підходів до комплектації аматорських та юнацьких (U16, U17, U19) футбольних команд на основі взаємозв'язку факторів спортивної міграції з критеріями Регламентів національних змагань УАФ, УПЛ, ААФУ, ДЮФЛУ;

- індивідуалізація спортивної підготовки футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів з урахуванням факторів спортивної міграції на основі типологічної диференціації основного, заявкового та розширеного складу команди і футболістів з групи перспективного резерву;

- інтеграція індивідуальних та загальнокомандних форм спортивної підготовленості футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) і футболістів-аматорів з урахуванням факторів спортивної міграції у навчально-тренувальний і змагальний процеси;

- спеціальний аналіз та експертна інтерпретація індикаторів змагального процесу та контролю індикаторів ТТД (та їх комбінаторних поєднань) із застосуванням інноваційних технологій;

- практична апробація алгоритму спортивної підготовки футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорського кваліфікаційного рівня для використання у змагальному процесі та його оперативна корекція (за необхідності).

5. Для визначення ефективності розробленого алгоритму оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку і футболістів-аматорів проведено експериментальні дослідження індикаторів змагальної діяльності футболістів ФШ МФК «Металург» U17 у змагальному сезоні ДЮФЛУ 2024-2025 років (Еліт Ліга, 4-а група). Здійснено порівняльний педагогічний аналіз та експертну інтерпретацію індикаторів змагальної діяльності між результатами

першого та другого кола змагань. Між першим і другим колом проведення змагань у систему спортивної підготовки футболістів ФШ МФК «Металург» U17 імплементовано алгоритм оптимізації спортивної підготовки футболістів з урахуванням факторів спортивної міграції.

Педагогічний аналіз та інтерпретація наведених експериментальних індикаторів дозволяє констатувати, що у порівнянні з результатами ігор першого кола чемпіонату ДЮФЛУ змагального сезону 2024-2025 років зафіксовано істотні покращення індикаторів змагального процесу футболістів ФШ «Металург» (Запоріжжя) U17 у матчах другого кола змагань, а саме: значення індикатора кількості перемог збільшилося на 50 % (25 % перемог у першому колі змагань; 75 % перемог у другому колі змагань; різниця – 50 %); значення індикатора кількості нічий залишилося без змін (50 % нічий у першому колі змагань; 50 % нічий у другому колі змагань; різниця – 0 %); значення індикатора кількості поразок зменшилося на 66,66 % (83,33 % поразок у першому колі змагань; 16,67 % поразок у другому колі змагань; різниця – 66,66 %); значення індикатора кількості забитих м'ячів збільшилося на 36,84 % (31,58 % забитих м'ячів у першому колі змагань; 68,42 % забитих м'ячів у другому колі змагань; різниця – 36,84 %); значення індикатора кількості пропущених м'ячів зменшилося на 18,18 % (59,09 % пропущених м'ячів у першому колі змагань; 40,91 % пропущених м'ячів у другому колі змагань; різниця – 18,18 %); значення індикатора кількості набраних очок збільшилося на 42,86 % (у першому колі змагань – 28,57 % очок; у другому колі змагань – 71,43 % очок; різниця – 42,86 %).

Отже, експериментальні дослідження, які проведені на матеріалах офіційних матчів футболістів ФШ МФК «Металург» (Запоріжжя) U17 у Чемпіонаті ДЮФЛУ у змагальному сезоні 2024-2025 років (Еліт Ліга, 4 група) свідчать, що розроблений авторський алгоритм оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку та футболістів-аматорів є ефективним і може бути рекомендованим для впровадження у практику багаторічної

підготовки.

Перспективи подальших розвідок у зазначеному напрямі ґрунтуються на розширенні меж застосування розробленого алгоритму оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку та спортсменів-аматорів на рівні резервного та напівпрофесійного футболу. Також перспективним науковим напрямом вважаємо імплементацію критеріїв спортивної міграції до статусу молодих талановитих футболістів, які притаманні провідним європейським футбольним лігам відносно суворих норм допуску до змагань юних футболістів (молодше 17-ти років), які є вихованцями ДЮСЗ інших регіональних асоціацій футболу або мешкають на відстані, більше 50 км від розташування клубної інфраструктури.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

У процесі практичної реалізації розробленого алгоритму оптимізації спортивної підготовки футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) і футболістів аматорського кваліфікаційного рівня з урахуванням впливу факторів спортивної міграції, рекомендуємо наступне:

1. Облік індикаторів спортивної міграції футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) і футболістів аматорського кваліфікаційного рівня. Порівняльний аналіз індикаторів спортивної міграції з аналогічними значеннями, які отримані протягом експериментальних досліджень, дозволять отримати орієнтовно-оптимальні (модельні) значення зазначених характеристик.

Для провідних футбольних Академій України: ФК «Шахтар» (Донецьк), ФК «Динамо» (Київ), ФК «Рух» (Львів), значення індикатора спортивної міграції складає діапазон 50 – 70 % гравців, які є вихованцями ДЮСЗ інших РАФ; для ФШ МФК «Металург» (Запоріжжя) – 16,22 %. Отже, рекомендуємо, для команд ДЮСЗ, які є учасниками змагань Еліт Ліги ДЮФЛУ діапазон значень індикатора спортивної міграції 15 – 30 % гравців, які є вихованцями ДЮСЗ інших РАФ.

2. Фактори спортивної міграції футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорського кваліфікаційного рівня вимагають корекції навчально-тренувального процесу – як правило, новим гравцям, що залучаються до складу аматорської або юнацької футбольної команди, потрібен час на адаптацію у новому колективі. Це стосується як міжособистісних відносин (корекції психологічного клімату у футбольному колективі), так і додаткового тренінгу стосовно техніко-тактичних командних напрацювань.

Зазвичай це потребує поглибленої індивідуалізації спортивної підготовки футболістів-мігрантів для подальшої інтеграції напрацьованих техніко-

тактичних умінь і навичок у показники загальнокомандної (інтегральної) підготовленості.

3. Для якісного врахування та обліку факторів спортивної міграції рекомендуємо проводити типологічну диференціацію складу футбольної команди на окремі коаліції (групи) гравців з метою їх якісної підготовки до конкретної гри: стартовий склад команди на гру; протокольний склад команди на гру; заявковий склад команди на змагання; розширений склад команди; група перспективного резерву. Зазначена процедура дозволить більш спрямовано побудувати навчально-тренувальний процес у мікроциклі підготовки до конкретних змагань, отже, збільшити його ефективність. Крім цього, зазначена процедура дозволить більш раціонально та якісно планувати навчально-тренувальний процес у перспективі річного макроциклу.

4. Індивідуалізація тренувального процесу футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня є значущою у контексті створення базису для подальшого вдосконалення їх спортивної майстерності та ефективної реалізації напрацьованого техніко-тактичного потенціалу спортсменів у змагальному процесі. Зловживання загальнокомандними засобами спортивної підготовки у навчально-тренувальному процесі, зазвичай, призводить до формування нераціональної техніки виконання ігрових і тактичних прийомів, що може стати лімітуючим фактором на подальших етапах багаторічного вдосконалення футболістів. Таким чином, раціональна індивідуалізація навчально-тренувального процесу на основі врахування факторів спортивної міграції футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня дозволить створити передумови для максимально якісної реалізації потенціалу футболістів у змагальному процесі.

5. Логічним продовженням індивідуалізації навчально-тренувального процесу на основі врахування факторів спортивної міграції футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня є інтеграція напрацьованих індивідуальних техніко-тактичних умінь і навичок у показники

ефективності та результативності змагальної діяльності. Це достатньо складне завдання – інтегральна підготовка футболістів, особливо, у вікових категоріях (U16, U17, U19), висуває перед спортсменами низку складних завдань, які потребують ефективного вирішення: соціальна адаптація у колективі, спеціальна фізична та функціональна підготовленість організму футболістів на рівні 90 % від аналогічних індикаторів футболістів-професіоналів, психологічна стійкість у змагальному процесі, наявність ефективних умінь і навичок, які притаманні футболістам суміжних ігрових амплуа, тощо. Навіть цей, далеко неповний перелік, свідчить про складність наведених завдань.

6. Застосування інноваційних технологій у спортивній підготовці футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня також є доцільним, але рекомендуємо дещо розширити спрямованість застосування новітніх засобів, методів і технологій. Зокрема, застосування футбольних трекерів «Catapult Playr», кардіомоніторів «Polar» з відповідним програмним забезпеченням, сучасних комп'ютерних систем оцінки ТТД «Accenio Football», «Data Football», «STATS Acquires Prozone» та ін. у навчально-тренувальному процесі футболістів юнацького віку та аматорського кваліфікаційного рівня, крім основних завдань – визначення поточного рівня спортивної підготовленості, має бути також спрямованим на визначення прогностичних індикаторів потенційного рівня можливого прогнозованого рівня підготовленості футболістів, що є особливо значущим для футболістів юнацького віку (U16, U17, U19) та аматорського кваліфікаційного рівня.

7. Крім цього, значущою у зазначених аспектах є корекція норм і критеріїв Регламентів змагань ДЮФЛУ та ААФУ на регіональному та національному рівнях стосовно контролю кількісних індикаторів спортивної міграції футболістів, які є вихованцями ДЮСЗ інших РАФ.

ПОСИЛАННЯ

1. Авраменко, В.М., Бобарико, О.Є., Гончаренко, В.І., Джус, О.М., Дуніхін, П.М., & ін. Футбол: [навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву та шкіл вищої спортивної майстерності]. Київ : ФФУ, 2003. 106.
2. Абдула, А., Перцухов, А., & Шаленко, В. (2023). Аналіз атакуючих техніко-тактичних дій провідних футбольних клубів Європи. *Спортивні ігри*. (2(28), 4–14.
3. Ахмад, А., Сіманджунтак, В., Юнітанінгрум, В., & Мухаммед, А. (2021). Вплив тренування почуття м'яча на навички дриблінгу у спортсменів-любителів футболу. *Спортивні ігри*. (4(22), 91–97.
4. Андрєєва, О., & Сухомлинов, Р. (2021). Програмно-методичне забезпечення оздоровчо-рекреаційної діяльності дітей старшого дошкільного віку в дитячих футбольних клубах. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 3, 47–54.
5. Анікеєнко, Л., Білоконь, В., & Дакал, Н. (2023). Футбол як базовий засіб фізичного виховання здобувачів вищої освіти. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*, (3К(162), 21–25.
6. Бабенко, Д., & Байрачний, О. (2022). Історичні аспекти розвитку футбольних клубів у незалежній Україні. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2, 59–63.
7. Байрачний, О., & Дейнеко, І. (2023). Роль та значення рухливих ігор в процесі психологічного та психофізіологічного розвитку юних футболістів на етапі початкової підготовки. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*, (11(171), 12–16.
8. Бакіко, І., Денисовець, А., & Пантус, О. (2023). Вплив експериментальної програми на рівень фізичної підготовленості юнаків-футболістів 16–17 років. *Спортивні ігри*. (3(29), 4–15.

9. Безмилов, М. (2022). Періодизація підготовки спортсменів в ігрових видах спорту: фактори впливу та перспективні напрями подальшого розвитку специфічної системи знань. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 3, 3–19.
10. Борисова О., & Сушко Р. Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації спорту: [методичні рекомендації]. К. : НУФВСУ, 2016. 35 с.
11. Вознюк, Т., & Волошинський, В. (2024). Ефективність застосування програми удосконалення спеціальних координаційних здібностей у підготовці юних футболістів. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*. 1, 63–75.
12. Войтенко, С., Перепелиця, М., Перепелиця, О., & Феняк, Б. (2024). Педагогічна технологія підвищення стресостійкості футболістів. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 18 (37), 73–84.
13. Войтенко, С., & Перепелиця, М. (2024). Дослідження стресостійкості футболістів різної кваліфікації. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 17 (36), 180–189.
14. Войтенко, С., Поліщук, В., & Перепелиця, М. (2024). Взаємозв'язок функціональної підготовленості з показниками компонентного складу тіла кваліфікованих футболістів. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*. 3, 56–70.
15. Гаврилова, Н., & Мохунько, О. (2023). Особливості визначення фізичного розвитку та рухової підготовленості студентів у процесі занять футболом. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*, (1(159), 18–20.
16. Галайдюк, М., Краснобаєва, Т., & Дусь, С. (2024). Технологія підвищення рівня фізичної підготовленості старшокласників на уроках фізичної культури за варіативним модулем «Футбол». *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 17 (36), 28–39.
17. Гамалій, В.В., Бондар, А.А., Дусь, С.В., & Колос, О.А. (2025). Оцінка рівня

фізичної підготовленості футболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*, (3(189), 76–79.

18. Гант, О., Гончаренко, В., & Мінюй, Ч. (2023). Особливості соціально-психологічної адаптованості спортсменів 12-14 років в ігрових видах спорту. *Спортивні ігри*. (3(21), 4–13.

19. Гудима, С., Перепелиця, О., & Борячук, А. (2024). Експериментальне обґрунтування моделі підготовки футболістів високої кваліфікації у втягувальному мезоциклі річного макроциклу. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*. 2, 50–60.

20. Гребік, О., Файдевич, В., & Тарасюк, В. (2024). Аналіз травматизму у студентів в процесі занять спортивними іграми. *Спортивні ігри*. (1(15), 4–15.

21. Джур, О.Ю., Соколова, О.В., Тищенко, В.О., Новицька, С.О., & Баканова, О.Ф. (2021). Інноваційний підхід до методики вдосконалення фізичної підготовленості футболістів. *Фізичне виховання та спорт*. (1), 133–139.

22. Дорошенко, Е., Гончаренко, В., & Нізельський, А. (2024). Застосування методу колового тренування у спеціальній фізичній підготовці кваліфікованих футболістів. (2024). *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*. 4, 84–94.

23. Дорошенко, Е.Ю., Соболев, Е.О., & Дорошенко, І.Е. (2018). Комплектація футбольних команд української Прем'єр-ліги в контексті глобалізації спорту вищих досягнень. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 6, 129–135.

24. Дорошенко, Е.Ю., & Соболев, Е.О. Міграція як чинник впливу на результат змагальної діяльності кваліфікованих футболістів. Молодь та олімпійський рух: *Збірник тез доповідей XI Міжнародної конференції молодих вчених, 10-12 квітня 2018 р.* [Електронний ресурс]. К., 2018. 139-140.

25. Дорошенко, Е.Ю., & Соболев, Е.О. (2018). Фактори міграції в контексті впливу на результативність змагальної діяльності кваліфікованих футболістів. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла*

Драгоманова. Серія 15, (9(103), 51–54.

26. Дорошенко, І. Використання засобів відновлення спортивної працездатності у дитячо-юнацькому футболі. *Молода наука – 2017: збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених: у 4 Т.* (Запоріжжя, 12-14 квітня 2017 р.). Запоріжжя : ЗНУ, 2017. Т. 3. С. 352–354.

27. Дорошенко, І. (2019). Дослідження впливу ігор з елементами футболу на психофізичний стан молодших школярів. *Фізичне виховання та спорт.* 2, 26–31.

28. Дорошенко І., & Свасьєв А. Характеристика розвитку міграційних процесів в аматорському футболі України. *Інновації в науці: нові підходи та актуальні дослідження: матеріали науково-практичної конференції* (м. Ужгород, 23-24 вересня 2022 р.). Ужгород : УжНУ, 2022. С. 103–105.

29. Дорошенко, І. Сучасний погляд на вікові особливості техніко-тактичної майстерності юних футболістів. *Молода наука – 2018: збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених: у 4 Т.* (Запоріжжя, 10-13 квітня 2018 р.). Запоріжжя : ЗНУ, 2018. Т. 3. С. 229–232.

30. Дорошенко, І., & Свасьєв, А. Розвиток аматорського футболу в Україні. *Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств у закладах вищої освіти: збірник статей міжнародної XIX наукової конференції 03 лютого 2023 р.* Харків : ХДАФК, 2023. С. 61–64.

31. Дорошенко, І., Свасьєв, А., Соболев, Е., Данильченко, С., & Дорошенко, Е. (2023). Сучасні тенденції розвитку аматорського футболу в Україні. *Спортивна наука та здоров'я людини.* 1(9), 91–103.

32. Дорошенко, І., Свасьєв, А., Соболев, Е., Черненко, О., Шаповалова, І. & Дорошенко, Е. (2023). Сучасні підходи до аналізу змагальної діяльності футболістів із застосуванням інноваційних технологій. *Спортивна наука та здоров'я людини.* 2(10), 76–87.

33. Дорошенко, І., Свасьєв, А., Шамардін, В., Корольов, Д., & Дорошенко, Е. (2024). Система рейтингового оцінювання показників професійної діяльності

тренерів дитячо-юнацького та аматорського футболу. *Спортивна наука та здоров'я людини*. 2(12), 81–94.

34. Дорошенко Е.Ю. Управління техніко-тактичною діяльністю у командних спортивних іграх: [монографія]. Запоріжжя : ТОВ ЛПІС ЛТД, 2013. 436 с.

35. Дорофєєва, Т. (2021). Проблема і зміст професійної освіти інструкторів з фізичної культури сільських і селищних рад, об'єднаних територіальних громад. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 3, 60–66.

36. Дяченко, А., & Бін, Вей. (2023). Теоретико-методичні засади програмного забезпечення фізичної підготовки футболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки. *Спортивна наука та здоров'я людини*, 2(10): 100–111.

37. Дяченко, А., & Бін, Вей. (2024). Фізіологічний моніторинг спеціальної працездатності футболістів на етапі підготовки до вищих досягнень. *Спортивна наука та здоров'я людини*, 2(12): 95–106.

38. Дулібський, А.В., Зьомко, О.В., & Дулібський, А.А. (2022). Поєднання ігрового, змагального та комунікативного методів навчання грі у процесі спортивного відбору юних футболістів. *Фізичне виховання та спорт*. (4), 102–111.

39. Дулібський, А., Касіч, Н.П., & Бінецький, Д.О. (2021). Компетенції тренера-вчителя у процесі спортивного відбору та селекції у футболі. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*, (9(140), 49–53.

40. Івченко, В., Кашуба, В., Литвиненко, Ю., Ярмолинський, Л., & Никитюк, Р. (2024). Практичний аспект реалізації біомеханічного аналізу у спорті. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 17 (36), 209–220.

41. Імас, Є., Ратніков, Д., & Андрєєва, О. (2022). Розвиток спортивної інфраструктури як чинник залучення різних груп населення до оздоровчо-рекреаційної рухової активності. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 4, 27–30.

42. Карпа, І., Ріпак, І., Мазур, Т., & Лобасюк, В. (2025). Характеристика рухової

діяльності юних футболістів у відповідності до швидкісних зон переміщення. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*, (3(189), 94–98.

43. Карпа, І., Федюк, А., & Шанта, І. (2023). Вплив авторської програми підвищення ефективності ігрових дій кваліфікованих футболістів з урахуванням координаційної складності техніко-тактичних дій в окремих зонах ігрового поля. *Спортивні ігри*. (3(29), 24–35.

44. Качан, В., & Лежньова, О. (2021). Педагогічний контроль функціональної підготовленості футболістів студентських команд. *Спортивні ігри*. (3(21), 22–30.

45. Кисельов, В.О., Харченко С.М., & Гончаренко, В.І. (2024). Сучасний стан розвитку аматорського футболу Сумської області. *Олімпійський і паралімпійський спорт*. 1, 84–89.

46. Коваленко, Ю.О., & Дорошенко, І.Е. (2018). Аналіз змагальної діяльності команд аматорської ліги України з футболу. *Вісник Запорізького національного університету: Фізичне виховання та спорт*. 1, 66–71.

47. Коваленко, Ю.О., & Дорошенко, І.Е. (2018). Вплив секційних занять із футболу на фізичний розвиток та функціональний стан старшокласників. *Фізичне виховання та спорт*. 2, 10–14.

48. Кос, Р. (2024). Фізична підготовленість футболістів-початківців з урахуванням раннього досвіду занять спортом (на прикладі силових здібностей). *Олімпійський та паралімпійський спорт*. 3, 33–37.

49. Костюкевич, В.М., Воронова, В.І., Шинкарук, О.А., Борисова, О.В. Основи науково-дослідної роботи магістрантів та аспірантів у вищих навчальних закладах (спеціальність: 017 Фізична культура і спорт): [навчальний посібник]. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 554.

50. Костюкевич, В.М., Борисова, О.В., Шинкарук, О.А., Воронова, В.І. Основи науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти за ступенями магістра та доктора філософії: (спеціальність: 017 Фізична культура і спорт): [навчальний

посібник]. Київ : ТОВ «ЦНТ», 2017. 634.

51. Костюкевич, В. (2024). Структура та інтегральна оцінка техніко-тактичної діяльності елітних футбольних команд. *Спортивна наука та здоров'я людини*. 2(12), 126–139.

52. Костюкевич, В., Traverso, P., & Войтенко, С. (2024). Модельні значення інтегральної оцінки техніко-тактичної діяльності висококваліфікованих футболістів різних ігрових амплуа. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*. 2, 61–73.

53. Кравченко, І., Гладов, В., & Прокопова, Л. (2024). Методика підвищення рівня загальної фізичної підготовленості студентів-футболістів, які займаються в групах Підвищення спортивної майстерності. *Спортивні ігри*. (3(17), 25–32.

54. Крайник, Я.Б., Мулик, В.В., & Окунь, Д.А. (2019). Взаємозв'язок між кількісними показниками рухових дій і техніко-тактичними показниками у юних футболістів 13–14 років різного ігрового амплуа. *Здоров'я, спорт, реабілітація*. 5(4), 41–47.

55. Круцевич, Т., Трачук, С., & Мамедова, І. (2022). Реалізація варіативної складової на уроках фізичної культури в умовах освітнього середовища міських і сільських шкіл. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 4, 31–36.

56. Крушинська, Н., Матвеев, С., & Кириченко, Р. (2023). Футбол як засіб соціалізації учасників бойових дій: стан, проблеми, перспективи. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 3, 69–72.

57. Курок, О., & Хлус, Н. (2023). Розвиток фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобом спортивної гри футбол . *Спортивні ігри*. (4 (26), 4–15.

58. Лаврін, Г., Ангелюк, І., Кучер, Т., Осіп, Н., & Хома, О. (2025). Організація змагань зі спортивних ігор в епоху діджиталізації: організаційні аспекти для вчителів фізичної культури та тренерів. *Спортивні ігри*, (2(36), 47–56.

59. Латишев, М., Квасниця, О., & Фененко, С. (2023). Аналіз змагальної діяльності команд чемпіонату Європи 2020 з футболу. *Спортивні ігри*. (1(19), 23–33.

60. Лежньова, О., & Качан, В. (2023). Методика навчання й удосконалення технічних прийомів гри в футбол у студентів у процесі фізичного виховання. *Спортивні ігри*. (2(20), 34–42.
61. Лисенко, І. (2023). Теоретичний аналіз сучасних моделей державної участі в управлінні спортом. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 1, 44–47.
62. Лизогуб, В., Пустовалов, В., Супрунович, В., Кожем'яко, Т., & Гребінюк, Н. (2021). Успішність ігрової діяльності футболістів у залежності від кількісних і якісних характеристик нейродинамічних функцій. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 3, 72–78.
63. Лизогуб, В., Пустовалов, В., Супрунович, В., Король, Т., Усатова, І., & Халявка, Р. (2025). Успішність ігрової діяльності спортсменів з різними властивостями врівноваженості нервових процесів. *Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура*. 44, 9–15.
64. Лісенчук, Г., Лелека, В., Богатирьов, К., Крайнік, Я., Бойченко, С., & Жигадло, Г. (2023). Легкоатлетичні засоби у підготовці юних кваліфікованих футбольних півзахисників 13–14 років. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2, 16–23.
65. Лісенчук, Г., Лелека, В., Кокарева, С., Родіоненко, М., & Бойченко, С. (2022). Інноваційні фітнес-методики як засіб підвищення функціональних можливостей футболістів високої кваліфікації. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2, 21–28.
66. Лісенчук, Г., & Перепелиця, П. (2024). Оперативне відновлення спортивної працездатності футболістів: ретроспективний аналіз. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*. 3, 86–97.
67. Лисейко, К. (2022). Базові показники розвитку ігрових видів спорту Івано-Франківській області за 2019-2021 роки. *Спортивна наука та здоров'я людини*. 2(8), 93-105.
68. Ляшенко, В., Гацко, О., & Гнутова, Н. (2019). Вивчення міжособистісних стосунків гравців командних видів спорту на прикладі футболу. *Спортивна*

наука та здоров'я людини. 1(1), 34-39.

69. Малинський, І., Крупеня, С., Гаєвий, В., & Щирський, В. (2023). Розвиток фізичних якостей футболістів в тренувальному процесі. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*, (11(171), 117–123.

70. Масалов, К., Захарчук, С., & Соколова, О.В. (2023). Підвищення фізичної підготовленості дітей середнього шкільного віку на секційних заняттях із футболу. *Фізичне виховання та спорт*, (3), 28–32.

71. Матяш, В., Овчаренко, С., Яковенко, А., & Соловей, Д. Аналіз атакуювальних дій команди «СК Дніпро-1» U-21 у чемпіонаті України з футболу. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 3, 182–188.

72. Межвинський, А. (2024). Структура техніко-тактичної діяльності студентської футбольної команди. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*. 2, 74–86.

73. Мітова, О.О., & Шинкарук, О.А. (2022). Обґрунтування підходу до формування системи контролю в командних спортивних іграх. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 1, 191–200.

74. Мітова, О.О. (2020). Технологія реалізації системи контролю у командних спортивних іграх в процесі багаторічного удосконалення. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 10, 83–91.

75. Міфтахутдінова, Д., Сват'єв, А., Караулова, С., & Маліков, М. (2023). Управління тренувальним процесом спортсменів в умовах інтенсифікації спортивної підготовки. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 3, 138–145.

76. Мохунько, О.Д., Гаврилова, Н.Є., & Михайленко, В.М. (2022). Футбол як ефективний засіб розвитку фізичних якостей у студентів закладів вищої освіти. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*, (5(150), 15–17.

77. Мусієнко, А., Солодовник, В., Божко, С., Палевич, С., & Руденко, А. (2025). Спортивні ігри як інструмент розвитку життєвих компетенцій: застосування

моделі TPSR. *Спортивні ігри*, (1(35), 59–66.

78. Мухлядо, В.К. (2021). Формування наукових знань про спортивну гру «пляжний футбол» у підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. *Фізичне виховання та спорт*. (1), 50-57.

79. Наконечний, Р.Б. (2022). Ефективність тактичної підготовки футболістів 11–12 років із застосуванням інтерактивних завдань. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*, (9(154), 67–74.

80. Наконечний, Р.Б., Хіменес, Х.Р., & Антонов, С.В. (2021). Вагомість тактичної підготовки на ранніх етапах підготовки в сучасному футболі. *Фізичне виховання та спорт*. (1), 168–174.

81. Наконечний, Р., & Хіменес, Х. (2021). Передумови якісної реалізації тактичної підготовки футболістів 11–12 років. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 4, 8–13.

82. Наконечний, Р., & Хіменес, Х. (2023). Порівняльна характеристика підходів до підготовки футболістів на етапі попередньої базової підготовки в футбольних організаціях Львова. *Спортивні ігри*. (4(30), 24–35.

83. Ніколаєнко, В., Осіпцов, А., Дуб, І., Кошолуп, А., Вертель, О., & Баличев, М. (2021). Змагальна практика в зарубіжному дитячо-юнацькому футболі. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*, (8(139), 7–15.

84. Нестеренко, Н., & Порохнявий, А. (2023). Розвиток гнучкості у студентів 18-20 років, що займаються у секції футболістом, за допомогою розробленого спеціального комплексу вправ. *Спортивна наука та здоров'я людини*. 1(9), 115-125.

85. Овчаренко, М., & Долбишева, Н. (2025). Науково-теоретичне обґрунтування програми фізичної підготовки спортсменів-аматорів у неолімпійських програмах триатлону. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 1, 211–224.

86. Овчаренко М., & Долбишева Н. (2024). Сучасний стан організації

тренувального процесу спортсменів-аматорів у триатлоні. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2, 165–173.

87. Овчаренко, С., Яковенко, А., & Матяш, В. (2023). Вдосконалення методики планування тренувальних навантажень швидко-силової спрямованості футболістів у річному циклі підготовки. *Спортивні ігри*. (3(25), 113–121.

88. Оклієвич, Н., Яців, Я., Гнатчук, Я., & Пітин, М. (2025). Взаємозв'язки показників фізичної та технічної підготовленості футболістів віком 6–7 років. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, 1(1), 19–26.

89. Остапенко, Ю., Остапенко, В., Стасюк, Р., & Долгова, Н. (2021). Причини виникнення конфліктів у футболістів підліткового віку та їх профілактика. *Спортивні ігри*. (3(21), 40–49.

90. Палюх, М., & Романюк, В. (2022). Вивчення доцільності використання смарт та хмарних технологій у навчально-тренувальній діяльності юних футболістів. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*, 1 (57), 59–65.

91. Пасічник, В.М., Мельник, В.О., Ковальчук, Л.В. (2024). Використання засобів інноваційних ігор у фізичному вихованні дітей дошкільного віку. *Olympicus*. 3, 112–121.

92. Перевозник, В.І., & Паєвський, В.В. (2021). Показники техніко-тактичних дій (одноборства, відбори, перехоплення, удари) збірної команди України в іграх 1/8 та 1/4 чемпіонату Європи 2020–2021 років. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 84(4), 44–49.

93. Перевозник, В., Перепелиця, П., & Паєвський, В. (2025). Аналіз ефективності відбору м'яча збірною командою України в іграх групового раунду чемпіонату Європи з футболу 2024 року. *Спортивні ігри*. (1(35), 67–72.

94. Перевозник, В., Перепелиця, П., & Паєвський, В. (2025). Особливості техніко-тактичних дій команд України, Іспанії, Аргентини на чемпіонатах світу-2022 та Європи-2024 з футболу. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 1, 225–231.

95. Перевозник, В., & Перцухов, А. (2023). Аналіз показників переміщення м'яча футболістами високої кваліфікації в умовах змагальної діяльності. *Спортивні ігри*. (3(25), 122–129.
96. Перевозник, В., & Перцухов, А. (2023). Показники фізичного розвитку юних футболістів 14–15 років. *Спортивні ігри*. (2(24), 30–39.
97. Перевозник, В., Тропін, Ю., Бойченко, Н., Володченко, О., & Джерелій, В. (2025). Травми в футболі: бібліометричний аналіз. *Спортивні ігри*, (2(36), 5–13.
98. Перевозник, В., Тропін, Ю., & Скробецький, Є. (2023). Використання методів математичної статистики в спортивних іграх. *Спортивні ігри*. (2(28), 85–96.
99. Піскоха, А.В. Оцінка показників фізичного стану учнів середнього шкільного віку, які займаються футболом: [кваліфікаційна робота магістра спеціальності 017 «Фізична культура і спорт»] / наук. керівник О.В. Соколова. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 68 с.
100. Піскоха, А., & Тищенко, В. (2024). Використання засобів футболу для підвищення показників фізичного розвитку та функціонального стану дітей середнього шкільного віку. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*. 2, 20–29.
101. Платонов, В., Козлова, О., Воробйова, А., & Козлов, К. (2021). Структура та зміст безпосередньої підготовки спортсменів до головних змагань року (Олімпійських ігор, чемпіонатів світу). *Наука в олімпійському спорті*. 4, 4–26.
102. Платонов, В.М. Сучасна система спортивного тренування: [підручник]. К. : Перша друкарня, 2021. 672 с.
103. Плетньов, С., & Маліков, М. (2025). Ефективність використання експериментальної програми побудови тренувального процесу у підготовчому періоді річного макроциклу для підвищення спеціальної фізичної підготовленості футболістів 13–14 років. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 1, 232–239.
104. Поляничко, О., Лахтадир, О., Еретик, А., Коротя, В., & Совгіря, Т. (2021).

Вплив мотивації футболістів аматорів на змагальну діяльність. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*, (8(139), 70–75.

105. Приступа, Є., Бріскін, Ю., Хіменес, Х., & Пітин, М. (2021). Сучасна система змагань національної футбольної ліги в умовах сталого розвитку. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 4, 14–18.

106. Радченко, О., Чиж, А., & Констанкевич, В. (2023). Показники технічної підготовленості футболістів на етапі початкової підготовки. *Спортивні ігри*. (1(23), 43–55.

107. Рядова, Л., Корчагін, М., Мкртічян, О., & Коновалов, В. (2024). Ефективність використання спортивних ігор на заняттях із фізичного виховання. *Спортивні ігри*, (3(33), 62–83.

108. Сак, А., & Антіпова, Р. (2021). Профілактика ресорної функції стопи з урахуванням анатомічних особливостей її будови. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. (3(83), 47–52.

109. Соболев, Е. (2022). Змагальна діяльність футболістів національної збірної України у фінальному турнірі чемпіонату Європи 2020 року з урахуванням факторів міграції. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2, 148–157.

110. Соловей, О., Овчаренко, С., Соловей, Д., Яковенко А., & Малойван, Я. (2023). Аналіз реалізації ударів по воротах як чинників змагальної діяльності футболістів на чемпіонаті світу 2022 року в Катарі. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 1, 211–219.

111. Степаненко, В., Погребний, В., Коробко, К., & Прудніков, І. (2023). Вікові особливості взаємозв'язків показників спеціальної фізичної підготовленості з ефективністю захисних тактичних дій юних футболістів 11–15 років. *Теорія і практика фізичної культури і спорту*. 1, 29–36.

112. Страшненко, С.С., & Дубинська, О.Я. (2024) Теоретичні аспекти вдосконалення процесу підготовки футбольних воротарів на основі європейського досвіду. *Олімпійський та паролімпійський спорт*. 3, 58–62.

113. Сухомлинов, Р., & Блистів, Т. (2021). Технологічні та методичні умови реалізації моделі організаційно-методичного забезпечення дитячого футбольного клубу. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 1, 90–94.
114. Сушко, Р. Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу): [монографія]. К. : Центр учбової літератури, 2017. 360 с.
115. Сушко, Р.О., & Мельник, Д.М. (2019). Міграція у системі підготовки футболістів високої кваліфікації (на матеріалі чемпіонатів України). *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»*. 10 (118), 135–141.
116. Тропін, Ю. (2023). Змагальна діяльність в командних спортивних іграх (огляд літературних джерел). *Спортивні ігри*. (1(27), 62–73.
117. Тропін, Ю., Перевозник, В., Бойченко, Н., Серeda, Н., & Джерелій, В. (2023). Особливості індивідуалізації в спортивних іграх. *Спортивні ігри*. (3(29), 90–100.
118. Тропін, Ю., Рачок, М., Калугін, І., Шандригось, В., & Аль-Рагад, Р. (2025). Аналіз підходів щодо відновлення працездатності у дослідженнях спортивних ігор. *Спортивні ігри*, (1(35), 73–81.
119. Тукаєв, С.В., Вашека, Т.В., Долгова, О.М., Погорільська, Н.І., Иваскевич, Д.Д., & Федорчук, С.В. (2020). Аматорський спорт як засіб запобігання емоційному вигоранню. *Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія*. 2, 18–25.
120. Тураєва, Н., Ібрагімова, С., Ольховська, І., & Філенко, Л. (2023). Використання інформаційних технологій при тренуваннях в області спортивних ігор. *Спортивні ігри*, (1(23). 106–114.
121. Улан, А., & Балковий, І. (2022). Ігрова спеціалізація у футболі з урахуванням моторної асиметрії спортсменів. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*, 1(57), 66–73.
122. Улан, А., & Кос, Р. (2022). Відображення тенденції до омолодження світового футболу у чемпіонатах різних країн світу. *Теорія і методика*

фізичного виховання і спорту. 3, 27–31.

123. Хіменес, Х.Р., Бріскін, Ю.А., Пітин, М.П., Човган, Р.Я., & Еделєв, О.С. (2024). Становлення змагань у професійному футболі (на прикладі Суперкубку, Ліги конференцій UEFA та клубного чемпіонату світу). *Фізичне виховання та спорт*. (1), 324–331.

124. Хмельницька, І., Кашуба, В., Шевчук, О., Кардаков, В., Верзлова, К., & Прудивус, Н. (2024). Метод головних компонентів і факторний аналіз в обробці результатів наукових досліджень у фізичній культурі та спорті. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 18 (37), 279–289.

125. Хоменко, В. (2024). Сучасні тактичні побудови гри провідних європейських футбольних клубів у 2018 році. *Спортивні ігри*. (2(12), 59–70.

126. Цись, Д., Хлус, Н., & Цись, Н. (2023). Диференційована фізична підготовка футболісток на загально-підготовчому етапі підготовчого періоду. *Спортивні ігри*. (2(24), 72–81.

127. Цись, Д., & Цись, Н. (2023). Фізичний стан студентів закладів вищої освіти та можливості його корекції засобами футболу. *Спортивні ігри*. (3(29), 113–122.

128. Червона, С., & Внуровський, К. (2023). Вимоги щодо підготовки тренера з ігрових видів спорту. *Спортивні ігри*. (1(27), 84–94.

129. Чередниченко, І., Пархоменко, М., Брухно, Е., & Корж, Н. (2024). Ефективність організації навчально-тренувального процесу в підготовчому періоді команди ФК Рига 2 із застосуванням датчиків Catapult. *Спортивні ігри*. (2(32), 119–137.

130. Чернявська, Т. (2024). Емоційне благополуччя та успішність у командних видах спорту. *Спортивні ігри*. (1(31), 75–85.

131. Чернявська, Т. (2023). Емоційний інтелект як ресурс конкурентоспроможності у спортивній ігровій діяльності. *Спортивні ігри*. (2(24), 82–90.

132. Щастливий, С., & Пильтяй, С. (2023). Визначення рівня фізичної підготовленості футболістів студентських команд. *Спортивні ігри*. (3(29), 123–

131.

133. Шаповал, Є., & Голуб, Л. (2019). Обґрунтування необхідності професійної підготовки тренерів до ведення навчально-тренувального процесу в жіночому міні-футболі з урахуванням гендерної диференціації. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. (6К), 123–128.

134. Alhussin Alali, A., Alhossin Alali, A.A., Baki, M.H., Madarsa, N.I., & Mohamad, N.I. (2023). Inductive and Deductive Reasoning in Sports and Exercise Coaching Process: A Systematic Review. *Journal of Learning Theory and Methodology*. 4(2), 57–68.

135. Ansori, M.K., Tomoliyus, Sudarko, R.A., Primasoni, N., Widodo, H., & Emayanti Anggraeni. (2024). Effect of Small-Sided Game Versus High-Intensity Interval Training Method in Increasing Anaerobic Endurance in Youth Football Athletes (15-17 Years). *Pedagogy of Physical Culture and Sports*. 28(5), 353–359.

136. Aroganam, G., Manivannan, N., Harrison, D., & Garaj, V. (2021). Building Subjective Opinions on Amateur Football Player 1 Step Kicks by Analyzing Ankle Biomechanics. *Annals of Sports Medicine and Research*, 8 (1), 1174.

137. Arslan, E., Orer, G., & Clemente, F. (2020). Running-Based High-Intensity Interval Training vs. Small-Sided game Training Programs: Effects on the Physical Performance, Psychophysiological Responses and Technical Skills in Young Soccer Players. *Biology of Sport*. 37(2), 165–173.

138. Aydoğan, H., Şenel, O., Bardakçı, S., Bakir, S., & Özdemir, E. (2020). Examining Self-Esteem Of Amateur Football Players In Terms Of Some Variables. *The Online Journal of Recreation and Sport*. 9 (1), 1–14.

139. Arslanoğlu, H., Şavkın, R., & Ünver, F. (2024). Investigation of Warm-Up-Cool-Down Habits and Warm-Up Habit Knowledge Levels of Amateur Male Football Players. *Laodicea Rehabilitative Sciences*. 2(1), 33–40.

140. Augusto, D., Brito, J., Aquino, R., Paulucio, D., Figueiredo, P., Bedo, B.L.S., Touguinhó, D., & Vasconcellos, F. (2022). Contextual Variables Affect Peak Running Performance in Elite Soccer Players: A Brief Report. *Frontiers in Sports*

and *Active Living*. 4, 966146.

141. Buyrukoğlu, E., Özdemir, M., Dokuzoğlu, D., & Asanakut, N. (2023). Examining The Attitudes of Amateur Football Players Towards Football. *Turkish Journal of Sport and Exercise*. 25 (2), 211–218.
142. Doroshenko, E.Yu., Malakhova, S.M., Chernenko, O.Y., Hurieieva, A.M., Shapovalova, I.V., Sazanova, I.O., Oliinyk, M.O., & Svitlychna, T.S. (2019). Therapeutic Exercises in the Process of Physical Rehabilitation of Athletes with Traumatic Injuries of the Musculoskeletal System (Based on Futsal). *Current Issues in Pharmacy and Medicine: Science and Practice*, 12(3): 357–364.
143. Doroshenko, E., Kokareva, S., Kokarev, B., Nikanorov, O., Sushko, R., & Sushchenko, L. (2023). Myofascial Release as a Means of Injury Prevention and Movement Amplitude Recovery in Qualified Football Players. *Physical Education Theory and Methodology*, 23(2), 299–309.
144. Doroshenko, I., Svatyev, A., Shamardin, V., Khorkavyy, B., Vaniuk, D., & Doroshenko, E. (2024). Characteristics of the Approximate-Optimal Training Indicators of Goalkeepers in Modern Football. *Journal of Learning Theory and Methodology*. 5(3), 129–135.
145. Doroshenko, I., Svatyev, A., Sobol, E., Danylchenko, S., & Doroshenko, E. (2023). Parameters of Physical Performance of Qualified Football Players in the Preparatory Period of Training. *Journal of Learning Theory and Methodology*. 4(1), 26–32.
146. Ekizoğlu, Ö. (2023). Examination of Amateur Football Players' Football Attitude and Injury Concerns in Sports. *European Journal of Physical Education and Sport Science*. 9 (4), 74–90.
147. Ejekwumadu, I. (2024). An Ambition at a Crossroads: Transiting Out of the Game in Amateur and Semi-Professional Football in Nigeria. *International Review for the Sociology of Sport*. 60 (1), 163–181.
148. Esposito, G., D'Elia, F., & Raiola, G. (2020). A Method to Promote the Development of Intelligence and Game Skills in Youth Football. *Physical Education*

Theory and Methodology. 20(3), 142–148.

149. Fernandez-Rio, J., González-Víllora, S., Valero-Valenzuela, A., Anton-Candanedo, A., Merino-Barrero, J. A., Sierra de los Ríos, J. V., & López Gajardo, M. A. (2020). Accelerometry-Measured Physical Activity in Amateur Footballers. Is It Enough to Obtain Health Benefits? *Sustainability*. 12 (11), 4477.
150. Hands, D.E., & Janse De Jonge, X. (2020). Current Time-Motion Analyses of Professional Football Matches in Top-Level Domestic Leagues: a Systematic Review. *International Journal of Performance Analysis in Sport*. 20 (5), 747–765.
151. Herrero-Molleda., A., Zubiaur, M., Yagüe, J.M., González-Sánchez, V., & Molinero, O. (2023). Relative Age Effect on Amateur Football in Cantabria (Spain). *Journal of Sport Science*. 19 (3), 219–230.
152. Huang, Y., Zhai, M., Zhou, S., Jin, Y., Wen, L., Zhao, Y., & Han, X. (2022). Influence of Long-Term Participation in Amateur Sports on Physical Posture of Teenagers. *PeerJ*. 10, e14520.
153. Izquierdo, J.M., Marqués-Jiménez, D. & Redondo, J.C. (2023). Running Demands and Tactical Individual Actions of Wingers Appear to Depend on the Playing Formations Within an Amateur Football Team. *Scientific Reports*. 13, 8927.
154. Izzo, R., & Carrozzo, M. (2015). Analysis of Significance of Physical Parameters in Football Through GPS Detection in a Comparison with Amateur Athlete. *International Journal of Physical Education, Sport and Health*. 2 (2), 2394–1685.
155. Izzo, R., & Varde'I, C.H. (2017). Differences by Field Positions Between Young and Senior Amateur Soccer Players Using GPS Technologies. *Science, Movement and Health*. 17 (2S), 344–352.
156. Izzo, R., De Vanna, A., & Varde'I, C.H. (2018). Data Comparison between Elite and Amateur Soccer Players by 20 Hz GPS Data Collection. *Journal of Sports Science*. 6, 31–35.
157. Kaldaras, V., Michailidis, Y., Gissis, I., & Metaxas, T.I. (2024). The Running Performance of Amateur Football Players in Matches with a 1-4-3-3 Formation in

Relation to Their Playing Position and the 15-min Time Periods. *Applied Sciences*, 14(16), 7036.

158. Karadağ, T., Patlar, S., & Bayrak, A. (2024). Effects of Small-Sided Games on Some Recovery Markers in Football. *Physical Education of Students*. 28(5), 250–256.

159. Karadenizli, Z.İ., Zileli, R., & Özkamç, H. (2024). Relationship Between Ball Speed in Instep and Inside Foot Kicks and Anthropometric, Motor, and Anaerobic Performance Parameters in Male Football Players. *Physical Education of Students*. 28(4), 227–233.

160. Kahraman, M.Z., & Arslan, E. (2023). The Relationship Between Body Composition and Biomotor Performance Parameters in U18 Football Players. *Physical Education of Students*. 27(1), 45–52.

161. Kizilca, S. (2025). Examining the Warm-Up Knowledge Levels of Amateur Football Players. *Physical Education of Students*. 29 (1), 58–65.

162. Khaladi, M., Boussag, B., Laidi, A., & Karrouche, A. (2025). Development of Predictive Indices for Dribbling and Ball Control Performance Based on Psychological Factors in University Soccer Players. *Physical Education of Students*. 29(2), 100–113.

163. Khimenes, Kh.R., Briskin, Y.A., Pityn, M.P., Neroda, N.V., & Zadorozhna, O.R. (2024). Historical Context and Modern Interpretation of the Factors of the Professional Sports Development in North America and Europe. *Slobozhanskyi Herald of Science and Sport*. 28(1), 14–22.

164. Kolukısa, Ş., & Kaya, E. (2023). Investigation of Injury Types and Injury Areas in Team and Individual Sports Athletes. *International Journal of Sport Sciences*. 4 (3), 44–60.

165. Kostiukevych, V., Lazarenko, N., Konnov, S., Vozniuk, T., Shynkaruk, O., Asauliuk, I., Shchepotina, N., Voitenko, S., & Svirshchuk, N. (2022). Integral Assessment of the Technical and Tactical Activity of a Highly Qualified Football Team. *Physical Education Theory and Methodology*/ 22(3s), S85–S93.

166. Kostiukevych, V., Lazarenko, N., Shchepotina, N., Poseletska, K., Stasiuk, V., Shynkaruk, O., Borysova, O., Denysova, L., Potop, V., Vozniuk, T., Dmytrenko, S., Kulchytska, I., Konnova, M., & Iakovenko, O. (2019). Programming of the Training Process of Qualified Football Players in the Competitive Period of the Macrocycle. *Journal of Physical Education and Sport*/ 19, 2192–2199.
167. Kostiukevych, V., Shchepotina, N., & Vozniuk, T. (2020). Monitoring and Analyzing of the Attacks of the Football Team. *Physical Education Theory and Methodology*. 20(2), 68–76.
168. Kovac, U. (2024). The Promise of Empowerment: Football Migration Brokerage Between West Africa and Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. DOI: 10.1080/1369183X.2025.2462247
169. Kovac, U. (2022). The Precarity of Masculinity: Football, Pentecostalism, and Transnational Aspirations in Cameroon. [monograph]. 220 p.
170. Leibo, W., Lisenchuk, G., Stasiuk, I., Marzec, A., Zhigadlo, G., Leleka, V., Bogatyrev, K., Derkach, V., Adamenko, O., & Slavitiak, O. (2021). Training Process Structure of Highly Skilled Players in Mini-Football During the Competitive Period. *Sport Mont*. 19(S2), 17–22.
171. Lindblom, H., Waldén, M. & Hägglund, M. (2023). Adherence to Injury Prevention Exercise Programmes in Amateur Adolescent and Adult Football: A Detailed Description of Programme Use from a Randomised Study. *Sports Medicine – Open*. 9, 57.
172. Lisenchuk, G., Mulik, V., Shamardin, V., Kraynik, Ya., Bairachny, O., & Slavitiak, O. (2021). Physical and Technical Training of 13–14-Year-Old Football Midfielders. *Journal of Physical Education and Sport*. 21(4) 227, 1798 – 1805.
173. Lopes, M., Simões, D., Costa, R., Oliveira, J., & Ribeiro, F. (2020). Effects of the FIFA 11+ on Injury Prevention in Amateur Futsal Players. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*. 30 (8), 1434–1441.
174. Mitrotasios, M., Ispyrilidis, I., Mantzouranis, N., & Paraskeyopoulos, G. (2024). GPS-Based Performance Analysis in Amateur Football: Match Evaluation Relative to

Players' Tactical Roles. *Journal of Physical Education and Sport*. 24 (5), 145, 1275–1280.

175. Nikolaienko, V.V., & Chopilko, T.G. (2023). Management Technology of a Long-Term Process of Sports Skills Development by Young Football Players: Influence of Physical Culture and Sports on the Formation of an Individual Healthy Lifestyle: [Scientific monograph]. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 170-283.

176. Nikolaienko, V., Prots, R., Romanenko, V., Halaidiuk, M., Osiptsov, A., Dub, A., Maksymchuk B., & Maksymchuk I. (2022). The Characteristics of Building Long-Term Training Systems for Footballers in Foreign Countries. *Revista Românească Pentru Educație Multidimensională*, 14 (2): 268–283.

177. Nikolaienko, V., Vorobiov, M., & Chopilko, T. (2024). Scientific Approaches to the Technology of Training the Sports Reserve in Football: Problems and Prospects. European Integration Processes in Physical Education and Sports: [Scientific monograph]. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 201–219.

178. Nikolaienko, V., Vorobiov, M., & Kostenko Y. (2025). Individually Differentiated System of Building the Training Process at the Stages of Long-Term Training Young Football Players. *Rehabilitation and Recreation*, 19 (1): 214–228.

179. Oliva-Lozano, J.M., Granero-Gil, P., & Panasci, M. (2024). Changes in Physical Performance Throughout Professional Soccer Match-Play. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 38, 123–127.

180. Oliva-Lozano, J.M., Fortes, V., & Muyor, J.M. (2023). When and How do Elite Soccer Players Sprint in Match Play? A Longitudinal Study in a Professional Soccer League. *Research in Sports Medicine*. 31, 1–12.

181. Oonk, G. (2022). Sport and Nationality: Towards Thick and Thin Forms of Citizenship. *National Identities*. 24(3), 197–215.

182. Pană, B.A., Potop, V., Mihaila, I., Trandafirescu, G., Mihai, I., Mihailescu, L.-E., Vișan, P. – F., Acsinte, A., & Ciorbă, C. (2023). Determining the Influence of Dynamic Balance in the Technical Training in Football Game at U13 Level. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*. 27(5), 429–438.

183. Parsanejad, E., McKay, Marnee J., Ross, Andrew G., Pappas E., & Peek, K. (2024). Heading in Football: Insights from Stakeholders in Amateur Football. *Science and Medicine in Football*. 8 (3), 212–221.
184. Petrovska, T., Sova, V., Khmel'nitska, I., Borysova, O., Imas, Ye., Malinovskiy, A., Tereschenko, L. (2020). Research of Football Coach`s Professionally Important Qualities in Football Player`s Perception. *Journal of Physical Education and Sport*. 20(1) 63, 435–440.
185. Popovych, J., Nesen, O., Prusik, K., & Lutskyi, V. (2024). Assessing the Effects of Targeted Soccer Exercises on the Physical Fitness of 15-16-Year-Old Schoolchildren. *Physical Culture, Recreation and Rehabilitation*. 3(1), 4–9.
186. Sakhalkar, K., Nagulkar, J., & Mahajan, P. (2022). Effectiveness of Myofascial Release Versus Passive Stretching on Hamstring Flexibility in Amateur Football Players – A Comparative Study. *International Journal of Health Sciences and Research*. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4271380>.
187. Sirenko, P.O., Istomin, A.H., Sirenko, R.R., Khorkavyy, B.V., & Rybchych, I.E. (2022). Special and Preventive Exercises for Hamstring Muscles in the Training Process of Experienced Football Players. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*. 26(5), 344–352.
188. Shchepotina, N., Kostiukevych, V., Asauliuk, I., Stasiuk, V., Vozniuk, T., Dmytrenko, S., & Adamchuk, V. (2021). Management of Training Process of Team Sports Athletes During the Competition Period on the Basis of Programming (Football-Based). *Physical Education Theory and Methodology*. 21(2), 142–151.
189. Sobol, E., Doroshenko, I., Svatyev, A., Doroshenko, E., Tsyganok, V. & Shamardin, V. (2024). Analysis of Factors of Sports Migration and the Effectiveness of Competitive Activity of Football Players. *Journal of Learning Theory and Methodology*. 5(1), 13–19.
190. Sobol E., Svatyev A., Doroshenko I., Kokareva S., Korzh N. & Doroshenko E. (2021). Formation of National Teams Taking in to Account the Factors of Football Players' Club Migration. *Physical Education Theory and Methodology*. 21(4), 389–

396.

191. Sonesson, S., Hägglund, M., & Lindblom, H. (2024). To Play or Not to Play, that is the Question: an Interview Study with Amateur Football Coaches on Perceptions of Pain During Sports Participation. *BMJ Open Sport & Exercise Medicine*. 10, e001941.

192. Soyal, M., Aksoy, Ömer, Şengöl, O., & Kılıç, S. (2023). Investigation of the Relationship Between Isokinetic Lower Extremity Strength and the Vertical Jump Parameter in Elite Women Football Players. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*. 27(3), 247–253.

193. Storey, D. (2024). Footballing Journeys: Migration, Citizenship and National Identity. *Journal of Geography in Higher Education*. 48(1), 22–30.

194. Sulistiyono, S., Sumaryanto, Sumarjo, Ngatman, Primasoni, N., & Yudhistira, D. (2024). Longitudinal Analysis of Physical Abilities and Fundamental Skills Among the Real Madrid Foundation UNY Football Players. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*. 28(3), 184–191.

195. Suryadi, D., Okilanda, A., Yanti, N., Suganda, M.A., Mashud, Santika IGPNA, Vanagosi, K.D., & Hardinata, R. (2023). Combination of Varied Agility Training with Small Sided Games: How it Influences Football Dribbling Skills? *Pedagogy of Physical Culture and Sports*. 27(3), 190–197.

196. Thijs A. Velema (2024). The Macro-Structure of Football's Global Migration System: How Linguistic, Economic, and Geographic Boundaries Constrain Player Mobility. *International Review for the Sociology of Sport*.

<https://doi.org/10.1177/10126902241295>

197. Türkarslan, B., & Deliceoglu, G. (2024). The Effect of Plyometric Training Program on Agility, Jumping, and Speed Performance in Young Soccer Players. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*. 28(2), 116–123.

198. Trandafirescu, E.-A., Potop, V., Mihai, I., Fleancu, J.L., Cojanu, F., & Trandafirescu, G. (2024). Dribbling Emotions and Anxiety in Women's Football: a Scoping Review. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*. 28(6), 479–488.

199. Saprun, S., Korniyenko, S., Kuz, Yu., & Mashtaler, I. (2023). Theoretical and Organizational Basics of the Integration of the Football Section in Secondary Educational Institutions. *Theory and Practice of Physical Culture and Sports*. 1, 103–109.
200. Stepanenko, V. (2022). Age Peculiarities of Interrelationships of Acuity and Speed of Visual Perceptions with Efficiency of Defensive Tactical Actions of Young Football Players of 11–15 Years Old. *Theory and Practice of Physical Culture and Sports*. 1(1), 31–35.
201. Stepanenko, V., Pogrebniy, V., & Kapelyan, A. (2024). Morpho-Functional Conditioning of the Effectiveness of Defensive Actions of Young Football Players at the Stages of Preliminari and Specialised Basic Training. *Theory and Practice of Physical Culture and Sports*. 3(2), 36–44.
202. Van Campenhout, G., & Van Sterkenburg J. (2019). The Diversification of National Football Teams: Using the Idea of Migration Corridors to Explore the Underlying Structures of Nationality Changes Amongst Foreign-Born Players at the Football World Cup. *International Review for the Sociology of Sport*. 56(4): 101269021989284.
203. Wezenberg, D., Lindblom, H., Sonesson, S., & Hägglund, M. (2024). Prevalence and Intensity of Pain in Male and Female Amateur Football Players: A Prospective Cohort Study. *Journal of Science and Medicine in Sport*. 27 (4), 222–227.
204. Zelyurt, M.K., & Şaşmaz Ataçoğlu, M. (2016). Problems of Amateur Football: a Qualitative Methodological Review. *International Journal of Social Sciences and Education Research*. 2 (4), 1148–1160.
205. Асоціація аматорського футболу України: офіційний сайт. [електронний ресурс]: <http://www.aafu.org.ua/>
206. Дитячо-юнацька футбольна ліга України: офіційний сайт. [електронний ресурс]: <https://duflu.org.ua/>
207. Кодекс Етики і Чесної Гри Української Асоціації Футболу: [електронний

ресурс]: [https://uaf.ua/files/ Кодекс-етики-та-чесної-гри-2025.pdf](https://uaf.ua/files/Кодекс-етики-та-чесної-гри-2025.pdf)

208. Професіональна футбольна ліга України: офіційний сайт. [*електронний ресурс*]: <https://pfl.ua/>

209. Про Футбол: [*електронний ресурс*]: <https://profootball.ua/uk/636788-anglijska-premyer-liga-lidyruye-za-vidsotkom-zapovnyuvanosti-czogo-sezonu/>

210. Регламент Української Асоціації Футболу зі статусу і трансферу футболістів (редакція – серпень 2024 року): [*електронний ресурс*]: <https://uaf.ua/files/Регламент-УАФ-зі-статусу-і-трансферу-футболістів-редакція-серпень-2024.pdf>

211. Українська Асоціація Шкільного та Університетського Футболу: офіційний сайт. [*електронний ресурс*]: <https://vfas.org.ua/>

212. Українська Асоціація Футболу: офіційний сайт. [*електронний ресурс*]: <https://uaf.ua/>

213. Українська Прем'єр-ліга: офіційний сайт. [*електронний ресурс*]: <https://www.upl.ua/>

214. Українська футбольна асоціація медиків: офіційний сайт. [*електронний ресурс*]: <https://ufam.com.ua/>

215. Gemius: International Research & Technology Company: official site. [*electronic resource*]: <https://gemius.com/ua/>

216. Federation International of Football Association. official site. [*electronic resource*]: <https://www.fifa.com/>

217. Union of European Football Associations: official site. [*electronic resource*]: <https://uefa.com/>

218. WMA Declaration of Helsinki – Ethical Principles for Medical Research Involving Human Participants (version by the 75th WMA General Assembly, Helsinki, Finland, October 2024). official site. [*electronic resource*]: <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-helsinki/>

ДОДАТКИ

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Дорошенко Е.Ю., Соболев Е.О., Дорошенко І.Е. Комплектація футбольних команд української Прем'єр-ліги в контексті глобалізації спорту вищих досягнень. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*; 2018, 6: 129-135. *Особистий внесок здобувача полягає у формулюванні структурних компонентів та аналізі експериментального матеріалу.*

http://eprints.zu.edu.ua/28156/1/Фаховий%20збірник%206_129-135.pdf

<http://eprints.zu.edu.ua/28156/>

<http://eprints.zu.edu.ua/29485/1/Фаховий%20збірник%206.pdf>

2. Коваленко Ю.О., Дорошенко І.Е. Аналіз змагальної діяльності команд аматорської ліги України з футболу. *Вісник Запорізького національного університету: Фізичне виховання та спорт*; 2018, 1: 66-71. *Особистий внесок здобувача полягає у формулюванні структурних компонентів, накопиченні та аналізі експериментального матеріалу.*

<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/article/view/786/746>

<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/article/view/786>

<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/issue/view/35>

3. Коваленко Ю.О., Дорошенко І.Е. Вплив секційних занять із футболу на фізичний розвиток та функціональний стан старшокласників. *Фізичне виховання та спорт*; 2018, 2: 10-14. *Особистий внесок здобувача полягає у формулюванні структурних компонентів, аналізі експериментального матеріалу та формулюванні висновків.*

<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/article/view/792/752>

<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/article/view/792>

<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/issue/view/36>

4. Дорошенко І. Дослідження впливу ігор з елементами футболу на

психофізичний стан молодших школярів. *Фізичне виховання та спорт*; 2019, 2: 26-31.

<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/article/view/527/490>

<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/article/view/527>

<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/issue/view/27>

5. Sobol E., Svatyev A., Doroshenko I., Kokareva S., Korzh N. & Doroshenko E. Formation of National Teams Taking in to Account the Factors of Football Players' Club Migration. *Physical Education Theory and Methodology*; 2021, № 21 (4): 389-396. (Scopus). <https://doi.org/10.17309/tmfv.2021.4.15> *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі даних науково-методичної літератури, накопиченні експериментального матеріалу та формулюванні структурних компонентів дослідження.*

<https://tmfv.com.ua/journal/article/view/1611/1438>

<https://tmfv.com.ua/journal/article/view/1611>

<https://tmfv.com.ua/journal/issue/view/164>

6. Дорошенко І., Сват'єв А., Соболев Е., Данильченко С., Дорошенко Е. Сучасні тенденції розвитку аматорського футболу в Україні. *Спортивна наука та здоров'я людини*; 2023, 1(9): 91-103. <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2023.16> *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі науково-методичної літератури, аналізі експериментальних даних і формулюванні перспектив подальших досліджень.*

<https://doi.org/10.28925/2664-2069.2023.16>

<http://sporthealth.kubg.edu.ua/article/view/279036>

<http://sporthealth.kubg.edu.ua/issue/view/16682>

7. Дорошенко І., Сват'єв А., Соболев Е., Черненко О., Шаповалова І. & Дорошенко Е. Сучасні підходи до аналізу змагальної діяльності футболістів із застосуванням інноваційних технологій. *Спортивна наука та здоров'я людини*; 2023, 2(10): 76-87. <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2023.26> *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі даних науково-методичної літератури, накопиченні*

експериментального матеріалу та формулюванні структурних компонентів дослідження.

<https://doi.org/10.28925/2664-2069.2023.26>

<http://sporthealth.kubg.edu.ua/article/view/289907>

<http://sporthealth.kubg.edu.ua/issue/view/17188>

8. Дорошенко І., Сватъєв А., Шамардін В., Корольов Д. & Дорошенко Е. Система рейтингового оцінювання показників професійної діяльності тренерів дитячо-юнацького та аматорського футболу. *Спортивна наука та здоров'я людини*; 2024, 2(12): 81-94. <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2024.26>
Особистий внесок здобувача полягає в накопиченні та аналізі експериментального матеріалу, формулюванні структурних компонентів дослідження та висновків.

<https://doi.org/10.28925/2664-2069.2024.26>

<http://sporthealth.kubg.edu.ua/issue/view/18603>

<http://sporthealth.kubg.edu.ua/article/view/316463>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

9. Дорошенко І. Використання засобів відновлення спортивної працездатності у дитячо-юнацькому футболі. *Молода наука – 2017: збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених*: у 4 Т. (Запоріжжя, 12-14 квітня 2017 р.). Запоріжжя : ЗНУ, 2017. Т. 3. С. 352-354.

https://sites.znu.edu.ua/stud-sci-soc//2017/tom_3.pdf

10. Дорошенко І. Сучасний погляд на вікові особливості техніко-тактичної майстерності юних футболістів. *Молода наука – 2018: збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених*: у 4 Т. (Запоріжжя, 10-13 квітня 2018 р.). Запоріжжя : ЗНУ, 2018. Т. 3. С. 229-232.

https://sites.znu.edu.ua/stud-sci-soc//2018/tom_3.pdf

11. Дорошенко І., Сватъєв А. Характеристика розвитку міграційних процесів в аматорському футболі України. *Інновації в науці: нові підходи та актуальні дослідження: матеріали науково-практичної конференції* (м.

Ужгород, 23-24 вересня 2022 р.). Ужгород : УжНУ, 2022. С. 103-105. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі та систематизації даних науково-методичної літератури і формулюванні висновків.*

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/44585/1/73sept2022.pdf>

12. Дорошенко І., Сватъєв А. Розвиток аматорського футболу в Україні. *Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств у закладах вищої освіти: збірник статей міжнародної XIX наукової конференції 03 лютого 2023 р.* Харків : ХДАФК, 2023. С. 61-64. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі та систематизації даних науково-методичної літератури і формулюванні висновків.*

<https://journals.uran.ua/pprsievnz/article/view/273270>

<https://journals.uran.ua/pprsievnz/issue/view/16342>

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

13. Doroshenko I., Svatyev A., Sobol E., Danylchenko S. & Doroshenko E. (2023). Parameters of Physical Performance of Qualified Football Players in the Preparatory Period of Training. *Journal of Learning Theory and Methodology*; 2023, 4(1): 26-32. <https://doi.org/10.17309/jltm.2023.4.04> *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі даних науково-методичної літератури, інтерпретації отриманих експериментальних показників, формулюванні перспектив подальших досліджень.*

<https://www.ltmjournal.com/e/issue/view/9>

<https://www.ltmjournal.com/e/article/view/71>

<https://www.ltmjournal.com/e/article/view/71/53>

14. Sobol E., Doroshenko I., Svatyev A., Doroshenko E., Tsyganok V. & Shamardin V. (2024). Analysis of Factors of Sports Migration and the Effectiveness of Competitive Activity of Football Players. *Journal of Learning Theory and Methodology*; 5(1): 13-19. <https://doi.org/10.17309/jltm.2024.5.1.02> *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі та інтерпретації даних науково-методичної літератури.*

літератури, аналізі отриманих експериментальних показників, формулюванні висновків.

<https://ltmjournal.com/e/issue/view/12>

<https://ltmjournal.com/e/article/view/83>

<https://ltmjournal.com/e/article/view/83/62>

15. Doroshenko I., Svatyev A., Shamardin V., Khorkavyi B., Vaniuk D., & Doroshenko E. (2024). Characteristics of the Approximate-Optimal Training Indicators of Goalkeepers in Modern Football. *Journal of Learning Theory and Methodology*, 5(3): 129-135. <https://doi.org/10.17309/jltm.2024.5.3.06> *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі даних науково-методичної літератури, накопиченні експериментальних показників, формулюванні висновків і структурних компонентів дослідження.*

<https://ltmjournal.com/e/issue/view/14>

<https://ltmjournal.com/e/article/view/104>

<https://ltmjournal.com/e/article/view/104/77>

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

№	Назва конференції	Дата та місце проведення	Форма участі
1	«Молода наука – 2017»	12-14 квітня 2017 р., Запоріжжя	доповідь, публікація
2	«Молода наука – 2018»	10-13 квітня 2018 р., Запоріжжя	доповідь, публікація
3	Наук.-практ. конф. «Інновації в науці: нові підходи та актуальні дослідження»	23-24 вересня 2022 р., Ужгород	публікація
4	XIX міжн. наук.-практ. конф. «Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств у закладах вищої освіти»	03 лютого 2023 р., Харків	публікація

АКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ДОВІДКА про впровадження

наукових результатів кваліфікаційної роботи аспіранта кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету ДОРОШЕНКА Ігоря на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 017 – «Фізична культура і спорт», галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, за темою: «Вплив міграційних процесів в аматорському футболі України на ефективність підготовки спортсменів і команд».

Дослідження виконано на кафедрі теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету у межах теми науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади вдосконалення тренувального процесу в різних видах спорту» на 2022 – 2026 роки, № державної реєстрації 0122U001108. Наукові керівники – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фізичної культури і спорту ЗНУ Андрій СВАТЬСВ, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, професор кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту ЗНУ Валерія ТИЩЕНКО (протокол № 2 від 20 жовтня 2022 року засідання науково-технічної ради ЗНУ):

Наукові результати кваліфікаційної роботи використовуються у процесі підготовки здобувачів Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту за ОПП «Тренерсько-викладацька діяльність» зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт першого (бакалаврського) рівня вищої освіти під час викладання наступних освітніх компонент:

ОК 17 Управління у сфері фізичної культури і спорту – питання планування, прогнозування та моделювання розвитку футболу у контексті впливу факторів спортивної міграції юних спортсменів і спортсменів-аматорів;

ОК 20 Олімпійський та професійний спорт – питання спортивної міграції та їх вплив на ефективність підготовки спортсменів і команд в ігрових видах спорту;

ОК 21 Теорія і методика спортивної підготовки – питання підготовки юних спортсменів і спортсменів-аматорів у футболі з урахуванням факторів міграції;

ОК 31 Теорія і методика спортивних ігор – питання корекції підготовки юних спортсменів і спортсменів-аматорів з урахуванням факторів міграції.

Зміст довідки обговорено та затверджено на засіданні науково-методичної ради факультету фізичної культури і спорту ПДАФКіС (протокол №3 від 05.03.2025 року).

Перший проректор
з науково-педагогічної роботи, професор

Сергій АФАНАСЬЄВ

Декан факультету
фізичної культури і спорту, професор

Ніна ДОЛБИШЕВА

06 березня 2025 року

АКТ

впровадження результатів наукових досліджень у навчально-тренувальний процес і змагальну діяльність ГО СФК «Динамо» (Запоріжжя)

Ми, ті що підписалися нижче, склали цей акт про те, що у навчально-тренувальний процес і змагальну діяльність дитячо-юнацьких та аматорських команд ГО СФК «Динамо» (Запоріжжя) впроваджено результати кваліфікаційної наукової роботи на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 017 – «Фізична культура і спорт», галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, за темою: «Вплив міграційних процесів в аматорському футболі України на ефективність підготовки спортсменів і команд», що виконана на кафедрі теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету у межах теми науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади вдосконалення тренувального процесу в різних видах спорту» на 2022 – 2026 роки, № державної реєстрації 0122U001108:

Назва та автори розробки	Показники ефективності, переваги над аналогами, економічний і соціальний ефект	Місце впровадження, назва організації, відомча приналежність, адреса	Результати впровадження
Методика оптимізації навчально-тренувального процесу футболістів дитячо-юнацького віку та футболістів аматорів на основі врахування показників спортивної міграції. Автор-розробник, Ігор ДОРОШЕНКО	Оптимізовано процеси спортивної організації та відбору, підвищено показники спортивної підготовленості та ефективності змагальної діяльності юних футболістів і футболістів-аматорів	Громадське об'єднання спортивний футбольний клуб «Динамо» (Запоріжжя); приватна власність; вулиця Перемоги, 81-В, Запоріжжя, Запорізька область, 69005	Результати наукових досліджень впроваджено у навчально-тренувальний процес і змагальну діяльність юних футболістів СФК «Динамо» (Запоріжжя) (вікова категорія U17) та аматорської команди «Динамо» (Запоріжжя)

Автор-розробник:

Аспірант кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізького національного університету

Ігор ДОРОШЕНКО

Директор СФК «Динамо» (Запоріжжя)

Святослав ЧЕБОТАСВ

Тренер СФК «Динамо» (Запоріжжя)

Руслан БОРИН

31.03.2025 року

АКТ

вировадження результатів наукових досліджень у навчально-тренувальний процес і змагальну діяльність ГО ФК «Мотор» (Запоріжжя)

Ми, ті що підписалися нижче, склали цей акт про те, що у навчально-тренувальний процес і змагальну діяльність дитячо-юнацьких та аматорських команд ГО ФК «Мотор» (Запоріжжя) вироваджено результати кваліфікаційної наукової роботи на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 017 – «Фізична культура і спорт», галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, за темою: «Вплив міграційних процесів в аматорському футболі України на ефективність підготовки спортсменів і команд», що виконана на кафедрі теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету у межах теми науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади вдосконалення тренувального процесу в різних видах спорту» на 2022 – 2026 роки, № державної реєстрації 0122U001108:

Назва та автори розробки	Показники ефективності, переваги над аналогами, економічний і соціальний ефект	Місце вировадження, назва організації, відомча приналежність, адреса	Результати вировадження
Методика оптимізації навчально-тренувального процесу футболістів дитячо-юнацького віку та футболістів аматорів на основі врахування показників спортивної міграції. Автор-розробник, Ігор ДОРОШЕНКО	Оптимізовано процеси спортивної орієнтації та відбору, підвищено показники спортивної підготовленості та ефективність змагальної діяльності юних футболістів і футболістів-аматорів	Громадське об'єднання футбольний клуб «Мотор» (Запоріжжя); приватна власність; вулиця Іванова, 24, Запоріжжя, Запорізька область, 69068	Результати наукових досліджень вироваджено у навчально-тренувальний процес і змагальну діяльність юних футболістів ГО ФК «Мотор» (Запоріжжя) (вікова категорія U17) та аматорської футбольної команди «Мотор» (Запоріжжя)

Автор-розробник:

Аспірант кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізького національного університету

Ігор ДОРОШЕНКО

Головний тренер ФК «Мотор» (Запоріжжя)

Анатолій ЧАПЦЕВ

Тренер ФК «Мотор» (Запоріжжя)

Валерій ЦУПРО

01.04.2025 року

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

Юридична адреса: вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь, Запорізька область, Україна, 72312,
Фактична адреса: вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, Запорізька область, Україна, 69000,
тел. (061) 286-23-60, (096) 21-61-372 E-mail: rectorat@mdpu.org.ua, www.mdpu.org.ua,
код ЄДРПОУ 02125237

21 КВІ 2025

№

01-15/722

На №

ДОВІДКА

про впровадження

наукових результатів кваліфікаційної роботи аспіранта кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету ДОРОШЕНКА Ігоря на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 017 – «Фізична культура і спорт», галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за темою: «Вплив міграційних процесів в аматорському футболі України на ефективність підготовки спортсменів і команд».

Дослідження виконано на кафедрі теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету у межах теми науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади вдосконалення тренувального процесу в різних видах спорту» на 2022 – 2026 роки, № державної реєстрації 0122U001108. Наукові керівники – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фізичної культури і спорту ЗНУ Андрій СВАТЬЄВ, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, професор кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту ЗНУ Валерія ТИЩЕНКО (протокол № 2 від 20 жовтня 2022 року засідання науково-технічної ради ЗНУ):

Наукові результати кваліфікаційної роботи впроваджено у процес підготовки здобувачів Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького ОПП «Тренерська діяльність в обраному виді спорту» за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти під час викладання наступних освітніх компонент:

ОК 15 «Загальна теорія підготовки спортсменів» – питання підготовки юних спортсменів і спортсменів-аматорів в ігрових видах спорту з урахуванням факторів міграції;

ОК 18 «Теорія і методика навчання футболу, міні-футболу» – питання корекції підготовки юних спортсменів і спортсменів-аматорів з урахуванням факторів міграції;

ОК 28 «Теорія і методика тренерської діяльності в обраному виді спорту» – питання спортивної підготовки юних спортсменів і спортсменів-аматорів з урахуванням факторів міграції;

ОК 32 «Професійна майстерність тренера» – питання формування професійних компетенцій тренерів з футболу на основі рейтингового оцінювання показників їх тренерської діяльності.

Зміст довідки обговорено та затверджено на засіданні кафедри спортивних дисциплін факультету фізичної культури, спорту та психології (протокол № 8 від 21.03.2025 року).

Ректор

Наталя ФАЛЬКО

АКТ

впровадження результатів наукових досліджень у навчально-тренувальний процес і змагальну діяльність КП СК «Металург Запоріжжя»

Ми, ті що підписалися нижче, склали цей акт про те, що у навчально-тренувальний процес і змагальну діяльність дитячо-юнацьких та аматорських команд КП СК «Металург Запоріжжя» впроваджено результати кваліфікаційної наукової роботи на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 017 – «Фізична культура і спорт», галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, за темою: «Вплив міграційних процесів в аматорському футболі України на ефективність підготовки спортсменів і команд», що виконана на кафедрі теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету у межах теми науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади вдосконалення тренувального процесу в різних видах спорту» на 2022 – 2026 роки, № державної реєстрації 0122U001108:

Назва та автори розробки	Показники ефективності, переваги над аналогами, економічний і соціальний ефект	Місце впровадження, назва організації, відомча приналежність, адреса	Результати впровадження
Методика оптимізації навчально-тренувального процесу футболістів дитячо-юнацького віку та футболістів аматорів на основі врахування показників спортивної міграції. Автор-розробник, Ігор ДОРОШЕНКО	Оптимізовано процеси спортивної орієнтації та відбору, підвищено показники спортивної підготовленості та ефективність змагальної діяльності юних футболістів і футболістів-аматорів	Комунальне підприємство спортивний клуб «Металург Запоріжжя»; Запорізька міська рада; вулиця Валерія Лобановського, 21, Запоріжжя, Запорізька область, 69000	Результати наукових досліджень впроваджено у навчально-тренувальний процес і змагальну діяльність юних спортсменів футбольної школи (вікові категорії U16 і U17) та аматорської команди «Металург Запоріжжя» (вікова категорія U19)

Автор-розробник:

Аспірант кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізького національного університету

Ігор ДОРОШЕНКО

Головний тренер футбольної команди
КП СК «Металург Запоріжжя»

Ілля БЛИЗНЮК

Начальник футбольної школи
КП СК «Металург Запоріжжя»
02.04.2025 року

Сергій ЗАЙЦЕВ

АКТ

вироводження результатів наукових досліджень у навчально-тренувальний і змагальний процес КЗ ОС/ДЮСШОР з футболу «Металург» Запорізької обласної ради

Ми, ті що підписалися нижче, склали цей акт про те, що у навчально-тренувальний процес і змагальну діяльність дитячо-юнацьких та аматорських команд КЗ ОС/ДЮСШОР «Металург» з футболу Запорізької обласної ради виведжено результати кваліфікаційної наукової роботи на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 017 – «Фізична культура і спорт», галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, за темою: «Вплив міграційних процесів в аматорському футболі України на ефективність підготовки спортсменів і команд», що виконана на кафедрі теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету у межах теми науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади вдосконалення тренувального процесу в різних видах спорту» на 2022 – 2026 роки, № державної реєстрації 0122U001108:

Назва та автори розробки	Показники ефективності, переваги над аналогами, економічний і соціальний ефект	Місце виведження, назва організації, відомча приналежність, адреса	Результати виведження
Методика оптимізації навчально-тренувального процесу футболістів дитячо-юнацького віку та футболістів аматорів на основі врахування показників спортивної міграції. Автор-розробник, Ігор ДОРОШЕНКО	Оптимізовано процеси спортивної орієнтації та відбору, підвищено показники спортивної підготовленості та ефективності змагальної діяльності юних футболістів і футболістів-аматорів	Комунальний заклад обласна спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа олімпійського резерву з футболу «Металург»; Запорізька обласна рада; вулиця Перемоги, 68, Запоріжжя, Запорізька область, 69005	Результати наукових досліджень виведжено у навчально-тренувальний процес і змагальну діяльність юних футболістів ОС/ДЮСШОР (вікова категорія U17) і аматорської команди ФК «Запоріжжя» ОС/ДЮСШОР

Автор-розробник:

Аспірант кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізького національного університету

Ігор ДОРОШЕНКО

Директор КЗ ОС/ДЮСШОР «Металург» з футболу
Запорізької обласної ради

Сергій КЛЮЧИК

Старший тренер КЗ ОС/ДЮСШОР «Металург» з футболу
Запорізької обласної ради
03.04.2025 року

Олег ВСТРОВ

АКТ

впровадження результатів наукових досліджень у спортивну підготовку аматорської футбольної команди ССК «Медик» (Запоріжжя)

Ми, ті що підписалися нижче, склали цей акт про те, що у навчально-тренувальний процес і змагальну діяльність аматорської футбольної команди ССК «Медик» (Запоріжжя) впроваджено результати кваліфікаційної наукової роботи на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 017 – «Фізична культура і спорт», галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, за темою: «Вплив міграційних процесів в аматорському футболі України на ефективність підготовки спортсменів і команд», що виконана на кафедрі теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету у межах теми науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади вдосконалення тренувального процесу в різних видах спорту» на 2022 – 2026 роки, № державної реєстрації 0122U001108:

Назва та автори розробки	Показники ефективності, переваги над аналогами, економічний і соціальний ефект	Місце впровадження, назва організації, відомча приналежність, адреса	Результати впровадження
Методика оптимізації навчально-тренувального процесу футболістів дитячо-юнацького віку та футболістів аматорів на основі врахування показників спортивної міграції. Автор-розробник, Ігор ДОРОШЕНКО	Оптимізовано процеси спортивної орієнтації та відбору, підвищено показники спортивної підготовленості та ефективність змагальної діяльності юних футболістів і футболістів-аматорів	Студентський спортивний клуб «Медик»; Запорізький державний медико – фармацевтичний університет Міністерства охорони здоров'я України; бульвар Марії Примаченко, 26, Запоріжжя, Запорізька область, 69035	Результати наукових досліджень впроваджено у навчально-тренувальний процес та змагальну діяльність аматорської команди ССК «Медик» (Запоріжжя)

Автор-розробник:

Аспірант кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізького національного університету

Ігор ДОРОШЕНКО

Заступник голови ССК «Медик» (Запоріжжя)

Антоніна ГУРЄЄВА

Тренер ССК «Медик» (Запоріжжя)

Дмитро СЕРДЮК

04.04.2025 року

АКТ

впровадження результатів наукових досліджень у діяльність
ГО Запорізька асоціація футболу

Ми, ті що підписалися нижче, склали цей акт про те, що у навчально-тренувальний процес і змагальну діяльність дитячо-юнацьких та аматорських команд Запорізької асоціації футболу впроваджено результати кваліфікаційної наукової роботи на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 017 – «Фізична культура і спорт», галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, за темою: «Вплив міграційних процесів в аматорському футболі України на ефективність підготовки спортсменів і команд», що виконана на кафедрі теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету у межах теми науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади вдосконалення тренувального процесу в різних видах спорту» на 2022 – 2026 роки, № державної реєстрації 0122U001108:

Назва та автори розробки	Показники ефективності, переваги над аналогами, економічний і соціальний ефект	Місце впровадження, назва організації, відомча приналежність, адреса	Результати впровадження
Методика оптимізації навчально-тренувального процесу футболістів дитячо-юнацького віку та футболістів аматорів на основі врахування показників спортивної міграції. Автор-розробник, Ігор ДОРОШЕНКО	Оптимізовано процеси спортивної орієнтації та відбору, підвищено показники спортивної підготовленості та ефективності змагальної діяльності юних футболістів і футболістів-аматорів	Громадське об'єднання Запорізька асоціація футболу; приватна власність; вулиця Перемоги, 81-В, Запоріжжя, Запорізька область, 69005	Результати наукових досліджень впроваджено у навчально-тренувальний процес і змагальну діяльність спортсменів дитячо-юнацького віку та аматорського рівня Запорізької асоціації футболу

Автор-розробник:

Аспірант кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізького національного університету

Ігор ДОРОШЕНКО

Голова ГО Запорізька асоціація футболу

Борис РОЗСІХА

Заступник голови ГО Запорізька асоціація футболу

Артем ШУБІН

07.04.2025 року

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

(НУ «Запорізька політехніка») вул. Жуковського, 64, м. Запоріжжя 69011
 тел. (061) 764 25 06, факс (061) 764 21 41 e-mail: rector@zp.edu.ua
 код ЄДРПОУ 02070849

08.04 2025 № 37/48/1621

На № _____ від _____

ДОВІДКА про впровадження

наукових результатів кваліфікаційної роботи аспіранта кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету ДОРОШЕНКА Ігоря на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 017 – «Фізична культура і спорт», галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, за темою: «Вплив міграційних процесів в аматорському футболі України на ефективність підготовки спортсменів і команд».

Дослідження виконано на кафедрі теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету у межах теми науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади вдосконалення тренувального процесу в різних видах спорту» на 2022 – 2026 роки, № державної реєстрації 0122U001108. Наукові керівники – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фізичної культури і спорту ЗНУ Андрій СВАТЬЄВ, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, професор кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту ЗНУ Валерія ТИЩЕНКО (протокол № 2 від 20 жовтня 2022 року засідання науково-технічної ради ЗНУ):

Наукові результати кваліфікаційної роботи використовуються у процесі підготовки здобувачів ОПП «Фітнес та рекреація», «Фізичне виховання» зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт першого (бакалаврського) рівня вищої освіти під час викладання наступних освітніх компонент:

ОК 12 Олімпійський та професійний спорт – питання спортивної міграції та їх вплив на ефективність підготовки спортсменів і команд в ігрових видах спорту;
 ОК 13 Загальні основи спортивного тренування – питання підготовки юних спортсменів і спортсменів аматорів у футболі;

ОК 21 Основи тренерської діяльності обраного виду спорту – питання професійної підготовки тренерів дитячо-юнацьких та аматорських команд в ігрових видах спорту;

ОК 26 Спортивні ігри з методикою викладання – питання підготовки юних спортсменів і спортсменів аматорів у футболі; питання професійної підготовки тренерів дитячо-юнацьких та аматорських команд в ігрових видах спорту;
ОК 34 Правове забезпечення діяльності у сфері фізичної культури та спорту – питання юридичного супроводу процесів спортивної міграції спортсменів дитячо-юнацького віку та спортсменів-аматорів в ігрових видах спорту.

Зміст довідки обговорено та затверджено на засіданні науково-методичної ради факультету управління фізичною культурою та спортом (протокол № 5 від 14 лютого 2025 року).

Проректор з наукової роботи
д-р. техн. наук, проф.

В. о. декана факультету УФКС
канд. наук з фіз. вих. та спорту, доц.

Вадим ШАЛОМЄЄВ

Світлана КОКАРЕВА

АКТ

впровадження результатів наукових досліджень у діяльність
ГС Запорізька обласна асоціація футболу

Ми, ті що підписалися нижче, склали цей акт про те, що у навчально-тренувальний процес і змагальну діяльність дитячо-юнацьких та аматорських команд Запорізької обласної асоціації футболу впроваджено результати кваліфікаційної наукової роботи на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 017 – «Фізична культура і спорт», галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, за темою: «Вплив міграційних процесів в аматорському футболі України на ефективність підготовки спортсменів і команд», що виконана на кафедрі теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету у межах теми науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади вдосконалення тренувального процесу в різних видах спорту» на 2022 – 2026 роки, № державної реєстрації 0122U001108:

Назва та автори розробки	Показники ефективності, переваги над аналогами, економічний і соціальний ефект	Місце впровадження, назва організації, відомча приналежність, адреса	Результати впровадження
Методика оптимізації навчально-тренувального процесу футболістів дитячо-юнацького віку та футболістів аматорів на основі врахування показників спортивної міграції. Автор-розробник, Ігор ДОРОШЕНКО	Оптимізовано процеси спортивної орієнтації та відбору, підвищено показники спортивної підготовленості та ефективність змагальної діяльності юних футболістів і футболістів-аматорів	Громадська спілка «Запорізька обласна асоціація футболу»; регіональний представник УАФ; вулиця Леоніда Жаботинського, будинок 49, к. 75, Запоріжжя, Запорізька область, 69035	Результати наукових досліджень впроваджено у навчально-тренувальний процес і змагальну діяльність спортсменів дитячо-юнацького віку та аматорського рівня Запорізької обласної асоціації футболу

Автор-розробник:

Аспірант кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізького національного університету

Ігор ДОРОШЕНКО

Голова ГС Запорізька обласна асоціація футболу

Віктор МЕЖЕЙКО

Виконавчий директор
ГС Запорізька обласна асоціація футболу

Олександр ХУДЯКОВ

08.04.2025 року

ДОВІДКА про впровадження

наукових результатів кваліфікаційної роботи аспіранта кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету ДОРОШЕНКА Ігоря на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, на тему: «Вплив міграційних процесів в аматорському футболі України на ефективність підготовки спортсменів і команд».

Дослідження виконано на кафедрі теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету у межах теми науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади вдосконалення тренувального процесу в різних видах спорту» на 2022–2026 рр., номер державної реєстрації 0122U001108. Наукові керівники – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фізичної культури і спорту ЗНУ Андрій СВАТЬСВ, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, професор кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту ЗНУ Валерія ТИЩЕНКО (протокол засідання науково-технічної ради ЗНУ № 2 від 20 жовтня 2022 року).

Наукові результати кваліфікаційної роботи використовуються у процесі підготовки здобувачів Класичного приватного університету за ОПП «Фізична культура і спорт» зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт першого (бакалаврського) рівня вищої освіти під час викладання таких освітніх компонент циклу професійної підготовки:

ПП 13 «Теорія та методика викладання спортивних дисциплін»;

ПП 15 «Теорія та методика обраного виду спорту»;

ПП 17 «Теорія і методика фізичного виховання».

Зміст довідки обговорено та затверджено на засіданні науково-методичної ради Інституту здоров'я, спорту і туризму Класичного приватного університету (протокол № 5 від 24.03.2025 року).

Директор Інституту
здоров'я, спорту і туризму
Класичного приватного
університету, д.філос.н., проф.,
гарант ОПП, голова
науково-методичної ради

Завідувачка кафедри
теоретичних основ
адаптивного та фізичного
виховання, к.пед.н., доц.

10 квітня 2025 року

Вадим ЗУБОВ

Ірина ЄВСТІГНЕСВА